

مناقب الاصفیاء

«احوال حضرت مخدوم جهان شیخ شرف الدین احمد یحیی نیری (۷۸۲ق)

حضرت مخدوم شاه شیب ابن حلال نیری یخپوری (۸۲۴ قمری)

تصویر هکلی کتاب خطی متعلق به کتابخانه بلخیه فوجیه تناکا (کتابت ۱۱۳۳ق)

به کوشش: سید شاه شمیم الدین احمد منشی

مرکز تحقیقات قدسی

دانشگاه فرهنگستان جمهوری اسلامی ایران - ولسی نو

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مناقب الاصفیاء

در احوالات

حضرت مخدوم جهان شیخ شرف‌الذین احمد یحییٰ منیری (م: ۷۸۲ هـ)

و

حضرت مخدوم شاه شعیب ابن جلال منیری شیخپوری (م: ۸۲۴ هـ)

چاپ عکسی کتاب خطی (مکتوب ۱۱۳۳ هـ)

مخزونه کتابخانه بدخیه فتوحیه، پتنا

به کوشش:

منید شاه شمیم‌الذین احمد منعمی

مرکز تحقیقات فارسی

دائری نشری فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - دہلی نو

مناقب الاصفیاء

در احوالات:

حضرت مخدوم جهان شیخ شرف الدین احمد یحییٰ منیری

و

حضرت مخدوم شاہ شعیب بن جلال منیری شیخپوری

بہ کوشش: سید شاہ شمیم الدین احمد منعمی

ترجمہ: جلد: عدیشہ فوزیہ

ناظر: حارث منصور

ترجمہ:

چاپ اول: دہلی نو - اپریل ۱۳۹۰ھ / ستمبر ۲۰۱۱ء

چاپ و صحافی: الفا ارت، ٹولید (پو.بی.)

❖

نشانی: شماره ۱۸، تیلک مارگ، دہلی نو-۱۱۰۰۰۱

تلفن: ۲۳۳۸۳۲۲۲-۴، دورنگار: ۲۳۳۸۷۵۴۷

qandeparsi@ujcro.ir

ichdelhi@gmail.com

mtulhend@gmail.com

www.newdelhi.ujcro.ir

سرسخن

سرزمین هند در طول قرون سرزمین عرفانها و ادیان مختلف بوده است و بخشی از تاریخ هند نیز خواه و ناخواه با فرهنگ و تمدن و عرفان و تصوف اسلامی گره خورده است و در روزگاران این فرهنگ و عرفان، فرهنگ غالب این سرزمین نیز بوده است، به خصوص آن که بخش اعظم این فرهنگ و فرمانروایی با زبان شیرین فارسی نیز گره خورده بود و در روزگاران مدید در این سرزمین زبان شیوای فارسی نه تنها زبان درباریان و اهل حکومت، بل زبان عارفان و ملفوظات و گفتارها و پندهای دل‌انگیز آنان نیز بوده است و بسیاری از این عارفان و بزرگان و حتی سلاطین به زبان شکرین پارسی شعر سروده‌اند و نثرهایی سرشار از سجع و قافیه و صناعت ادبی را به ذخایر ادبی ما افزوده‌اند. مناقب‌الاصفياء دلیل روشنی بر این تسلط و عنایت و دلدادگی است که حتی در روزگاران دور و دیر در دورترین نقاط این سرزمین نیز زبان فارسی زبان ارشاد و وعظ و پند و نیایش و دلدادگی با حضرت معبود بوده است و اینک این کتاب که از پس قرن‌ها روی چاپ را به خود می‌بیند دلیل محکم دیگریست در اثبات این مدعا که عارفان و عاشقان و صوفیان صافی دل، تا چه حد و پایه با شعر و نظم و نثر بزرگان ادب پارسی آشنا بوده‌اند و خود در این میدان چه سواران قابل‌بودند و همواره در وعظ‌ها و خطبه‌ها و سخنان خود از نثر عارفانه و عالمانه و شعر فاضلانه بهره می‌بردند و این دو را چون تار و پود فرشی ابریشمین در هم می‌تیدند و شعر و نثر فارسی پا به پای هم در عرفان و تصوف و اخلاق این سرزمین نقش داشته است و این صوفیان کرام و شاعران عظام با چه شیوایی و شیرینی این قند پارسی را تا بنگاله و تا آن‌سوی کاشغر و کشمیر بردند و تا چه حد بر این دیبای پر نقش و نگار نقش خاطره زدند و کاری کردند کارستان.

جای بسی خوشوقتی است که هم اینک به بهانه برگزاری سمینار بین‌المللی حضرت مخدوم جهان شیخ شرف‌الدین احمد یحیی منیری و به کوشش سجاد‌نشین خانقاه منعمیه جناب سید شاه شمیم‌الدین احمد منعمی کتاب ارزشمند مناقب الاصفیاء روی چاپ را به‌خود می‌بیند و مرکز تحقیقات فارسی دهلی‌نو با همکاری مرکز میکروفیلم نور، خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران، دهلی‌نو این اثر ارزشمند را تقدیم شما عزیزان می‌کند. بر خود وظیفه می‌دانم تا از زحمات جناب آقای شمیم‌الدین احمد منعمی و جناب سید شاه محمد سیف‌الدین فردوسی و جناب آقای دکتر مهدی خواجه‌پیری رئیس محترم مرکز میکروفیلم نور و جناب آقای دکتر کریم نجفی بزرگ‌رایزن محترم فرهنگی ایران در دهلی‌نو به‌نوبت خود تشکر کنم که هر یک در چاپ این کتاب سهمی ارزنده داشتند. امید است در آینده شاهد نشر بیش از پیش چنین کتاب‌هایی باشیم.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

علی رضا قزوه

مدیر مرکز تحقیقات فارسی

رایزنی فرهنگی ج.ا. ایران، دهلی‌نو

آبان‌ماه ۱۳۹۰ خورشیدی

مقدمه*

تاریخ تذکره‌نویسی صوفیای کرام در هند از سیرالاولیای سید محمد مبارک علوی کرمانی معروف به‌امیر خورده کرمانی شروع می‌شود. وی این تذکره را به‌زبان فارسی و بین سال‌های ۷۶۱ و ۷۷۰ هجری نوشته است. مناقب‌الاصفیاء نیز از تذکره‌های مهم به‌شمار می‌رود. این تذکره در مورد مشایخ سلسله فردوسیه و کبرویه و سهروردیه چون حضرت مخدوم جهان شیخ شرف‌الدین احمد یحیی منیری (۷۸۲ هـ) می‌باشد.

از ویژگی‌های مهم مناقب‌الاصفیاء این است که مؤلف آراء مختلف در مورد شخصیت‌ها را با حفظ امانت آورده است و با طرح نظریات مختلف بحث عادلانه را پیش کشیده است. این تذکره علاوه بر معرفی مشایخ سلسله فردوسیه نظریات آنها را نیز شرح نموده است.

متن فارسی مناقب‌الاصفیاء

متن فارسی مناقب‌الاصفیاء برای اولین بار در مطبع نورالآفاق کلکته چاپ شد. قدیمی‌ترین نسخه متن (سنه کتابت: ۱۱۳۳ هـ) در کتابخانه خانقاه بلخیه رای‌پوره فتوحیه شهر پتنا موجود است. نسخه‌های دیگر بعد از این تاریخ کتابت شده است. مناقب‌الاصفیاء برای اولین بار توسط مولانا سید شاه ابوصالح محمد یونس شعبی فردوسی به‌اردو بازگردانده شد و در دو جلد از مکتبه دارالرشاد مهاندپور شهر پتنا در سال ۱۳۸۴ هجری چاپ شد. این نسخه اکنون نایاب است.

* بخشی از مقدمه به‌زبان اردو.

صاحب مناقب الاصفیاء و زمان تألیف آن

اسم مصنف در کتاب نیامده، ولی بنا به روایت مشهور مصنف آن حضرت مخدوم شاه شعیب بن جلال منیری شیخ پوروی (۸۲۴ هـ) می باشد. از تلاش هایی که برای یافتن اسم مصنف کتاب انجام گرفته نتایج زیر به دست می آید:

۱. مصنف در هیچ جای کتاب ادعای دیدار حضرت مخدوم جهان (۷۸۲ هـ) را ننموده، بلکه در نقل واقعات زندگی وی از این عبارات استفاده نموده است: "از راویان حکایت سماعت"، "نیز سماعت است"، "القصة"، "از کاملان داننده شنیده شده است"، "نقل است".

۲. مصنف ادعای دیدار با حضرت مولانا مظفر بلخی (۸۰۳ هـ) را نیز ننموده، بلکه زندگی وی را به همان روش گذشته بیان نموده است.

۳. مصنف از حضرت مخدوم حسن بن معز نوشته توحید بلخی که در زمان حیات وی تألیف مناقب الاصفیاء آغاز شده نیز مستقیماً مطلبی بیان ننموده، بلکه از عبارت "سماعت است" استفاده کرده است.

۴. مصنف از معاصران حضرت مخدوم حسن دائم جشن بلخی (۸۵۵ هـ) بوده است.

۵. شیخ عبدالرحمن چشتی مؤلف تذکره مشهور مرآة الاسرار (۱۰۶۵ هـ) از مناقب الاصفیاء استفاده نموده، ولی وی نیز در مورد مصنف آن اظهار بی اطلاعی می نماید.

در مورد زمان تألیف کتاب مناقب الاصفیاء نکات زیر را باید در نظر داشت:

۱. تألیف مناقب الاصفیاء در اواخر زندگی حضرت مخدوم حسین بن معز نوشته توحید بلخی (۸۴۴ هـ) آغاز شده است.

۲. کار تألیف کتاب مناقب الاصفیاء تا بعد از فوت حضرت مخدوم حسین بن معز بلخی (۸۴۴ هـ) نیز ادامه داشته، چرا که در این کتاب نام کتاب ملفوظات گنج لایخی اثر حضرت مخدوم حسین بن معز بلخی آورده شده است.

۳. مصنف مناقب الاصفیاء از رساله لطیف المعانی تألیف مخدوم حسن دائم جشن بلخی (۸۵۵ هـ) نیز نام برده است و این رساله در حدود سال ۸۴۴ هجری تألیف شده است.

مناقب الاصفیاء از چند لحاظ حائز اهمیت است:

۱. اولین تذکره فارسی در ایالت بهار هند است و از نظر مرتبه بعد از سیرالاولیاء و قوام‌العقاید قرار دارد.
۲. ذخیره ادبیات فارسی شبه‌قاره هند در قرن نهم خیلی وسیع نیست و این کتاب نماینده ادبیات آن عصر و نمونه خوبی از زبان فارسی روزمره مردم شمال هند است.
۳. از مقدمه کتاب چنین برمی‌آید که مصنف آن به زبان عربی نیز آشنایی کامل داشته است.
۴. زبان مناقب‌الاصفياء سلیس و غاری از تکلف است.
۵. طرز تحریر کتاب مناقب‌الاصفياء مشابه طرز تحریر فارسی حضرت مخدوم جهان است و این امر ناشی از کثرت مطالعه آثار حضرت مخدوم جهان توسط مصنف خیر است.

سید شاه شمیم‌الدین احمد منعمی

سجاده‌نشین خانقاه منعمیه، پتنا

حضرت سید شاہ شمیم الدین احمد معنی
سجادہ نشین خانقاہ منعمیہ، سیتن گھاٹ، پٹنہ سیتی
مدہ شعبہ عربی، اور سنٹرل کالج، پٹنہ سیتی

حالات مخدوم جہاں کا بنیادی ماخذ مناقب الاصفیاء

ہندوستان میں صوفیائے کرام کے باغابطہ تذکرے کی تاریخ اب تک کی تحقیق کے مطابق سیر الاولیاء سے شروع ہوتی ہے جسے سید محمد مبارک علوی کرمانی المعروف بہ امیر خرد کرمانی نے فارسی زبان میں ۷۶۱ھ سے ۷۷۰ھ کے درمیان ترتیب دیا تھا۔ سیر الاولیاء سے جمالی کے سیر العارفین تک تذکرہ صوفیا کا سفر مناقب الاصفیاء کا ذکر کیے بغیر ادا ہو اور ناقص ہے۔ سیر الاولیاء کی شہرت اور چکاوند اپنی جگہ، لیکن مناقب الاصفیاء بھی اپنی خوبیوں کے اعتبار سے کسی طرح بھی سیر الاولیاء سے کمتر نہیں ہے۔ اگر سیر الاولیاء سلسلہ چشتیہ کے مشائخ کے احوال و کوائف کا احاطہ کرتی ہے تو مناقب الاصفیاء سلسلہ فردوسیہ و کبرویہ سہروردیہ کے عالی مرتبت مشائخ کے تذکرے کا حق ادا کرتی ہوئی نظر آتی ہے۔ اگر سیر الاولیاء میں سلسلہ عالیہ چشتیہ کے اکابر کے افکار و خیالات اور تعلیمات و ملفوظات کو بڑی خوبی کے ساتھ مرتب فرمایا گیا ہے تو مناقب الاصفیاء میں سلسلہ فسدوسیہ کے مشائخ کرام کی گراں قدر تعلیمات اور بیش قیمت افکار و خیالات کو بڑی چابک دستی کے ساتھ بر محل پیش کیا گیا ہے۔

مصنف سیر الاولیاء کی وفات کو مشکل سے ستر پچھتر سال گزرے ہوں گے کہ دہلی سے کم و بیش گیارہ سو کلومیٹر دور صوبہ بہار میں سیر الاولیاء کے نشان راہ پر چل کر ایک ایسا تذکرہ وجود میں آگیا جس نے نہ صرف یہ کہ تذکرہ نگاری کی راہ میں ایک سنگ میل قائم کر دیا بلکہ اپنے بعد اس فن میں داخل ہونے والوں کے لیے ایک بہترین اور لائق تقلید مثال بھی قائم کر دی۔

مشائخ صوفیاء کے تذکرے کا جو سفر سیر الاولیاء سے شروع ہوا وہ کم و بیش پچھتر برسوں کے اندر مناقب الاصفیاء میں کس منزل تک جا پہنچا اس کو سمجھنے کے لیے دونوں تذکروں کو آمنے سامنے رکھ کر دیکھنے کی ضرورت ہے۔

سیر الاولیاء میں تذکرہ نگاری کا مرکز حضرت سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین اولیا (م ۷۲۵ھ) کی ذات والصفات ہے اور مناقب الاصفیاء میں تذکرہ نگاری کا مرکز حضرت مخدوم جہاں شریف الدین احمد یحییٰ منیری (م ۷۸۲ھ) کی ذات بابرکات ہے، لیکن اس پس منظر میں دونوں ہی تذکرہ نگاروں نے اپنے اپنے سلسلے کے پیران شجرہ کے حالات کو پیش کیا ہے، مگر سیر الاولیاء کے مقابلے میں صاحب مناقب الاصفیاء نے حضور نبی کریم علیہ الصلوٰۃ والسلام اور حضرت سیدنا علی

ابن ابی طالب کرم اللہ وجہہ کا ذکر محض ضمناً اور تبرکاً نہیں کیا ہے، بلکہ اپنے شجرے کی ابتدا کے مطابق حضور سید عالم ﷺ اور سیدنا علی کرم اللہ وجہہ کے مختصر لیکن جامع تذکرے سے مناقب کا آغاز فرمایا ہے۔ ایک مرید یا مترشد جو اپنے سلسلے کے جملہ پیران عظام یا مشائخ کرام سے واقفیت حاصل کرنا چاہتا ہو، اسے سیرت نبوی ﷺ اور سیرت حضرت علی رضی اللہ عنہ کو جاننے کے لیے دوسری کتابوں کے بھروسے چھوڑ دیا جائے تو میرے خیال میں یہ ایک اچھی اور صحت مند کوشش نہیں ہوگی۔ اس لحاظ سے صاحب مناقب الاصفیاء نے اپنے سلسلے کے مریدین کے لیے شجرے کے تمام اسمائے گرامی پر معلومات فراہم کر کے صاحب سیر الاولیاء سے زیادہ مفید قدم اٹھایا ہے۔ مزید یہ کہ سیرت نبوی ﷺ اور سیرت حضرت علی رضی اللہ عنہ پر مناقب الاصفیاء میں جو اطلاعات بہم پہنچائی گئی ہیں وہ محض رسمی نہ ہو کر بڑی معلومات افزا اور تقریباً تمام پہلوؤں کا احاطہ کرتی ہوئی نظر آتی ہیں۔ بلکہ سچ پوچھیے تو ان دونوں موضوعات پر مناقب الاصفیاء میں جو مواد موجود ہے وہ بڑی بڑی کتابوں کی ورق گردانی اور ان پر دیدہ ریزی سے بے نیاز کر دینے والا ہے۔ جزاء اللہ تعالیٰ خیر الجزاء۔

سلسلہ فردوسیہ کا شجرہ حضرت شیخ نجم الدین کبریٰ ولی تراش سے اوپر بعینہ سلسلہ کبرویہ کا شجرہ ہے اور حضرت ضیاء الدین ابونجیب سہروردی سے اوپر بعینہ سلسلہ سہروردیہ کا شجرہ ہے اور حضرت جنید بغدادی سے اوپر بعینہ سلسلہ قادریہ کا شجرہ ہے۔ اس لیے مناقب الاصفیاء وہ قیمتی اور قدیم فارسی تذکرہ ہے جو نہ صرف سلسلہ فردوسیہ کے مشائخ کا احاطہ کرتا ہے بلکہ سلاسل کبرویہ، سہروردیہ و قادریہ کے اکابر مشائخ کے احوال و کوائف کا بھی ترجمان ہے، نیز حضرت سید الطائفہ جنید بغدادی سے مستفید انعمت سلاسل کے لیے یکساں طور پر مفید و کارآمد ہے۔

عام طور پر دیکھا جاتا ہے کہ صاحب تذکرہ، معاصرین بزرگوں یا قریب العهد شخصیتوں کے حالات کے ساتھ ساتھ، اگر قدیم بزرگوں کے حالات بھی لکھ رہا ہے تو وہ ان قدیم بزرگوں کے تذکرے کے ساتھ انصاف نہیں کر پاتا ہے۔ یہی وجہ ہے کہ ان کے تذکروں میں وہی حصہ اہمیت کا حامل ہوتا ہے جو مصنف کے قریب العهد شخصیتوں سے متعلق ہوتا ہے۔ بقیہ تذکرے صرف زیب داستان کی حیثیت رکھتے ہیں۔ لیکن مناقب الاصفیاء میں سلسلہ فردوسیہ کے جملہ مشائخ کے حالات قلم بند کرنے میں افراط و تفریط نظر نہیں آتی، بلکہ سبھی کے سوانح حیات اور ملفوظات کو جمع کرنے کی کوشش تذکرہ نگار نے یکساں طور پر کی ہے اور سبھی کے حالات کو حتیٰ الواقع جمع فرمایا ہے۔

مناقب الاصفیاء کی ایک نمایاں خوبی یہ بھی ہے کہ اس کے مصنف کو جس شخصیت کے احوال یا افکار و خیالات سے متعلق اختلاف رائے کا علم ہوا ہے تو اسے پوری ایمان داری کے ساتھ پیش کیا ہے اور اس پر طرفین کے خیالات کو نقل کر کے منصفانہ بحث کی بھی کوشش کی ہے۔

مناقب الاصفیاء نہ صرف فردوسی سلسلے کے وابستگان کو ان کے مشائخ سلسلہ سے واقف کرانے کی غرض سے لکھی گئی ہے، بلکہ یہ غایت مقصد و کوشش بھی ہے کہ سلسلہ فردوسیہ کے مزاج و آہنگ کی بھی وضاحت ہو جائے۔ اس کتاب کے مطالعہ سے اس کے مولف کی گراں قدر شخصیت سامنے آتی ہے، جو نہ صرف تذکرہ نگار ہے بلکہ سلسلہ فردوسیہ کے فیوض و برکات

اور مزاج داہنگ کا بھی اچھا پاگھی ہے اور اپنے مقام و مرتبے سے نزل کرتے ہوئے متوسط درجے کے مسرید کی ذہنی و اعتقادی تربیت کے لیے اس نے اپنا قلم اٹھایا ہے۔

مناقب الاصفیاء کا فارسی متن:

مناقب الاصفیاء کا فارسی متن پہلی بار مطبع نورالافاق لکنتہ سے طبع ہوا تھا لیکن اس کے متن کی تحقیق اور موجودہ خطی نسخوں سے تطابق کا کام ہنوز باقی ہے۔ ایک اطلاع کے مطابق اس کا سب سے قدیم خطی نسخہ (سنہ کتابت: ۱۱۳۸ھ) خانقاہ طنجیہ رائے پورہ، فتوحہ، پٹنہ کے کتب خانے میں موجود ہے۔ بقیہ جتنے نسخے پائے جاتے ہیں سب بعد کے ہیں۔ مناقب الاصفیاء کا پہلا اردو ترجمہ مولانا سید شاہ ابوالصالح محمد یونس شعیبی فردوسی صاحب نے کیا تھا جسے دو جلدوں میں مکتبہ دارالرشاد مہمانسہ پورہ، دیپ نگر ضلع پٹنہ (موجودہ نالندہ) نے ۱۳۸۴ھ میں شائع کیا تھا۔ اب یہ بھی نایاب ہے۔

مناقب الاصفیاء کے خطی نسخوں میں فرق متن کا ایک اندازہ مکتوبات صدی مطبوعہ ۱۲۸۷ھ سے ہوتا ہے جسے مولوی محمد اکرام صاحب آردی کی فرمائش پر مطبع علوی لکھنؤ نے چھاپا تھا۔ اس طباعت کے اختتام میں مناقب الاصفیاء کا حضرت مخدوم جہاں کے حالات پر مشتمل حصہ بھی شامل کر دیا گیا ہے تاکہ مکتوبات کے قارئین صاحب مکتوبات کے حالات سے بھی واقف ہو جائیں۔ اسی مشمولہ اقتباس میں مناقب الاصفیاء کی مندرجہ بالا ذیل عبارت پر جو حضرت مخدوم جہاں کی تعلیمی سرگرمی اور ازدواجی زندگی سے متعلق ہے، حاشیہ ثبت کیا گیا ہے:

”در آنچه در سنار گانوں در علم مشغول بود مرض حادث شدہ بود اطباء نے آن مقام گفتند دوائے این مرض جماع است برائے دفع مرض کنیر کہ سلہ داشت از آن کنیز یک پسر شد۔“

ایک دوسرا اختلاف متن جو سرسری مطالعہ میں سامنے آیا مناقب الاصفیاء کے پہلے مطبوعہ اردو ترجمہ کو سامنے رکھتے پراضح ہوتا ہے۔ مطبوعہ فارسی متن اور مطبوعہ پہلے اردو ترجمے کا وہ حصہ جہاں شیخ علوی کا کوئی اور شیخ احمد بہاری کا ذکر ہوا ہے ملاحظہ ہو:

”ایں ہر دو بزرگان در عہد دولت سلطان فیروز در دہلی رفتند در توحید سخنہای فراخ و شطح گفتند علمای دہلی بر سلطان فیروز گفتند کہ ایں ہر دو سخنہای می گویند کہ شایان کشتنی شدہ اند سلطان محضر ساخت ہمہ اکابر سہر جمع کرد ہمہ اجماع کردند آن ہر دو بزرگان را کشتند شہری ہمچوں دہلی مجمع مشائخ و علما و فضلا و بادشاہی چون سلطان فیروز معتقد درویشان کسی را این مقدار نشد کہ این ہر دو بندگان را بہ بہانہ دیوانگی ہم رہا کنانیدی“ (ص: ۱۳۰)

”ان ہی دونوں کے ساتھ یہ بھی ہوا کہ یہ لوگ شہر دہلی گئے وہ سلطان فیروز کا زمانہ تھا۔“

دہلی میں ان دونوں بزرگوں نے توحید میں تفصیل سے باتیں شروع کر دیں اور سطحیات بولنے لگے۔ علمائے دہلی نے سلطان فیروز سے شکایت کی اور کہا کہ یہ دونوں ایسی گفتگو کرتے ہیں کہ اس کی وجہ سے لائق قتل ہو گئے ہیں۔ سلطان نے محضر طلب کیا، تمام اکابرین شہر کو جمع کیا، تمام لوگوں نے اجماع کیا اور یہ دونوں بزرگوں کو قتل کر دیئے گئے۔ منس القلوب میں ہے، ”دونوں بزرگوں کے قتل کے بعد شاہ نے دہلی دروازے پر لکھ دینے کا حکم دیا کہ احمد بہاری اور عمر کا کوئی جو خدائی کا دعویٰ کرتے تھے ہماری بارگاہ جہاں پناہ میں سزا کو پہنچے، دہلی ایسا شہر مشائخین، علما اور فضلاء کی کثرت، سلطان فیروز جیسا درویشوں کا معتقد بادشاہ لیکن کسی سے یہ نہ ہو سکا کہ ان دونوں بزرگوں کو دیوانگی کا بہانہ کر کے رہا کر دیں“ (ص: ۱۰۴)

اس ترجمے سے اندازہ ہوتا ہے کہ مترجم (ابوصالح محمد بنس شعبی) کے سامنے جو نسخہ تھا اس میں منس القلوب (ملفوظات حضرت احمد لنگر دریا، ج ۱، ص ۸۹) کی عبارت بھی درج تھی جب کہ مطبوعہ فارسی متن اور اس کے قریب و بعد کے خطی نسخوں میں وہ عبارت نہیں ملتی۔

صاحب مناقب الاصفیاء اور زمانہ تالیف

مناقب الاصفیاء میں مصنف نے یہ تو اپنا نام ہی نہیں درج کیا ہے اور نہ کوئی ایسا واقعہ یا واضح رشتہ بیان کیا ہے جس سے مصنف کا تعارف ہو سکے لیکن یہ زبان زد خاص و عام ہے کہ مناقب الاصفیاء کے مصنف حضرت مخدوم شاہ شعیب بن جلال منیری ثم شیعہ رومی (م ۸۲۴ھ) ہیں۔ حضرت مخدوم جہاں کے دادا حضرت شیخ اسرائیل اور حضرت مخدوم شعیب بن جلال کے دادا حضرت شیخ عبدالعزیز دونوں حضرت امام محمد فقیر کے صاحبزادے تھے۔

تلاش مصنف میں مناقب الاصفیاء میں داخل شہادت کی جستجو کرتے ہوئے باتیں ابھر کر سامنے آتی ہیں وہ اس طرح ہیں:

(الف) مصنف نے کہیں بھی حضرت مخدوم جہاں (م ۸۲۴ھ) کی حیات میں ان کے دیدار سے مشرف ہونے کا دعویٰ نہیں کیا ہے بلکہ حضرت مخدوم جہاں کی حیات طیبہ سے متعلق واقعات کو مندرجہ ذیل حوالوں سے نقل کی ہے۔
”از روایان حکایت سماعت“، ”بزم سماع است“، ”النقص“، ”از کاملان دانندہ شنیدہ شدہ است“، ”نقل است“۔

(ب) مصنف نے کہیں بھی حضرت مولانا مظفر علی (م ۸۰۳ھ) کی حیات میں ان کے شرف دیدار سے مشرف ہونے کا دعویٰ نہیں کیا ہے، بلکہ ان کے احوال سے متعلق تذکرہ بھی اس حوالے سے کیا ہے، جس حوالے سے حضرت مخدوم جہاں کے حالات نقل کیے ہیں:

(ج) مصنف نے حضرت مخدوم حسن بن معز فاضل توحید علی، جن کے زمانہ حیات میں مناقب الاصفیاء کی تالیف کا آغاز ہونا طے ہے، سے بھی کوئی واقعہ یا اقوال بذات خود نقل نہیں کیا ہے بلکہ ”سماع است“ کے حوالے سے نقل کیا ہے۔

ہے۔ یا پھر ان کے ملفوظات و مکتوبات سے نقل کیا ہے۔

(د)

مصنف حضرت مخدوم حسن دائم جشن، ملخصی (م ۸۵۵ھ) کے معاصرین میں تھے۔

(و)

مشہور تذکرہ صوفیاء ”مرآۃ الاسرار“ کی تالیف (۱۰۶۵ھ) کے وقت اس کے مؤلف شیخ عبدالرحمن چشتی کے سامنے

مناقب الاصفیاء موجود تھی لیکن ان کے پیش نظر نسخہ بھی مصنف سے لاطمی کا اظہار کر رہا تھا۔ چنانچہ فرماتے ہیں:

”الغرض مناقب الاصفیاء نام کتابی است بغایت معتبر کہ یکی از خلفای سلسلہ

شیخ شرف الدین جمع کردہ و اکثر احوالات شیخ و جمیع پیران سلسلہ فردوسیہ

مفصل در ان ذکرہ کردہ است۔“ (مرآۃ الاسرار، قلمی، مملوکہ خانقاہ منعمیہ)

مناقب الاصفیاء کے زمانہ تالیف کے سلسلے میں داغی شہادتوں کے ذریعہ درج ذیل نتائج سامنے آتے ہیں:

(الف)

مناقب الاصفیاء کی تالیف کا آغاز حضرت مخدوم حسین بن معز نوشہ توحید، ملخصی (م ۸۴۴ھ) کے اخیر زمانہ حیات

میں ہوا۔ چنانچہ اس تذکرہ کا آغاز عربی خطبہ حمد و نعت کے بعد اس طرح ہوتا ہے:

”اما بعد چون شجرۂ پیران بندگی مخدوم شیخ الاسلام والمسلمین بدر الحق و

الحقیقۃ والذین شیخ حسین معز شمس بلخی متع اللہ المؤمنین بطول بقائہ و ادام

علیہم نعمۃ لقائہ۔“

(ب)

مناقب الاصفیاء کی تالیف کا سلسلہ حضرت مخدوم حسین بن معز نوشہ توحید، ملخصی کی وفات (۸۴۴ھ) کے بعد تک

چلتا رہا کیوں کہ اس میں حضرت مخدوم حسین بن معز، ملخصی کے ملفوظات گنج لائیفی کا حوالہ بھی مقامات پر آیا ہے جس

کی آخری مجلس میں یہ ذکر ملتا ہے:

”روز سہ شنبہ اوّل وقت ظہر بیست چہارم ماہ ذی الحجہ سنہ اربع واریعین وثمان

بود کہ جان مبارک اورافی معقد صدق عند ملیک مقتدر معراج شد طیب اللہ ثراہ

وجعل الجنة مشراہ۔۔۔۔۔۔“

(ج)

مناقب الاصفیاء میں مکتوبات حسین نوشہ توحید، ملخصی کا ذکر حوالہ بھی موجود ہے جس کی ترتیب حضرت مخدوم حسن کی

زندگی میں شروع ہو گئی تھی، لیکن اس میں اخیر زمانہ حیات تک کے مکاتیب یکجا ہیں، جس سے یہ اندازہ ہوتا ہے

کہ مجموعہ کی تکمیل بھی ۸۴۴ھ میں ہوئی۔ ان مکتوبات کے جامع خود صاحب مکاتیب کے عاجز اداسے اور

جانشین مخدوم حسن دائم جشن، ملخصی ہیں۔ اس سے بھی یہ قیاس قوی ہوتا ہے کہ مناقب الاصفیاء کی تکمیل ۸۴۴ھ کے

بعد ہوئی۔

(د)

مناقب الاصفیاء میں مخدوم حسن دائم جشن، ملخصی (م ۸۵۵ھ) کی تالیف رسالہ لطیف المعانی (کذا) کا ذکر بھی موجود

ہے جس میں گرچہ سال تالیف درج نہیں لیکن کئی وجوہ سے یہ قیاس اغلب ہے کہ اس رسالہ کی تالیف بھی

۸۴۴ھ کے آس پاس ہوئی ہوگی۔

(۱) حضرت مخدوم حسین بن معز ملطی کے پوتے حضرت شیخ احمد لنگر دریا ملطی (م ۸۹۱ھ) کے ملفوظات کا مجموعہ ’مونس القلوب‘ بڑی اہمیت کا حامل ہے۔ اس میں بابجا حضرت مخدوم جہاں، حضرت مولانا مظفر ملطی اور دوسرے فردوسی مشائخ کا تذکرہ ہوا ہے اور گراں قدر اطلاعات فراہم کی گئی ہیں، لیکن حسیرت انگیز طور پر کہیں برسپیل تذکرہ بھی مناقب الاصفیاء کا نام یا حوالہ نہیں آیا ہے۔ اس لیے اگر یہ مان بھی لیں گے کہ مونس المستلوب کے وجود میں آنے سے پہلے مناقب الاصفیاء کی تالیف ہو چکی تھی تو یہ ماننا ہوگا کہ اس وقت تک یہ کتاب بالکل غیر معروف تھی۔

مناقب الاصفیاء کئی اعتبار سے نہایت بیش قیمت تالیف ہے۔ زبان و بیان کے لحاظ سے بھی اس کی اہمیت مسلم ہے۔ بہار میں مرتب ہونے والا فارسی کا یہ پہلا تذکرہ ہے اور ہندوستان میں تذکرہ صوفیہ میں سیر الاولیاء اور قوام العقائد کے بعد شاید اسی کا نمبر ہو۔ نویں صدی ہجری کی ادبیات فارسی ہندی کا مہیا ذخیرہ بہت بڑا نہیں ہے۔ مناقب الاصفیاء اس لحاظ سے معاصر ادب کا ترجمان ہے اور نویں صدی ہجری میں شمالی ہندوستان میں بول چال کی فارسی زبان کا ایک اچھا نمونہ ہے۔ مناقب الاصفیاء کے مطالعہ کے بعد اس کے مصنف کا ذرا سنیں ہو بالکل واضح ہو جاتا ہے۔ عربی زبان پر قدرت اور انکار و خیالات کی بلندی کی غمازی کرتا ہوا مناقب الاصفیاء کا مقدمہ بلاشبہ بہت خوب ہے۔

مناقب الاصفیاء کی زبان عمومی طور پر سلیس اور سستہ ہے۔ خاص طور پر واقعہ نگاری میں تکلف آمیز زبان سے پرہیز کیا گیا ہے اور الفاظ میں بڑی خوبصورتی کے ساتھ منظر نگاری اور مقصد کی وضاحت کی گئی ہے۔ حضرت ابو نجیب سہروردی کا ایک واقعہ کس سلاست کے ساتھ بیان فرماتے ہیں، ملاحظہ ہو:

”نقل است از شیخ ابو مسعود رومی رحمۃ اللہ علیہ کی گفت وفتی برابر شیخ ابو النجیب سہروردی رضی اللہ عنہ در بغداد در بازار سلطان میگذشتیم ناگاہ شیخ نظر کرد بریک گوسپندی ہوست باز کردہ آویختہ نزدیک قصاب بایستاد و گفت ایں گوسپند مرا می گوید کہ من مردارم در حال قصاب بیہوش شد چون بیہوش باز آمد اقرار کرد بصحت قول شیخ و بر شیخ توبہ کرد۔“

مناقب الاصفیاء کی فارسی انشاء پر حضرت مخدوم جہاں کی فارسی انشاء کی گہری چھاپ ہے اور یہ اثر یقیناً حضرت مخدوم جہاں کی تصنیفات سے گہرے تعلق اور کثرت مطالعہ کا نتیجہ ہے۔ صاحب مناقب الاصفیاء نے ایک مقام پر ملاحظہ احیاء علوم الدین کا ایک عربی اقتباس نقل کیا ہے اور پھر اس کا فارسی ترجمہ بھی فرمایا ہے۔ ترجمہ پڑھنے سے حضرت مخدوم جہاں کی شرح آداب المریدین کی فارسی نثر اور انشاء کی یاد تازہ ہو جاتی ہے، ملاحظہ ہو:

”واما التوحید فقد جعل الآن عبارة عن صناعة الكلام و معرفة طریقة

المجادلة والاحاطة بمناقضات الخصوم والقدرة على التشدق بتكثير
الاسولة واشارة الشبهات وتاليف الالزامات وكان التوحيد في العصر
الاول عبارة عن امر آخر لا يفهم اكثر المتكلمين وان فهو لم
يصنعوا به وهو ان يرى الامور كلها من الله تعالى رويه يقطع التفاته
عن الاسباب والوسائط فلا يرى الخير والشر والنفع والضرر الا منه
وهذا مقام شريف احدي ثمراته التوكل كما سياق بيانه في كتاب
التوكل ومن ثمراته ترك شكاية الخلق و ترك الغضب عليهم
والرضا والتسليم بحكم الله تعالى وهذا من مقامات الصديقين۔

”يعنى واماتوحيد پس بدرستی که گرد انیده شد اکنو عبارت از صنعت بحث و
معرفت طریق مجادله و در گرفتن مناقضات خصمان و قدرت بر اظهار فصاحت به
بیسار کردن سوالها و الکیختن سببها و جمع کردن الزامها و بود توجید در عصر اول
عبارت از امری دیگر که فهم نکنند آن امر را اکثر متکلمان و اگر فهم کنند آن امر را
پس موصوف نشوند بدان آن امر است که بینند کارها همه از خدا بتعالی دیدنی که
قطع کند التفات بیننده را از سببها و واسطها پس نه بینند خیر را و شر را و نفع را و زیان
را مگر از خدای و این مقام بزرگ است یکی از ثمرات این مقام توکل است چنانچه
زود بیاید بیان آن در کتاب توکل و از ثمرات این مقام ترک شکایت خلق است و ترک
غضب است بر ایشان و رضا و تسلیم است بحکم خدا بتعالی و این مقام از مقام
صديقانست۔“

سیر الاولیاء کی ایک غلط روایت کی نشاندہی

فقہ اور عقائد کی بنیاد پر جو مسلک اور مکتبہ فکر اسلامی تاریخ میں وجود میں آئے ان کے پیروؤں اور متبعین
میں اختلاف کے ثمرات کی افسوسناک داستان چلی آ رہی ہے۔ لیکن صوفیائے کرام کے سلاسل مزاج و آہنگ کے اعتبار سے
ایک دوسرے سے مختلف ہیں اور ان کے طریقہ کار جدا جدا ہیں، ان میں ایسا اختلاف دیکھنے میں نہیں آتا بلکہ ایسے اتحاد قلبی و
روحی کی مثالیں ملتی ہیں جو بلاشبہ پیروی و اتباع کے لائق ہیں۔ جہاں نہیں انہیں فروغی اختلاف کا سامنا ہوتا ہے تو اس سے
پہلے کہ اس میں ثمرات آئے وہ یہ اعلان کرتے ہوئے نظر آتے ہیں:

نہ ایں کار می کنم نہ انکار می کنم

اور جہاں نہیں بنیادی اختلاف کی بات ہوتی ہے تو وہ خواہ صوفیا کا لبادہ اوڑھے ہوئے لوگوں ہی کی طرف سے کیوں

نہ ہوا ان کے خلاف سارے سلاسل کے صوفیائینہ سپر اور قلم برداشتہ نظر آتے ہیں۔ مثال کے طور پر طول و اتحاد کے مردود قرار دینے میں ہر سلسلے کے صوفیائیک آواز ہیں۔ اس لیے صوفیائے کرام کا یہ نعرہ ان کے قول و عمل کا آئینہ ہے کہ:

الفقراء کنفس واحدة

ہندوستان میں جن صوفیائے کرام نے تبلیغ و دعوت کا اہم فریضہ انجام دیا ان کے اندر بھی یہ صفت بدرجہ اتم موجود تھی اور ان کے مشن کی کامیابی کا یہ سب سے بڑا راز بھی ہے۔ چشتی مشائخ، سہروردی و بکری صوفیائیک تعریفیں کرتے نہیں تھکتے تھے۔ چنانچہ چشتی مشائخ کے مکتوبات میں نہ صرف حضرت شیخ اشيوخ عمر بن محمد شہاب الدین السہروردی (م ۶۳۲ھ) کی خوب تعریفیں ملتی ہیں بلکہ ان کی مشہور ماہ کتاب عوارف المعارف چشتی خائف ہوں اور جماعت خانوں میں خصوصیت کے ساتھ شریک درس تھی۔ سہروردی الشرب صوفیائیک وسعت قلبی کا یہ عالم تھا کہ خواجہ حمید الدین ناگوری سہروردی (م ۶۴۳ھ)، خواجہ قلب الدین بختیار لکائی کے نہ صرف ہم نوالہ وہم پیالہ تھے بلکہ سب سے بڑے قدردانوں میں سے ایک تھے۔ حضرت خواجہ بہاء الدین زکریا ملتانی اپنے مریدوں کو پاکٹین کی جانب بھیجتے تو خواجہ فرید الدین گنج شکر سے فیض رومی و استفادہ کی وصیت کرتے اور اگر بابا فرید الدین مسعود گنج شکر کا کوئی مرید ملتان کی جانب سفر کرتا تو اسے خواجہ بہاء الدین زکریا ملتانی کی ولایت سے حاضری و استفادہ کا قاعدہ خود بابا فرید سکھا کر بھیجتے۔ اگر کہیں مختلف سلاسل یا معاصر صوفیائیک درمیان اختلاف رائے یا معاصرانہ چٹمک کی نادر مثال ملتی بھی ہے تو وہ جوتی طور پر یا صرف مبتدی مریدین کے درمیان پائی جاتی ہے، خود شیخ طریقت کا دامن کہیں آلودہ ہوتا نظر نہیں آتا۔ لہذا اگر کہیں کسی تذکرے میں خود شیخ طریقت پر ایسا کوئی الزام نظر آئے تو اسے ان اصولوں پر جانچے بغیر قبول نہیں کرنا چاہیے، جو کسی روایت کو ثقہ سمجھنے کے لیے ضروری ہیں۔ افسوس کی بات یہ ہے کہ ایسی ہی ایک روایت سیر الاولیاء کے مشہور اور رائج متن میں موجود ہے اور جسے شیخ عبدالحق محدث دہلوی سے لے کر خواجہ جن نعلامی دہلوی تک سارے تذکرہ نگار نقل و نقل کرتے چلے آتے ہیں۔

سیر الاولیاء کی محلہ معترضہ روایت پر تنقید و کلام کرنے کی جرأت کسی نے نہیں کی، لیکن صاحب مناقب الاصفیاء نے اس روایت پر تبصرہ کیا ہے۔ ملاحظہ فرمائیے:

سیر الاولیاء

”عرض می دارد کاتب حروف بر آنجملہ کہ شیخ رکن الدین فردوسی را بخدمت سلطان المشائخ (خواجہ نظام الدین اولیا) چنداں اخلاص نبود و او از شہر آمد بود ہم در کنار آب چون در حد کیلو کھری مقامے ساخته است و شیخی بنیاد نہادہ پسران او را کہ چون خواستہ بردند و مریدان او را باہندگان سلطان المشائخ نقازے بود کرات در کشتی سوار و سماع گویاں و ورقص کنان زیر خانہ سلطان المشائخ می گذشتند۔ روزے بطریق بعد از نماز ہیشین در کشتی سوار با جمعیت و سماع و ورقص کنان از

پیش خانہ سلطان المشائخ میگذشتند سلطان المشایخ بدولت بہرام جماعت خانہ مشغول نشستہ والد کاتب حروف رحمۃ اللہ علیہ در آن مجلس پیش ایستادہ بود چون باغلبہ شور و سماع کہ در کشتی می کردند در نظر مبارک سلطان المشائخ در آمدند، فرمودند سبحان اللہ سالہا یکیدارین کار خون میخورد و جان خود فدائے این راہ میکند و دیگران نوحاستہ اند و میگویند تو کیستی کہ مانہ ایم دست مبارک خویشتن بآستین مبارک بر آورد و جانب ایشان اشارت کرد کہ حالاً برو همین کہ کشتی پسران شیخ رکن الدین بآن غوغازید خانہ خود رسید از کشتی بآن غوغاز یرخانہ خود رسید از کشتی فرود آمدند خواستند غسلے کنند ہمینکہ ہر لب آد در آمدند در حال غرق شدن بنده این حکایت از خدمت سید السادات سید حسین عم خود سماع دارد۔“

مناقب الاصفیاء

”خواجہ رکن الدین فردوسی ہر کت صحبت و خدمت او (خواجہ بہر الدین سمرقندی) کمال حاصل کرد مشایخ عصر بر روش و طریقت او غبط داشتند شیخ نظام الدین رحمۃ اللہ علیہ پاکتر از ان بود کہ از وی حسد بیاید اما معاملہ مریدان و معتقدان او حسد بود منتظر مصایب و حوادث می بودند اگر چیزی از مصائب روزگار و حوادث دہر خواجہ رکن الدین فردوسی رسیدی زبان دراز می کردند و می گفتند کہ این مصیبت و این حادثہ خواجہ رکن الدین را حادثہ از نفس شیخ نظام و گرانی دل او رسید و معلوم است کہ تمام خلق دہلی معتقد، شیخ نظام الدین بودند ہمہ را ہمت حسد بر خواجہ رکن الدین بود، معلوم نیست این حسد مریدان و معتقدان شیخ نظام الدین از چہ بود و منشاء این چیست واللہ اعلم میان این ہر دو بزرگان مناظرہ در دین بودہ باشد معتقدان و مریدان شیخ نظام الدین آن مناظرہ را عداوت می پنداشتند و دل بر حسد می گماشتند لیکن خواجہ رکن الدین فردوسی در مشاہدہ حق چنان مستغرق بود کہ پیش او ہمہ معذور بودند و ہر نیک و بد کہ او را می رسید ہمہ از حق میدید و بحق میدید۔“

یہ الاولیاء میں جس تئور کے ساتھ اسے پیش کیا گیا ہے ترجمے میں اس کا رنگ اور بھی ظاہل ہو گیا ہے۔ اعجاز الحق

قدوسی صاحب کا ترجمہ ملاحظہ ہو:

”کاتب الحروف عرض کرتا ہے کہ شیخ رکن الدین فردوسی کو سلطان المشاغ سے چنداں اخلاص نہ تھا وہ شہر سے آکر دریاے جہنا کے کنارے حدود کیلوہری میں مقیم ہو گیا تھا اور یہیں اپنی مرشدی کا جھنڈا بلند کیا تھا۔ اس کے دو بیٹے جو بالکل نوجوان تھے ان کو اور اس کے مریدوں کو آپ سے بغض تھا وہ اکثر کشتی میں سوار ہو کر گاتے ناچتے سلطان المشاغ کے بالاخانے کے بیچے سے گزرتے تھے۔ ایک روز وہ بہت سے لوگوں کے ساتھ کشتی میں سوار ہو کر ظہر کی نماز کے بعد گاتے بجاتے سلطان المشاغ کے گھر کے سامنے سے گزرے۔ سلطان المشاغ جماعت خانے کے بالاخانے پر ذکر و شغل میں مشغول بیٹھے ہوئے تھے۔ کاتب الحروف کے والد رحمۃ اللہ علیہ اس مجلس میں آپ کے سامنے کھڑے ہوئے تھے۔ اس شور و شغب کی وجہ سے سلطان المشاغ کی نظر کشتی کے لوگوں پر پڑی۔ آپ نے ان کو دیکھ کر فرمایا کہ سبحان اللہ! ایک شخص ساہا سال سے اس کام میں ابن خون جگر کھارہا ہے اور اپنی جان اس راہ میں فدا کر رہا ہے اس راہ کے دوسرے سنے آنے والے اسے کہتے ہیں کہ تم میں کون سا سرخاب کا پر ہے، جو ہم میں نہیں۔ پھر آپ نے اپنا دست مبارک آستین سے نکالا اور ان کی جانب اشارہ کر کے فرمایا اب جاؤ۔ عین اس موقع پر شیخ رکن الدین کے بیٹوں کی کشتی آپ کے گھر کے بیچے پہنچی۔ لڑکے شور مچاتے ہوئے کشتی سے اترے اور انہوں نے ارادہ کیا کہ دریا میں غل کریں۔ جیسے ہی وہ دریا کے کنارے پہنچے غرق ہو گئے۔ ہندو نے یہ حکایت اپنے چچا سید السادات سید حسین سے سنی تھی۔“ (ص: ۲۶۷)

اگر سیر الاولیاء کی یہ الگوئی روایت کسی غیر معروف شیخ رکن الدین فردوسی سے متعلق ہوتی تو ناقابل غور ہو سکتی تھی لیکن حضرت شیخ رکن الدین فردوسی کے نام سے عہد سلطنت کے صرف اور صرف ایک بزرگ معروف ہیں جو اپنے زمانے کے مسلم الثبوت اولیائے کرام میں شمار کیے گئے ہیں۔ صوفیائے کرام کے معروف و مستند تذکروں میں ان کا ذکر موجود ہے۔ لاکھوں لوگ اس سے منسوب و ماخوذ سلسلہ فردوسیہ سے وابستہ ہیں۔ ان کے پیروم شد حضرت خواجہ بدر الدین غزنوی، دہلی کے مقبول و معروف صوفی بزرگوں میں ایک تھے۔ ان کے خلیفہ و جانشین حضرت شیخ نجیب الدین فردوسی جیسے کامل درویش تھے جن کے خلفاء میں حضرت مخدوم جہاں شیخ شرف الدین احمد یحییٰ منیری جیسے محقق اور شیخ زمانہ اور حضرت عالم بن علاء الدین پتی جیسے عظیم فقیہ و مفتی (صاحب فتاویٰ تہذیبی) کا نام نامی سرفہرست ہے۔ اگر یہ روایت حضرت شیخ رکن الدین فردوسی کے بعض مرید بن یا بیٹوں کی نالائق یا تعصب تک بس ہوتی تو قابل غور ہو سکتی تھی لیکن خود حضرت رکن الدین کی ذات کا نشانہ بنانے کی کوشش کے نتیجے میں یہ روایت بالکل ناقابل یقین ہو گئی ہے۔

اس ناقابل یقین حکایت کو اپنے چچا سید السادات سید حسین سے سننے کا دعویٰ کیا گیا ہے لیکن چونکہ وہ خود اس کے چشم دید گواہ نہیں ہیں، اس لیے انہوں نے کس سے سنا اس کی وضاحت ضروری تھی۔ پھر چچا سے جو حکایت سنی گئی وہ تو ”ایک

روڈ“ سے شروع ہوتی ہے، لیکن اس سے پہلے جو اطلاع یا اپنی رائے شیخ رکن الدین سے متعلق دی گئی ہے اس کی سند کیا ہے؟ اس کی وضاحت نہیں ملتی۔ کسی شخصیت کے بارے میں جو رائے ذاتی تجربے یا مشاہدے کی بنا پر قائم کی گئی ہو وہ قابل غور ہو سکتی ہے لیکن اگر وہ سماعت یا احکایت کے نتیجے میں قائم ہو تو اس کا یقینی ہونا مشتبہ ہو جاتا ہے۔

ایک اور حیرت کی بات یہ ہے کہ کسی دوسرے ماخذ سے حضرت شیخ رکن الدین فردوسی اور حضرت خواجہ نظام الدین اولیاء کے درمیان کسی اختلاف یا رنجش یا عدم اخلاص کا پتہ نہیں چلتا بلکہ بعض ماخذ تو اس کے برخلاف ان دونوں شخصیتوں کے درمیان محبت و اخلاص کی گواہی دینے میں نظر آتے ہیں۔ چنانچہ اس روایت کے پایہ استدلال کا جو نہیں ہونا ظہور میں آتا ہے۔

صاحب مناقب الاصفیاء کے لیے اس روایت کے سلسلے میں بڑی ناقابل یقین صورت حال تھی۔ انداز بیان یہ بتاتا ہے کہ انہیں ایسی کوئی اطلاع کسی دوسرے ذریعہ یا ماخذ سے نہیں پہنچی تھی۔ اس لیے انہوں نے اس غیر ثقہ روایت کی تاویل انداز و قیاس کی بنیاد پر کرنے کی کوشش کی۔ چنانچہ فرماتے ہیں:

”معلوم نیست ایس حد مریدان و معتقدان شیخ نظام الدین از چہ بود و منشاء این بیست و اللہ اعلم۔ میان ایس ہر دو بزرگان در دین بودہ باشد و مریدان شیخ نظام الدین آن مناظرہ را عداوت می پنداشتند و بردل حسدی نگاشتند۔“

مناقب الاصفیاء کی پر خلوص تاویل کرتی ہوئی عبارت سے بھی یہ واضح اشارہ ملتا ہے کہ سیر الاولیاء میں پیش کردہ روایت بالکل بے حقیقت اور ناقابل اعتبار ہے، کیوں کہ اگر ایسا کوئی اختلاف یا رنجش یا عدم اخلاص کا وجود ہوتا تو صاحب مناقب الاصفیاء کے دل میں فردوسی نسبت ہونے کی بنا پر حضرت خواجہ نظام الدین اولیاء سے ایک قسم کا حد موجود رہتا یا پھر دوری ہی جھلکی لیکن مناقب الاصفیاء کی عبارت اس کے برخلاف خواجہ نظام الدین اولیاء قدس سرہ کی عظمت و بزرگی کے اظہار سے شروع ہوتی ہے۔ چنانچہ فرماتے ہیں:

”شیخ نظام الدین رحمۃ اللہ علیہ بہا کثر از ان بود کہ از وی حسد بیاید۔“

اس سلسلے میں ایک اور بات قابل غور ہے کہ جس اختلاف یا عدم اخلاص کی روایت سیر الاولیاء میں پائی جا رہی ہے، اگر اس میں کچھ حقیقت ہوتی تو اس سے فردوسی المشرب حلقہ زیادہ اچھا لانا یا نقل کرتا، اس کے برخلاف ان کے یہاں ایسی کسی صورت حال کی کوئی اطلاع نہیں ملتی اور اسے حیرت انگیز طور پر اگلو تا چشتی ماخذ پیش کر رہا ہے جبکہ سلسلہ شتیہ کی شہرت و مقبولیت کا آفتاب ان دنوں عروج پر تھا۔ یہ ایک نفسیاتی حقیقت ہے کہ جو مشہور اور عظیم ہوتا ہے وہ ایسی باتوں کو نظر انداز کرتا ہے، کیونکہ اس کی شہرت و عظمت ثابت ہو چکتی ہے اور وہ ایسی چیزوں سے بے نیاز ہو جاتا ہے اس کے مقابلے میں جو کم مشہور اور غیر معروف ہوتا ہے وہ ایسی باتوں کو زیادہ پر زور دیتا ہے اور بار بار دہراتا رہتا ہے تاکہ وہ اسی بنا پر کم سے کم شہرت کے ساتھ منسلک رہے۔ لیکن تعجب خیز بات یہ ہے کہ فردوسی ماخذات میں حضرت خواجہ نظام الدین اور حضرت رکن الدین فردوسی کے مابین کسی اختلاف یا عدم اخلاص کا عدم وجود یہ ثابت کر رہا ہے کہ سیر الاولیاء کی اگلوئی روایت یقیناً کسی تحریف یا غلط

فہمی یا سہو اسکی کا نتیجہ ہے۔

اس سلسلے میں خود حضرت مخدوم جہاں شیخ شرف الدین یحییٰ منیری (م ۷۸۲ھ)، جو بذات خود حضرت شیخ رکن الدین فردوسی کے خلیفہ کے خلیفہ ہیں، کہ ملفوظات سب سے بڑے ثبوت ہیں جن میں مختلف مقامات پر حضرت مخدوم جہاں نے حضرت سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین اولیا کا ذکر نہایت قدر و منزلت کے ساتھ فرمایا ہے اور بارہا ان پر سائل کے اعتراض کی تردید و تاویل فرمائی ہے۔ حضرت شیخ رکن الدین فردوسی اور حضرت خواجہ نظام الدین اولیا کے مابین کیسے تعلقات و مراسم تھے، اس سلسلے میں بھی حضرت مخدوم جہاں کا مندرجہ ذیل بیان سیر الاولیا، کی متذکرہ حکایت کا اہم قسار دینے کے لیے کافی ہے۔ فرماتے ہیں:

”اس سے قبل دہلی میں حضرت شیخ رکن الدین (فردوسی)، فحشی بزرگی میں مشہور و معروف ہوئے ہیں، اپنے پیروں کا عرس کرتے تھے، بلکہ آپ ہی نے دہلی میں (اپنے بزرگوں کے) عرس کو عام کیا۔ اس زمانہ میں شیخ نظام الدین بدایونی بڑے غیاث پور میں نو وارد تھے، وہاں ایک خاص جگہ میں قیام فرماتے تھے۔ ابھی تک آپ کی شہرت نہیں ہوئی تھی لیکن ان کی دولت و نعمت میں روز افزوں ترتی تھی۔ حضرت شیخ رکن الدین، حضرت شیخ نظام الدین (اولیا) کو عرس میں شرکت کی دعوت دیتے تھے اور آپ عرس میں تشریف لاتے تھے۔ ہمارے شیخ کی والدہ ایک بزرگ عورت تھیں۔ نعمتوں سے مالا مال تھیں۔ یہاں تک کہ لوگ ان کو بھی شیخ کہتے تھے۔ ایک دن شیخ رکن الدین سے فرمانے لگیں: ہنسی ہوں کہ غیاث پور میں شیخ نظام الدین بدایونی رہتے ہیں وہ کیسے ہیں اور انہیں کس طرح دیکھ سکتی ہوں؟ شیخ رکن الدین نے فرمایا کہ میں انہیں عرس میں بلاؤں گا۔ گھر میں ایک خاص جگہ ان کے لیے مخصوص کر دوں گا۔ ان کو وہاں پر لا کر بٹھاؤں گا۔ اور آپ کو جہاں پر کہوں وہاں پر بیٹھ جائیں گی۔ میں بھی اس مجلس میں رہوں گا، انگلی سے اشارہ کر دوں گا کہ یہی ہیں۔ حضرت نے دیا ہی کیا۔ والدہ کو اسی جگہ لے جا کر بیٹھا دیا جہاں پر کہا تھا اور خود اس مجلس میں چلے گئے جہاں شیخ نظام الدین (اولیا) تشریف فرما تھے۔ وہیں پر سے انگلی سے اشارہ کر دیا کہ یہی ہیں۔ حضرت کی والدہ نے ان کو دیکھ لیا اور پھر اپنی جگہ پر چلی گئیں۔ اس کے بعد شیخ رکن الدین نے ان سے دریافت کیا کہ شیخ نظام الدین کو دیکھا، کیسا پایا؟ حضرت کی والدہ نے فرمایا کہ میں نے ان کی بیٹھانی میں ایسا نور دیکھا کہ (جس سے یہ ظاہر ہوتا ہے کہ) دہلی میں وہ کارنامہ انجام دیں گے جو کسی نے نہیں کیا۔“

(خوان پر نعمت، ملفوظات مخدوم جہاں، مدت جمع ۵۱-۷۹۹ھ)

حضرت مخدوم جہاں کے مذکورہ بیان کے بعد ایک بار پھر سیر الاولیاء کی جانب واپس لوٹنا جائے تو ناقابل یقین زیر بحث حکایت سے متصلاً ٹھیک پہلے ایک روایت اس طرح ملتی ہے:

"ایک دفعہ شیخ نور الدین فردوسی نے اپنے تین مریدوں کو سلطان المشائخ کی خدمت میں بھیجا کہ میں نے شیخ شیوخ العالم فرید الحق والدین کی روح پر فتوح کے ایصال ثواب کے لیے کچھ کھانا بکوا یا ہے۔ ازراہ بندہ نوازی آپ بھی تشریف لائیں۔ پھر ان تینوں میں سے ایک شخص نے کہا کہ اگر سلطان المشائخ شیخ ہیں، تو مجھے کھانے کی کوئی چیز عنایت فرمائیں گے۔ دوسرے نے کہا کہ مجھے کچرا عنایت ہو گا۔ تیسرے نے کہا کہ بزرگوں کا امتحان نہیں کرنا چاہیے اور اس قسم کی باتیں نہیں سوچنی چاہئیں۔ جب یہ تینوں سلطان المشائخ کی خدمت میں حاضر ہوئے تو آپ نے ان سے معذرت کرتے ہوئے فرمایا کہ ہم حاضر نہ ہو سکیں گے کیوں کہ آج ہم نے خود کھانا بکوا یا ہے لیکن ہمارا دل تمہاری مجلس میں ہو گا۔ ابھی یہ بات ہو رہی تھی کہ ایک شخص دہی کا ایک دیگچہ اور چار تنگے لے کر حاضر ہوا۔ سلطان المشائخ نے خادم سے اس شخص کی طرف اشارہ کرتے ہوئے فرمایا کہ یہ دونوں چیزیں اس شخص کو دے دو۔ پھر اس شخص سے فرمایا کہ تم نے کھانے کی چیز اور روپے کے لیے دل میں سوچا تھا۔ پھر خادم سے فرمایا کہ اس دوسرے آدمی کے لیے کچرا الا اس کو دو۔ پھر تیسرے شخص نے فرمایا کہ اہل دل کی خدمت میں اسی طرح آنا چاہیے، جس خیال کے ساتھ تم آتے ہو اور خادم کو حکم دیا کہ دو تنگے اس کو بھی دو۔"

ٹھیک اس واقعہ کے بعد "کاتب حروف عرض کرتا ہے" سے روایت معترفہ شروع ہوتی ہے۔ حضرت محمد دم جہاں "کایان اور میر الاولیاء کی یہ دونوں روایتیں بڑھنے کے بعد یہ بالکل واضح ہو جاتا ہے کہ شیخ نور الدین فردوسی سہو کاتب ہے اور وہ دراصل شیخ رکن الدین فردوسی ہی ہے۔ اور یہ بھی واضح ہو جاتا ہے کہ شیخ رکن الدین فردوسی کے مدعت قلمی اور وسیع البشری کا یہ عالم تھا کہ اپنے پیران سلسلہ کے علاوہ دیگر مشائخ کرام کے ایصال ثواب کے لیے بھی کھانے پکواتے اور مجالس کا اہتمام فرماتے تھے اور ان مجالس میں خواجہ نظام الدین اولیا بنفس نفیس شرکت فرماتے تھے اور اگر جانے سے معذور ہوتے تو اس طرح فرماتے کہ:

"میں حاضر نہ ہو سکوں گا..... لیکن میرا دل تمہاری مجلس میں ہو گا۔"

لہذا حضرت خواجہ نظام الدین اولیا اور حضرت شیخ رکن الدین فردوسی کے درمیان کسی قسم کے عدم اخلاص یا دشمنی کا کوئی سوال ہی پیدا نہیں ہوتا بلکہ دونوں بزرگوں کے مراسم پرینہ اور خوش گوار تھے۔

حضرت شیخ رکن الدین فردوسی اور ان کے بھائی نیز مرید و خلیفہ حضرت شیخ نجیب الدین فردوسی سے حضرت خواجہ نظام الدین اولیا کے مخلصانہ و برادرانہ مراسم تھے، اس کا اندازہ لطائف اشرفی (ملفوظات حضرت مخدوم اشرف جہانگیر سمائی) سے بھی ہوتا ہے کہ جب مخدوم جہاں شیخ شرف الدین احمد یحییٰ منیری، حضرت سلطان المشائخ کی بارگاہ میں بہ نیت بیعت حاضر ہوئے تو حضرت سلطان المشائخ نے یہ کہہ کر رخصت فرمایا کہ:

”برادر م شرف الدین نصیب ارادت و حصول سلوک شما برادر م نجیب الدین فردوسی است بروید کہ ایشان مترصد قدم شما و منتظر حضور معلوم اند۔“

شیخ رکن الدین فردوسی کے بھائی اور مرید و خلیفہ حضرت شیخ نجیب الدین فردوسی کو ”برادر م“ کہہ کے مخاطب کرتے اور ان کے پاس شیخ شرف الدین احمد یحییٰ منیری جیسے شاندار دینی و علمی مقتبل والے نوجوان (سیر غریب، نصیب دام مائیت) کو ارادت و تربیت کے لیے بھیجنے سے کسی اختلاف یا بخش کی بو آتی ہے یا محبت و اخوت کی خوشبو؟

حضرت مخدوم جہاں شیخ شرف الدین احمد یحییٰ منیری نے اپنے ملفوظات میں جس عقیدت و محبت کے ساتھ حضرت خواجہ نظام الدین اولیا اور ان کے پیرومرشد حضرت خواجہ فرید الدین معبود اجدہنی قدس سرہما کا ذکر فرمایا ہے ٹھیک اسی طرح حضرت خواجہ نظام الدین اولیا قدس سرہ نے اپنے ملفوظات میں حضرت شیخ رکن الدین فردوسی کے پیرومرشد حضرت شیخ بدر الدین سمرقندی اور ان کے پیرومرشد حضرت شیخ سیف الدین باخری کا ذکر نہایت عقیدت اور وارفتگی کے ساتھ فرمایا ہے۔

حضرت شیخ رکن الدین فردوسی کے پیرومرشد اور مرہبی حضرت شیخ بدر الدین سمرقندی سے خواجہ نظام الدین کے کیسے مراسم تھے، اسے خود سیر الاولیاء کے مصنف اس طرح بیان کرتے ہیں:

”کاتب حروف نے اپنے والد سے سنا تھا کہ شیخ بدر الدین سمرقندی نہایت بزرگ تھے اور شیخ سیف الدین باخری کے خلیفہ تھے۔ انہوں نے شیخ نجم الدین بکری کو پایا تھا۔ سید از الرحیمین تھے۔ حافظ اور دانش مند تھے۔ جس میں یہ کمال ہوں اس کی فضیلت کا کیا پوچھنا۔ سماع کا غیر معمولی ذوق رکھتے تھے۔ بغیر سلطان المشائخ (خواجہ نظام الدین اولیا) کے سماع نہ سنتے تھے۔“

حضرت شیخ بدر الدین سمرقندی کا دھال ہوا تو شیخ رکن الدین فردوسی ان کے لائق جانشین ہوئے اس موقع پر حضرت خواجہ نظام الدین اولیا بنفس نفیس ایصالِ ثواب کی مجلس میں تشریف لے گئے تھے۔ ملاحظہ ہو سیر الاولیاء کی عبارت:

”جب شیخ بدر الدین سمرقندی رحمت حق سے جا ملے تو ان کو گلوہ میں دفن کیا گیا۔ تیسرے روز سلطان المشائخ تشریف لائے۔ سماع کی مجلس منعقد ہوئی۔ سلطان المشائخ ذرا دیر سے پہنچے۔ اس لیے دوسرے قبرستان کے احاطے میں تشریف فرما ہوئے۔ جب اہل مجلس کھڑے ہوئے تو آپ بھی کھڑے ہوئے۔ مجلس کے بعض حاضرین نے عرض کیا کہ آپ کے اور مجلس کے درمیان کافی فاصلہ ہے۔ آپ تشریف رکھیے۔ آپ نے فرمایا کہ اہل مجلس کی موافقت کرنا ضروری ہے۔“ (ص: ۵۵۶)

خود مناقب الاصفیاء میں حضرت شیخ رکن الدین فردوسی کے پیرومرشد اور شیخ الشیخ حضرت شیخ سیف الدین باخری کے حالات زیادہ تر خواجہ نظام الدین اولیا سے منقول ہیں۔ یہ سارے حوالے اس جانب اشارہ کر رہے ہیں کہ حضرت خواجہ نظام الدین اولیا اور ان کے پیران کے فردوسی اکابر و مشائخ بشمول خواجہ رکن الدین فردوسی سے دیرینہ و پرتلوس تعلقات تھے۔

کے زمانے میں سکونت پذیر ہوئے لیکن ان بہتر ماخوذوں کو نظر سنا کر دیا ہے جن میں سیر الاولیاء کے برعکس شہادت ملتی ہے۔ مثال کے طور پر صدر الصدور۔ (اردو میں تاریخ نویسی، ص: ۱۹۹)

اس لیے سیر الاولیاء کی پیش کردہ اطلاع اگر کسی دوسرے مستند ماخذ میں بھی پائی جاتی ہے تو اس کے صحیح و درست ہونے میں کوئی شبہ نہیں لیکن اگر کسی دوسرے مستند ماخذ میں اس کے برخلاف اطلاعات ملتی ہیں تو اس کے مقابلے میں سیر الاولیاء کی روایت ناقابل قبول اور ساقط الاعتبار ٹھہرے گی۔ مثلاً حضرت علی ابن ابی طالب کرم اللہ وجہہ کی شہادت کا ذکر کرتے ہوئے لکھتے ہیں:

”عبدالرحمن ابن ملجم نے، جو امیر معاویہ کی طرف ہو گیا تھا عین نماز میں اپنی زہر آلود تلوار سے آپ کو سخت زخم لگایا۔“ (ص: ۷۹)

حضرت امام حسن ابن علی رضی اللہ عنہما کی شہادت کے بارے میں یہ اطلاع سیر الاولیاء میں ملتی ہے کہ:

”امیر المؤمنین حضرت امام حسین کی بیوی جعدہ بنت اشعث کندی نے امیر معاویہ کے اشارے سے کسی نہ کسی ترکیب سے موقع پا کر زہر دے دیا۔“ (ص: ۸۲)

لہذا میری ناقص رائے میں عرصہ دراز سے چلی آ رہی یہ غلطی حضرت شیخ رکن الدین فردوسی اور خواجہ نظام الدین اولیاء قدس سرہما کے درمیان کچھ تھا، آج بالکل دور ہو گئی اور دونوں مستند بزرگوں کے درمیان جو خلوص اور ارتباط قلبی تھا وہ بالکل واضح ہو گیا۔ واللہ اعلم بالصواب۔

مناقب الاصفیاء کے نادر ماخذات

مناقب الاصفیاء میں معروف ماخذات کے علاوہ کچھ ایسی کتابوں سے بھی استفادہ کیا گیا ہے جو اب بالکل ناپید ہیں تا دم تحریر ان کے بارے میں لاعلمی ہے مثلاً

برہان الاتقیاء	مصنف	لا معلوم
رسالہ بیدارنامہ	"	خواجہ ضیاء الدین ابونجیب سہروردی
مصفی	"	مولانا علی کمال دانشمند
سراج العارفین	ملفوظات	خواجہ نظام الدین اولیاء

کاش مناقب الاصفیاء میں یہ سب ہوتا

مناقب الاصفیاء صرف سلسلہ فردوسیہ کی تاریخی دستاویز ہے بلکہ بہار میں صوفیائے کرام کی ہمت بالشان تبلیغ و دعوت کا سب سے پرانار یکارڈ بھی ہے۔ بہت سارے واقعات اور حالات ہم صر مناقب الاصفیاء کی وجہ کر جان پاتے ہیں۔ اس دور سے متعلق بہترے نقوش مناقب الاصفیاء کے مطالعہ کے نتیجے میں ابھر کر سامنے آتے ہیں۔ لیکن بعض معاملات میں اس کے باوجود بھی مایوسی ہوتی ہے۔ مثلاً حضرت خواجہ رکن الدین فردوسی اور حضرت خواجہ نجیب الدین فردوسی سے متعلق بہت کم

معلومات بلکہ ناکے برابر اطلاعات مہیا ہیں، اس سلسلے میں مناقب الاصفیاء بھی مایوس کرتی ہے۔ حضرت مخدوم جہاں کی جائے
 پیدائش، بن پیدائش، تاریخ پیدائش اور یوم ولادت کچھ بھی مناقب الاصفیاء میں درج نہیں۔ حضرت مخدوم کے ابا و اجداد سے
 متعلق بھی مناقب الاصفیاء کی خاموشی کھلتی ہے۔ حضرت مخدوم جہاں کے نانا قاضی شہاب الدین کے متعلق بھی صرف ایک
 طرکی رکھی اطلاع حیرت انگیز ہے۔ اگر اس جانب صاحب مناقب الاصفیاء نے ایک ذرا مزید توجہ فرمائی ہوتی تو تاریخی
 اعتبار سے مزید احسان ہوتا۔ حضرت مخدوم جہاں کی تصانیف کا جائزہ تو درکنار موجود دستیاب تصانیف کی کوئی فہرست بھی نہیں
 پیش کی گئی ہے۔ مکتوبات قدیم (مکتوبات صدی)، معدن المعانی، اجوبہ کا کوئی اور شرح آداب المریدین کے علاوہ کسی
 تصنیف کا نام تک مناقب الاصفیاء میں نہیں آیا۔ حضرت مخدوم جہاں کے وصال کے بارے میں بھی مصنف نے وصیت نامہ
 کے علاوہ مزید کوئی اطلاع فراہم نہیں کی ہے۔ کیفیت نماز جنازہ و تدفین و مابعدہ فسخین پر بالکل خاموش ہے۔ سیر الاولیاء جس
 کے نشان راہ پر چل کر مناقب الاصفیاء تالیف ہوئی اگر اس کی بھی پیروی کی گئی ہوتی تو حضرت مخدوم جہاں کے عزیز و اقربا
 اور غلغلا کے متعلق بڑی نادر معلومات یکجا ہو جاتیں۔ لیکن افسوس مناقب الاصفیاء کے مصنف نے اس جانب غافل خواہ توجہ
 نہیں فرمائی۔ یہی کچھ حال حضرت مولانا مظفر ملکی قدس سرہ کے حالات کا بھی ہے۔ اس سلسلے میں ایک اور بات قابل غور ہے
 کہ مناقب الاصفیاء کا متن حضرت مولانا مظفر ملکی کے واقعہ وصال پر ختم ہو جاتا ہے۔ اگر مخدوم حسین سے متعلق بھی کچھ معاصر چشم
 دید حالات ضمناً جمع کر لیے گئے ہوتے تو یہ بڑے کارآمد اور بیش قیمت ہوتے۔ لیس للانسان الاماسی۔

مَنَاقِبُ الْأَصْفِيَاءِ

مُحَمَّدُ شُعَيْبٌ قَدِيرٌ سَرَّه

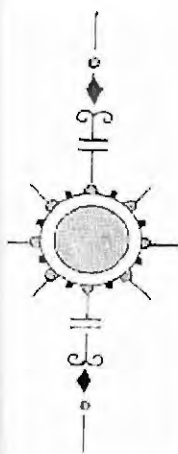

بسم الله الرحمن الرحيم

نسخه‌های خطی نشان‌دهنده تداست این میراث ارزشمند حائز
نیات این واصل اندیشه و تفکر دانشوران و بزرگان علم و عمل است که
با کوشش گدشنگان از نسلی به نسل دیگر منتقل و در ادامه و آنگاه تکامل
یافته است. اما متأسفانه در تواتر حوادث بعین فتنه‌های بسیاری
از این گنجینه‌های علمی از بین رفته است که فقدان هر یک ضربه‌ای جزئی
ناپذیر به جامعه بشریت وارد آورده است.

مرکز ملی مکتب و خط که به مرکز مکتب جمهوری اسلامی ایران حضرت
آیت الله العظمی، عهده‌دار حفظ و نشر سنی از میراث کهن اسلامی است
با همکاری جدید و صد در صد تا از هر یک از نسخه‌های خطی نادر و نفیس اسلامی تعداد
۲۰ نسخه تمام کیفیت نسخه اصل بیشتر و با اعتبار کتابخانه‌های بزرگ جهان قرار هم
با ضمن نظر نگه‌دارنده اسلامی و دیگری است تا تحقیق و دانش پژوهان و دانش
اصل نسخه‌ها به عنوان سند برای نسل‌های آینده باقی بماند.

مهدی خواجه‌پیری

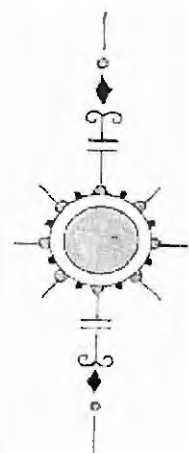

بسم الله الرحمن الرحيم

نسخه‌ای خطی نشان بویست قناست این میراث ارزشمند جان
 بابت این واصل اندیشه و تفکر دانشوران و بزرگان علم و عمل است که
 با کوشش گدشنگان از نسل به نسل و در گذر منتقل و در اواسط راه آنان تکامل
 یافته است. اما تاسف آنکه در دوران حوادث بعثت قنصف پیرای
 از این گنجینه‌های علمی از بین رفته است که فقدان هر یک ضربه‌ای جزین
 نپذیرد به جامعه بشریت وارد آورده است.

مرکز مین علمی مکتب و تعلیم بود که به هر چه بزرگم جهوری اسلامی ایران حضرت
 آیت الله خاندانی، مهدی و حنفه و شری از میراث کهن اسلامی است
 با بیکاری جدید و صد در صد تا به هر یک از نسخه‌های خطی نادر و نفیس اسلامی متعدد
 ۲۰ نسخه تا هم کیفیت نسخه اصل بیشتر و در اختیار تاجانهای بزرگ جهان قرار دهد
 با ضمن نشر تفکر و اندیشه اسلامی و دگرگونی ساختار عقیدتی و دانش پژوهان و دانش
 اصل نسخه‌ها به عنوان سند برای نسلهای آینده باقی بماند.

مهدی خواجه پیری

شخصات نفع :

اسم کتاب :

مَنْ أَيْتَ الْأَصْفِيَاءَ

اسم مؤلف :

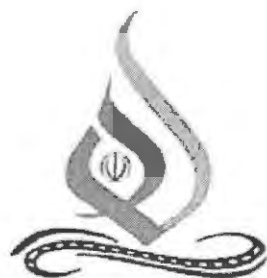
محمد شعیب قدس سره

محل نگهاری نسخه اصل :

مکتب دارالافتاء :

شماره بایگ :

تاریخ و محل تعمیر نسخه :

مركز السينما والمللي ميكر و فيلم نور

مركز سينما المللي ميكر و فيلم نور

مناقبة الاصفهاني
رقم ١١٢
طوبى لمن ينجف

٢٤٢٢

١٣٦

مناقب الاصفیاء
دولت خود شعیب و سر

سلاطین مائت
سندت سر

عزاد راقی - ۱۷۱
فن سیر سوانح
زبان - فارسی

بسم الله الرحمن الرحيم

شعاع نور فاعرف انك لست كالحجج حرام بل كالحج

حضرت پیرم الدیر داد و در پیشگاه عیسی مسیح مسند و ایستاده حضرت

سبحان الرب المجدیر و ایستاده و ایستاده حضرت و در پیشگاه

ایستاده صاحب عیسی مسیح و در پیشگاه حضرت و در پیشگاه

نور در پیشگاه عیسی مسیح و در پیشگاه حضرت و در پیشگاه

مولانا محمد باقر

حقیق کون صلوة الجمعة ان حضرت محمد و آلہ علیہ السلام و غیرہ
 قریب ہر ایک شوقیہ کہ حضرت محمد و آلہ علیہ السلام و غیرہ
 بعد نماز جمعہ جلوس ہجرت مانوس ہجرت جمعہ طابا بن
 و تحقیق انہا پیش کردار و چون نالہ کنند بزرگوار بن و ہاں
 کثرت میان سولہ آئین حضرت کہ در ہوا نماز جمعہ ہجرت
 جامعہ و تشریف لیکن بنیم انہا بنیم و چنانہا جمعہ ہجرت
 انہا کو رفتن انہا انہا کہ طریق کذا لہو ہجرت جمعہ ہجرت حضرت
 انہا کہ جلد ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت
 ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت
 ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت
 ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت ہجرت

[illegible]

[illegible]

مناقب الاصفيا
از شيخ شيعه خراساني تدوينه

معتبر الحزن يخي زرد و کسی ندر خانه بلخه قوت و اهدم

بسم الله الرحمن الرحيم

محمد نبي الذي ملك نفوس العابدین قصه فيها في حديثه
وصا و ف قلوب العارفين فشرقا معرفته و احاطة قول
القاصدين فينبأ و شأه اسرار الواجدین فيهمها و استوى
استباح من عبده فلا يظفها بنو اله و افضاله و استوى على
ارواح من احبته فكان شقها بنعت جلاله و وصف جمال
و الصلوة على جبيه الذي حبه ذر ما كان و سواه ما قال
و كوشف تجليات الجمال و يقع فيها غايات الكمال و لقد
راى من آيات رب الكبرى ثم ونى فندى فكان فاروق
او اوفى فاوحى الى عبده ما اوحى و رضوان الله عليه

على السابقين الاولين من المهاجرين والانصار الذين نوح
في قلوبهم طواعي الانوار وقطع اصرارهم عن شهوة الاغبار
وافرو قصودهم عن دنس الانا والمقتعين من الفضل
ارضوانى وعلى الذين اتبعوهم باحسان والسلام على
شرفته من رجال البد بعدهم الى هذا الاوانى واللاحقين
بهم ثم نعم في آخر الزمان رجال وعاهم بنى بالاخوان الذين
نزقوا عن منازل الطلب والاستدلال الى ساحات مقامات
الوصول صثم في جنتهم باناسم رسول الله في قوله واشوقا
الى لقاء اخواني واكرمهم بذكر في كلامه وانا امته شوقا
اليهم صلى الله عليه وعليهم اما بعد چون شجرة پيران بندي
شيخ الاسلام والمسلمين بزرگوار وحقيقه والدين مستحسن
مفر شمس بلخي شيخ الله المومنين بطول بقائه وادام عليهم
لحانه رسالت وادليل يد ايت مرید دست پيشوايان

ساعات انصال

حضرت شیخ چنگ بدان جبل سین زده و آزارامیه ایمان
و سلام خود ساخته و غوغای نحر این چون ملکوت آسمان
رسانده و غلغله مہانات آن اعنصام در ملازل علی
و خود سزاوارند که سرافتخار بر کونین بر آرد که مسک بالعرف
الوثقی کرده اند و تشبیت بشجره طیبہ اصلها ثابت و فرعها
فی السماء دارند علی الخصوص که درین زمانه مدعیان و متضعان
که ہرہمہ جان بظلمت فسق و کذب تاریک گشته از سعادت
بخت این مقبولان ازلی ثمرہ این شجره طیبہ نظہور آورده کہ
کوکب درختی بوفد من شجره مبارکند و مرا این شجره مبارکہ
نور علی نو آورده عنایت ازلی این بیکجہان را نصیب این
نور راہ نمود تا سر در قدم بندگان حضرت شیخ آوردند
الامکنورہ من بشارت و بشارت قبول آجناب شرف کشند
مشکرانہ این قبولیت اہر حق کنند با آبد کہ سر در بار زده ان

زود اند و این مشجره مبارکه را بیلادینا را و سرّاً و چهار ا
 ورد زبان و قبله جان مسخنه و کعبه امن و امان داشته اند
 اما اکثری بندگان این حضرت منشاء و مولد بعضی سیران
 این مشجره طیبه کم میدانند چه آن صدیقان خداوند تعالی
 در قس خلوت و پرده وحدت پرستیده و سلطان غیبت الهی
 آن نازنبنان حضرت را در سر پرده تواری نهان داشته
 تا از نظر اخبار ستور مانند پیکان ایشان باستفاد
 اخبار و آثار ایشان محتاج میکردند مؤلف این اذکار و
 محور این آثار عفی الله عنه احوال و اخبار جلد سیران این
 سجره طیبه از مولد و منشاء و نسبت و بدایت شروع ایشان
 و کار تصوف و بعضی مناقب و کلمات و تاریخ وفات ^{ایشان}
 بعد و سع و امکان و بین او راق بحر آورده آن مناقب ^{ایشان}
 نام نهادم تا هر که را باطلاع بر مناقب احوال این صدیقان

حاجت افتد در آن نظر کند بمقصود و ظفر یابد و مؤلف سحاره
بدعای ایمان یاد آرد و پیش از شروع در مقصود متذکر می‌شود
شجره از روش پیران این شجره طبعیه و نقلیه مریدان بدان
روش و مذہب ایشان و بیان معنی اعتقاد و ذکر مآل
پیران و غیرت ایشان بر مریدان تمهید کرده آمد تا روش
این مشایخ و بنده کمال ایشان معلوم شود و و عجب حقیقی
باعث اصلی تالیف نیز از اینجا مقصود کرد و المقصد بعد از آنکه
صحبت و خرقه مشایخ رضوان الله علیهم طرق بسیار و بسیار
پوسته و اسناد و شجرهای مشایخ کرام منهاج مختلفه حضرت
رسالت صلی الله علیه و سلم میرسد اما این شجره طبعیه است
عالی و سبک با نظام و طریقه بسی عجیب است و پیران این
شجره مبارکه از جمیع مشایخ روی زمین متمیزند و روش
این صدیقان از روش جمیع مشایخ خانوادہ دیگر از صلی

صلحا و زناد و عباد ممتاز است و کلمات این مشایخ را در
 طور عشق و محبت و توحید و معرفت علوی است که کلمات دیگر
 بطافت آن نمیرسد فی الجمله این شجره طبعه ربکی دارد که غیر او
 ندارد صیغه الله و من احسن من الله صیغه و بندها
 ابن مشایخ و پیوستگان ایشان را نیز روشنی و اعتقاد
 دیگر و طریق ممتاز از طرق دیگران است هر که از روی
 صورت و معنی یکی از ایشان پیوسته است از وجه نشان
 توان داد و از روشنی و اعتقاد او چه توان گفت چیت
 دره بود بخورشید رسید "قطره بود دریا پیوست" و
 آنکه بیکه پیوند صوری کرده و بتقلید اعتقاد بسته هم بجا
 حسن اعتقاد کوی سعادت از سبب الهام ارادت برده اند
 و اعتقاد و رغبت چیزی در دل گرفتن و قرار دادن باشد
 و پسر این طایفه محبت پیرانست که از سودا در دل میرد

سر برزند و کلینۀ دل اورا متوجه مشغول عظمت پیر گردانند
و این لطیفه است ربانی تا کدام صاحب دولت را روزی
پیر بخت کند هر که اعتقاد یافت آنهم یافت و آنکه نبافت چه باعث
مصطفی علیه السلام در شان اعتقاد چنین ایشارت نمود که
ما فضلکم ابو بکر بکثرة صوم لا صلوة ولكن بما وقرنی صده
یعنی بر شما که ابو بکر فاضل آمد نه به نماز بسیار و نه به روزه بسیار
بلکه بخیرگی که بزرگ آمد بدول وی گویند آن عظمت مصطفی بود
علیه السلام پس غایت مقصود طالبان و خلاصه مطلوب مریدان
و سر رشته دولت ابدی و سر مایه سعادت سرمدی همین
اعتقاد آمد و مراتب درجات آنرا نهایت نیست اونی مرید
اعتقاد و شمه از ثمره آن بر زمین بیان روش پیر سخنان
این صدیقان که مرقوم میکرد و مفهوم خواهد گشت و روش
ظاهرندگان ایشان آنست که پیر را خلیفه الله و قائم مقام

نایم مقام محمد رسول الله تصور کنند و حسن آدابی که مریخی را باید کرد
 را و را بجا آرند و در امور شروع بی اذن وی هیچ عملی نکنند
 و همان را قبله نجات خود دانند نه کار با قوال ابو حنیفه
 و از نیکوکاران مذمت شافعی که گفته اند مریضیان باید که رخت
 کفو و ایوان و دین و مذمت در بارگاه ارادت پیر خود آرند
 و مفلس و بی مایه ایستند و اگر چنین نباشد دولت آن ندارد که
 پیر را از محیط احدیت آمده چنانکه گفت چپ هر چه او کرد
 کرده حق دان هر چه او گفت را از مطلق دان تا باری پیر را
 در باب اجتهاد بدانند و در اصل و فرع و بن تقلید وی کنند تا اگر
 از وی پرسند بگویم که ام مذمتی را و ب مریخی آن باشد که بگوید مریخی
 شافعی ام یا ابو حنیفه تا از ناب عبرت پیر که بر تو غیر الهی
 است سلامت تواند ماند و اگر مریخی را مریخی از امور شرعی و عملی
 اعمال دینی بی اذن پیر تمسک بفعل ابو حنیفه یا توجیه شافعی

فی سطره
 در خط سطر

کند بسی نکرزد که ششسته بسیار غیرت پیر و مادرانها و او بر آید
 و نیج رود و طر و بر فرق فصول او زند چنانکه پیش روی بدست
 نه بند و آن نه آنچنان باشد که خلق میگویند که لب پیر رسید
 لب پیر چنین است معاذ الله که از پیر کسی را لب رسد
 این از عقاید جهال است بلکه از پیران هر چه بخلق رسد همه
 رحمت و نعمت رسد که ایشان را رحمت للعالمین آورده اند
 آنکه کسی را نیکویی رسیده است آن از ان سبب بود که چون از یکی
 حرکتی در وجود آمد که از ارضا طریاک ایشان بدان حاصل شد
 غیرت الهی در کار میشود و در بای سخاوت بخشش می آید و نیک دریا
 فرو دوش میبرد نه آنکه قصد میر آفت چه صفت ایشان است
 به هم اشتغال اما کس علی خلق الله اما هر چند چنین است که پیران همه
 رحمت اند لیکن ایشان را بر مردان غیرت پیش از دست
 که پادشاهان را بر مردم خود باشد و حکایات سلف و خلف

از پیران

متبایع و در جمعی بسیار مقول است و آنرا در شریعت اصلی است
و آن اینست صحابه رسول الله علیه السلام نشسته بودند پیغمبر علیه
بیاید و باره کا عذر بدست عمر رضی الله عنه و بدوران توبه

نوشته فقه رسول الله و قال انتم کما تنوکون انتم کما تنوکون الیهود

و النصارى و الله لو کان موسى حیاً لما وسعته الا اتباعی عمر
رضی الله عنه توبه کرد و آنرا از دست بیفکنند سوال چون محقق

که مرید بر مذہب پیوست خیر بر کدام مذہب باشد جواب

خیر از تصرف عقول بشری گذشته و از ادراک او نام بیرون

جسته است میزان عقل را یک کار و بار او را نتواند سنجید اعمال

افعال او مقتضای نسبت سمع و بصره نسبت بعالی و یک در

جواب بحقیقت اینست اما برای اسکات عوام مسلمانان بگویم

پیروان نیز در اصول و فروع دین و مذہب پیرو خود است همچنین

پیرو پیغمبر تا حضرت رسالت علیه السلام نه چنانکه عوام را تصور

بیست که بهر نقلیه مذہبی از مذاہب اربعه وارد کلا و حاشا است
در مقام کشف و مشاهده است و صاحب کشف را نقلیه محکمات ظاهر
درست است چنانکه سلف را بود رحمهم الله تعالی و در وقت
آورده است و طریقه السلف اذا کاشفه الله بالمعروفه و
علم البیض لایبغی نقلیه احد من العلماء اما عمل او در فروع
چون با هوالات و الاحوط است جائی قول ابو حنیفه موافق آن
می آید و گاهی قول شافعی مطابق است چنانکه حاصل مرید از
بهر چه تواند گفت و چه نشان تواند داد آن دل ندارد که فکر کند
کنند آن زبان ندارد که بگوید و تواند جنبانند است لب سعدی و
دانش ز کجای نام بجای از بقدر بس که رود نام بسش بر دهم
در کلمات این طایفه آمده است که مریدان زهره ندانند که
سیران را ثما کوینه اگر وقتی از وقت در دل ایشان عظمت
غافل دار کند و آنرا گناه کبیره تصور کنند اما هر که در خصل
علم

سلاک کان ایشان گشت و خود را به بندگان آستانه ایشان
 بر بست بغیر ذکر ایشان بناساید و خبر مدح ایشان خوانند بخوانند
 و چون از حقیقت ایشان نشان توان داد و چاره مرید که کسیر
 ظلمت هوا و گرفتار حقیقت مغلی است دور اندر و اعلای دور
 احوال باطن ایشان که لی مع الله وقت عبارت از است
 راه نیست ضرورت با ناظر ظاهر ایشان نشئت باید کرد و
 بگفت مکوی ایشان و حجت جوی آن مشغول باید شد مولف
 چاره را با عثه اصلی بمحقیقه این بود که بحسن بعضی آثار
 ظاهر بران این شجره طیبه اهتمام نمود و بت کرشمه شکر خرمی
 خوانم باری کس از شکر شکر می رانم بعضی از آن در کتب معتبره
 دیده و یافته و بعضی بسامع از ثقات بصحت پیوسته آن عمل درین
 اوراق جمع آورده تا همانند ذکر آن نازغبان حضرت العت
 رد و در این چاره هلاک دودی من نشعبت به النعم

جمعیت ذکر ایشان راه باید و آن نه اندک و نه تشبیه که فخر
 دوستان حق ذکر حق است بحقیقت پیغمبر علیہ السلام ^{صلی}
 اشارت فرمود آنجا که گفت عند ذکر الصالحین تنزل فی
 المرحو که مؤلف مفلس را منصب از رشحات ابن حبیب
 مرحوم گردانند و از آثار برکات ابن دولت محرم نکتہ از
 و بجنمل کہ طالبی و صادق را کلمہ دو کلمہ از ابن اوراق خوش
 آید و بعد حفظہ آن ہر ترقی و لذتی حاصل شود ابن چارہ را
 سبب نجات کرد و نقل است کہ بچی عمار کہ امام ہری بود
 استاد شیخ عبد اللہ انصاری چون وفات کرد اورا خوا
 دیدند پرسیدند کہ خدای تعالیٰ بانوچہ کرد گفت خطاب فرمود
 کہ بچی بانو ہار یا سخت داشتہ و بیکن روزی در مجلس ما
 می سنودی و دوستی از دوستان ما آنجا بگذشت آن شنید
 و منتش خوش نشانت ترا در کار خوشی او کردم و اگر نہ آن بودی

بودی که دیدی که ما با توجه کردی خداوند این مفلس در مانده
 که بدوستان تو بسته است ازین امید نا امید کردن و بظیف
 بندگان ایشان بخش انگ با لاجانه جدیر و علی مات اقدیر
 بدان رزقک الله محبت اجابیه و وفقتک الله علی اتباع اولیاء
 که بعد صحابه و تابعین و تبع تابعین رضوان الله علیهم مشایخ
 بر دو طبقه بوده اند طبقه اول در عراق عرب و بغداد و خانه
 اند و اکثری از ایشان هم در بغداد بوده اند و همانجا خفته
 و هم از بنجا بغداد و راجع اولیا گویند و آن عصر شیخ جنبه
 بود در حقه الله علیه و بعضی مشایخ که فرید الدین عطار در تذکره
 ذکر کرده و بیشتری از ایشان را شیخ علی عثمان جیلانی در شفا
 آورده و هم در آن عصر بوده اند و درین عصر نیز مشایخ بودند
 طبقه دوم در عراق عرب بعضی حریق عجم و شهرهای خراسان
 و ماوراءالنهر بوده اند چنانکه خوارزم و همدان و طوس و غیر آن

و آن عصر خواجہ نجم الدین کبری بود رحمه الله و شیخ المشیخ
شیخ شهاب الدین سهروردی و شیخ احمد برکه و امام محمد غزالی و
شیخ نجی الدین ابن عربی و امدران عصر بوده اند فی الجمله عابدان
در مرد و عصر هر که از ایشان صاحب مقامات عالیہ خاسته و
و توحید و معرفت و عشق و محبت قدم عاید داشته متافعی ازین
شجره مبارک است و از جاسی بهای بدین سلسلہ عالی می پیوندد
و پیرون نذین سلک مانتظم نمیب ذکر هر یک از رکوار نیست
اسناد جملہ بدین شجره طیبہ طائی دارد که بشرح مجلہ می گردد
اما برای تنبیه و معرفت طریق نیست و اسناد را چندین
سلسله و روایات و کلمات عالی در بطور توحید و محبت از
البتان مسفوسست چنانچه خواجہ بزرگ بیهظامی و حسین بن
صلاح و شیخ فزید عطار و مولانا جلال روم و قاضی عین القضا
امدانی و مصباح الدین مشیخ سعدی شیرازی و قاضی حمید الدین

ماهوری و شیخ شرف الدین پانی پتی رحمۃ اللہ علیہم هر که از ایشان
 یکی از پیران مشجره مبارک میرسد نسبت به پوستن او هم در ذیل
 ذکر آن بزرگوار گفته آید اکنون ذکر پیران مشجره بر منتهی که خواهد
 بودن نخست بر سبیل تذکار و تعداد و مقدم در شنیدن می آید
 بدین تفصیل ذکر محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم ذکر امیر المؤمنین علی
 کرم: مد و جبه ذکر امیر المؤمنین بنی شہید و شت کر بلار ضی اللہ عنہ
 ذکر امام زین العابدین رضی اللہ عنہ ذکر امام مجتبیٰ قرا رضی اللہ عنہ
 ذکر امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ ذکر امام نو محمد باقر رضی اللہ عنہ
 ذکر امام علی رضا رضی اللہ عنہ ذکر خواجه معروف فی رحمۃ اللہ علیہ
 ذکر خواجه سمری سقطی رحمۃ اللہ علیہ ذکر خواجه غنیہ رحمۃ اللہ علیہ
 ذکر خواجه میثاق و علو و جوری رحمۃ اللہ علیہ ذکر خواجه احمد باقر و جوری
 و جوری رحمۃ اللہ علیہ ذکر خواجه محمد بن عبد اللہ المعروف رحمۃ اللہ علیہ
 ذکر خواجه وحید الدین ابو حفص رحمۃ اللہ علیہ ذکر خواجه حسین

ابو انجیب سهروردی رحمه الله علیه ذکر خواجہ نجم الدین کبری
رحمه الله علیه ذکر خواجہ سیف الدین نازری رحمه الله علیه ^{۱۲۸} ذکر خواجہ
برالدین چغتای رحمه الله علیه ذکر خواجہ رکن الدین فردوسی ^{۱۳۰} ذکر
رحمه الله علیه ذکر خواجہ حبیب الدین فردوسی رحمه الله علیه ذکر
مخدوم جهان شیخ شرف الحق والد رحمه الله علیه ذکر مخدوم محم ^{۱۳۶}
شیخ منطوق بلخی رحمه الله علیه بیت نام خویان بزرگان
من گذشت شد و هن شیریں چه شیریں نامهاست
مؤلف چهار و در ابرایع سخن این شجره مبارکه بذکر مخدوم
محم شیخ منطوق و شیخ جهان شرف الحق والدین فخر الدین
اسرار هم بدایت می بایست کرد اما بر تخریر مناقب و اثار
ایشان اولاجرات نمودن نتوانست و زهره بداشت که
ابتداء ذکر احوال پاک ایشان سخن تواند پرداخت و در احوال
ظاهر بقیه علیه السلام بزرگان سخن بسیار گفته گناها ساخته

سائمه بودند نقل در حجه آنرا وسیله ساخته بذکر مصطفی و اهل بیت
 عاقب سلف شایخ بدایت کرده تا در پناه این خیر الواسیل
 بعد از ذکر آسان شود و ذکر آثار پاک محمد و مرعوم شیخ جهان
 هم بر بنی اذکار ایشان مسطور گردد و در سیلاده هجرت و
 وفات رسول علیه السلام و بعضی تواریخ و خبر آن اختلاف
 اقوال و روایات بسیار است و در هر خبری که در و اختلاف
 روایات آمده است و یک قول صحیح درین مختصر همان قول
 صحیح ذکر کرده و اقوال دیگر مندرک افتاد تا موجب اطلاع نگردد
 و هر جا که قولی صحیح قوی یافته بصورت ذکر اختلاف روایت
 تواریخ اقوال کرده آمد و از منشاء و مولد و تاریخ وفات بعضی
 پیران و بدایت و نهایت کار ظاهر ایشان آنچه بتفقیش
 متبع یافته شد همبر آن هیچ ذکر کرده و آنچه یافته نشده و با
 از سر غفلتی و سهوی و ذکر نیامده هر گاه از مذکوران حضرت شیخ

جبری و در آن باب بر سبیل صحت تحقیق رسیده باشد زیرا که
تبع و فوف بر آن حاصل آید و برین اوراق ثبت نموده
عبد نفقار مولف بخاره را بدامن ستاری و عصمت
پوشیده باشد و بحمد الله علی خیر الاله و اجل النعمان ان الحقا
بشجره طیبیه احسانا ثابت در فرمها فی اسماء و نصی علی محمد
و انبیاء و علی اجابیه من الاولیاء و الاصفیاء ذکر محمد مصطفی
صلی الله علیه و سلم آن سلطان انبیا آن مظهر انبیا و
آن مقصود و وجود عالم آن مطلوب از آفرینش آدم آن
راوی روایت رومی غلبی عن ربی آن والی ولایت لایستی
بعدی آن مسافر عالم اسیری آن بنیم مقام و فی ائمه لی آن
رازدار سرار ما اوحی آن و اصل قیاب فوسخ اوارفی
آن سید الاولین و الاخرین و آن خاتم الانبیاء و المرسلین
آن همه را پشت و پناه محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم آنکه

ابله جو و موجودات طفیل وجود او است بلکه ظهور مکنونات قطره
 منوره بر بانی خود او و مہتری کہ جمیع کائنات برای او بود خداوند تعالی
 خود در شای او بود مخلوق محمدرت او چه تواند گفت خطیہ مناسبت
 او لولا کہ می سراید و جلوه مراتب او اصطفا ک سناید شعر
 بحسب ناعنا الدرنی " فمالی قدر حدک یا مربی " محمد بن عبد اللہ
 بن عبد المطلب بن ہاشم بن عبد مناف فریسی بود صلی اللہ
 علیہ وسلم و مناقب فریس در کتب احادیث مذکور است و ذکر
 نسب وی صلی اللہ علیہ وسلم تا آدم عزم و کتب متداول و مشہور
 بشرح مطور است و نسب وی عزم از عبد اللہ ناعنا نانی کہ بہت
 و کتب اند متفق علیہ است و کسی را در ان خلاف نیست و نظر ہم
 از ایشانست کہ فریسی از اولاد او اند و آنچه از عدنان تا آدم
 عزم اند اختلاف در ان بسیار است تا علما گویند هیچ قولی اصبا
 صحت نیافتہ کہ اعدنا در ایشانند اما با کثر اقوال نسب پیغمبر

نسبت فریسی از ادیان مذکور تا شد صفی فریسی با صفی و کتب مطور است و کتب متداول و مشہور بشرح مطور است و نسب وی عزم از عبد اللہ ناعنا نانی کہ بہت
 و کتب اند متفق علیہ است و کسی را در ان خلاف نیست و نظر ہم از ایشانست کہ فریسی از اولاد او اند و آنچه از عدنان تا آدم
 عزم اند اختلاف در ان بسیار است تا علما گویند هیچ قولی اصبا صحت نیافتہ کہ اعدنا در ایشانند اما با کثر اقوال نسب پیغمبر

صلی الله علیه وسلم با سمعیل بن ابراهیم خلیل الله صلوا الله علیه
میرسد و مادر وی غنم ایمنه بنت وهب بن عبد مناف
زهره بن طالب بن مره نیز فرستیده بود و در اخبار آمده است که
مادر مصطفی علیه السلام در آخر ماه جمادی الاولی روز دوشنبه
حامله گشت و نه ماه حامله ماند مصطفی علیه السلام در آخر روز
دوشنبه ششم ماه ربیع الاول غلام الفیل در مکه مبارک متولد
شد تعالی بظهور آمد و آن روز بسیاری از عجایب و خوارق
نی بر شده چنانکه بر روی افتادن بنانی که کفار و کعبه بناوه
بودند و بجزه مساوه که آن نهری عظیم و عجب گفته بود و وقتی
خشک نشده بود آن روز خشک گشت همچنین جسدان اجوان
استری که در ملک فارس بود و قصری بس رفیع بر آورده آن
قصر در آن طرب آمد و چهارده کنکه از آن بنیاد و آن نسبی که
مجموعس افروخته بودند هزار سال گذشته بودی از هر کشته

سمته نموده بود آن روز گشته شد و مانند آن عجایب بسیار
 طائیت و آنجمله ظهور علامات نبوت و آثار اشراق بر نور انوار
 رسالت بود که آنرا در احاطه اطلاع مسکلمان رسد و احصا و کونید
 پیغمبر علیہ السلام خشنه کرده و ناف بریده زاده شد و اورا غم
 در سجدہ یافتند و هر دو انگشت شهادت هم چون منفرعان
 سوی آسمان برداشته ابی مہب را کنیز کی معنفه بود ثوبی نام
 ثوبیہ بضم ثامی منقده است اورا غم چند روزی او شب و او
 بعد با ستر ضاع عجمه المطلبه حضرت رسول علیہ السلام حلیمه
 علیہا السلام ابی ذؤب از بنی سعد بن بکر بود اورا حلیمه سعدیہ
 از غروبست رضی اللہ عنہا که گفت پیغامبر غم در روزی آن قدر
 چالود بی کیچه دیگر بای نیالاید و هر وقت که پیغمبر علیہ السلام را
 در کنار می نهادم بر دوش و پستان من اورا پیش آمدی نا آلفه که
 خواستی مشیر بخوردی در برادر وی با وی شیر بخوردی یعنی پیغمبر

سبب شدی و مرد و در خواب میرفتند و پیش از آن در پستان بنا
 آفتد رشیر نبود که برادر او سیر کرد و همچنین آثار بکا
 پیغمبر علیہ السلام و رضائے ماضی خانہ و مادہ شتر با افزون
 ظاہر شدن گرفت و چنان فراخی بدید گشت کہ پیش از آن
 نبود و کو سبب آن بر جامع آمدن تا پیغمبر علیہ السلام و سبب
 روزی او و برادر او میان بزرگان شہان بودند برادر او شتابان
 پیش ما آ و گفت آن برادر من کہ فریضے است و مرد حاکم
 پوشیدہ آمدہ اورا بر پہلو غلط بندہ شکم اورا شکاف کرد
 و اورا می جنبانند حلیمہ میگویی ما بر قہم و اورا عوم اسناد
 یافتیم و کونہ روی او متغیر شدہ از حال می پرسیدیم گفت
 و مرد آمدن مرار بر پہلو غلط بندند و شکم من شکافند و
 خبری آنجا می بستند کہ من آنرا غیب دانم پس او دل
 آوردیم شوہر من گفت با حلیمہ منبر رسم کہ این بچہ را شیب

چنان رسیده باشد پیش از آنکه آشکارا شود این را
 با اهل بن باید رسانید انگاه اورا عزم پیش مادر او بردیم
 مادر وی گفت چیست با حدیقه این عجم را آورده و نو برین
 فرزند عزیزم بوده حدیقه میگوید من در جواب بگفت کردم مادر
 مصطفی عزم لازم رفت تا قصه حال با وی باز گفتم گفت
 که شیطان را بروی دست رسیست و کار این بیگاری
 بزرگست اگر بگوئی زارا ان خبر دهم گفتم بگوی گفت در آنچه
 ازین فرزند باردار شدیم بخواب دهم که نوری از من جدا
 شد و قصه ای بگری را که زمین شام است روشن گردید
 و آنکه هیچ حمله اسبکیار تراز و نبود نو بکنه در این فرزند را
 و عزم او مخور و مصطفی عزم بدو سال و چهار ماه رسیده بود که
 عیله پدر وی در مدینه مبارک وفات یافت و بروائی
 بهفت ماهه بود و بروائی دو ماهه و از میراث کنیز کی بود

رسید و اورا ام المینه حبشیه گفتندی و او بیگی پیغامبر علیه
بکرو و ضایحه پیغامبر علیه السلام بزرگ شد و او را آواز زدند
و یزید ابن حارثه بزرگی داد و اسامه رضی الله عنه از و متولد
گشت چون پیغامبر عزم حبش سال رسید و بر دانی چهار سال
امینه ما و روی بانو اوفات یافت و دیو اکبر بنده دکن
نام مقامی است میان مکه و مدینه همدرا آن جای مدفون گشت
و آنکه در خلاصه السیر گفته که دفن وی بجون و جحون نام کوهی است
بر استای مکه و آن مقبره مشرف و معظم است و حدیثی بر و است
عایشه رضی الله عنها بها نجا آورد و ان ابني صلعم نزل الحجون
تکلیفا فاقام به ما شاء الله عز وجل ثم رجع مسرورا قال لست
بتي عز وجل فاجسی الی اخی فامنت بی ثم ردتا یعنی پیغامبر عزم
مخزون و مشکه و رجون فرود آمد و مدتی در آنجا بماند پس
مسرور باز گشت و گفت از خدای خود بگشتم که ما و مرا ازنده

آره گردانند پس زنده گردانند و او بمن ایمان آورد و پس باز
 میراندش شیخ محی الدین نوادی رحمه الله در کتاب نمذبات الاسما
 و اللغات بوضع و افتراء این حدیث تصریح کرده و گفته که وضع
 این حدیث قبل القدم و عدم العلم بود و اگر عالم بودی انقدر بدانی
 که کافرا ایمان بعد از موت هیچ نفع نمکند چه اگر عند الیاس
 ایمان می آورد مقبول نیست و بس دلیل این حدیث را دارد
 اول آنکه گفت برای رد این حدیث این آیه بسنده است قوله تعالى
 ومن یزید و یشکم عن وینه یتیمت و ینوکا و فاد لیک حمطت اعمالهم
 فی الدنیا و الآخرة و اولیک اصحاب النار هم فیها خالدون
 و دوم آنکه در صحیح مسلم حدیث صحیح از یحییٰ بن عمار مرویست
 استأذنت ربی ان استغفر لانی فلم یأذن لی فاستأذنته ان
 از و تقبره فآذن لی معنی حدیث ظاهر است سیوم آنکه
 در اخبار صحیح از روایات ثقات بصحت پیوسته که وفات

آزاده گردند پس زنده گردانید و او پس ایمان آورد و پس باز
 بمیراندنش شیخ محی الدین نوادی رحمه الله در کتاب نموده است
 و اللغات بوضع واقعه از این حدیث تصریح کرده و گفته که وضع
 این حدیث قبل الفهم و عظیم العلم بود و اگر عالم بودی اینقدر بدانی
 که کافر را ایمان بعد از موت هیچ نفع نماند چه اگر عند الیاس
 ایمان می آورد مقبول نیست و بس و دلیل این حدیث را در
 اول آنکه گفت برای رد این حدیث این آیه بسنده است قوله تعالى
 ومن یزددکم عن دینکم عن دینکم تمیت و نهو کافر فادعکم ^{اعمالهم} حطمت
 فی الدنیا و الآخرة و اولیک اصحاب النار هم فیها خالدون
 و دوم آنکه در صحیح مسلم حدیث صحیح از پیغمبر عزم مرویست
 استأذنت ربی ان استغفر لکم فی فلم یاؤن لی فاستأذنته ان
 از قبر یاؤن لی معنی حدیث ظاهر است سیوم آنکه
 در اخبار صحیح از روایات ثقات بصحت پیوسته که وفات

مادر مصطفی عزم بابا بوده و هاجا مد فون گشت نه بکوزان
 جحون اما بعضی گویند عجب نباشد که مصطفی علیه السلام بدین
 شخص بود و مادر مصطفی علیه السلام را بدعای وی زنده
 کرده باشند برینجی که تکلیف در وی محقق شود و ذلک با سایر
 معاینه فی القبر چنانکه از جمله معلقان حدیث مشایق فرمود
 گردانیده اند برای تحقق تکلیف پس ایمان با شس نبود و مستحب
 بود که در موت اول احوال آخرت را معاینه نکرده باشد
 ثم بعثناکم من بعد موتکم لعلکم تشکرون و بیلی ظاهرست برین معنی
 چون قوم موسی را این نوع واقع باشد اگر مادر مصطفی را
 باشد بدعا وی چه جای عجب و آیه و من یرتد و منکم المجرم
 و رحن مردان است چه کفر ایشان غلیظ است و آیه ماکل
 لبسی الذین آمنوا ان یستغفروا اللهم کن و مانند آن
 حدیث ان استغفر لای و ارد است و طلب لغفرت باقی

چهار شکر و عار راجع و تحقن تکلیف و ایمان آوردن او
 امر دیگر است بان ماسی ندارد و ایضا عجیب است که پیغامبر
 از جوی و عا کرده باشد تا در بجا او را و از زنده کرد و زنده
 و رفع حجب شده باشد لایسما مصطفی عزم مخصوص بود بدین معنی
 که یکبار به راه از پیش و یکبار به راه از پس معاینه میکرد و هیچ چیز
 حاجت نبود و ایضا چون پیغامبر عزم بنیم گشت عبدالمطلب
 جد و می عزم و پرورش خود آورد و او هشت ساله بود که عبدالمطلب
 نیز وفات یافت و ابو طالب را به تربیت می عزم وصیت کرد
 پیغامبر علیه السلام بر ابو طالب میبود اما خداوند تبارک و تعالی
 او را از جمیع رسوم جاهلیت پاک داشت تا هیچ نبی را از
 بنان ایشان هیچ وقتی تعظیم نکرد و در هیچ معبدی و مشهده
 از مشاهد آن حاضر نشد اگر چه او را مستطلبند او باز ماندی
 و خدا می نماید دور از ان نگاه داشتنی و فی حدیث عن علی

رضی اللہ عنہ ان البنی صدم قال ما عبدت صنما قط وما شتمت
خمر قط وما زلت أعرف ان الذی هم علیہ کفر یعنی بنی امیہ
گفت ہرگز هیچ بنی نہیں سنبندہ ام و هیچ غمری نخوردہ ام
و ہمیشہ میدانستم کہ آنچه ایشان برآئند کفر است و این شخص
مطف حق تعالی بود و رب ابی کہ اورا علیہ السلام از ان
پاک داشت و ہمہ محاسن اخلاق روزی کرد چند اند قوم
پاک و امانت و راستی او معاینہ شدہ اورا محمد امین خوانندہ
و ہم باہیں شہناختندی تا دوازده سالہ شد برابر ابوطالب
بسفر شام بیرون آمد بدتری رسیدہ آنجا را ہی بود و کجہ
نام بضم با و فتح حاست چون او بنعامبر را علیہ السلام
دید بدیدن علیہ اورا علیہ السلام شہناخت و ست و می کرد
و گفت ہذا سید العالمین ہذا رسول رب العالمین معنہ
اللہ رحمۃ للعالمین گفتہ بجدہ راستی گفت ہر ان دانستم

رستم که چون شمار ذره کوه بیرون آمد بد هیچ سنگی و کلوخی نماند
 را در اسبچه نهد و باور کتب خویش یافتند ایتم که جمادات
 سجده کنند مگر بنام بر او بجهرا ابو طالب را گفت اگر برین
 شفقت داری این را باز گردان که اگر این بشام رسد
 بنجد ای که ز دست یهود بسلامت نماند ابو طالب او را
 علیه السلام باز گردانید و دوم سفر او آن بود که بر اسب
 غلام خدیجه جانب شام بیرون آمد و مایصری رسید و سیر
 را خدیجه بود و از ستاده بود و سیره بعضی خوارق و
 عجایب از علامات نبوت و صحبت بنام بر عزم معاینه
 را چون باز گشتند خدیجه را رضی الله عنها از آنجمله خبر داد
 خدیجه چون آن اخبار شنید و شرف نسب حسن خلق و ایمان
 و نیکوئی وی علیه السلام میداشت رغبت کرد تا بنکاح وی را بد
 بنام بر علیه السلام بست و پنج ساله بود که خدیجه را در نکاح

آورد چون بسی و پنج سال رسیده در بنای کعبه حاضر شد و تشریف
را آوردن سنگ باری داد و قریش او را علیه السلام و
اختیار کرد و درین مدت شغل دل مع الدعا بای علی السلام
داشت و در بابیت وحی خلوت بروی محبوب گشت تا
برای تعبیه شبها بغار حرا رفتی و خزانام کویت در مکه که
جبریل علیه السلام نخت بروی هاجا فرد دلقه و قصه نزوح
خدیجه و زواج و بکروا و اعمام رسول عدم و بدایت بعثت
و نزول وحی و ظهور علامات نبوت در کتب مطول مسطورا
و اخبار آن معروفست مشهور بکتابخانه و برین مختصر ذکر کرد شود
بالتکشد چون بنیامبر علیه السلام را جلیل سان تمام
مشاطه ازل جمال رسالت او را بر نخت و ما ارسدناک
کافه تناسر جلوه داد و خطبه ما ارسدناک لا رحمة للعالمین
باسماع جهان و جهانیان رسایند گویند در هر رهبری که بنگاه

معاویه علیه السلام کند شتی و بهر حجری و شجره‌ای که رسیدی همه پیش
 وی بروی افتادند و گفتندی و گفتندی اسلام علیک یا رسول الله
 اسلام علیک یا حبیب الله و معجزات وی علیه السلام از عدد
 رمل و حصی افزونست چنانچه شوق قمر و روان شدن آب از
 میان انگشتان و جز آن و ظاهرترین همه معجزات و بزرگترین
 آن فراتست که همه فصحاء عرب از آوردن مانند آن عاجز
 آمدند و کس را قدرت یافت گفت آن نشد و نتواند بود و
 نوکان بعضهم لبعض ظمیرا بنما سیر علیه السلام بعد از بعثت
 بسیزده سال بکمال مبارک فامست داشت و بر سجاده بعثت
 لا اتمم کارم الا خلاق دعوت کرد او صلی الله علیه و آله
 کامل بود که گویند اگر معجزه نبودی اخلاق و اوصاف او بر حقست
 نبوت و صدق رسالتش هر بعهده بودی چنانکه چندین
 منکران روی مساکت میداد و همیشه بخوار و خونسند محمود و دین

گفت پس هذا وجه الکذبین بن روی دروغ گویان
 نیست در حال ایمان آوردن و بنی جنتی و معجزه اسلام نبول کث
 و از عایشه صدیقہ رضی اللہ عنہا از اخلاق وی مقدم پرسیدند
 گفت کان خلفه الفقه یعنی هر خلق خوب که قرآن بدان
ناطق است چنانچه بر عزم بدان آراسته بود و پس بعضی از اخلاق
وی آمنت که با خلق زندگانی خوشش کردی و باز پرسیدند کردی
و تواضع با همه نمودی و کج مسکنان را طعام دادی و عبادت
مربیان کردی هم در سلم را و هم فرکا ذرا و برابر جنازه مسلمانان
رفتی و با همه بیکان زندگانی خوب کردی چه کافر و چه مسلم
و مسلمانان را سبب محاسن سببه تعظیم در آشتی و اجابت
استدعای طعام کردی و غصه فرو خوردی و حلیم ترین
مردمان بودی و غضبش ای خدا کردی و هرگز بدی نفس خود
غضب نکردی و حق را بنفاد رسانیدی هرگز بدی و از اربابی

زبانی رسیدی و آنس مالک ضعیف الدنیه گفت من نهاده سال
خادمی مقرر عالم کردم هرگز در هیچ کاری مرا نکفت که بدرودی یا
خبر کردی چون نیکو کردی دعا کردی و چون چیزی ناخوش کردی
گفتی مکان امرای قدر را مقدر او در خانه با خدا و مان بهیم ^{کار}
کردی و هر که او را بنادانی کار فرمودی امتناع نیاوردی و اگر
کسی او را از صحابه و یا دیگر می آواز دزدی گفتی لبیک و اگر بر
خود کان بگذشتی برایش سلام کردی و پوسته عجب سمانان
پوشیدی و یاران را بوقت در ماند یک دست گرفتی و اگر شای
خدی بطلب رفتی و اگر کسی بجا جنتی آمدی و وی در نماز بودی نماز
سبک تمام کردی در وی بود آوردی و حاجت وی تمام کردی
و باز در نماز شروع کردی و از همه بهیم بسیار کردی و با باران
بسیار خناییدی تا بسا وقت بن دندان مبارک پدید گشتی
و از هیچ طعامی را عجب نکردی و سوار شدی بر هر چه پیشه شدی

از اسب و لاشه و شتر و وقتی پیاده رفتی و وقتی با پیاده
و وقتی بی وسار و بی کلاه چنانچه خواستی به بازار رشتی و خطا
بافرا و ملوک یکنوع کردی و بفرستیم ملوک و تحفه فقر را اعتبار
نکردی گفتی با فلان و با فلان و اگر مکتوب نویسی باندی ^{اطلا}
همچنین کردی که من محمد بن عبداللہ بن فلان بن فلان ^{خانہ} و در
از طعام خورستن شرم داشتی و نخورستی اگر مبداء و نذر هر چه ^{مبداء}
ببخوردی و با وقت خود و خاص و طعام تشبیدی و بخت
خود و طعام و آب و خور و کسی را خدمت نفرمودی و آنچه
از سیاح با نسی پوشیدی تا گاهی طافه طبع تشبیدی و کاهی
فوطه بزرگ بودی همانرا چپ راست کرده زبش کردی
و ادوی تشبیب با وقت با این لباس نماز بخازنه کنیدی
و نوافل در خانه هم با این لباس گذاردی باز شما ^{چند}
اوجہ توان گفت و چند ان توان نوشت بیت بران ^{تلا}

نظام و خوبی که آفرید خدای، چونیک سبک بدیدم بیکان جهان
 درمی نمود او صدم با این همه مکارم اخلاق و محاسن آداب
 صد هزار چندین که زبان از تقریر و قلم از تحریر آن عاجز آید
 آراسته بود و درایم متضرع از حق و خواستی و تعلیم است دعا
 همچنان کردی اللهم حسن خلقی و خصلتی و جنتی من منکرات
 الاخلاق یعنی یا بار خدای آراسته کرد ان ظاهر مرا و باطن
 و نگاه دار مرا از اخلاق بد و چون حق تعالی اورا علیه السلام
 و اخلاق کامل گردانید در کتاب قدیم وی را نشان کرد که انگ
 بعلی خلق عظیم که آنرا خدا بنعالی خلق عظیم ستاید و بکری اورا
 پی ستاید و از اخلاق او چه تواند گفت این بود ذکر ششم از
 اخلاق وی صدم اما صفت ظاهر بیجا مبر صدم آنست که او بانه
 ند بود و کرد و مرد و طویل برابری از ایشان دراز نمودی با این
 هم ایشانرا طویل خواندندی و اورا میانہ قد گفتندی و کفنی صیرت

در میان قد رست امارت وی مبارک سپید و روشن
بود نه در غایت سپیدی و نه زردی و نه سرخی و خوی
خوشبوی تر از مشک از فر بود و موسی سر مبارک کاغذ
رسیدی و گاه نازنه کوش سپیدی و گاه طریقه بسوق
چهار شق بودی و گاه تا گوشها افتادی و چون شانه کردی
از شک چنان نمودی گویا نور در آب است که موج میریزد
و سپیدی ناز موسی سر و ریش زیاده از هفتده نبود و هر
مراح که روی مبارک بدیدی جز باده چهاردهم شبیه
و انس بن مالک رضی الله عنه گفت چون نظر ابو بکر صدیق
رضی الله عنه بر جمال مصطفی افتادی چنینه این گفتی
ای مصطفی بخیر دعوا گفتوا البدر ز المیز الطلیم تا
صفای بشود و می چنان بود که خوشی و ناخوشی در حال پیدا
شدی و جنبه مبارک و فراخ بود کشت ده لنگ و زرک

ز رزح چشم چشمها بسرخ ز روی و پنی مبارک برآر بود و
 بشاوه دندان و چون دهن بخند و کث دی دندانها بطرف
 برق درخشیدی و همیشه با نیشم بودی بی خنده قهقهه و غفلت
 و خوب زین شریفین بود و کرد روی و انبوه ریش و از درازی
 پنهانی ریش را فرو آوردی و بر معناد یک قبضه داشتی
 چنانچه بدروزی منسوب شدی و فراخ سینه بود و از سینه
 ماناف همچونای بود و سینه و شکم خطی بود بار یک ز رموی و
 در شکم مبارک سه شگن بود یکی درون از ار کردی و در بیرون
 داشتی و فراخ پشت بود و میان دو کنف خاتمه نبوت داشت
 و سطر بازو بود و در اعین و بند و ستها و از داشت و
 کیف دست فراخ و نرم تر از افریشم بود تا النسن ^{کنفت} مالک
 رضی الله عنه مامست و بیا جلا و لا حریه ایمن من کف رسول
 صدم و کف مبارک و انیم خوشبوی بودی با طیب و بی طیب

دست دادی تمام روز دست او بودی و چون دست مبارک
بر سر بچه فرو آوردی آن بچه از خوشبختی میان بچگان ممتاز
بودی و از عایشه رضی الله عنها مرویست که گفت چشم داشته
می بودم پنجاه مرتبه السلام از مستراح بیرون آید من در آن
هر چه با می بر گیرم وقتی از مستراح بیرون آید من در آن دم
غایب می بودم اما از آن رفت خاک نمناک از زمین بر کنم
و بجایم میخیزم لطیف تر از مشک از فر بود هر گجا بمنزله بانی
رفتمی آنرا در جیب کتبی بر همه خوشبختیهای مجلس غالب آمدی
و غایب او را کسی ندیدی همین که پیدایش رسیدی زمین آنرا
فرو بردی و در کتاب نه ندید اسماء اللغات گفته و آن
بمنزله کتبی بود و در این از خصایص نبوت چنانکه
موسی و نوح که از وی جدا شدند و خصایص او تمام
بسیار است و اکثر آن در احکام مکی است و جمله را

نہ
بہتر ہے

چندہ را علماء بر چهار قسم منحصر کرده اند و ہر یک قسمی تفصیل و شرح
محتاج است یعنی اگر وہ اجابات بود چنانچہ نماز چاشت و تہجد
جز آن و بعضی از مباحات چنانکہ صوم وصال و دخول مکہ بغیر
و حرام و زیادہ بر چهار زن و آنکہ رغبت بر نکاح زنی کردی اورا
اجابت واجب شدی و دیگری را خطبہ آن زن حرام بود اگر
زنی ذات زوج بودی طلاق اورا بر آن زوج واجب شدی و
مثل آن و بعضی از محرمات چنانکہ شعر و خط و مسک زنی کہ زوج
چنانکہ مبرقہ کر اہبت کردی مانند آن و بعضی از فضائل و اکرام
بود چنانکہ تائید شہادت و حرمت زنانی کہ بعد از وی بودند بر
جمیع سہمان و آنکہ در حالت نماز کسی را بچو اندی اجابت بر و
واجب دی و بدان نماز و نیکوئی و از پس ہمانقدر بدی کہ از
متبر و کس را حلال نبود کہ اورا بنام خواند بلکہ یا نبی اللہ و یا
رسول اللہ گوید یا و سہا ہنغا مبرقہ بسیار است تا بعضی

که بنده غرور و جل الف اسم و لبنی صدم الف اسم و بعضی ثانی
مشاخر نو و نه نام جمع کرده اند و ابن عربی رحمة الله شست و چهار
اسم ذکر کرده چنانکه در احادیث صحاح آمده که پیغمبر عرم فرموده
است که مرا نام است من محمد و احمد و حاجی که مرا خدا این تعبای
سبب محو کرده اند و دعا شرا که فردا شتر فلان در پیش او باشد
و عاقبت که بعد از پیغمبری نباشد و مقنی که بر فایضه اسم اعل
از باب تفعیل که آخر انبیا و خاتم ایشانست و بنی النوبه و بنی اژه
و بنی الامیه و بنی ردا به و بنی الملاحم و هو احرب و از ابن عباس
رضی الله عنه مرویست که پیغمبر عرم گفت نام من در قرآن
محمد است و در انجیل احمد و در تورات احمد و انما سمیت احمد
لانی احیده امنی عن نار جهنم یعنی نام برده شده ام احمد از آنکه
است خود را بر گردانم از آتش و زخ یعنی نگاه دارم و بعضی
اسماء دومی صدم علما از آنجا زباده کنند که خدا تعالی او را

ادر اور فزان رسول رنبی وادی و بشیر و نذیر و سراج منیر
 ادر روف و رحیم و شاهد و مبین و داعی و نادعی و طه و یس و
 قمر قل و مدثر و مذکر و خاتم خوانده است و رحمة للعالمین و
 عبد القدوس و عبد الوہاب و رحمة گفته و غیر این اور احصاء
 اسماء بسیار است چنانکہ مصطفی و متوکل و امین و کنیت
 مشہور وی عزم ابو القاسم است اما جابر بن عبد اللہ السلام
 اور ابو ابراہیم کنیت کرد و از جابر رضی اللہ عنہ مرویست
 جابر علیہ السلام گفت سمو ابانسی و لا تکتنبوا بکنیتی یعنی نام
 من و بکری را بردارید اما بکنیت من کسی را نخوانید بعضی علما
 گویند نہی در حدیث محمول بر جمع است بیان نام و کنیت بنابر
 صدم یعنی کسی را کہ محمد نام باشد اور ابو القاسم کنیت
 معنی میگویند محمول بر غیر جمع است یعنی کسی را کہ محمد نام باشد
 اما ان را ابو القاسم کنیت کنند غیر اورا مکنید اما بعضی علما گویند

منی مذکور محمول بر بدت جہات چنانچہ بر عزم باید گفت و اگر نہ جناب
 اسماء سلف و خلف و کینت ایشان بجمع و غیر جمع معصیت نشود
 مجملی نباشد و مورد حدیث نیز میگوید کہ چنانچہ بر عزم با صحابہ
 را ہی میرفت از عقب منافق آواز داد کہ یا ابوالقاسم چنانچہ
 عزم تلفت گشت منافق گفت ترا نمی خوانم و یکی را بنحوائم اظهار
 کرد و از انکاد چنانچہ بر عزم این حدیث فرمود و منی کرد و کفار
 و منافقان مثل این جفا با و اظهار عناد بسیار کرد اندک ذکر آن
 مستحکم است چنانکہ زن ابولہب چنانچہ بر عزم را ندیدم گفتی و قریش
 بجای محمد بدین اسم او را علیہ السلام آجود شتم میکردند از انویر
 رضی اللہ عنہم و بست کہ چنانچہ بر عزم گفت الا تعجبون کہ یوسف
المدنی شتم قریش و عثمان و شیمنون مذمما و یلعیون مذمما انما
یعنی عجب نمی دارید کہ چگونہ دفع میکنند خدا بتعالی از من شتمون
قریش را کہ ایشان بد میکنند مذمما و عثمان میکنند مذمما

فرموده میدادند که جای محمد و جابر رسول الله و در کعبه و باز او را
بام خانه بیا بر آمده میگفتند شعر طلع البدر علينا من ثغرات
الاحراج و حجب الشکر علينا ما دعی الله و ارجع و دور نهند و نوافل
ندگوار است ابتدای تاریخ در اسلام از خبر نسی آن جمعی علیه السلام
و کس در آن خلافت نه و اول کسی که تاریخ هجرت کرد عمر بود رضی الله عنه
سنة سبع عشر من الهجرة و پیغمبر صلی الله علیه و سلم بعد از هجرت
ده سال در مدینه مبارک در قبه حبس بود و هر سالی با عمری از امور
مشغوره مخصوص است که نامش کام رحلت واقع شد سال اول
پیغمبر غم مسجد و مسکن خویش بنا کرد و میان مهاجر و انصار
داد و عبد الله بن سلام اسلام آورد و با کتمان از مشرکین
سال دوم تحویل نبایه شده و آن در ماه شعبان بود بعد از آن
ماه از هجرت و روزه ماه رمضان و صدقه فطر فرض گشت و همان
رمضان و شوال جنگ بدر بود و بنا بعبایش و تزویج فاطمه علیها السلام

همدان سال بود سال سیوم غزوات و سرایات بسیار بود چنانکه
 جنگ احد و آن هفتم ماه شوال روز شنبه بود و بعده جنگ بدر و آن
 که آن روز غزوه بدر صغری خوانند و آن در غره ماه ذی قعدة بود و
 جنگ خيبر و حرست خمر و تزویج حفصه و زینب و تزویج ام کلثوم
 عثمان و میلاد حسن رضی الله عنه و آن سال بود اما در بعضی
 تواریخ گفته اند غزوه بدر صغری در غره ماه مذکور سال چهارم
 بوده است سال چهارم تزویج ام سلمه و قصر صلوة و نزول آیه
 نهم و جنگ خندق بود سال پنجم جنگ دوسه و قریظ و نزول
 آیه حجاب بود سال ششم جنگ حدیبیه و سمیت رضوان و
 جنگ بنی مصلح و کسوف شمس و نزول آیه طهار بود سال هفتم
 جنگ خيبر و تزویج ام حبیب و سیمونه و صفیه و آمدن ماریه قبطی
 دلیل و قدوم جعفر و اصحاب او از حبشه و اسلام ابو هریره
 بود سال هشتم جنگ مونه و ذات السلاسل و فتح مکه و تولد

ابراہیم و وفات زینب بنت رسول اللہ صدم و جنگ خندق^{الف}
بود و در آن سال کرانی زخمی شد تا گفتند سقر لانا ای نقد
نرخ کن سال نهم جنگ نبوک و حج ابو بکر و وفات ام کلثوم
و نجاشی بود و در آن سال وفد بسیار رسیده و وفد جماعتی را
گویند که از محلی بیابند سال دهم پیغامبر عزم حجة الوداع
رفت و وفات ابراهیم و سلام جریر و نزول سوره اذ احزاب
نصر اللہ و الفتح هدر آن سال بود و چون پیغامبر عزم از
حجة الوداع بازگشت روزی بالای مشرب گفت ان عبد الله
الذین ان یوتینہ من زہرہ الدنيا ما یثار و بین ما عنده
فاختار ما عنده یعنی بدینست که خدای تعالی منجبر گردانیدند
میان زینب و نباتا هر چه از آن خواهد بوی دهد و میان آنجی
نزدیک است از در حید و گرامت پس اختیار کرد آنجی نزدیک
خدایت ابو بکر رضی اللہ عنہ بگرفت و گفت یا داران و پدران

بدوران خود فدای تو کرده ایم یا رسول الله ابو سعید خدری را وحی شد
 گوید ما از آن عجب داشتیم و مردمان میگفتند بخت مردیست این سیر که
 پیغامبر عظمی خبر میدهند از بنده که فدای او را نمیکرد و اینده میان رفت
 دنیا و میان آنچه نزدیک است و او میگوید ما در آن و بدوران فدای
 تو کرده ایم بعد چند روز دانستیم که آن مخیر تمس پیغامبر بود عزم و
 ابو بکر و اناترین ما همه بود بعد از آن آغاز مرض رسول عزم روز
 چهارشنبه بیست و هفتم ماه صفر در خانه میمونه بود رضی الله عنه بروز
 پنجشنبه عصابه پریشانی مبارک بسته از خانه بیرون آمد و بر منبر رفت
 خواست برز و بان نشست و کونه روی مبارک ز رو کشنه بود بلال
 را از سود خلق را اندا ورده که جمع آیند برای شنیدن وصیت پیغامبر خدا
 نه این و بیست و آخرین است بلال رضی الله عنه ندو داد مردمان از
 صغیر و کبیر جمع آمدند جمله در مای خانه گشاده و بازار را بر حال چنانکه
 و گاهها گشته بمغلا از گذار شتند محدی که دختران بکر از خانهها باز

شنیدن وصیت پیغامبر عزم بیرون آمدن تا مسجد از درون بیرون
پرگشت پس پیغامبر عزم استاده شد و صدای راحه و شاکست و خطبه
بلبل او کرد و مردمان را از مرکب کانا بنده و از موت انبیای پیشین
یاد دانا بنده و از رحلت خج و خبر داد و در وصیت با کرام و اضرار
ساجد مبالغه نمود و در بعضی روایت آمده است که ابتدای وصیت
برین کلمات کرد که یا ابن آدم عشش ما شئت فانک سیت و آخر
ما شئت فانک تار که واجب من نسبت فانک مفارقة انگاه از
منبر فرود آمد و بمنزل شد و مرض غالب آمد چنانکه پیش ازین برای
خطبه بیرون نیامد و مدت مرض وی شش ماه و چهارده روز بود و از
شش سال رسیده بود که دوازدهم ماه ربیع الاول روز دوشنبه
بوقت چاشت فراخ از منزل دنیا بفرارگاه عالم منه المهدی ^{و آخر}
سفر کرد و سال برده بود از هجرت و از عایشه رضی الله عنها مرویست
که گفت ان من نعم الله نفعاً علی ان رسول الله ^ص متوفی فی منی

بی یومی و بین سحری و نحری و آن المد جمع ربی در بقعه غنم مویه
 یعنی در سخی که از نعمتهای خدا ابتعالی بر من آنست که پیغامبر صم در خانه
 من و در نوبت من و میان سحر و نحر من یعنی بر سینه من وفات یافت
 و خدا ابتعالی آب ثن مرا با آب ثن وی جمع کرد و هنگام رحلت و غم
 و آنچنان بود که من پیغامبر صم را تکبیر داده بودم و عبد الرحمن ابی بلر
 در آمد و سواک بر دست داشت پس بدیدم که پیغامبر صم روی او می چید
 و فرستم که او سواک را دوست میدارد و گفتم بگیرم از او برای فوای رسول الله
 گفت آری پس سواک خندم بدست وی و اودم و سخت بود و گفتم نرم کنم
 بار رسول الله گفت آری پس از آنجا بدم و بدندان خود نرم کردم و
 بوی اودم نگاه اودم سواک بگوید و پیش وی مطهره آب بود که در
 دست و در آن می انداخت و بر روی مبارک بمالید و میگفت لا اله الا
 الله سکر است پس دست برداشت و میگفت فی الرقیق الاعلی ما یفعل
 کشت و دو سینه ای مبارک متقابل شد صدم چون حضرت رسالت

رحلت فرمود ملائکه صابنه بالای او کشیدند بعضی صابنه در پشت خنجر زدند
 تا موت او را عزم انکار کردند و بعضی را سخن بسته شد تا دوم روز سخن
 گفتند و همچنین هر یکی را احالات مختلفه پیدا آمده مگر ابو بکر و عباس رضی الله
 عنهما می گفتند یا ابتاه اجاب یا وعاه یا ابتاه من ربه یا اذناه یا ابتاه
 من جنبه النور و کس ما داه یا ابتاه الی جبریل سیاه و این ابیات در
 مرتبه پنجم بر عزم فرمود شعر ما و اشلی من شیم تر تیر احمد ان لاشیم
 ما الزمان غوا یا یا صیبت علی مصایب لو انما نهضت علی آلابام
 صرن لبایا بعد ه سخن و غسل وی عزم می گفتند که از او حرجه کی
 لاتعد و فانه ظاهر و مستظهر بعد از ان آواز می شنیدند از عده و فانی
 و ملک بپرس و انما حضرت و حضرت علیه السلام سخن می شنید و بیک دروغ بین
 نسبت صحابه اهل بیت می گفت نگاه اختلاف و بین افتاد که حاکم
 از تن مبارک می کشید یا با جامه غسل و هند تا بار آواز می شنیدند
 و غسل و فی ثیابه نگاه او را عزم با پیراهن غسل او اند و هیچ کس

عضوی انمی خواستند که بر گردانند مگر خود در یکشت و شنیدند که آوازی که
 نمی آمد از قزوین بر سوار آمدند تا که ششگونی یعنی در شش و پنجاه برزق
 و بنی می شود بدستی که شمار این مکانات آن خواهد بود و علی
 عباس و فضل و قثم پس از عباس و میان موالی اسامه و شوان
 اورا علیه السلام غسل دادند و او را در کسالتی نیز با ایشان بود و در
 روز دهم مبارک علی رضی الله عنه سجده و میگفت صلی الله علیه و آله
 طبت جواد میتا یعنی در حیات و ممات خوشبختی انگاه اورا غم در
 سه جامه نادر خسته نکین کرد و در جازه نهادند و نماز جازه وی
 فرادی گزاردند و این از بهر آن کردند تا هر کس در نماز جازه
 وی اصل باشد و یکی تابع دیگری شود و وقت نماز در آن باشد تا هر کس
 از حوالی مدینه قصد کند بدین دولت مشرف گردد و باز اختلاف در
 مدفن کردند ابو بکر صدیق رضی الله عنه گفت که از پنجاه برزق شنیدم
 ابیباراجا که که وفات باشد و فن هانجا کنند انگاه اورا غم در

حجره عایشه دفن کردند و همان کسانیکه غسل داده بودند و قبر فرزند
آمدند چون وی را عزم دفن کردند فاطمه رضی الله عنها از غایت شدت
درد مصیبتی که وی را رسیده بود مرافق را گفت یا انس اطاب الفم
ان تحثو علی رسول الله التراب یعنی خوش منید که بر رسول خدای
خاک میپاشید انس مالک گفت رضی الله عنه هیچ روزی نمیکوزد
روشن تر از آن روز زنده ام که پنجاه مرتبه در مدینه در آمد همه چیز
آن روز روشن گشته بود و هیچ روزی قبیح تر و تاریک تر از آن
روز ندیدم که پنجاه مرتبه در آن روز وفات یافت که همه چیز تاریک
گشته بود و ما بدفن او مشغول بوده ایم و دستهای ما خاک آلود
بود و هنوز نیفتاده بودیم که دلهای خود را دیگر کون یافتیم آن
صفا و رفت که بودند مانند انا الله وانا الیه راجعون یعنی یا
خیر من دفنت فی القبر اعظم و طاب من طیبین الفاعل الله
نفسی القدر القبر انت ساکنه فیه الجنان و قد سجدوا لله

حجره عایشه دفن کردند و همان کسانکه غسل داده بودند و قبر فرزند
آمدن چون وی را عزم دفن کردند فاطمه رضی الله عنها از غایت شدت
درد مصیبتی که وی را رسیده بود مرافق را گفت یا انس اطاب الله
ان خشتو علی رسول الله التراب یعنی خوش مسند که بر رسول خدای
خاک میباشید انس مالک گفت رضی الله عنه هیچ روزی نمکوز و
روشن تر از آن روز ندیده ام که پنجاه مرتبه در مدینه در آمد و همه
آن روز روشن گشته بود و هیچ روزی قیج تر و تاریکتر از آن
روز ندیدم که پنجاه مرتبه در آن روز وفات یافت که همه حاضران
گشته بود و مابقی او مشغول بوده بیم و دستهای او خاک آلود
بود و هنوز نیفتاده بودیم که دلهای خود را دیگر کون یافتیم آن
صفا و رفت که بودند مانند انا الله وانا الیه راجعون چنین یا
خیر من دفنت فی القبر اعظم و طاب من طیبین القاع ^{الکرم}
نفسی القدر القبر انت ساکنه فیه اجماع و خیر و ^{الکرم}

والله اعلم کونیه اعرابی برترت مبارک با استاد و این دو بیت
 بگفت هالف آواز داد با اعرابی انا قد غفرنا لک ^{البشر} ^{بنی}
 در جره عایشه جایی دو قبر دیگر بود بعد پیغام بر عثم عایشه رضی الله
 ابو بکر را حاجی داد تا او را نزد یک مصطفی عثم دفن کردند و مقام
 یک قبر برای خود داشته بود چون عمر را رضی الله عنه سفر آخرت
 پیش آمد عثمان را رضی الله عنه پیش عایشه فرستاد و خاندان
 نبوت را بست و در این راه روزی در حسان خاندان چند سخنی
 بگفت و گفت متوانی آن مقام که برای خود داشته بحسب پیغامبر
 پس بخشی و اینبار کنی عثمان رضی الله عنه پیش عایشه آمد خاندان عمر
 گفته بود پیغام بکند ارد عایشه فرمود اگر چه آن مقام بهتر است و یک
 من از دنیا و آنچه در دست چون مصطفی را شفیع آوردی اینبار
 کردم و بعد بخشیدم عثمان رضی الله عنه پیامد و عمر را در چشمم
 بود چون عثمان جواب عایشه بفرستاد و گفت که عایشه اینبار

والله اعلم کونید اعرابی برزیت مبارک با استاد و این دو بیت
 بگفت ناف آواز داد با اعرابی انا قد غفرنا لک ^{البشر} یسندین
 در حجره عایشه جامی دو قبر دیگر بود بعد پیغامبر عرم عایشه رضی الله عنها
 ابو بکر را جای داد تا او را نزد یک مصطفی عرم دفن کردند و مقام
 یک قبر برای خود داشته بود چون عمر را رضی الله عنه سفر آخرت
 پیش آمد عثمان را رضی الله عنه پیش عایشه فرستاد و خاندان
 نبوت را بست و در این راه و در ام و احسان خاندان جده سخنی
 بگفت و گفت متوانی آن مقام که برای خود داشته بحجت پیغامبر
 بمن بخش و این کار کنی عثمان رضی الله عنه پیش عایشه آمد چنانکه عمر
 گفته بود پیغام بگذارد عایشه فرمود اگر چه آن مقام بهتر است نزدیک
 من از دنیا و آنچه در دست چون مصطفی را شفیع آوردی ائثار
 کردم و بعد بخشیدم عثمان رضی الله عنه پیامد و عمر را دو چشمم
 بود و چون عثمان جواب عایشه بعد رسانید و گفت که عایشه ائثار کرد

والله اعلم کونیه اعرابی بر تربت مبارک با استاد و این دو بیت
 بگفت مائف آواز داد با اعرابی انا قد غفرنا لک ^{البشر} بین
 در حجره عایشه جای دو قبر دیگر بود بعد پیغامبر عزم عایشه رضی الله عنها
 ابو بکر را بجای داد و تا در آنزد یک مصطفی عزم و فن کردند و مقام
 یک قبر برای خود داشته بود چون عمر را رضی الله عنه سفر آخرت
 پیش آمد عثمان را رضی الله عنه پیش عایشه فرستاد و خاندان
 نبوت را بآورد و در ایتار و آرام و احسان خاندان صید سخنی
 بگفت و گفت میتوانی آن مقام که برای خود داشته بحجت پیغامبر
 بر من بخشی و ایتار کنی عثمان رضی الله عنه پیش عایشه آمد و خاک که عمر
 گفته بود پیغام بکند ارد عایشه فرمود اگر چه آن مقام بهتر است و یک
 من از دنیا و آنچه در دست چون مصطفی را شفیع آوردی ایتار
 کردم و بعمر بخشیدم عثمان رضی الله عنه پیامد و عمر را دو چشم برادر
 بود چون عثمان جواب عایشه بعمر رسانید و گفت که عایشه ایتار کرد

شرف

و آن مقام بود و عمر رضی الله عنه فرمود یا عثمان استوار می دارم
که عایشه چنین کند باز برو تحقیق کن هر چند که عثمان تکرار کرد و عمر گفت
باز برو عثمان رضی الله عنه باز پیش عایشه آمد و گفت یا عایشه غم از
غایت شوق و غمت آن مقام استوار نمی دارد که نواز تر آید و
توانی داد و مرا باز فرستاده است عایشه گفت ما خاندان کرم و انبیا
هر چه بکار دادیم و دادیم بود و عمر را بشارت رسان عثمان رضی الله عنه
بشارت بعمر رسانید عمر خدای را شکر گفت مصطفی و خاندان مصطفی
بستود انگاه چون وفات یافت او را در آنجا دفن کردند و بنده ای
مقبور بنام سیر اقبه و محوطه نبود ز ابران که زیارت آمدند یکی کربله زاری
نزد یک قبر منعلطین بود و خود را بقبر مبارک میمالیدند و مثل این بود
میکردند بعضی ز کافان مدینه برای دفع این جبروت بی ادبها محوطه
بر آورند بران مقدار که ایستاده از سپردن بر قبر مبارک نظر
انقاد می باز بعضی نادان از سرکستانی و بوار می حسیدند و درون

درون میرفتند و همبران طریق جروت می نمودند انگاه زبیده
 حرم هارون رشید قبه بر آورد و سر آن قبه کشته شد و دشت فتنی
 خلیفه زیارت روضه مطهره آمد و گفت من درون قبه در آیم
 سعادت من عطف تربت مبارک حاصل کنم هر چند منع کردند نشدند
 نسیمی کرد از آن راه که بالای قبه بود درون فرود آمد از
 اشراق نور تربت مبارک چشم او خیره گشت چون بعد زیارت
 بیرون آمد سر قبه را برپوشانید قبه مبارک تا عهد منصور خلیفه
 همبران بهیث بود اما برینتی که ایوم روضه مطهره است قصه
 غمناک آن چنانست که منصور خلیفه در مصر بود پیغامبر علیه السلام
 بخوابید که میفرماید ای منصور چهار نفر ترسایان بلباس زنانه
 آمده مجاورت روضه من گرفته و میباشند و برای بیرون کشیدن
 قالب من سهج زده اند نزدیکست که بقالب من فخرض
 رسانند اگر رسیدن توانی بشتاب ایشان را دریاب

منصور بیرون آمد و ز راه را در گفت مرا کاری پیش نماند
مدینه بسرعت بایر رفت هر که تواند مرا یافت و موافقت کند و خوشتر
مسارعت نمود تا کوچه چهل شبان روز را راه بود بهشت روز
قطع کرد و بدینه رسید بزیارت مصطفی مشرف گشت و علما و
شرفای مدینه را طلب کرد و گفت من نذری کرده بودم آن
آورده ام مجاوران روضه مبارک را طلب کنید تا بدیشان
بدهم همه مجاوران جمع آمدند گفت کسی مانده است گفتند کسی
نمانده است مگر چهار تن زیاد که ایشان میان مردمان کم می بود
تمام روز در مجلسان عبادت خدا مشغول باشند شب درین
رباط کنند فرمود ایشان بطلب اولی اند تا ملاقات ایشان
کنم آنگاه باغ از تمام ایشان را آوردند خلیفه گفت معبد ایشان
را زیارت باید کرد بفاست و بر براط شد چون در حجره باز
کردند دیدند هیچ زنده و خاک و سنگ بزه نوده شده بود مردمان

مردمان در آن سوراخ درآمدند و دیدند مقدار یک گزیاد و گز مانده
 بود که به تربت مبارک بسند منافقان را گرفتند و ویدند زنانه
 در برداشتن خلیفه خوانی که دیده بود آتشکارا کرد چون معجزه رسول
 علیه السلام معاینه کردند ترسایان را پارچه پارچه ساختند و خلیفه
 چند گاه آنجا اقامت کرد آن سبب بهفت جوشش سد و کردار
 قبه مبارک از سر بنا کرد و بنیاد عمیق گافتند و بهفت جوشش
 بر کردند تا بر آرزوین شد انگاه بالای آن قبه بر آردند و امر
 همان دو قبر ابو بکر و عمر رضی الله عنهما درون قبه مبارکست و در برابر
 قبر ایشان میرون قبه برای زیارت علامت کرده و خط کشیدند
 هذا قبر رسول الله هذا قبر ابی بکر هذا قبر عمر فقلت که خواججه جمال
 موصی با مجاورت روضه مبارک گردد و جاه و مال بسیار
 بافت و با مجاوران روضه مطهره در ساخت برین نیت که
 اگر رویایان مصطفی عزم دفن کنند سعادت برده باشم و وصیت

مردمان در آن سوراخ درآمدند و دیدند مقدار یک گن یا دو گن مانده
 بود که به زینت مبارک یک سکه منافقان را گرفتند و دینداران
 در بدو داشتند خلیفه خوانی که دیده بود آشکارا کرد چون معجزه رسول
 علیه السلام معاینه کردند ترسایان را پارچه پارچه ساختند و خلیفه
 چندگاه آنجا اقامت کرد آن سبج بهفت جوشش سد و در دایره
 قبه مبارک از سر بنا کرد و بنیاد عیسی گذاشتند و بهفت جوش
 پر کردند تا برابر زمین شد آنگاه بالای آن قبه را آوردند و امر
 همان دو قبر ابو بکر و عمر رضی الله عنهما درون قبه مبارکست و برابر
 قبر ایشان میرون قبه برای زیارت علامت کرده و خط کشیدند
 هذا قبر رسول الله هذا قبر ابی بکر هذا قبر عمر **نقلت** که خوابه جمال
 موصی با مجاورت روضه مبارک که در بجه و مال بسیار
 باخت و با مجاوران روضه مطهره در ساخت برین نیت که
 اگر مر و یا یان مصطفی عزم دفن کنند سعادت برده باشم و وصیت

کرده بود که از بدین دولت شرف که دم بر خاک نبردیم چون
که را به هم طبیم با سفاور اعیانه با موصیبه خدا یا بجزمت احمد مجتبی محمد
مصطفی و جمله انبیاء و اولیاء ما را دولت دیدار قبه مبارک مصطفی
علیه السلام روزی بن و خاک حجب از قرب رفته مطهر کرده است فرما

یا ارحم الراحمین یا ارحم الراحمین یا ارحم الراحمین یا ارحم الراحمین یا ارحم الراحمین
مکروان و فردا در زمره بنده کائنات و حشر پاکین و بطفیل سکان کوی

بخش معانی علی علیه السلام و غایب آله و ائمه و اوجه و اولاده و اصحابه

و عترته و امفاده و علی جمیع الانبیاء و المرسلین و ائمه الطینین
و الطاهرین و الجمعین و کرامه میرالمومنین علی کرم الله وجهه
آن برهان حجت نبوی آن سلطان ملت مسلم طفوی آن قبله انبیا
و امام اهل ایمان آن قدوسه اصفیا و آفتاب کرم و احسان
آن صاحب ذوالفقار و رایت نبی آن صفتی و برهمنیوسان
و آن مولای که فعلی مولاه در باب ۲ آن متقدسی که مآب همه

کرده بود که از بدین دولت شرف که دم بر خاک نبردیم چون
که را بعمم طبیم با سطر اعمیه با بوسعه خدا یا بحرمت احمد نجفی محمد
مصطفی و جمله انبیاء اولیا ما را دولت دیدار قبه مبارک مصطفی
علیه السلام روزی بن و خاک حوض از قرب رفته مطهر بکرده است فرما

یا در جمیع زمین باد عالمین ما را امروز ازین سعادت محظوظ
مگردان و فردا در زمره بنده کائنات و حشر پاکین و بطیف سلیمان کوی

بخش معالی علیه وسلم و غیاثه و آرزو اجمه و اولاده و اصحابه

و عترته و افتاده و علی جمیع الانبیاء و المرسلین و ائمه الطین

و الطاهرین اجمعین و کرامه المومنین علی کرم الله وجهه

آن برهان حجت نبوی آن سلطان ملت مصطفوی آن قبله اولیا

و امام اهل ایمان آن قدوس انصیا و آفتاب کرم و احسان

آن صاحب ذوالفقار و رایت نبی آن صغی و بره میوسان

و آن مولای که فعلی مولاه در باب ۲ آن مقصد است که مآب همه

همه اینها بپایان یافت و آن معون صفا و دفا آن مرتضی و
 برادر مصطفی آن اسد الله الغالب علی بن ابی طالب کرم الله وجهه
 از اجل اصحابه و برادر او در حق حقیقی و داماد رسول عزم بود و یکی
 از اصحاب غده و یکی از عشره مبشره و یکی از رسته اصحاب شوری بود.
 که بپایان برتر مقام رحلت کرد و از ایشان خوشنود بود یکی از خلفاء
 راشدین و علماء و بانیان بود تا مسیب رضی الله عنه گفت هیچ یکی
 از اصحاب سلونی تکلفی مگر علی و ابن عباس رضی الله عنه گفت نه
 عشره علم علی یافت و یک عشره دیگر در آن و بخند ای که علی در آن عشره
 شریک ایشانست و گفت چون ما را چیزی از علی تحقیق بشنوی
 بغیر رجوع نکردی و ابن سعود گفت رضی الله عنه ما در میان صحابا
 بالاتفاق میگوئیم که آن افضی اهل المدینه علی تا کبار صحابه علم از او
 پرسند ندی و در واقعات همه رجوع بفتوای وی بودی و اقوال
 همه اما کفر و غیره است و ما را است و ما را است و ما را است

مثل معروف در شان اوست و او در زهد بجل اعلی است ^{ناجیه}
عبدی رضی الله عنه گفت خشت بخشت چوب چوب نهاد و گوشت
رو را از آری غلبه بود که پنج درم خریده بود آن پوشیدی و در
احمد جنبل رحمه الله علیه آورده است که علی گفت رضی الله عنه
که من از کرمشکی مشکب شکم می بندم و صدقه من از چهار هزار
دینار رسیده است و بر و اینی چهل هزار علما گویند ازین صدقه
زکوة مال مراد نیست که او در غرغره و تفتقر ذخیره نکرد که نزدیک
این مبلغ باشد بلکه مراد ازین صدقه زمینهای وقف است که
او آنرا صدقه جاریه کرده اند بود و حاصل غله آن زمین ^{بر آن}
میرسد علی رضی الله عنه در طریقت معتقد ای همه اهل جماعت است
و جمله مشایخ رجوع و توجه بدو دارند تا جنید گفت شیخانی ^{صلی}
و ابی الله علی المرتضی بعضی امام و خواجه ما در علم و معالایست این ^{راه}
علی است رضی الله عنه علم این راه را اهل طریقت اصول خوانند

خوانند به معاملات وی خود همه بلا کشید نیست و نیز جنید کو بد اگر بعضی
 این یک سخن بگفتی اصحاب طریقت چه کردند و آن اینست که از بعضی
 سوال کردند که خدای را بچه شناختی گفت بد آنکه شناسا کردند را
 بخود که او خداوند است که شبیه او نتواند بود هیچ صورته او را نتوان
 یافت به هیچ شبیهی او را قبلا س نتوان کرد به هیچ خلقی که او نزدیک
 در دوری خویش و دور است در نزدیکی خویش بالا همه ضعیف است
 نتوان گفت تحت او چیزیست و او نیست چون چیزی نیست از
 چیزی نیست در چیزی نیست چیزی سبحان آن خدای که از چنین
 هست و چنین نیست نیست هیچ چیز بخیر او و اگر کسی شرح این سخن دهد
 مجدی گردد و نفقت که یکی نزدیک وی آمد که با امیر المومنین مرا
 وصیتی کن گفت لا تعبدن الا الله لا تعبدن الا الله لا تعبدن الا الله
 بکن اهلک و ولدک من اولیاء الله لا تعبدن الا الله لا تعبدن الا الله
 و ان کا فوا العدا و العدا فها همک و شغلک لا عدا و العدا فها همک و شغلک

زن و فرزند را مهم ترین اشغال خود نکردانی که اگر ایشان
 دوستان خدا بند خدا بختی و دوستان خود را ضایع نکند و
 و اگر از دشمنان خدا بند اند و دشمنان خدا چاره اداری ^{نقص}
 که از وی پرسیدند که پاکیزه ترین کسبها چیست که ^{تسبیح و تفلح}
 هر دل که بخند او نزد تعالی نواکرا باشد خستی و نیاوی او را در ویش نکند
 و خستی آن شادی نیارد و کلمات علی رضی الله عنه و حقائق عبارت
 و دقایق اشارات او مشهور است چنانکه چند کلمه از وی منقول است
 رشید الدین در طوطا هر کلمه را بدو بیت فارسی ترجمه کرده و
 کتابی ساخته و مطالب کلام او رضی الله عنه پیش از آنست که بعد
 اندر آید و او در مقامات عالیہ رفیع القدر جلیل الصدر است و او را
 در طریقت شانی عظیم است و مقامات عجیب که این مختصر آنرا
 بر نیاید و او فرشی شمس است و نسبت او ابو الحسن شیخا میر علی السلام
 و او ابو نزار کنیت کرد و کان احب بایادی به ایبه فیو احوال

رسول الله صوفیات یعنی آنکه پیغامبر او را برادر خوانده بود و
 قصه آن بیشتر گفته آید و سنن بن ندائمه و یکوی آن بود که
 او را بدان اسم خواندندی که با اخبار رسول الله و بزرگبوی
 حاجت بیت از آنکه نسب می پیغامبر عرم باز میگردد و نام
 ابوطالب شیبہ مناف بود و او پسر عبدالمطلب بن هاشم بن
 عبد مناف و مادر علی مرتضی رضی الله عنه فاطمه بنت اسد بن هاشم
 بن عبد مناف نیز هاشم بود و او بعد بعثت پیغامبر عرم و حیات
 بود و ایمان آورد و بسوی مدینه هجرت کرد و پیش پیغامبر علیه السلام
 وفات یافت پیغامبر عرم بر جنازه وی نماز گذارد و خود در قبر وی
 فرود آمد و او اول هاشمیه است هاشمی از وی متولد گشت و آن
 علی بود رضی الله عنه و او از صف در میان کفار برآمد اما دینی
 بنان ایشان را سجده نکرد گویند او را در دعا کرم الله وجهه
 ام از آنجا گویند او را ابوطالب در ایام صغر و صحبت کردن بود

که بر محمد باشتی هر چه ترا محمد فرماید آن کنی علی ملازم او بود و دیگر
رسول الله در آمد و پیغامبر غم در نماز بود علی رضی الله عنه بر
این چه میکنی و در آن وقت سخن گفتن در نماز مباح بود پیغام
فرمود این را نماز گویند بنده کی خدا متعالی بر این طریق کنند تو
بکن علی وصیت پدر را با و آورد و پیغامبر غم تلقین ایمان کرد
علی اجابت نمود و او ده ساله بود و بروایتی هشت ساله و در دیگر
و دوازده ساله و بروایتی پانزده ساله و درین نیز اختلاف است
که ام کس از صحابه اول ایمان آورد بعضی گویند خدیجه بروایتی
ابو بکر رضی الله عنه و بعضی گویند علی رضی الله عنه و در اکثر روایات
بر سبقت اسلام خدیجه اتفاق است اختلاف بعد اوست بعضی
علما گویند مباح و اولی آنست که گویم از مردان احرار اول
ابو بکر رضی الله عنه ایمان آورد و از کودکان علی و از زنان
خدیجه و از مولی زید بن حارثه و از منکرکان بلال و از زنی که

نه بکلی بمیان آورد ملازم پیغامبر عزم بودی و چون پیغامبر
 عزم هجرت کرده چند روزی او را در مکّه بجای خود گذارشت تا
 و واقع و امانات مردمان و وصایا که بر وی بود عزم برایشان
 مبارک و آگاه بابل خود پیوند و علی رضی الله عنه همچنان کرد
 در مدینه پیغامبر پوست پیغامبر عزم و نشان قرب قرابت وی
 با خود چنین خبر داد علی منی و انما من علی و لای یودی غی الا انما ^{علیه}
 یعنی علی از من است و من از علی ام و آنچه با و از من فعلی دارد همین
 من او اکتم با علی و سوره حدیث آن بود که در آن سال که پیغامبر عزم
 ابو بکر را حج فرستاد و بعده اتفاق افتاد که بنده محمد با مشرکان باید
 کرد و سوره بر آید که در آن آیه انما المشرکون نجس قل لا یفرحوا
 المسیحیة ام بعد غایبم هذا و مثل این احکام دیگر بود در مشرکان
 بام محمد اند علی رضی الله عنه را ساخته کرد و این حدیث فرمود از آنکه
 عرب معاوت بود آنچه میان ایشان از صلح و ابرام و بنده محمد

جز آن بودی جز بر بس قوم ادا نکردی با کسی که ایستادند و گفت
 بوی از غیر ایشان قبول نکردندی و نیز از سعدی و قاصصی
 در از مر و بسته را خبر حدیث گفته که چون این قبیله فرود آمد که نعلانو
 ندع ابنا و نا و ابنا و کم و ن و نا و ن و کم پیغام بر م علی و فاطمه
 حسن و حسین را طلب و گفت اللهم هولا و اهلی یعنی ای بار خدای
 ایشان اهل مستند و از زید و رفیع رضی الله عنه حدیث طویل روایت
 در آن گفته که پیغام بر قوم بیان مک و مدینه میرآئی فرود آمده بود که
 آنرا ختم میگویند آنجا ابنا و ده شده و خطبه کرد و خدای را حمد و ثنا
 گفت و وعظ کرد بعد از گفت و نا و آگاه باشند که من هیچ شما
 بشرم نزدیک است که رسول خدا بر من آید و من او را اجابت
 کنم بدرستی که برای شما و چیزیکه درم اول کتاب خداست ای کاش
 در آن ندیدی و نور است به آن عمل کنید و چنگ در زبند و بر آن
 تخریص و ترغیب بسیار کرد آگاه فرمود و دوم اهل بیت نشست

عمر حرم

جز آن بودی جز حبس قوم ادا نکردی با کسی که ایستادند و رفت
 بودی از غیر ایشان قبول نکردندی و بنزد از سعدابی و قاصصی
 و از مردیست که آخر حدیث گفته که چون این آیه فرود آمد که تعالی
 ندع ابناؤنا و ابناؤکم و ابناؤکم و ابناؤکم پیغمبر بزم علی وفاطمه
 حسن و حسین را طلب و گفت اللهم هؤلاء اهل بیعتی امی یا خدای
 ایشان اهل مشند و از زید و ارم رضی الله عنه حدیث طویل مرد
 و در آن گفته که پیغمبر عزم بیان مکه و مدینه سیر آئی فرود آمده بود که
 آنرا ختم میگویند آنجا ایستاده شد و خطبه کرد و خدای را حمد و ثنا
 گفت و وعظ کرد بعد گفت و انا و آگاه باشم که من همچو شما
 بشرم زویات است که رسول خدا بر من آید و من او را اجابت
 کنم بدرستی که برای شما و چیز دیگر ارم اول کتاب خدا تعالی
 در آن هدیمی و نور است بدان عمل کنید و چنگ در زیند و بر آن
 تخریص و ترغیب مبارک و آگاه فرمود و دو اهل بیت نشست

عمر رحم

منست و در شایم کند ارم و گفت او کرم اللہ تعالیٰ اہل بیت و سب بار
 تکرار کرد یعنی خدای ایا و مید نام شمارا در حق اہل بیت خود کہ
 ایشان را در پنج نذر بر او ی را پر رسیدند کہ اہل بیت پیغامبر
 کما نذر بارید زمان او اہل بیت او نہ اند کہ گفت ہستند و لیکن
 اہل بیت او کافی اند کہ برایشان صدقہ حرام شدہ است گفتند کہ
 ایشان کما نذر گفت علی و آل عقیل و آل جعفر و آل عباس و از
 عمران حصین رضی اللہ عنہم روایت کہ گفت پیغامبر غم فرمودہ
 است بدستی کہ علی از منست و من از علی ام و او مولای من و من
 بعضی ولی و صاحب و معین ایشانست و نیز پیغامبر گفت غم ہر کس
 من مولی باشم علی مولای دوست و مولی را بسیار معنی آیدہ است
 چنانکہ دوست و ولی و جز آن ناویل حدیث از شروح کتب اصحاب
 معاصر کم کرد و اما مورد آفت کہ اسامہ زید علی را گفت تو خود کار
 غم نیستی خود کار ما من جز رسول اللہ صدم نیست انکاه پیغامبر غم این

و بحسب علی در دل مصطفی بجای بود که عایشه را بجهت برادرش رسول الله
نزد یک پیغامبر عزم کرد ام کس از زبان دوست نر بود گفت قاطع
گفتند از مردان بگوی گفت علی و از بریده مرد است رضی الله
پیغامبر فرمود عزم بدرستی که خدا اینعالی مرابد وستی چه کسی امر کرده
است و خبر داده که او ایشان را دوست میدارد و گفتند یا رسول الله
نام ایشان بگوی فرمود علی از ایشان است و سه بار تکرار کرد و
گفت ابوذر و مقداد و سلمان و از انس رضی الله عنه مرویست
که گفت پیش پیغامبر عزم جانوری بخت آورده اند گفت خا او بدو ننگ
و دستنبرین خلق تو باشد نزدیک ایشان و را برسان تا با من این
جانور بخورد انگاه علی رضی الله عنه پیام و با وی خورد و از این
عمر مرد است رضی الله عنه که پیغامبر عزم میان دوکان کسی
صحابه برادر بی داد علی رضی الله عنه که بکنان پیامد گفت
یا رسول الله میان یاران خود برادری و ایوی میان من و شما

هیچ یک ندادی پیغامبر عزم فرمود تو برادر منی در دنیا و آخرت
 و از سعد بنی و قاص رضی الله عنه مرویست که پیغامبر عزم فرموده
 نبوک و ن آمد علی را در میان اهل خود خلیفه گذاشت علی گفت
 یا رسول الله مرا بسان کودکان و زنان بکنند ای پیغامبر عزم فرمود
 یا علی ترا خوش نمی آید که از من بهتر از من باشی از موسی یعنی با-
 من باشی مگر همین است که بعد من نبی نباشد و از سهیل سعدی
 الله عنه مرویست که پیغامبر عزم روز خیمه گفت خدایا این علم بدست
 کسی خواهم داد که خدا بختالی فتح بدست او داده است و او خدا را
 و رسول خدا را دوست میدارد و خدای و رسول خدای او را
 دوست میدارد چون شب آمد مردی بملای خود حکایت میکرد
 و در خوض آن بودند که پیغامبر عزم علم بکدام کس خواهد داد چون
 هیچ شید هرگز بدست پیغامبر نشد و هر یکی امید داشت که علم بوی
 خواهد داد آنگاه پیغامبر عزم فرمود کی است علی بن ابی طالب

گفتند یا رسول الله چشم وی پر درآمده است فرمود کسی را نزد
او رابعا رو علی رضی الله عنه بیا و بنما بر عزم آب من سباز
چشم وی بالید و حال نیکو شود چنانکه کوی هیچ درد بوی نبود
بنما بر عزم علی داد علی رضی الله عنه گفت یا رسول الله این
فقال کنتم مادام که اسلام آرند بنما بر فرمود همه برین هیئت پیش
ایشان رود و ایشان را با سلام دعوت کن و خبر ده از آنچه
و حبیب بر بعضی از حق الله و بنما بر عزم سو کند راند و گفت
بخدا ای تکریم بر سبط تو یک تن هدایت یابد بهتر است ترا از
ثواب اجر اگر کسی صدقه کنی مشغول آن سرخ را که آن غیر از سوال
عز است و مرا در رضی الله عنه در غزا و فحال پیش بنما بر عزم
و بعد وی اخبار چند است که لا تعد ولا تحصى یا بنما بر عزم در
غزوه بدر و احد و خندق و بیه رضوان و خببر و فتح مکه و بن
و حایف حاضر بود و در جنگ احد او را رضی الله عنه شایسته

معانزد و زخم رسید فی الجمله اهل تواریخ را اجماع است که علی رضی الله عنه
 درین مشاهد مذکوره که در آن باب احادیث وارد است و جمیع
 مشاهد و غزوات دیگر خبر تنویر که ذکر آن بالا گذشت با پیغمبر
 حاضر بود و ما بعد پیغمبر عزم چنانکه فتح بصره و عهده خلافت عمر رضی الله عنه
 عهده از دست او بود و قصه تقویت او در فتح عراق پس هم در عهده
 خلافت عمر مشهور است و نقل است که چون عمر را رضی الله عنه سفر
 آخرت پیش آمد گفت هیچ یکی احق بامر خلافت ازین گشتان
 که پیغمبر عزم رحلت کرد از ایشان نخست نمود بود و نام علی عثمان
 و طلحه و زبیر و سعد ابی وقاص و عبید الرحمن عوف گرفت سینه
 اصحاب شوری ایشانند که عمر رضی الله عنه وفات یافت و امر
 خلافت شوری گذارشت بمیان ایشان علی رضی الله عنه از
 خلافت محترز بود و صحابه خلافت عثمان را قبول کردند بعد عثمان
 قنبر علی میل با خلافت نداشت تا سعید بن مسیب گفت رضی الله عنه

در مشاهد مذکوره
 در مشاهد مذکوره

چون افضل صحابه علی بود رضی الله عنه همه بر در علی آیدند و الله
ما را بخلاف قبول میکنیم که نو بدان احق علی گفت ای الله
هر که را اهل بدر قبول کند او احق باشد نگاه همه جمع شد
کسی مانند از صحابه و غیر صحابه که بر در علی نیاورد چون چنین دید علی
رضی الله عنه بیرون آمد و مسجد بنام بر حرم شد و بر منبر برآمد اول
کسی که بر وی بیعت بر منبر شد طلحه بود رضی الله عنه نگاه دیگران
بیعت کردند ماه ذی حجه بود و سال برسی و پنج از بهجت و
مدت خلافت او رضی الله عنه پنج سال بود درین مدت اموری
که انتظام یافته از فتح و تبعیات و ضبط اقالیم و قتال خوارج و
حروب کفار و جز آن در کتب فوائج و اسانید مشهوره مرسوم
است تا گویند چون علی رضی الله عنه ماکوفه اندر آمد حکما و علما
عرب گفتند لقد زینت الخلافة یعنی خلافت بسیار است و زیبا
است باین نبود او بنوا حوج بود و منافق و رضی الله عنه

چون افضل صحابه علی بود رضی الله عنه همه بر در علی آیدند الله
ما را بخلاف قبول میکنیم که نو بدان احق علی گفت را می الله
هر که را اهل بدر قبول کند او احق باشد انگاه همه جمع شد
کسی مانند از صحابه و غیر صحابه که بر در علی نیا چون پیش دید علی
رضی الله عنه بیرون آمد و مسجد بنام بر حرم شد و بر منبر برآمد اول
کسی که برای بیعت بر منبر شد طلحه بود رضی الله عنه انگاه دیگران
بیعت کردند ماه ذی حجه بود و سال برسی و پنج از بهجت و
مدت خلافت و رضی الله عنه پنج سال بود و درین مدت اموری
که انتظام یافته از فتح ذلجیات و ضبط اقالیم و قتال خوارج و
حروب کفار و جز آن در کتب تواریخ و اسانید مشهوره مرسوم
است تا گویند چون علی رضی الله عنه ماکوفه اندر آمد حکما و علما
غرب گفتند لقد زینت خلافت بعضی خلافت بیمار است و زیاده
اصباح نبود و او بنوا حوج بود و منافق و رضی الله عنه

دان بیشتر است که درین مختصر کتب حدیثی چند که بالا ذکر رفت
 اشاعت و عبارت آن برای ادراک بعضی تفصیل اوردی الله
 بنده است و مانند این احادیث پیغامبر عرم و آیات کتاب
 ایشان فضل او و نیز پیغامبر عرم او را بقتل او خبر داده بود که
 انک تشقل در آثار آمده است که علی رضی الله عنه در آن سالی که
 کشته شده آن سال دماه و روز دوازده بوده و از آن خبر داده
 چنانکه نقل است که عبد الرحمن بن بلیم که یکی از خوارج بود یک سال باز
 عزم بکشتن علی داشت و در کمین بود روزی که زخم بروی خواهد
 انداخت او رضی الله عنه بگرفت و روز جمعه هفتم ماه رمضان
 برای نماز صبح بیرون آمده بود او را و زبانی بطبر روی بانکه که آنرا
 از پیش رو برداشته گفت بکنه اربکه نوحه میکنی چون علی رضی الله عنه
 بمشام شد و در نماز مشروع کرد عبد الرحمن بن بلیم از عقب در آمد
 و رخسار او را زده و در پیشانی وی زد چنانکه بر ماغ وی رسید علی

ان بیشتر است که درین مختصر کتبه حدیثی چند که بالا ذکر رفت
 اشاعت و عبارت آن برای ادراک بعضی فضایل ارضی علیه
 بنده است و مانند این احادیث پیغامبر عرم و آیات کتاب
 و نشان فضل او و نبیر پیغامبر عرم او را بقتل او خبر داده بود که
 اَنتَ شَقِیْلٌ دَر اَنَارٍ آتَمَدَه است که علی رضی الله عنه در آن سالی که
 کشته شده آن سال و ماه و روز دانسته بود و از آن خبر داده
 چنانکه نقل است که عبد الرحمن ابن بلعمه که یکی از خوارج بود یک سال باز
 غرم بکشتن علی داشت و در یکمین بود روزی که زخم بروی خواهد
 انداخت و ارضی علیه نگویند بود روز جمعه هفتم ماه رمضان
 برای نماز صبح بیرون آمده بود و او را یعنی بطبر روی بانکه که دانا
 از پیشین خبر انداخته گفت بکنه اربکه که نوحه میکند چون علی رضی الله عنه
 بمسجد می شد و در نماز مشغول گردید عبد الرحمن ابن بلعمه از عقب در آمد
 و بر او تیر انداخت و او را زخمی کرد چنانکه بدماغ وی رسید علی

رضی اللہ عنہ ثروت و ریت الکعبۃ یعنی سو کند بر پروردگار کعبه که میسر
یافتیم آورده اند که علی رضی اللہ عنہ در نماز حالی و شغلی بودی که
او را در حین غم تیر رسیدی و بیگانی در اندام مبارک تازده بود
و کشیدن آن دشوار شدی و حالت نماز کشیدندی و او را از آن
خبر نبودی گویند که چون عبد الرحمن قبیح کرد و علی تا در نماز بود
خون از وی جدا شد و وضوئی در شکست و او را از زخم خبر نبود
چون از نماز فارغ شد خون روان گشت انگاه او را بخانه
آوردند و او وصیت میکرد چون از وصیت فارغ شد گفت
السلام علیکم ورحمة اللہ وبرکاتہ بعد از آن هیچ سخن نکرده و مرا
الا اللہ نامقبوض گشت مدت عمر او شصت و سه سال بود انگاه
حسن حسین و عبد الجعفر او را غسل دادند و علی از بقیع جنوب مدینه
عزم چبری داشته بود بدان او را معطر کردند و در حیاتش کفن
کردند که در آن دستار و سپر آهن نبود و پیر حسن رضی اللہ عنہ

هزاره افغان زکارد و شب یکشنبه وقت سحر سبت و یکم ماه مبارک
 رستم ان لغری مدفون گشت و سال بر چهل بود از هجرت کرم
 و به رضى الله عنه ذکر امیر المومنین حسین شهید و شکر بلا
 رضى الله عنه آن تکبیر خاتم نبوت آن در دیای کرم و فتوت
 آن سید جوانان جهان آن یکی از دلو و دلو و مرجان آن سر دفتر
 منهد و قبیل الله آن سر شکر قتلا و سبیل الله آن محزون
 محبت آن راز دار بلا باطنی حضرت آن همای فضای محبت و
 شب از عشق آن بسم غ قاف معرفت و مغفول تیغ ناز عشق
 آن کل کلش جلالت آن ریحان چمن رسالت آن مبتلا و حزن
 ما را امیر المومنین حسین شهید و شکر بلا رضى الله عنه سبط
 رسول آدم بود و مشهور و بحیث و مشهور بدان از حضرت رسالت
 نور محمد و حسین سید شباب اهل الجنة و از درستی قدم
 او می چه توانی گفت که همه اهل این صناعت را بدان

اجماع و اتفاق است و خود دین و اسلام و راه حق هرگز
از خاندان او یافته است و در معاملات این کار و مقصد
این طریقه شافی عظیم است و کلمات لطیف و بیان اسرار
رموز فایده از و منقولست چنانچه گفت اشفق الاخوان
علیک و بیک یعنی شفیق ترین برادران بر تو دین تست از یک
نجات مرد و متابعت دین بود و هلاکت مخالفت آن و
در اعمال ظاهر چنان بود که محدثان گویند و کان بحسن فاضله
الصلاة والصوم والصدقة و افعال محبة جميعا و در رضی الله عنه
بیت و پنج بار بحرم محترم کعبه پای پیاده رفته و حج کرده بود و
اخلاق و اوصاف او از ایشان و سخا و نرم و وفا و شجاعت و کبر
آزما حاجت بشرح و بیان نیست که او رضی الله عنه برورده خوان
نبوت و کو هر کان رسالت بلکه خلاصه آن معدن بود و او
مرجع جمله مشایخ است تا نثرهای مشایخ با جمیع مدو میزند و آنکه

و آنکه شجره بعضی میران بنحو احسن بصری رحمه الله علیه می رسد
 و از آنجا بعلی رضی الله عنه غایب با واسطه حسین خواهد بود و ذکر واسطه
 و کتاب بسبب قصه صفت افتاده است و الله اعلم و آنچه بعضی
 فرموده حسن بصری در عهد بنی امیه بود و او علی را رضی الله عنه در خانه
 بود و وصحت نه پوسته است چه علماء کبار برین منی تصریح کرده اند
 چنانچه شیخ محمد بن ابی وادی در کتاب تهذیب الاسماء و اللغات
 و تاریخ مبلد حسن بصری میگوید: ولد الحسن بن حسین نقیبا من خلافة
عمر رضی الله عنه و قبله لثقی عیال بن ابی طالب لم یصح و در ذکر مناقب
حسن بصری میگوید قال ابو بربیه لم اری من لم یصح النبی علیه السلام
اشبه من الحسن نقل در دوزی مردی نزد یک حسین آمد و گفت
 ای پسر رسول خدا ای مردی درویشم و اطفال دارم مرا از فوت
 امشب می با حسین او را گفت شبش که ماه از ثقی در راه است
 تا بیا نزد یس عقی از وقت بر نیاید هیچ نمده از زر و نیا از زرد

با صحابه

ساعتی

معاویه بیاد دارند و در هر صره هزار و نهار و کفشد که معاویه
عذر بخوابد و میگوید این مقدار در وجه کهنه آن صرف فرماید
خدمتی نیکوتر از آن بجای آورم حسین رضی الله عنه رضایت بر آن
در ویش کرد آن هر پنج صره بدو دادند و از وی عذر خواست
بسر ویرماندی و سخت اندک عطای یافتی اگر من در آن که این مقدار
است ترا انظار نفرمودی ما را معذور دار که ما اهل علم بنیم و از
همه راحت دنیا بازمانده ایم مرا دهی خود کم کرده زندگان را بد
و بیکران بسیریم و فضايل و منافقین رضی الله عنه و شریعت
بنیانی است که بر هیچکس از دست پوشیده نیست و او فریضه ای
است رضی الله عنه و کنیت او ابو عبد الله و او را در حیات معظّمی
عزم و بعد از وی یا ابن رسول الله می گفتند و او و برادر او حمزه
رضی الله عنه پیغمبر عزم را یا ائمت گفتندی و علی را رضی الله عنه
بنام بخوانند و آنجهان بود که پیغمبر عزم برشان ایستاد و

و می‌دند بدان انبای حدیث یعنی ایشان هر دو پس از آن
 نام این حدیث پیشتر ذکر کرده آمد و مادر او فاطمه بنت محمد رسول
 صدم سیده نسا را اهل اجنه نذر نسب حسین و فضایل فاطمه رضی الله
 عنها حاجت است از آفتاب چه جای شرح و بیان است و او را
 چه جای اصباح نشان حسین رضی الله عنه بعد هجرت چهارم سال
 پنجم ماه شعبان بدین مبارک متولد گشت و بکنار رسول عزم و در نظر
 شفقت و می‌ترسید یافت و او و برادر او حسن شب روز با
 رسول عزم بودند و ناگاه ای خجانه مادر رفتندی فرمودی ناگاه
 پس از آن مرا بطلب نگاه ایشان را ابو سیدی و کنار رفتی و فرمود
 ایشان هر دو در میان منند از دنیا و از اسماء رضی الله عنه مروست
 که گفت بشی حاجتی بر بنیامبر عزم رفتی پیران آمد و خود را بچشمی
 بود چون از عرض غرض خود فارغ شدیم گفتیم با رسول الله آن
 چیست که خود را بران بچیه نگاه بنیامبر عزم گفت که دویدم

برشت و حسن حبیبی بوده اند فرمود ایشان هر دو پس از
 منفذ و پس از دختر منجا خداوند امن ایشان را دوست
 میدارم و نوینز ایشان را دوست میدارم و هر که ایشان را دوست
 میدارد و او را در هم دوست دارد و اکثر اوقات پیغام بر عزم دست
 حسن حبیبی گرفتن و همچنین دعا کردی و احادیث بسیار و آثار
 چنانچه در باب ایشان و اهل بیت منقولست چنانچه بعضی از آن
 در ذکر علی رضی الله عنه بالا گذشت و نیز بسی احادیث و اخبار
 مشهور است که مخصوص محسن حبیبی است رضی الله عنه چنانکه از علی
 رضی الله عنه مرویست که گفت پیغام بر عزم فرمود که حسن از من
 هست و من از حسن ام هر که حسن را دوست دارد خداوند او را
 او را دوست دارد و حسن سبطی است از رسایط و سبط را
 معنی بسیار است چنانکه قبله و درخت و امت و فرزند و نیز خاص
 اولاد را گویند و هر یک معنی در حدیث مجمل است و از غیر خط است

خطاب رضی الله عنه مرویست که گفت روزی بنزد پیغمبر
 عزم شدم دیدم که حسین را بر پشت خود نشانده و رسته در
 دهن گرفته و یک سر رشته بدست حسین داده بود همراه حسین
 برافرو میرفت چون من آن دیدم گفتم میگوشتن رست میخیز تو
 یا اباعبدالله پیغمبر عزم گفت میگو سوار رست او با عرو آن از
 غایت محبت بود و از ذکر فضایل او رضی الله عنه همین قدر گفت
 است که او محبوب جان محمد رسول الله و میوه دل حبیب الله بود
 عزم و از انس مالک رضی الله عنه مرویست که گفت پیغمبر عزم را
 پرسیدم از همه اهل بیت تو کدامی ایشان نزد تو محبوبتر است
 فرمود حسن و حسین و از بریده رضی الله عنه مرویست که گفت
 پیغمبر عزم بر منبر خطبه میکرد ناگاه حسن بن پیراهنهای
 سرخ پوشیده پیداشدند و از داری پیراهن می افروزدند
 پیغمبر عزم از منبر فرود آمد و ایشان را بر گرفت و بالای منبر برد

و پیش خودشانند پس گفت بعد از این که من بگویم و اولاد
فتنه یعنی خداوند تعالی راست گفت که مال شما و فرزندان شما
فتنه شما اند این هر دو کو دوکان را میسریدیم که می آید و می لغز
مر اصریر نمایند که کلام تمام کنیم تا قطع عهد بشود و عهد ایشان را
با خود بر آوردم و محبت مصطفی عزم بجای ایشان بود که آورده اند
چون او را عزم بیل دل حسن حسین علیه آ و ر جبریل باید
گفت فرمان میشود دل برایشان مسدود حکم ما برین رفته است
یکی را بر هر ملا بل تا آخرت بریم و دویم را بر نیم بنیزه و تابع ملا علی
حکمر باره کنیم گویند از آن گاه که جبریل خبر این تیر بر تلخ غبت
که شفت و قبضه قضا و قدر بسوی آن نشانند و کان کث و
مصطفی عزم رسانید هر وقت که نظر مبارک او بر ایشان افتاد
آن ناوک حکر دوز و دل خلبیدی و کفنی رضیا بقضا یکت و حمد
معلوم است که از آثار آن غبت بر ایشان چه رسد نا آورده اند

و گفته اند حسن بن رضی الله عنه چند بار زهر دادند کار میکرد
 آنروز هر اثر که حسین را و اهل بیت را رضوان الله علیهم طلبید
 و در کار کردن گرفت حسین رضی الله عنه بر سید حبیب با حسن
 گفت من زهر خورده ام چندی بار مرا زهر چاشنبه بودند اثر
 نکرده پس آن بار است که مرا بر رسول خدای پیوند حسین
 یا حسن سیدانی که کدام کس ترا زهر چاشنبه فرمودند ام گفت نام
 نوی بگوی حسن گفت مادر من فاطمه غماز نمود پدرم علی غماز نمودن
 چون غماز کنیم پس بخوار رحمت حق پیوست الفقه حسن بعد وفات
 حسن رضی الله عنه ده سال در صد ریاضات بود و درین مدت
 چرم نج و بلا کشیدن نمود تا آورده اند چون معاویه بمرد و بزرید
 ملک هارث شد گفت روزی بین شام مغرب گشت و امیر بزرید که
 در مدینه بود و حسین رضی الله عنه طلب سعادت کرد و بعضی شیوخ صحاب
 را دیدند و فرمودند شما چه میباید بنام حسین رضی الله عنه با حق گفتند

که حسن رضی الله عنه با معاویه صلح بدین شرط کرده بود که بعد از
او امر خلافت بخاندان نبوت باز گردد و نیز پیوسته گفتند
ظلم گرفته است یا این رسول الله ما با تو بیعت میکنیم و چون این خبر
بمشکر مسلمانان رسید نزال حضرت خواهند کرد و شیوخ صحابه با اهل
بیعت کردند و او بر پنج شرح خلیفه گشت چه بیعت اشراوف را
صحیح خلافت و امامت کافی است و نیز بدین معاویه استخلاف نکرده
بلکه گویند وصیت کرده بود که امر خلافت بخاندان نبوت بگذارد
و بیعت اشراوف هم نبود چه وی در دمشق بود و اشراوف در کوفه
و بمعنی این کتاب مقبرت ملاولیا مسطور است چون فراموشی
بسیار شد حسین رضی الله عنه بر اهل کوفه نامه نوشت و خوانند
تا او را در کفایت یزید باری و هشتم اهل کوفه جواب نوشتند که ای امیر
علی بدرتو در استخلافه کوفه گشته بود با این رسول الله مگر خود کوفه
بیایستی ما ترا باری کنیم و شش یزید را کفایت رسیدیم حسین رضی الله عنه

رومی بعد از این به شورت کرد ایشان گفتند بیرون آمدن از مینه
 بمبلغ نیت است که هیچ چواری را بر مدینه دست نباشد چون از دولت
 تخی بر چیزی رفته بود همان پیش آمد و حسین از فراموشی امیر مدینه
 که طلبیست میکرد شک کرده بود غریمت سوی کوفه خرم کرد و در
 مروه و مدینه مصطفی غم رفت و گفت جنگیست که کایا عن امشک یا
 مد تمول الحق و توبت مبارک و صحابه اهل مدینه را و دایع کرد و
 با اهل مدینه و اهل بیت خود از مدینه مبارک روی کوفه آورد و خبر
 انتقال حسین رضی الله عنه برزید رسید عبد الله زیاده و عمر سعد
 شمر بن ذی الجوشن را که آن نامزد کرده بودند بر ایشان بستند
 و دستشان را گرفتند و حسین رضی الله عنه بدشت کربلا رسیده بود
 که آن زمین عراقت همه با خا خود آمد و بان بی آبی با ایشان
 جنگ میکرد تا شب عاشورا که آن شب جمعه نیز بود حسین رضی الله عنه
 حضرت سلطه را صلی الله علیه و سلم بخوارید که میفرماید ای فرزندان

امتان بی مهر من فکشدش نوکروید پشیمان و غرو من آید که مرید
فاطمه حسن در آرزوی لقای نوایم و همچنین هر یکی از برادران حسین و
اهل بیت او پیغامبر را و پدران و مادران خود را بچوایب منبذند و نو که
میگفتند عجلوا عجلوا الرحیل الینا فریب گویند حبس چون رسول
عدم را بچوایب بد گفت یا بنی کلد مر را با خود ببر که از دست جفای
امتان تو در مانده ام پیغامبر گفت عدم یا قره عینی ان ملک فی الجنة
درجه لانا لهما الا بالاشهادة یعنی ای روشنی چشم من برای تو در
بهشت درجه آراسته اند تا تیغ جفای دشمنان بر سر و روی بازین
محوری بدان درجه رسی و نیز از رسمی رضی اللہ عنهما حدیث گفت
بر ام سلمه رضی اللہ عنهما در آدم و او که میگردد گفته چه اگر میسکین
ز حول را عدم و خواب بدیم که سروریش مبارک کرد و آلوده رستم
چیت تر یا رسول اللہ گفت شدت قتل احسن تنقیه و در شمار
آمده است قتل احسن بن علی یا فله کبیر النیول یا فله النیول

رسول کعبه یابان و ملک نیشاب و ملک خراسان قبل مظلوما و جدی
 مایه ستم و باغی کان بالایم موشوما قلوب اساک طبعتم لکنتم قهیم
 ملوک انگاه چون صبح عاشورا که صبح قیامت ایشان بود بدید این
 رسول کشته و تشنه برخواستند نیم کردند و نماز بگزاردند و در سحر
 پوشیدند بجان بجان فرزندان خاندان بمیدان میرفتند غمناک
 پسندیده میکردند و شهید میشدند تا بعضی قصص آورده اند که هفت
 زاده و سه پسر و شش برادر از دکان حسین پیش حسین جانبار میبود
 و شش پسر علی اصغر که در ازیں العابدین کوفتند از همه خورد سال
 پنجاه بود حسین رضی الله عنه بمشورت گفت اگر توانید اورا نگاهدارید
 که یاد کار رسول الله عم پر شما بماند انگاه حسین اسب در میدان
 باور بلند گفت هر که مرا شناسد شناسد و هر که نشناسد احوال
 لم حسین علی مرتضی و سخنی چند بر سبیل و غلط و نصیحت بر ایشان
 ایشان را بفرمود یار نه انستادند بیک سو گشتند زخمی کام

رسید از استیلا و بخت و سعادت شهادت بخت و بخت و بخت
آنجا که بخت و بخت و بخت و بخت و بخت و بخت و بخت و بخت
و بعد از آن برای بیت ایستادند آنچه گذشت که آنرا شرح بفرمایم
و آن خود گذشت و ای بران بجا کارکان که پس در این طاعت و بخت و بخت
ماند شعر و بل من شفاعت خصماؤه و الصور فی نشر الملائکة
لا تدان تر و القیامة قاطمة و مبعثها بدم حسین مطلق و مشد
نریب و می شهور و زیارت کاهی معظم و شرفست و بعد از این واقعه
صعب در اطراف عالم در دوزخ و دوزخ و دوزخ و دوزخ و دوزخ و دوزخ
نوشته و قلمی یافت قوم با حسین و سببین عروب و حقایق ایشان
بر خاندان وی معروف و مشهور است و کتب طویل و شرح و طویل
و ذکر آن در اینجا مناسب و متروک افشا و اما آنچه لایق بدینجا باشد
است که گفته اند تا حق ظاهر بود خلق را اجتماع بود و حق
منفرد شد و شمشیر کشید و قیامت را در دوزخ و دوزخ و دوزخ و دوزخ

گزینان خیمه و در محله که گفته اند در بطور شریعت و لذت عالم عبودیت
 مستعد و آنچه حقیقت است چنین تواند بود که آن پاکبازان طالبان
 دانه و نیست و مجال حضرت بودند و در بطور محبت محبت اینست احکام
 محبوب و دوست در عالم عبودیت همه نور است و در عالم
 همه که خست و در عالم عبودیت همه دلاری است و در عالم عشق همه
 خواری در عالم عبودیت همه نیاز است و در عالم عشق همه نیاز ناکاه
 سلطان عشق خجسته لایالی از بنام غیرت بر کشید و بحال حضرت
 بگذارد و خواست آن عاشقان جانها از سر انداخته و از سر
 و بعد از چند و مراد خود را فدای مراد محبوب ساخته و سر بسیم پیش
 معصوم فقال شان نبود مگر تیغ ناز عشق و شمشیر عشق و میدان
 اوزدیت جولان می نمود و بشمشیر و نیزه ناز خون آن نازنینان
 بهر طریقی باغبان که نه نظر آن فصول زبان حال می گفت رباعی
 خلق می بود همیشه در کشور ما میان عود بود همیشه در همه ما و دیری

سرما دگر نه و در از بر طاهار دست کشیم تو نداری که سر ما تو آن ساطین
همت که مراد دوست بر ما و خود بر گزیده بود و ند حکم او را بجان رسانید
بمنمودند و هر یکی از رفقای می گفت همت والله که بشکرا نه و هم جان
مزرعه گرفته شوم به تیغ خون ریز نومس و جان عزیز را در راه
حق می باخت و سر را گوی میدان بحیث ساخت و خود و مجانی
همیشه تا ابد الابد در آرزوی جان باختن و تن را فدای راه
ساختن باشند که حتی نفسی بی ملک مریه آخری نیست کرد دست
بهر ارجانم در پای مبارک نه فشتم و اگر امام زین العابدین
رضی الله عنه آن قبله اولیای تابعین آن قدوه اصفیای راضیان
آن نتیجه خدیجه کبری آن نور دیده فاطمه زهرا آن پیشوا شیعیان
و طایفه آن مقننه ای معرفت و حقیقت آن طاووس پنهان
حم و طلس آن با همین گلستان طه و بس آن پیغمبر مقام کائنات
آن امین و امام سنت آن شیخ جمیع خاندان نبوی رسول ملک عالم

جرات و دمان قبول آن مرصع افلا و علی آن مطلع انوار احفاد
 بی بی مریخ و غنای از اهلین علی اصغر زین العابدین رضی الله عنه
 مقدم اصحاب طاعت و معظم در باب حقیقت و شعبه زین العابدین
 خود بود و بعد صحابه رضوان الله علیهم بحث کسی که از احوال و مقامات
 این خلیفه سخن گفت و از مواجد و کرامات ایشان خبر داد و کار بار
 و غنوم ایشان را بقول و فعل آشکارا کرد او مجبور رضی الله عنه
 روزی تا بعین است سما بی نظام را در یافته و از ایشان علم شنیده
 چنانکه پروچ حسن بن علی رضی الله عنه و ابن عباس و غیره و ابوالفتح
 و شعبه و غیره از رواج عایشه ام سلمه و صفیه رضوان الله علیهم
 و او رضی الله عنه مشتور کشتن مخالفین و سرایر بود و کلمات لطیف از
 او می شنیدیم چنانکه آورده اند که از وی پرسیدند که سعید ترین
 دنیا و آخرت چیست گفت من او ارضی لم یحده رضاه علی الما بطل و
 او غلام خود بود بخط من الحق یعنی بخت آنست که چون از رضی

بود بر باطل مراضی نبود و چون چشم بود چشمش از حق سیر شد
نیار و و در علم حقایق بجائی بود که از رتبه خود برین همه خرد
که ازین ابیات مفهوم است شعر و رب جوهر علم لوالیج
لَقِيلَ لِي اَنْتَ مِمَّنْ يَعْبدُ الْاَوْثَانِ وَ لَسْتَ لِرِجَالٍ جَاهِلُونَ دِي
بِرُّونَ اَفْجَحَ اَوْ جَحِيْنًا یعنی بسیار جوهر علم است که اگر اظهار کنیم
آنرا بر این گفته شود مرا که تو از سب پرستانی و هر اینه حلال کرد
مردمان جاهل خون من و به پیشه قبیح آنچه بیارند آنرا حسن
یعنی آن افعی خود را حسن دانند و مرا بکفر و سب پرستی نسبت
کنند و از اکثر صحابه کرام رضوان الله علیهم هم برین نهج منقوش
چنانچه عبد الله بن عباس رضی الله عنه گفت اگر نفسیر این آیه
كُنْمْ اَنْ رَّبِّكُمْ اَللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضَ فِیْ سِتَّةِ اَیَّامٍ
ثُمَّ اسْتَوٰی عَلٰی الْعَرْشِ فَرَجَعْتُمْ فِیْهَا اَسْكَانًا رکنند و
ابوهریره گفت اگر شرح این آیه کنیم که اَللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضَ

رسالت بن الارض مثلهم تنزل الامر منهم لتعلموا ان الله
 على كل شیء قدير لکفرتمونی یعنی خلق مرا کافر خوانند رضوان الله
 علیه ^{چهارمین} و نام وی علی بن حسین بن علی است رضی الله عنهم
 و اولاد علی اصغر خوانند زی و کینست وی ابو محمد است ابو حسین
 ابو بکر نیز گویند و معروف ترین العابدین بود و اور ازین العابدین
 بدان افتندی که او رضی الله عنه مشایخ ترین همه مردمان بود
 یاهل بیت رسول عام قولاً و فعلاً و خلقاً خافوا و احوالاً و مادر وی
 بشیر یا پدید خنجر شریا بود و او یاشی مدنی است و مولود و مشایخ
 او عزمیه مبارکست و دنیا یغ مبلاد وی رضی الله عنه اختلاف
 و چهار صاحب تو فی رحمه الله نولد زین العابدین و زهرا رحمهما
 الله نوبایه و یکسال بود سنه خمیسین من هجرة و یعقوب
 بنیان گفت رحمه الله نولد هر دو کسی و سیوم سال بود ز
 ساحت زین قول زین العابدین هنگام شهادت امیر مومنین

رضی الله عنه بیست و هفت ساله بود زیرا که حسین رضی الله عنه
 شصت و یک سال بر پشت و یک یزدان بهرت و برین قول که
 نواده او پنجاهم سال از بهرت بود یا زده ساله بوده باشد هم
 حکم صحت روایعی و خلافت وی از امیر المومنین حسین رضی الله عنه
 درست باشد و بن از بهر رو سخن کفنی گفته شده که در روز
 و خلافت وی از بهر سبب صغر سن او سخن بگویند و او رضی الله عنه
 اکرم و افضل قرآن بود یا حی النصارى گفت رضی الله عنه
 افضل ما شمی را یعنی المدینه یعنی او را فاضلتر بن هر شیعیان
 یافتیم یومینه و زهری گفت لم او کبالمدينه من هو افضل
 یعنی در مدینه کسی را نیافتیم که او از وی فاضل بود و حماد زید
 گفت رضی الله عنه کان افضل ما شمی او گفته یعنی بن عباس
 فاضلتر بن ما شمی بود که دریافته بودم تا بعین وی را بر
 جلالت وی در همه چیز اجماع است و او رضی الله عنه از جد است

هدايت نسن فصيح لسان بود و كلام او را علوی نام است
 ثلثت که بعد شهادت امام حسين رضي الله عنه و برادران
 و برادرزادگان و پسران و اهل بيت ايشان از ارض متقي بدشت
 روان داشتند که ذکر آن نه لایق حال آن کجاست مختصرا
 باشد زین العابدین خورد سال چهار میان ایشان بود و
 هیچ مردی جزوی نبود که برایشان قیسم بود چون اینهارا
 بدشت در آوردند یکی وی را گفت کیف اجمعت با علی و یا
اهل بیت الرحمة قال اصحاب من قومنا بمنزله قوم موسی من
الفرعون نذبجون ابنائهم و یستحيون نسائهم فلا ندرجی
 صبا خاص من مساکن و هذا من حقیقه بلائنا یعنی با برادران چو
 یا علی و یا اهل بیت رحمة گفت با برادران از حقایق قوم خود
 چون با برادران قوم موسی بود از برادران قوم فرعون که فرزندان
 ایشان را بکشتند نوربان ایشان را برده کردند تا نه ما با برادران

می شناسیم و نه شباهنگاه و دین از حقیقت ملامی باست و از
اسمی منفوست که گفت بسوی خانه کعبه و زیارت روضه مصطفی
عدم سپردن آمده بودم بشی نفر بود که کرد کعبه مغرطه طواف
میکردم ناگاه آوازی حزین و بارقت شنیدم و لم نمازنا
سمت آن آواز شدم جوانی نکوروی پسندیده شمایل که در
همه آثار خیر ظاهر بود و در کسور کرده دیدم که او آستانه کعبه
میکفت با سیدی و مولائی چشمها بخفت و سارکان فرود
و توزیده و پائیده بار خدایا با دشانان درهای خور می بستند
و با سببانان بردنای خود بکما شتند و در نور و سی بلان کشاد
ست مخناجی کنا همکار و سالی نباه کار بردست ای اجابت
کننده در مانند کان امید و در رحمت نورم یار جیم یا کریم و جید
بتی طریق مناجات بضرع و زاری بگفت انگاه سرب راورد
و سوی آسمان میدبر و میگفت الی سیدی و مولائی اگر مطیع

عظیم بنو فقیح تو پس تراست منت بر من و اگر عاصی ام بجهل نشو
 پس تراست حجت بر من باطلها را منت خویش بر من خود با نشان
 حجت خویش بر من نظر رحمت بر من انداز و مرا بیا مرز و محروم
 کرد آن فراز دیدار حدس و روشنی چشم من که او حجت نیست
 صفتی نیست و بنی نیست محمد مصطفی صدم در دار کرامت انگاه چند
 بنی دیگر با فصاحت و بلاغت نام اش کرد و گفت با سیدی
 و مولای نیکی نیکوکان ترا در مسرت نیار و بدی ایشان ترا سطر
 بکنند یا گرم کن بر من باز و بیانی چند با کمال نیاز بگفت و همارا
 بجزاری تمام تکرار میکرد و میگفت تا بیهوش شد و بقیاد من
 نزدیک او شدم و دیدم زین العابدین بود مرا و را بکنار خود
 نهادم و برگزیده او بگشتم چند آنکه قطرات اشک بر روی مبارک
 او افتاد و بهوش باز آمد پس دیده باز کرد و گفت کجاست آنکه
 مرا باز داشت از خاک مولای من گفت من اصمعی ام با سیدی با حجت

این کریم و چندین زاری و توار اهل بیت ^{علیهم السلام} هری و از معدن
نبوت و رسالتی خداوند تعالی شمار را بسکوید انما یرید الله ^{تعالی}
عنکم از حسن اهل البیت و بطریق کم تقطیرا چون این بگفتم ^{چون}
بنیشت و گفت بهیات بدرستی که خداوند تعالی بهشت برای
مطیع آورده است اگر چه بنده نجس باشد و ویرخ برای عاصی
آورده است اگر چه شریف و زبش باشد یا اصمعی شنیده آنچه
خداوند گفت فاذا انفتح فی الصور فلا انساب جنیم بودیم
ولا است اولاد اصمعی گوید چون چنین دیدم این کلمات ^{از روی}
شنیدم او را رضی الله عنه بر حال خود بکند ارشتم و بکند ششم
مناجات بنظم و شعر زبان نازی بغایت فصیح و نیک طبع و
بالطاف است آنچه مشر بود بیارسی آورده شد و آنچه نظم بود
از بر سخا فطش شود اختصار متروک افتاد و او رضی الله
عنه در اخلاق سبیه و اوصاف مرضیه و شمایل عبده و خصال

خصایل گزیده از گرم و حسان و فنون و ابتکار رفیع القدر بود
 نقل است که هشام عبدالملک مروان سالی پنج آمده بود بطواف
 میکرد خواست ناچار اسود را ببوسد از هجوم خلق راه نبات
 بر منبر رفت خطبه میکرد زین العابدین بمسجد آمد طواف کرد چون
 نزدیک حجر رسید مروان تعظیم او کردند و حجر را خالی کرده دادند
 تا او استلام کرد مروی از اهل شام چون آن هیئت بدیدار
 گفت یا امیر المومنین ترا بجز راه ندادند که امیر المومنین قوی آن
 جوان خوبروی که بود چون وی با مدح و مانع همه از بجزر نمیدادند
 بجای مرا و را خالی کردند هشام گفت من او را نشناسم و مراد
 بدین آن بود تا اهل شام مرا و را نشناسند و بدو توجه نکنند و
 بانارت وی غیبت نمایند فرزوق شاعر آنجا ایستاده بود گفت
 من او را شناسم گفتند آن کیست یا ابافراس مارا خبر ده که سخت
 میبستانی بل مروی مفر و خد مسرور مدش فرزوق گفت شما گوش

وارب تاشمه اور اصف کتم و نسبت وی کو بنم اشکاه فصد

و درج وی امانا انشا کرد و بعضی از این ابیت گفت شعر

هذا الذي تعرف البطلی وطائفة و جعل يعرفه و البیت و الم

هذا ابن خیر عباد الله کلتم هذا النقی النقی الظاهر العلم هذا

ابن فایز از بهر او و حکم و ابن الوصی علی خیر کم قدم بنش نور

البری عن نور طلعت کاشفتن ضجارت عن رشترا انما انظم

یکاو سبکه عرفان را حمت بر کن تحطیم اذا ما جاء بسلم

من معشدهم بین و بعضهم کفر و فر بهم منی و معتصم ان

عبد اهل النقی کاوا بمنتم او قبل من خبر اهل العرض قد

و بسیار بسیار و بکر مانند نسبت که در درج وی گفت و اهل

بیت پیغمبر را بست و هشام با وی خشم کرد و فرمود تا او را

بعضاان مجوس کرد و آن منافق است میان مکه و مدینه

این خبر بعینه چنانچه بود و بنی العابدین را پیغمبر و وارث

دوازده هزار و سیصد و بیست و هفت و آنکه بگوید یا ابا فراس
 ما را معذور دار که ما محتجیم و بیش ازین چیزی موجودند از جنم که
 نزد استاد می فرزدق آن سیم باز فرستاد و گفت یا پسر بنجامین خدای
 من از برای مال اشعار بسیار گفته ام و در آن و روع بسیار
 و این ابیات مکررات بعضی را از آن برای خدا و بخت بنجامین
 گفته ام چون بنجامین او برین العابدین بردند گفت باز کردید
 این سیم باز برید و بگوید یا ابا فراس اگر ما را دوست داری
 پسند که ما باز سنایم آنچه یکبار داده باشیم و از یک خود بیرون
 رده انگاه فرزدق آن سیم قبول کرد و او را رضی الله عنه منسوب
 بسیار است و فضایل بیش از آنکه درین مختصر کنجد و بعد حسن
 از پسران وی رضی الله عنه غیر زین العابدین هیچ یکی مانند
 وجود و مراد را هشت پسر شده و دختری نبود از آن هشت پسر
 چندین تن پیشه که جمله شرفای حسنی که در اطراف عالم و اکثاف

آورده

جهانمند از پادشاه و وفات می بدین مهیار کج و دودن کج
بضیع و سال بر بود و چهار بود از جوت و آن سال را سینه
الفقه کونید از کثرت رحلت فقهای امت اندران ساری
المدینه و غن ابویه اجمین ذکر امام محمد باقر رضی الله عنه
آن عالم عامل آن عارف کامل آن پور علی مرتضی آن نور
مصطفی آن نجیب جهان قدس آن منکسر مقام الشان فضل
فضای است آن اعلم علمای کتاب سنت آن واقف بر
شرعیات آن سید ابرار طریقت آن سر و چین کرم و غن
آن درویش احسان و مروت آن کریمی که بسیار فقیران
از ایشان را و آن جوانمردی که فتح ابواب غنبت خلق کار او
آن مکرمی که پیشه او سه مفاخر امام را شنید ابو جعفر محمد باقر
المدینه از اجداد فقهای مدینه و امام متقی علیه بود و در و
نفی شانی عظیم داشت و او از تابعین است که جابر و انس

ابن مسیب مالک رضی اللہ عنہما دریافتہ و از کبار تابعین و ائمہ
 ایشان علم مشیدہ چنانکہ بد روی علی اصغر بن العابدین و
 ابن مسیب ابن حنفیہ رضی اللہ عنہم اجمعین و از روی شیخ
 طیف در کتاب سنت و کلمات عالی منقولست چنانکہ در تفسیر
 فمن یکنر ما لظاعوب و یومن باللہ گفت ما شغلک من مطالعہ حق
 فهو طاغوتک یعنی ہر چہی کہ باز و آورندہ تو باشد از مطالعہ حق
 بت راہ تست و مثل ابن دقین رموز و لطایف اشارت
 از و بسیار منقولست و اورا آیات و کلمات ظاہر بود و مشہوری
 از ان مشہور است چنانکہ آوردہ اند کہ با دشاہ عصر قعد ہلاک
 وی کرد و اورا آوردن فرمود چون وی پیش ملک مساند ملک
 تعظیم کرو و عذر خورست و ہدیہ پیش آورد و اورا باز کرد و
 گفتند یا ایہا الملک قصد ہلاک می درستی معاند تو با وی و گوئی
 و دیدیم گفت چون از تو و یک من آمد بر جہت راست و می و بشیر

و بدم مرا میکشند اگر تو قصد وی کنی ما ترا هلاک کنیم و مانند این
 فضایل و کرامات می بسیار است و او محمد بن علی بن حسین
 بن علی فریشتی ششمی مد فیت و کمیت و ابو جعفر بود و رضوان الله
 علیه جمیع و نام مادر وی ام عبد الله بود و او در خراسان
 حسن علی بود رضی الله عنه و مولد و شش روز و مدینه مبارک است
 او را با فریقین از آن میکشند که با فرد لغت شوق کننده را
 گویند چنانست که علم را بشکافند و اصول آن شناختند و آنرا
 آن دریافته بود و از تبحر علم و سیادت و فضایل او و جلالت
 شمایل او به بیان چه حاجت بهت شرف است او همین
 بس است که رسول خدا بر آن است شعر ابیهم کل مکرمت
 قول رزوا قبل جد هم الرسول نقل است که در ذوق افاز
 آبا خود یعنی حسین و فینلان کر بلا شها کرستی یکی از ملازمان
 صحبت می مرا و را گفت با سیدی و سید مولانی و آبا منی جند

چند گشتی و ناکی فروشی گفت ای دوست بعفوب ای یک بعسف
کم شد چندان بکسیت که چشمها سپید کرده من هر ده کس را با
بد خود کم کرده ام کم در آن کریم و هم از خواص وی یکی روایت
کرد که چون لختی شب بگذشتی و وی از وظایف و روز دقایق
با و از بلند زاری کردی و مناجات گفتی ای سیدی شب برآمد
و ولایت تصرف ملوک برآمد و شمارگان بر آسمان هویدا
شدند و خلق جلوه تحفه ناپیدا شدند صورت مردمان پدید
و چشمان تحفه در مردمان از در نمودید و میبندید و با سجد
نموده بخت و بنوا بسته درهای خود انداختند و با مسلمان بر گشتند
و آنان که بدیشان حاجتی داشتند حاجت خود را گذارستند
نوبار خدا باز نهد و با بنده و داند و بنده غمخوار و خواب
بر نور و نیت و هر که ترا بدین صفت نشناسد هیچ نعمت سرا
نیت ای آنکه چیزی مرز از چیزی دیگر باز ندارد و شب و روز

اندر بختی تو خصل مبارد و در نای رحمت گشاده است بدانکه ترا
 بخواند از مومنان و خزینه‌های جود فدای آست که بر تو شاکوید و تو
 آن خداوندی که در سبیل بر نور و انبیا شد آنکه دعا کند از میان
 و بر درگاه تو سبیل را باز دارد زنده نیست از خلق زمین و آسمان
 باز خدایا چون من مرگ حساب کو را یاد کنم چگونه دل را به دنیا
 شاد کنم و چون نامه را یاد کنم چگونه با چیزی از دنیا فرار
 کبرم و چون ملک الموت را یاد کنم چگونه از بهر دنیا بدم
 سپس از تو خدایم از آنچه ترا دانم و از تو جویم از آنچه ترا بخوانم
 راضی اندر حال مرگ بی عذاب و عیشی اندر حال حساب بی عقاب
 و این مناجات بعد است سخت فصیح است که از بزرگی ترجمه
 کرده برای نگاهداشتن مشته طاعتصار را درین جاها می‌بارد
 آورده شده و از وی چهار پسر و سه دختر بودند و وفات وی در سن
 بود هفتم ماه محرم روز دوشنبه و سال برصد و چهارده از هجرت

اندر جهان

بهجت و بعضی گویند صد و هفده و بعضی گفته صد و نهم بوده
 و اگر امام جعفر صادق رضی الله عنه آن عمده اولیا آن
 زبده اصفا آن مفضول باباست آن مفهم مقام رستگاریست
 آن ثمره شجره رسالت آن شعبه دوحه کرمت آن گوشت
 سمای غر و جلال آن فرید بحر سیادت و کمال آن معدن چکن
 ربانی آن ساکن کعبه بیانی آن سبیل تسبیل عظمای خاندان آن
 سلاطین جلیل گریار و در مال آن رسنای حادق ابو محمد جعفر صادق
 رضی الله عنه فدود جمله مشایخ و پیشوای ایشان بود و در این عصر
 همه را اعتماد بروی بود و در طرفت قدمی عالی درشت و او را ^{سپه} زلف
 بسیار لطیف است و در این عبارات فصیح و او را از جمیع نابیین است
 که کبار نابیین را در یافته و از ایشان علم شنیده بود چنانکه بدو
 محمد باقر و قاسم بن محمد و نافع و زهری و غیرهم رضوان الله علیهم
 و بعضین و جمله مشایخ و علماء از زبان را بر جلال است اما مستوی

اجماع و اتفاق بود عمر و ابن مقدام گفت رضی الله عنه چون
 نظر من بر جعفر صادق افتادی و دانستی که وی از سلاله انبیا
 است و نام مادر وی ام فروه بود و او دختر قاسم بن محمد بن
 صدیق بود رضی الله عنهم اجمعین و او پدربزرگ من بود که گشت
 سلاله پادشاه بود از هجرت و گشت وی ابو عبد الله بود و او
 صادق بلقب خواندندی نقل است که در وقت منصور خلیفه
 مدنی خلوت گرفت و بیرون نیامد مگر بیان ثوری بدرخانه او
 آمد گفت مردمان از قواید انفاست تو مردم اند چرا غلت گرفته
 صادق جواب داد که فسد الزمان و تغیر الاحوال و این و
 بیت خواند شعر ذیل الوفا ذلالت المسالک و التکلیف
 بین خیال و عارف یعنون بینیم المودة و الوفا تو قلمویم
 مشخونه بعقارب نقل است که صادق در ابو حنیفه رضی الله
 عنه پرسید که عاقل کیست گفت آنکه نمیزند بیان خبر و شکر صادق

در بیان احوال و اخبار

صادق گفت بهایم نیز تمیز کند میان آنکه او را نبرد و آنکه او را
 دهد ابو خنیفه گفت نزدیک تو عاقل گیت گفت آنکه تمیز کند در
 دو غیر و دو شر تا از دو خیر خیر اخیر بن اختیار کند و از دو شر
 آنهون الشر بن برگزیند نقل است که روزی با منوالی خود نشست
 بود ایشان را گفت بیایند تا بیعت کنیم و عهد بنیدیم که هر که
 از میان ما رستگاری یابد همه را شفاعت کند ایشان گفتند
 یا ابن رسول الله ترا شفاعت ما چه حاجت که بعد تو شفیع حمله
 خدا بق است صادق گفت من بدین افعال خود شرم دارم
 که بیایم در روی خود و نکریم و از وی کلمات بسیار در میان
 معاملات طریقت منقول است چنانکه نقل است که از وی پرسیدند
 که در ویش صابر فاضل بود یا نو انکر شاکر گفت در ویش صابر که
 نو انکر رسول کی بود و در ویش را با خدای او و گفت عبادت
 جز بنوبه نیست یا بد که حق تعالی نوبه را مفقود گردانید و شهادت

صادق گفت بهایم نیز تمیز کند میان آنکه او را نرنزد و آنکه او را
 دهد ابو خنیفه گفت نزدیک تو عاقل کجاست گفت آنکه تمیز کند در
 دو غیر و دو شر تا از دو غیر خیر اخیرین اختیار کند و از دو شر
 آهون الشرین برگزیند نقل است که روزی با منوالی خود نشسته
 بود ایشان را گفت بیا بنده تا بیعت کنیم و عهد ببندیم که هر که
 از میان ما سرکاری باید همه را شفاعت کند ایشان گفتند
 یا ابن رسول الله ترا شفاعت ما چه حاجت که جد تو شفیع صلبه
 خداست صادق گفت من بدین افعال خود شرم دارم
 که بیایم در روی جد خود نکریم و از وی کلمات بسیار در میان
 معاملات طریقت منقولست چنانکه نقل است که از وی پرسیدند
 که در ویش صابر فاضل بود یا نو انکر شاگر گفت در ویش صابر که
 نو انکر رسول کیسه بود در ویش را با خدای او و گفت عبادت
 جز نبوده است یا بد که حق تعالی توبه را مقدم گردانید بر خداد

نست
کما قال اعدو تعالی التائبون العابدون زیر ایدیه نوبه بد است مقلما
و عبودیت نهایت آن و گفت ذکر نوبه در وقت ذکرهای غافل
ماند نیست از ذکر و خدا را یاد کرد و دست بحقیقت آن بود که در
کمند و جنبش که خدای جل جلاله را بجهت آنکه خدای او را عرض بود
از جمله اشیا و گفت هر که مجاهده کند نفس برای نفس برسد بدان
خداوند و هر که مجاهده کند نفس برای خداوند برسد بخداوند
و گفت حق تعالی را در دنیا بهشت است و دوزخ بهشت
عاقبت است و دوزخ بلا بهشت است که کار خود بخدای
گذاری و گفت اگر صحبت اعدا مضر بودی او ببار بر آب
ضرر بودی از فرعون عین و اگر صحبت اولیا نافع بودی بر
راصفعتی بودی لایق نوح و لوط را و نیزه او را کلمات غایبه
در بطور عشق و محبت و توصیف و معرفت چنانکه نقل است که او را
گفتند همه بندگی زادت و گرم و قوه العین خاندانی و بکن

ولیکن بسنگرمی گفت من سنگرمه ام ولیکن مرا کبر بایستی است که
 من چون از مر کبر خود بر خودستم کبر بایستی او بیاید بجای من نشست
 بکبر خود کبر نشاید کرد اما بکبر بایستی او کبر شاید کرد و گفت مؤمن آنست
 که ایستاده است بانفس خویش و عارف آنست که ایستاده است
 با خدای خویش و گفت مگر خدای در بنده نهان تر است از رفتن
 مورچه در سنگ سپاه بشت یک و گفت سر معاینه مرا انگاه
 مسلم شد که رفتم دیوانگی در من کشیدند و گفت من عرف الله
 اعرض عما سواه یعنی عارف محض بود از غیر حق و صادق
 در عدم خویش مرجع جمله شایخ بود نقل است که یکبار داود ^{علیه السلام}
 پیش صادق آمد و گفت ای پسر رسول خدای مرا بپذیر ده
 که دلم سپاه شده است گفت با ابا سیدمان تو زاهد زمانه
 ترا بپذیر من چه حاجت گفت ای فرزند پیغمبر شمارا بر خیمه
 فضل است و پند دادن هم بر تو واجب گفت با ابا سیدمان

من ازین میترسم که بقیامت بدن دست بر من زند که چرا
حق متابعت نکند و روی این کار بنیت صحیح و نیت فوکی نیت
این کار بمعامله شایسته حضرت حق است و او دیگر است ^{کشت}
باید خدا را آنکه معجون طینت او از آب نبونست و نرسد ^{طینت}
اصل بر آن و حجت بدش رسول است مادرش قبول او بر من
جبرانی است و او که باشد که بمعامله خود عجیب شود و بایزید
بطعامی رهنه الله علیه سالها خادمی می کرده مقام بایزید و در
و می شمرست که بجا رسیده بود کوبند آن جمله از برکت خدا
صادق بود تا وی گوید چهار صد پیر را خدمت کردم اگر بگویند
نرسیدی سمان نشدی نقل است که روزی بایزید پیش صادق
بود صادق گفت آن کتاب از طاق فرو و دیگر بایزید گفت
که ام طاق صادق گفت مدنی شد تا اینجا می و این طاق
ندیده گفت مرا با آن چه کار جد پیش تو سر بر آرم که نه ^{طاق} نظر

مشطاره آمده ام صادق گفت چون چنین است به بطایم رو
 که کار تو تمام شد و او را رضی الله عنه منافق و فتنایل پیش از آن
 که درین اوراق کجده و وفات وی روز دوشنبه بمدرسه مبارک بود
 و سال ربیع و چهل و هشت بود از هجرت ذکر امام موسی کاظم
 رضی الله عنه آن مقصد ای شریعت آن امام طریقت آن
 برهان حقیقت آن سلطان معرفت آن واقف سرکرم آن
 وارث خلق عظیم آن مخفی فی الدان باقی باشد آن معظم
 اولاد بتول آن مدرم رضا و رسول آن افضل اولاد نبی نام
 امام موسی کاظم رحمه الله علیه و علی من تبعه باجمعه در زمان
 خود فاضلترین همه اهل علم و معرفت بود همه علمای شریعت
 مشایخ طریقت را رجوع سوی او بود علما حاصل شکایات از وی
 بستند مشایخ دقایق طریقت از وی میگرفتند سلوک طریقت
 زنی در مرتب حقیقت و صحبت و خدمت بدخود امام جعفر صادق رضی

حاصل کرده بود در ریاضت و مجاهده شانی عظیم داشت غواض بحر
و صفت و سنج در بای کثرت بود همه خلق عرب و عجم منتقاد و پیرو
بودند از غایت انقیاد و اطاعت خلق خلیفه عهد مروان را
بر زوال ملک خود ترسید و در اندای او کوشید روایت کرده اند
که رشید خواست که حال امام موسی بدانند و در کار او مطلع شود علی
بن اسمعیل بن جعفر صادق را از غیب مال بسیار کرد و بنزد یک
خویش خواند و احوال موسی از وی معلوم کرد علی بن اسمعیل
گفت امام موسی نه خبر بد کرد بسی هزار دینار از مال حضرت با کف
من از بن نفقہ خواهم من از فلان نفقہ خواهم امام موسی آن
مال بجای برد آن نفقہ که با کف می خواست و حال سی هزار دینار
بیاورد یعنی بخارج عادت و کرامت آن مال حالی آورده داد
رشید جواب داد که انواع خمس از شرف تا غوب بوی می آرند
حسین بن عبد الله چنین گوید که من از موسی و علی کردم که امر در

در عقب از دست مغللان

امروز امام کبیر موسی فرمود اگر تو قبول کنی بگویم کفتم بگو فرمود منم
 کفتم چه دلیل اشارت بدخت ام مغللان کرد و مرا گفت که برو در
 بگوی که موسی جعفر ترا میخواهند من پنهان کردم در حال آن در حین آمد
 و زمین همی در بد تا بنزد موسی جعفر آمد سماعت که خلیفه چون
 هلاک امام موسی کرد که آن خود را با تیغ و نیزه بر هلاک او کشید
 نتوانست تیغ و نیزه در وجود امام موسی کار نمیکرد و ماندند از بعضی
 مردمان پرسید که در وجود کس که تیغ و نیزه کار نکند سبیل کشیدن او چیست
 گفتند فلکی که کرده در خلق او بریزند هلاک شود و فای که کرده در خلق
 مبارک او برنجند هم هلاک کند نتوانست امام موسی کاظم را با
 فلکی کشیده بیرون می انداختند از جفائی بیجا کاران تحمل میکرد و کافران
 ان اعلان داشت هم ازین که او خشم را فرود خوری خلق او را کاظم
 خواندند زیرا که کظم از روی لغت خشم فرود خوردن را گویند و او
 رضی الله عنه بحقیقت هم از حق میدید و میشد دیده حق من او خلق

شده بود مکافات بر که کذبیت چون نیک و بد از خدای دیدند
روی از همه خلق در کشیدند و بعضی گویند او را کامل از آن
گفتند که وقتی خادم او در وقت طعام خور ایندن شور بای کم
بر درخت او نظر نیز سوی خادم دید خادم گفت و الکاظمین العظیم
و آن آیه قرآن یاد دایند که خدای در آن آیه ذکر اهل بهشت کرد
است یعنی میا کرده شده است بهشت برای فروخورندگان چشم را
خواج که گفت چشم فرو خوردم خادم بعد آن خواند و العافین عین
انسان یعنی بهشت ساخته کرده شده است برای عفو کنندگان اما
گفت عفو کردم باز فرود آن خواند و المدحجبت المحسنین
یعنی خدای دوست دارد احسان کنندگان را امام گفت آزاد
کرد این دست و بعضی این حکایت را نسبت بامیر المومنین علیه السلام
و خادم او کنند لیکن بامیر المومنین علیه السلام معاصی که در
خادم او پیش او این نوع غفلت و غنیه بآیه قرآن کردند

نتواند علماء اصحابه را پیش امیرالمومنین عمر رضی الله عنه جواب
 بگوید و این آدمی از مهابت او نمی توانست گفتن خادم را آن قدر
 بجا که دور بآیه قرآن تنبیه کند من اعوارف و قبل موسی بن جعفر
 ان الناس افسدوا علیک الصلوة بمرد هم بن بدیک قال
 ان الله یصلی الی قرب الی من الذین یمشون بن بدی یعنی
 گفت از عوارف که گفته شد بر امام موسی بن جعفر رضی الله
 بدستی که مردمان فاسد بودند نماز را بسبب شستن خویش
 پیش تو گفت امام موسی رضی الله عنه آنرا که من نماز میکنم درم
 نزدیک است سوی من از کسی که میکند نماز پیش من منقب
 امام موسی کاظم برتر از آنست که در بیان آیه ثمره شجره نبوت
 رحمه للعالمین بود و نزد رهای قدر خدا تعالی به برکت قدم او
 بازمی ایستاد و اگر نه آن بودی جفا کارانرا رسیدی آنچه
 و مولد امام موسی کاظم بدینه سنه ثمان و عشرين و مائه بود

در حقیقت

پنجاه سال عمر یافت والده او حبه خربه ام ولد بوده است انما الله
جست نفر بوده اند ازین جمله عقب علی موسی مشهور زکات بنا
هزده بوده اند وفات او در کس^{۱۰۹} هرول الرشید بود سه ثلث
نخاین و مایه بغداد بمقابر قریش دفن کردند انالله وانا الیه
راجعون ذکر امام علی رضا رضی الله عنه آن میوه شجره
نبویه آن ثمره شجره سینه آن اشرف عظام اولیا آن اعظم کرام
اصفا آن قدوه اهل نقیص آن فکده لوده دین آن منبع آثار
آن مجمع مفاخر آن شاه صوفیان آن سلطان عارفان آن
مرکز کبر مقتضی امام علی رضا رضی الله عنه و هو رضی عنه امام مقتدا
اهل طریقت بود مقامی رفیع حال بدیع دشت خلیفه مدبر خود
موسی کاظم رضی الله عنه بود و در ریاضات و مجاهده مقامی
دشت خواجه معروف کنی که مقتدا ای جفاست یکی از بزرگان
دست خواجه بایزید بسطامی که سلطان عارفانست یکی از بزرگان

مقتدا ای جفاست یکی از بزرگان

برگزیده کمال دوست شیخ الاسلام شیخ حسن ابن شیخ حسین مدنی در سال
 مطهر المعانی آورده است درجات و ترقیات سالکان به پنج درجه تقسیم
 نموده اند اول درجه نفس است و او همه اوصاف بیمه دارد چون سالک
 از این درجه ترقی و عبور کند در درجه دوم که نسبت برسد و اهل دل
 گردد و موصوف به صفات حمیده شود و چون از اینجا ترقی کند و
 کند در درجه سوم روحی رسد و چون از اینجا ترقی و عبور کند در
 درجه چهارم سری رسد و تا این درجه بطور و تجلیات صفاتی است
 و شیطان را تا این مقام و درجه نفوذ و دست رس است بسیار سالک
 در این کان راه را در این مقام قطع طریق شده ترقی از این مقام از بر
 خدمت پیری که در این راه رفته و شیب فراز و آفات راه دانسته و
 راه و راه زنی را شناخته باشد حاصل شود چنانکه سلطان العارفين
 باینیدر از برکت خدمت امام علی رضا حاصل شده که باینیدر این
 درجه مقام رسیده و از دولت خدمت بر این خاصا که در مقام

سری رسیده آخر چون بغزندان خاندان مصطفی غم پیوسته و شد
کرده خدمت امام علی رضا و او را از آن مقام ترقی و عجب و کرامت
بذات خفی رسانیده و از تجلیات صفات فارغ گردانیده و نیز
نافلان حکایت گفته اند که چون بازید با امام علی رضا پیوست امام
گفت چون نیافتی کفانی را که صحبت با ایشان کردی بازید گفت
هریک خالی از نقصان بوده اند امام گفت آن نقصان در ایشان
نمود آن نقصان در بصیرت تو بود و این حکایتها مخالف
گفت که در ذکر امام جعفر صادق آمده است خواجه بازید گفت ^{چهارصد}
پیر اخذ است کردم اگر جعفر ز سیدی مسلمان نشد می که آن در آن
حال بوده باشد آنچه اینجا ذکر کرده شده است در آنها بود زیرا که
وصول بذات خفی نهایت حال صوفی است و این مقام کفر و اسلام
برنجیزد و مقام وحدت صرفست خواجه پنجم الدین که بی سی میفرماید
بیشکفر و اسلام نیست و بدلت و صلاحت و ربان فرق

فوق شیخ الاسلام شیخ حبیب مغر شمس بلخی زیست بیت عاشقان را
 و چند ارباب دمی بنیم وطن شفی حرم کعبه آنجانی سرای آهمن شود آنکه
 نقل است که روزی بایزید پیش صادق بود صادق گفت آن
 کتاب از طاق فرو دگر بایزید گفت که ام طاق صادق گفت بدی
 شد تا آنجانی و این طاق ندیده گفت مرا با آن چه کار در پیش
 سر بر آرم که نه بنظر آید آمده ام صادق گفت چون چنین است به
 بسطام رو که کار تو تمام شد مثل این سخن که صادق گفت رای
 ز غیبت تخصیص سالک باشد نه آنکه بدین قدر کار تمام شود و ریاضت
 و مجاهده سالکان راه هدای نه بدین اختصار است که بشر آرا
 دریافتن تواند و آنکه در وصلت نامه آمده است ایات اندران
 ایام صادق بد امام سالکان راه زد بسته کام بایزید با بزر
 رفر برش و ایامی بود چون خاک درش تا کمال خوشتن
 حاصل نکرد خویش را با قرب حق واصل نکرد چونکه صادق

الحمد لله رب العالمین

و بعد از این نظام گفت کارش گشت پیش ما تمام این زمان
بر خیز و غم راه کن و در خراسان خلق را آگاه کن و از آن وصول
بذات حق لازم نمی آید بلکه ازین تمام شدن کار مراد آنست
که شایان مشق ای و پیری شد شیخ الاسلام شیخ حسین معز شمس
بلخی عظم قدره و در رساله جواهر سلوک آورده است قسمی از آن
مستندک طالع اند بدان معنی که هر چه بعد از گذرگاه مراد است
با خود داشته اند چون افوار خلی صفات بر ایشان با خشن آوردن کوه
بشیرت ایشان قنایافت قنای که باستان را عود در این طایفه
در سیر فی الدار شکال نیافته اعیان موسی و در بطور مراد بر آید و مدنی
نجلی را اظهار کنند و در مقام شکر نعره سجائی بسجده خضعتی غیری از نعره
نهاد خود می شنوند و دعوی بل فی الدار غیری همی کنند که ناگاه چنان
غیرت از درگاه جلال تا زبان نه لغد بر سر فضول شان زنند و سجده کنند
گویان سر فضول با این مصیبت و اندوه خود در آید و در مقام رستم و قهر

نقد و در این زمان معنی از کلام است
در این باب که در میان مردم

خود کنند و زبان حال گویند بیت و تشنای صورت معنی چگونه بکنند
و کلامی که ایان سلطان چه کار دارد اما چون بر غنیمت اطلاع یافته و

شعب و فراز راه دیده و شتر صالح و قهر جلال حقیقه اندیشی و مقصد
را شایسته و مرید از راه نمودن توانست تا اینجا کلام شیخ الاسلام

مذکور تمام شد این قسم ایضا که شیخ الاسلام مذکور ذکر کرده و شتر زبان

اند و درین زمانه بلذنه مانده پیشینان هم از بقسم بعد التلبی و التي در

سایه دولت بر می که او سدی زمانه است و اصل خفی ذات میکردند

و بکاران همه صاحب مقامات و عامران باطن اند و در ادب از بزرگ آمده است

که شبکی ابو بکر و اسطی عن مالک بن دینار و داود الطائفی و محمد بن اسحق

و امثالهم من العباد فقال القوم ما خرجوا من نفوسهم الا الى نفوسهم کما

النعیم الفانی للنعیم الباقی فابن حال البقاء من العناء یعنی پرستیده

اینها که در اسطی از حال مالک بن دینار و داود طائفی و محمد بن اسحق و مانند

ایشان بنابر حدیث آن گفت ابو بکر و اسطی این گروه بیرون نیامدند

از نفسهای خویش مگر سوئی نفسهای خویش ترک کنی نعمتهای فانی را
 از بهر نعمتهای باقی پس بجایست حال فنا از بقا و در مکتوبات قدیم
 شیخ الاسلام شیخ شرف الدین احمد بن سبیری آمده است که خواجه
 منصور صلاح خواجه ابراهیم خواص را دید و با وی میشت گفت چه
 میکنی گفت قدم خویش در تو کل درست میکنم خواجه منصور گفت
فَصَبَّحْتُ عَمْرَكَ فِي عِمَارَةِ بَاطِنِكَ فَإِنَّ الْفَنَاءَ فِي التَّوَجُّهِ عَمْرُ بَابُ
 کردن باطن ضایع کردی پس در توجیهی رسمی و اینجا کسی نخواهد باز
 در زمان امام جعفر صادق بود در زمان امام علی رضا بود زیرا که
 خواجه بایزید متاخر است از خواجه معروف که غنی که پرورده امام علی
 است مخدومنا مولانا علی کمال دانشمند در تصنیف خود که سبب مصطفی
 و سبب مصطفی است در بیان طبقات و آنچه نقل کرده است در تصنیف
 تصنیفات شیخ ابوطالب مکی صاحب فوت القلوب آورده است که در طبقه
 پنجم از خواجه معروف که غنی بود و در طبقه ششم نه خواجه بایزید بود

بود و در رساله قشیری وفات خواجه معروف کرخی در سنه مائین مینویسد
 و وفات خواجه یازده بسطامی در سنه احدی و سقین و مائین می نویسد
 و چون او متاخر از خواجه معروف کرخی باشد می شنبه در زمان امام غازی
 باشد و تاریخ نقل امام علی رضا شیخ الاسلام شیخ حسین معتمدی
 در رساله نسب پیغامبر صلی الله علیه و سلم در سنه مائین مینویسد و دلیل
 بر بودن خواجه یازده در زمان امام علی رضا بعد از آنست منصوص آمده
 است و در شجره بعضی پوستان خواجه یازده دیده شده است غرض
 خلافت او با امام علی رضا میرسد بدین سند قوام الدین محمد ابوالفضل
بسبح خرقه المبارکه عن ابیه جمال الدین خبیه محمد عن نعم الدین فضل عن
عمه شیخ جلال ابن سعود عن عمه محی الدین عمده الدمشاق عن جمال الدین
ابن علی عن الشیخ عز الدین عن الشیخ جمال الدین عن امام العارفین
البسطامی عن الشیخ حسن الزرقی ابن ابی کر عن الاسناد ابراهیم الکنانی
عن دوسی سلطان العارفین شیخ ابی زید طیفور عسی البسطامی عن

الامام علی رضا عن الامام موسی کاظم عن الامام جعفر الصادق

عن الامام محمد الباقر عن الامام زین العابدین عن الامام حسین

عن علی بن ابی طالب عن خاتم النبیین محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

فقل است از رساله قشیری از عبارت غربی عبارت پارسی معروض

کنی گفت که در کوفه مبعذ ششم رسیدم بر مردی که اورا ابن الساک

سیکفند و او وعظ میکرد مرد ما ترا پس گفت در آشنای وعظ گفتن

هر که اعراض کند بخدای بهیکی اعراض کند خدای از او بهیکی و هر که پیش

خدا برآید بدل پیش آید خدای او را بر حمت و هر که پیش آید خدا بر او

گاه گاهی رحمت خدای بر او وقت دفعی پس واقع شد سخن او بر دل

من و پیش آدم خدای را و ترک کردم همه چیز را را که خدمت مولای خود

علی موسی رضا و کفتم پیش او سخن که ابن الساک گفت بود گفت بسنده است

ترا و عظمت ابن الساک اهل طریقت میگویند آنچه در معروف ظاهر است از

بزرگی و احوال بدیعه همه از برکت خدمت امام علی ^{نفت} عجله و اهل طریقت

طریقت بیان مخبر معروف بدین عبارت کرده اند که آن پرورده
 علی رضا نقل است که امام علی رضا گفت خدا بمنعالی تن آدمی را مثال
 مملکتی آورده است و منشور پادشاهی این مملکت بدل داده است
 خانه این پادشاه کالبد و خزینة او معدن و سر پرده او سینه و غلامان
 این پادشاه رکما و عضویات و پیوند با بعضی آشکارا و بعضی نهان
 و باران آبی پادشاه دو دست و دو پای و دو گوش و دو چشم
 و دو لب زبان و این دو دست بر مثال دو غلامی اند که ایستاد
 اند تا هر چه پادشاه خواهد بیاورند و هر چه نخواهد دور گردانند و
 دو پای مثال مرکب اند که پادشاه را بر سیدارند و دو چشم بر مثال
 دو ناظر اند که هر چه در مملکت رود در آن نظر کنند و دو گوش بر مثال
 دو نقیب اند که هر چه در مملکت رود خبر کنند و هر چه بشنوند در وقت
 تسبیح پادشاه رسانند و دل که پادشاه است صاحب بر سر است
 بشناسد و در مشورت چون سخن بشنوند این دو نقیب غنی تامل

پادشاه را

پرسا نه پس زبان که ز جهان است فرمان دهد بجواب این زبان
که ز جهانست مفتی این دو و نقیب است و امین از کلام زر کلام مسند
و ندانست و بینی بر مثال دو دروازه است که اگر بوی ناخوش آید
و در حال دو دربان دیگرند آن بوی ناخوش سوی حجره بادشاه
نرود مگر فرمان بادشاه و این بادشاه را ثوابت و عقاب
ثواب و مشادی و عقاب و اندوده و اثر این هر دو بجهت
کردن از ثوابت و از عقاب صغره را و بان حکایت میکند که
اول ملک نام علی رضا در بغداد بود چون خلیفه عهد و شمنی وزیر
نیم شب نام برخواست و دست حرم گرفت و گفت چشم به بند
چشم است و در زمان لطیف در بیابانی فریاد می شنید که آرزای این زبان
بمشهد نام علی رضا میگوید زیر درخت چهار که سالها را خشک
بود و فرو آمد و از بغداد و نا آن مقام چندان مسافت راه بود که
بسیر مو از نه چهار ماه قطع توان کرد آن درخت چهار کوه نام

از نه چهار کوه

قدم مبارک او سبز گشت بر کهای ترو نازه از و بیرون آمدند
 و آن دخت جنار تا این زمان ترو نازه است شبانی در آن سبزه
 کو سپندی میچراندی چون او آمد دید دخت جنار سالها را
 شده بر کهای سبز آورده است و ز بر آن مردی نشسته است که از
 نور جبهه او بیابان تمام روشن و مروح گشته است متعجب ماند از
 داشت عظمت امام زبان بسته فردماند چیزی گفتن و پرسیدن
 نتوانست امام گفت مقداری شیر به بهاید شبان گفت این همه
 کو سفندان کار می اند میان ایشان هیچ یکی شیر نمیست امام
 گفت کو سپندی که مملوک نیست پیش من آر شبان کو سپندی
 پیش امام آورد امام دست بپشت آن کو سپند فرد آورد
 کو سپند در حال شیر آورد گشت آوندی نبود که در آن شیر را بدو
 سنگی پیش امام افتاده بو آن سنگ را چون موم مالید و کاس
 - است شیر در آن دو شبنم و مقداری از آن شیر بر گرفت

و بایه شبان داد و از و آطلبید شبان گفت ای نجافز
طرف کوه نمود و گفت در آن کوه چشمه است امام دست خود در آن
طرف دراز کرد و جانب خود کشید بعد ساعتی آب آن چشمه
پای امام جاری گشت میگویند آن چشمه تا این زمان روانست
خلق همه از آن آب بخورند چون شبان این احوال بدیده معایبه
کرد در شهر طوس رفت خلق را خبر کرد همه خلق برای پاسبوس
امام سارعت نمودند ضابط شهر و شرافت آن مقام النماک
کردند امام در شهر قدم رنجبه فرماید امام گفت هر که مار خواهد
همین جای باید ساکن شود آنرا که اهل سعادت بودند عساکر
نمودند سکونت در پناه امام گرفتند و از آوردن بعضی اسباب
مناع چون عاجز آمدند بر امام خبر میکردند امام بخارق عاز
آن اسباب مناع را از شهر طوس میبرد میسازند و خلق
در مشهد می آمد و ساکن میشد نامی آرند که آباء پیشینیان طوس

طوس اندکجه مانده است شهر اکنون همین مشتمله است و آن
مقام را والد اعلم شمس امام علی رضا میگویند از آنجمله که موضع
شود و حضور امام است و مناقب امام علی رضا و وقایع و
جفا بق حقیقت او که بیان کرده است بسیار است و این زمین
نرسیده است زبان و دل از مناقب او فاضل است و آنی که پیون
جزئیته بحدت نبوت دارد بشیر را چه اندازد آن باشد که او را
ممنون خوانند آنجمله در جمیع خلق آید مناقب او از آن بزرگ است او را
رضی الله عنه رضا میگویند از آنجمله که در طور کثرت استغفر رضا
حق بود شایده و حوادث و هر نظر حق بین خود چون بشنود و فکر
می انگاشت مولد او بدیند در سنه احدی و سی و نهم مانده بود و چهل
نه سال عمر یافت و والده او ام السین بود و بر او این حمد را می گویند
بوده است ایما را و محمد النبی و موسی حسن و حسین بودند و بنا
و قائم و سکنیه بودند و وفات او در سنه مائین بود و مشهور و

بیان

بطوس است گویند مامون بن هرون الرشید او را زهر داد
و ناله و انا البیراجعون میگویند در قبر امام علی پاره جواهر
قیمتی وصل کرده اند یکی از زائران فعل پاره را بدندان گرفت
بعد کردن خواست از بی ادبی او اثر در بای غیرت الهی ظاهر شد
و ندانش در فعل پاره خلیفه ماند هر چند که مردمان قصد کردند که
بیرون آرند بیرون آوردن نتوانستند و ندانش شکست
از آن روز باز کرد بر کرد قبر مبارک پیچره از مفت جوشانند
اند که بر بارت میروند دست دراز میکنند و پایان قبر او را می
می بوسند و میگویند هر که را موت فریب شده باشد بختی که کمال
از مدت حیات او باقی نمانده باشد دست او بدر من غلاف نیست تواند
رسید اگر چه دست دراز باشد مثل این کرامات که ذکر آن رفت
مردان خدا خصوصا از فرزندان مصطفی عم غریب بعید بلکه
ایشان بر مثل این کرامات فرو دنیا نهند و تعالی در ایشان

و بستان باراده خویش ظاهر میکرد اند تا خلق از برکت دولت ایشان

خطی و نصیبی بگیرند اکنون تمام شد از کار فرزندان رسول صدم

درین شجره مبارک بنده گرام علی رضا و یکی از فضایل این شجره معطر

و نیست که شش مرد از فرزندان مصطفی صدم درین شجره اند احمد

عبدلک الله صلی علی محمد و آل محمد و کز خواجه معروف کفری ^{الدیلمی}

آن چشمه روضه رضا آن پرورده علی ابن موسی رضا آن مقبول

طوائف آن مخصوص بطایف آن احمد نسیم وصال آن محرم

حرم جلال آن مرد میدان معنی آن فردایوان نفقوی آن شرف

کارخانه بفعل الله بشار آن شهباز آشیانه بیس عند ربی صباح

و لاسار آن برکنده شسته صبح و شام جبرخی خواجه ابو محفوظ معروف

ابن فیر و کفری علیه الرحمه و العفران از اصله مشایخ بغداد بود

محتاج المدعوه و کفرخ نام محلی است در بغداد مسکن در آن طای

و نیست و در وقت خود معظم اصحاب طریقت و مقدم ارباب ^{حقیقت}

بنده گرام علی رضا و یکی از فضایل این شجره معطر و نیست که شش مرد از فرزندان مصطفی صدم درین شجره اند احمد عبدلک الله صلی علی محمد و آل محمد و کز خواجه معروف کفری الدیلمی

رهبران باراده خویش را هر یک در اند تا خلق از برکت دولت ایشان

خطی و نصیبی که گیرند اکنون تمام شد از کار فرزندان رسول صدم

درین شجره مبارک تذکر امام علی رضا و یکی از فضایل این شجره معطر

اینست که شش مرد از فرزندان مصطفی صدم درین شجره اند احمد

عبدلک السلام علی نبی محمد و آل محمد ذکر خواص معروف و مخفی

آن خیمه روضه رضا آن پر درده علی ابن موسی رضا آن مقبول

طوائف آن مخصوص بطائیف آن امدم نسیم وصال آن محرم

حرم جلال آن مردمید آن معنی آن فردایوان نفوس آن

کافخانه بفعل الله ماشار آن شهباز آشیانه یس عند ربی بصلی

ولما ساءل آن بركذشته صبح وشام برخی خواجه ابو محفوظ معروف

این فیروز گری عبد الحمید و العفوان از اجداد مشایخ بغداد بود

منجانب الدعوة وکریخ نام محسنی است در بغداد مسکن در آن

درست و در وقت خود معظم اصحاب طریقت و مقدم ارباب

بود و سید مجاهد عصر و مقصد ای عارفان دهر تا گویند اگر معروف
نبودی عارف نبودی کرامات و ریاضات او بسیار است صحبت
با علی ابن موسی رضا داشت رضی الله عنه و آیتخان بود که مادر
پدرش ترسا بود و ند چون او را بمعلم فرستادند استاد گفت بگو
ثالث ثلثه گفت فی بل هو الله الواحد بر چند معلم میگفت که بگو
سه خداست او میگفت یکی هر چند استاد و پدرش میگفتند سود
نداشت بکبار سخت بزد پدرش معروف از ایشان بگریخت و او را
نمی یافتند مادر و پدرش گفتند کاشکی که بیامدی تا هر دینی که بخوای
ما موافقت او میکردیم وی برفت بردست امام علیه السلام
شد و مدتی مدید در خدمت او بماند و نزد یک او بغایت غرور و ستود
بود بعد چند گاه بیامد و در خانه پدر بگرفت گفتند کیست
معروف گفتند برگرد ام و بشی گفت بر دین محمد رسول الله صدم
مادرش در حال مسلمان شدن نگاه بداد و طاعتی افتاد و بسیار

به حضرت کشید و بسی عبادت بجا آورد و چند ان در صدق قدم زد
 که من را بدیدند و منسوب بفتوی کشت از و نقل است که گفت
تلفیتان ملک علامات و فار بلا ضلالت و مدح بلا جود و عطا
 بلا سوال علامت جو اندوان بسبب چیز بود یکی زفا برخلاف و دیگر
 سنایش بی جود و دیگر عطا بی سوال اما و فار بی ضلالت آن بود
 که اندر غم غم بودیت بنده مخالفت و محضیت بر خود حرام دارد
 مدح بی جود آن بود که اگر کسی که نیکویی ندیده باشد او را نیک گوید
 و عطا بی سوال آن بود که چون هستی بود اندر عطا بهر نیکند و چون
 حال کسی معلوم شود وی فل سوال فرماید و او را منافی بسیار
 و در اخلاق شافی غظیم داشت چنانکه نقل است که گفت بدجله رفته
 بودم بطهارت مصحف و مصلی و کنار نهاده بودم پیر زنی در آمد
 و گفت و میرفت معروف پس او میرفت تا بدر او رسید با و سخن
 گفت سر و پهن افکنده تا چشم وی بروی نیفتد گفت هیچ کز فراموش

داری گفت فی گفت مصحف بمن ده و مصلی از آن تو زن از صدام
بشکفت مانند هر دو آنجا بنهاد معروف گفت مصلی ترا صلوات کردم
بگیر زن از ششم شتافت و برفت از ششم آنرا نگرفت و او
در فنون علم مقصد ای قوم و تنگوارانما بود و نقل است که بیک روز حاجی
ریدان میرفت جماعتی جوانان می آمدند بلبه و طریقه مشغول بودند
تا بلب و جلد رسیدند باران گفتند یا شیخ دعا کن تا حق تعالی این
جلد را غرق کند تا شومی ایشان از ایشان منقطع شود و مرد
گفت استهزا بردارید پس گفت ای چنانکه درین جهان ایشان را
عیش خوش داده و در آن جهان نیز عیش خوش داده اصحاب تعجب
گفتند ای خوابه ما ستر این دعا نمیدانیم گفت توقف کنید تا پس از آن
آن جمع چون شیخ را دیدند رباب شکستند و خمر ریختند و گریه برایشان
افتاد و در پای شیخ افتادند و نوبه کردند شیخ گفت دیدم که مراد
جلد حاصل شد بی غرق و بی آنکه زنجی یکی رسد نقل است که بیری

سری سقطی گفت روز عید معروف را دیدم دانه خرما می چسبید بکفتم
 این را چه کنی گفت دی منجی را دیدم که بیکر بست بکفتم چرا بیکری
 گفت من نیمیم نه پدر دارم و نه مادر کو دکان دیگر را جابه است
 و من ندارم این دانه های چنیم تا بغوشم و بر اجابه بخرم و جوز
 در درش کنم تا نگرید و بازی کند سری سقطی گفت من این کار را
 کفایت کنم و دل ترا فارغ کنم آن کو دک را بردم و جابه را
 پوشانیدم و جوز خریدم و دل وی شاد کردم در حال نوری دردم
 بدید آمد و عالم را لونی دیگر شد بفل است که سری سقطی گفت روزی
 خواهر روی من آورد و گفت اذاکانت لک حاجه الی الله فاسم
 علی بنی یعنی چون ترا حاجتی بود بخداوند تعالی بمن بگو کنش ده
 حاجت بخوان که حاجت تو روا گردد انقل است که یک روز روزگار
 بود وقت نماز دیگر درآمد و باز از رفت سفای گفت رَحِمَ اللهُ
 می شریک یعنی خدای عز و جل بران بنده رحمت کند که این آب

خود معروف در حال از آن سنا آب گرفت و بخورد و گفتندی
 شیخ نه روزه در شتی گفت بی اما بدعای او غیبت کردم بعد از
 او را بخوابیدند گفتند خدا بفرموده او را گفت مراد کار آن
 سنا کرد و نقل است که در مرض موت او را گفتند وصیت کن
 چون بنیرم میرایی مرا صدقه کنی که میخواهم چنانکه برهنه بماند
 دنیا آدم برهنه بیرون آیدم و او بعد از وفات یافت و
 سال برد و نیت و چهار بود از هجرت خاکت تربت او شفا
 چهار است و تر باقی آرزو شده و خوابه سری سقطی گفت که شش
 کخی را بخوابیدم در زیر غشش چون بهوش در از حق نماند
 نداده ای فرشتگان این کبست گفتند خدا با تو دانایتری
 فرمان آید که این معروفست که از دوشی با و لکه کشته است
 جز بدیدار ما بهوش باز نیاید و جز ببقای ما از خود خبر نیاید و او را
 کرامات عالی و فضا بل بسیار است علیه الرحمه و افقر الی

خود معروف در حال از آن سنا آب گرفت و بخورد گفتند ای
 شیخ نه روزه درختی گفت بی اما بدعای او غیبت کردم بعد از
 او را بخوابید بدند گفتند خدا بندگان با تو چه کرد گفت مراد کار آن
 شفا کرد نقل است که در مرض موت او را گفتند وصیت کن
 چون بنمیرم بپیراهن مرا صدقه کنید که میخواهم چنانکه برهنه بماند
 دنیا آدم برهنه بیرون آید و او بغداد وفات یافت و
 سال برد و نیت و چهار بود از هجرت خاک تربت او شفا
 چهار است و تریاق آزموده و خوابه سری سقطی گفت که شش
 کخی را بخوابیدم در زیر غشش چون بپوشش در از حق نفا
 ند آمده ای فرشتگان این کبیت گفتند خدا با تو دانای
 فرمان آمد که این معروفست که از دوشی ما واکه گشته است
 خبر بدیدار ما بپوشش باز نیاید و جز بقای ما از خود خبر نیاید و او را
 کرامات عالی و فنانیل بسیار است علیه الرحمه و افعوان

والغر ان ذکر خواجہ صری سقطی رحمۃ اللہ علیہ آن عالم
 تحقیق آن شامل صدیق آن خزانہ علم و حکمت آن بکائنات خلقت
 آن بدرقه مقامات آن آئینہ کرامات آن آفتاب ملکوت ملکوت
 آن و انفس اسرار عالم جبروت آن امام احمد سنیان غربی و
 نبطی شیخ ابو الحسن صری ابن مغلس سقطی طاب ستره از
 کبار مشایخ و مفسدای اهل تصوف بود و در ورع و تقوی شانی
 عظیم داشت و تخت کسی که در زینب مقامات و بسط احوال
 خوض کرد او بود و در انصاف علوم کمال رسید و کار آموز
 اشارات آتینی بود اول کسی که در بغداد سخن حق بانی و توحید
 گفت او بود و او خال حسید است رحمه اللہ علیہ و استاد او و
 بیشتر از مشایخ عراق مریدان او بودند و او مرید معروف
 کرخی بود رحمه اللہ علیہ و حبیب رخی را در یافت و او را سقطی
 بنام آنجا گویند که در بدایت حال در بازار بغداد سقطی فروشی

کردی و سفت متاع رویه را گویند و او ابتدا می حال در بغداد ^{بازار} ^{بغداد} ^{بغداد}
درشت پرده در دکانی آویخته بودی و هر روز هزار رکعت نماز
کنه اردی یکی از کوه لبنان زیارت آورده بود پرده از دکان
برداشت و سلام کرد پس گفت فلان و فلان ترا از کوه لبنان
سلام نبرساند سری گفت او کوه ساکن شده است پس کاری
نباشد مرید باید که در میان بازار بحق مشغول شود و نه در خانه
بکس خطه از حق تعالی غایب شود و نقل است که یکبار از ^{بغداد}
افتاد و او را کفنه و کان نو هم سبخت گفت من نیز فارغ شدم
چون نگاه کرده بودند سوخته بود چون چنان دید هر چه داشت
بدرویشان داد و طریق تصوف پیش گرفت پرسیدند که ابتدا
حال تو چه بود گفت روزی صیبت ای بدکان من بگذشت پس
چیزی بد و دادم که بدرویشان صدقه کن گفت خبرک ^{بغداد}
شادمان کندت خدای آن روز دنیا بر دل من سرگشته و بگور

بیکر و معروف می آمد که دو کی بنیم رومی آورد گفت اورا جامه کهن
 اورا جامه کردم معروف گفت حق تعالی دنیا بر دل تو دشمن ^{نکرد}
 تر از این شغل راحت داد چون این بگفت یکبار راز دنیا فارغ
 شدم بیکت دعای او و کسی در ریاضت آن مبالغه نکرد که مری
 کرد ماضی که جنب بگفت بیکس راند بدم در عبادت کامل تر از
 مری که نو دواشت سال بگذشت که پهلوی زمین نهاد و کرد
 غلبه بیماری مرک نفل است که گفت چهل سال است نالفس من
 با غسل شیو بدند دوم و گفت هر روز چند بار در آینه مینگریم
 بیم آنکه نباید از شومی گناه رویم سیاه شود و گفت سی سال باشد
 که در استغفارم از آنکه یکبار احمد گفته بودم بر سیدند چگونه
 باشی گفت آنش در بغداد افتاده بود یکی پیش من آمد و گفت
 مکان تو سلامت ماند گفتم محمد از آن پشیمانم که بای نفس
 خیکم کنم از آنچه مسلمانان رسیده بود و گفت خواهم هرگز نروم

بر دل مردمانست بر دل من نشستی تا ایشان فارغ آمدندی از
اندوه او در بای دهر و اندوه بود و در محبت قدم عالی داشت
تا جنید گفت روزی سری مرا از محبت سولال کرد و گفتم قومی کو بود
سوزفت است و بگری کو بد ایشان و و بگری چنین چنین نگاه
سری رخ جرم بازوی خود گرفت و آنرا بکشید چنان با سخنان
چسبیده بود که بر نیامد و کشیده نشد پس گفت بغزت خدای که اگر
گویم که این جرم از محبت او برین سخنان خشک شده است را
گفت با هم و بهوش شد و روی او که کندم کون بود چنان نمود
کو با ما ای در خسته است و نیز جنید گفت بشی سر من نفاضا
که بسجده شو نیز بشوم از خانه بیرون آدم و روان شدم بر در مسجد
شخصی نابل دیدم نیز سیدم مرا گفت ای جنید از من همی ترستی
آری گفت اگر خدا بر دشمنی از بغیر او من رسیدی گفتم تو کستی
گفت ایلیس گفتم خورستم ترا بستم گفت آن ساعت که از من باو

باورده از خدا غافل شده و ترا خبر نه مرا و از دیدن من چه بود
 گفتم خواستم که بپرسم که ترا بر فرا هیچ دست رس باشد گفت فی
 کفتم چرا گفت از آنکه چون خواهم که بد نبابگیرم بعضی روند و اگر
 خواهم که بعضی بگیرم بمولی بگریزند و مرا آنجا را دوست گفتم اگر بر
 ایشان دست نیابی ایشان را می بینی گفت نگاه که در سماع
 آیند و در وجه افتند و انهم که از کجای آیند و این بگفت و ناپیدا شد
 چون در مسجد شدم سر می را دیدم که از گوشه مسجد سر بر آورد و
 گفت دروغ گفت آن دشمن خدا که ایشان غریز را از ایشانند که
 حق تعالی ایشان را بجهنم نهد پس دشمن کی نماید بنیر حبیب گفت
 روزی سری گفت راهی مختصر سوی بهشت میدانم گفتم چیست
 گفت از کسی چیزی نخواهی و چون کسی چیزی بدد بگیرد و بانو
 چیزی نباشد که کسی را دهی و هم حبیب گفت پیش سری رفتم او را
 متغیر شده دیدم و آبی پیش وی رسانده از آن حال پرسیدم

گفت جوانی از زبان در آمد و از جا سوال کرد جواب دوم و حال
آب شد نقل است که یکبار در صبر سخن می گفت کردی چند زخم
بر روی زده ای انفات نکرد او را گفتند چرا کردی مرا دفع نکردی
گفت شرم داشتم از آنکه در صبر سخن می گفتم و در مناجات گفتم
عظمت تو و شناخت تو مرا انفس را و بتو گفتم اگر نه آنست که
تو فرموده مرا یاد کن زبان من یاد نکردی یعنی یاد تو بر زبان
من نیکو و زبانی که بدو و تعب آورده است بزرگتر من چگونه بودم

و نیز گفت اللهم ان عذبتی به من شیء فلا تغدبني بذل عجا
یعنی یا خدا یا اگر مرا چیزی عذاب کنی بذل عجبم عذاب کن
از آنکه چون محبوب باشم آن عذاب بلا بزرگتر و مشاهده تو بر من
آسان باشد و چون از تو محبوب باشم نعیم تو ملاک من بود
بذل عجب یعنی ملاک اندر مشاهده میلی بود بلا نباشد بلا یعنی
بود که اندر عجب میلی بود و اندر روزی هیچ عقوبتی صعب تر از

از جناب شیت که اگر اندر دوزخ اهل دوزخ بخداوند تعالی ^{شعبه} سگان
هرگز نمونان عاصی ابشت یاد نیایدی که و بدر حق جان اجناس
مست و هدر که از بلای عذاب کلبه خبرند و در نقل کت که سری
گفت نمیخواهم که در بفرماد و بمیرم و از بیم آنکه نباید که زمین مرا قبول
نکند رسوا شوم و مردمان کمان نیک ده اند نباید که ایشان را
بدانند جنید گفت سری بیمار شد بعبادت وی رفتم و باد سبز
بر دوشتم و او را باد میگردم گفت ای جنید بنه که آتش از باد نیز تر
میشود و گفتم چگونه گفت عباد مملوکا لا یقدر علی شیئی گفتم مرا دوستی
کن گفت و در شو بابت خلق از صحبت خدا ابتعالی جنید گفت اگر
این سخن پیش ازین میگفتی با تو صحبت نداشتی پس سری وفات
یافت و سال برد ویت و پنجاه و هفت بود از هجرت ذکر
خواه جنید بغدادی رحمه الله علیه آن بانی مانی مفقودی
آن مجتهد اوضاع طریق رهنمایی آن واعظ صلاحین آن

بن محمد

ناطق بحقایق آن ساج فلوات عشق و محبت آن ساج بحار فواید
و معرفت آن قطب یافیق آن شیخ علی الاطلاق آن ماهر و
شیخی و رسنای خواجه ابوالفاسم حسید بغدادی نور الدین مرقد
شیخ ہمشایخ عالم و امام متفق علیہ بود نا اہل تصوف اور اس کے
کفندی و سید ہمشایخ نوشندی و در معاملات و ریاضات و اشارات
کامل و کلمات عالی بر جہ سبقت و اشت و قبول ہمہ ارباب قبول و
اصحاب یغیت بودند اور اسان الطوعم و سلطان محققین و خاندان
و در فنون علوم ظاہر از اصول و فروع کامل بود و اصحاب و تلامذہ
بر مذہب و فنوی داوی و بر مامست افتاد و علما و ظاہر را
اجماع بودند تا اورا اطوئس العلماء کفندی اور انصاف عالی
و کلمات و بیان مقامات و احوال بسیار است و در عصر خود
مرجع علما و جملہ شاہوخ بود و از اول تا آخر پسندیدہ ہمہ محمود
مقبول ایشان بود سخن او در طریقت حجت است و کسی از کلام

کلام او اعتراض نه چنانکه بعد از وی اکثر مشایخ بغداد و راند
 او بود بلکه شیخ علی عثمان جیلانی رحمه الله علیه در کشف محجوب
 فرق فرقه منی را به هم گفته اما الجندی به تولای جندیان بانی القاسم
 جندی بن محمد است و اندر وقت وی مراد را طایوس العلماء گفته
 و سید الطائفه و امام ائمه ایشان بود و طریق وی سنی بر صحو بوده
 است و بر عکس طیفوریان و اختلاف می گفته آمد و معروف ترین
 مذاهب مشهور ترین آن مذاهب است و مشایخ جمعی جندی بوده
 اند و از کلامه معروف ترین طریق در طریقت طریق اوست
 مشرقی که مذاهب و قبول اهل عالم عبادت و بکری را بنود و اولاد
 کسی رموز توحید را کشف کرد و علوم اشارات را به بیان داد
 و منتشر کرد و این جندی بود که غوغای علم توحید و وحی نخست از
 خاندان او خاست تا روزی خبر بخلیفه رسانیدند که فوجی خانه
 اند که کفریات میگویند و کشتن ایشان ثواب بیل خواهد شد

خواه چینه و خواه بشلی و خواه ابو حسن نوری و صوفیان دیگر
را گرفته بودند خلیفه فرموده ایشان را بکشند ایشان را برای
کشتن آوردند سیاف سخنوست یکی را از زبان ایشان کردن
بزند یکی از چهار ایشان بر حبت پیش او آمد که اول مار کردن برین
سیاف گفت چیست که با نیغ ویری میکنی گفت پیش ما این دیرری
نیست این دینار است بر او خود ما این راه که یافتیم از انبار
یافتیم سیاف از دیدن حال و روش ایشان متعجب ماند پیش
خلیفه رفت و گفت حال ایشان برین نوع است ایشان را
بکامیکی شیع و نفخش کشند خلیفه حاکم را طلبید تا ایشان را بکشد
بعده بکشند حاکم آمد یکی از ایشان پرسید که دو بیت درم چندم
زکوة میدهند آن بزرگ گفت زکوة عوام می پرسی باز کوه خراسان
حاکم متعجب ماند پرسید زکوة عوام چیست و زکوة خود چیست
زکوة عوام آنکه از دو بیت درم پنج درم میدهند و زکوة خود

خواص آنکه پنجم درم بدرند و باقی همه بدهند و زکوة پیش ما است که
 همه بدهند و پنجم درم دیگر فرض کرده بدهند مکافات آنکه مالک
 و دیت درم برای چه شد برسد این که کرده است گفت ای بکر
 صدیق رضی الله عنه که آنچه داشت همه داد گفت از درم و ثواب
 چه برسی از معرفت خدا استغاثی چیزی بر سرس حاکم حیران ماند پیش
 خلیفه رفت گفت اگر این قوم کفریات میگویند پس مصلحت دیگر
 کجا اند خلیفه از آن بدلت پشیمان گشت و عذرخواهی کرد و
 ایشانرا اکر ارام نمود و نیز اجتهاد و در جاده طریقت او را داد
 داد و مقبول همه شیخ عالم افتاد چنانکه طایفه پیشانیدن
 در بدان و مواضع را ندان بر سر ایشان در طریقت نهاد
 است نقل است که یکی از بزرگان رسول غم را بخواب نهشته
 و جنبه حاضر بود یکی فتوی در آور و پنجاه سوره سوره حنجر را ده تا
 جواب گوید گفت یا رسول الله در حضرت نوح چون بیابانی

در جهان

طایفه پیران میند و
 حضرت ائمه را میند طریقه
 جنبه و دست

گفت چنانکه اینبار ابراهیم است مباحات بود مرا چنین مباحات است
و او حارث محاسبی را در بافته بود و مرید خواجہ سری سقطی بود
رحمہ اللہ علیہ و خواہر زاوۃ او واصل او از نهادند بود و پدر
او را خراز گفتندی و خراز پاره و وزیر را گویند و مولد او خانی
بود و شش ربعہ او و ابتدای حال از کودکی با درد و طلب کار
با اندوہ بودی و نیک با دب و فکر بود و فرستی و فہم
درشت از غایت ذرات و زیر یکا و عصر می میل کامل غریب
نام او را قبول کرد و در دل خود شن او را جای داد و پیوستہ
با خود داشتی نقل است چنین گفت سالہ بود کہ سری او را
بج برد و بر سر سجہ حرام و میان چہار صد پیر سخن درسد
شکر میرفت چہار صد قول در معنی شکر میگفتند سری رحمۃ اللہ
با چنین گفت نو بنر خیری کہوی چنین گفت شکر آنست کہ معنی
کہ خدا می ترا داده باشد بد آن نعمت در وی غاصی نشوی و نعمت

نعمت دورا ما به معصیت نسیازی چون جنید این گفت هر چهار صد
 گفتند رحمت باقره عین الصدیق و همه اتفاق کردند که بهتر
 و زین بتوان گفت یا غلام زود باش که خط نواز خدای زبان
 تو بود پس بغداد آمد و آنگینه فروشی میکرد و گویند بد روی نیز
 آنگینه فروشی کردی و هم از آنجا او را جنید فواری میگویند نیز
 هر روز بدکان شدمی و پرده فرو کذاشتی و چهار صد رکعت نماز
 میکردی منی بر آن برادر دکان رها کرد و دور و دلیز خانه سری جای
 گرفت و در آنجا نشسته با سبانی دل مشغول شد چهل سال همچنین
 بر آورد چنانکه سی سال نماز حفظ میکردی و برپای ایستادی و
 نماز بباد هم بدان وضو میکردی و هم از **نقل** **سبح** که چون
 چهل سال برآمد مرا کان افتاد که مقصود رسیدم در ساعت **تثقی**
 آواز داد که ای جنید گاه آن آمد که زمار گوشه باطن تو بنویسم
 چون این بشنیدم گفتم جنید چه گناه کردند آند که ای میش ازین

بنحو ای که نویستی جنبه آبی میگرد و دم در کشید و در آن خانه بیست
 کار او بالا گرفت و آواز او به همه عالم رسید و در هر چه او را امتحان
 کردند هزار چندان بود و یکی از و برسد که بدین وجه بچه رسیدی گفت
 بدان که چهل سال بر یکقدم مجاهده ایستاده بودم یعنی بر آستانه
 صری سقطی یک روز دلم کم شده بود و گفتم الهی دل من بازده نشد
 یا صید ما دل بدان رفته ایم نابا نابا بماند اکنون نو باز میجو ای که
 با غیر بانی و در گرمی وقت و عیالات **حلال** کمالات عالی از و صادر
 شدن گرفت و در سخن آمد و گفت یا ابن نعوف بقیل و قال
 نکر فتم و بجنبک کارزار بدست میاوریم اما از کرسنگی و بی خوابی بایم
 دوست داشتن از دنیا و بریدن از آنچه دوست داشته ایم و در چشم
 آراسته ایم و گفت بکناه لولین و آخرین من ما خودم و ابو الفخام
 را از عهده نقب و فطیر بر دوش می باید آمد و این نشان کلیت بود
 چون کسی خود را کل میشد و خلائق را بمشابه اعضای خود میشد و

نفسی که از خزان و خفا
 بر لب خنده از خزان و خفا

بمقام المؤمنون کف نفس واحد برسد سخنش این بود که ما روزی سخن
 مثل ما و ذیت و او در شرح مقامات و دراز توجیه موسی شکافتن
 گرفت چنانکه فضل است که چون در توجیه سخن کفنی هر بار عبارت
 دیگر آغاز کردی که کس نفهم بدان از سببی تا فضل است که این شرح
 بحال و بکشت گفتند آنچه جنبه میگوید بعلم باز میخواند گفت آن
 نمیدانم و بیکس این میدانم که سخن او را اصولی است کوی حق برین
 زبان او نقل است که چندی روزی سخن میگفت مریدی نعره برد
 شیخ او را از آن منع کرد و گفت اگر یکبار دیگر نعره زنی ترا بهر
 که دانم پس شیخ بر سر سخن شد آن مرید خود را نگاه میداشت تا حال
 بجای رسید که طافتش نماید و هلاک گشت بر فتنه او را دیدند و
 وقتی خاکستر شده از او نقل است که گفت عارف است که حق تعالی
 از صراط سخن گوید و او خاموش باشد و گفت خدا این عالمی کسی سال
 زبان چنید با چنید سخن گفت و چنید در میان نه و خلق را خبر نه

و گفت بیست سال بر جوشی این علم سخن گفتم اما آنچه خود مصل آن
بود مکلفتم که زبانها را از گفتن آن منع کرده اند و دل را از
دور آن محروم گردانیده چون سخن جنبه عظیم شد سری سقطی
گفت ترا در خط باید گفت جنبه متر و دشت و رغبت نمیکردم بدان
ابتهال کردن و شیخ بغداد را بمنت آوردند که خلق را و عظم
کن قبول نکرد و گفت با وجود شیخ ادب نباشد سخن گفتن تا شبی
مصطفی را عزم بخواب دید که گفت سخن کوی با مداد بر خاست
با سری گوید سری را بردار بپاده دید که گفت سخن ترا بپشت
نعلی گردانیده اند بکفزار مردان گفتی و شفاعت شیخ بغداد
نکافتی و من گفتم هنم نکفتی چون بغایر عزم فرمود بیاید گفت جنبه
رجابت کرد و سری را گفت چون درستی که من بغایر را
عزم بخواب دیدم گفت من خدای را بخواب دیدم فرمود رسول
فرستاده ام تا جنبه را بگوید که در سنبر سخن گوید گفت سخن بگویم بشرط

بشه آنکه در چهل تن زیاده نبود روزی در مجلس چهل تن حاضر
 بودند هر ده تن جان برادند و بست و دو تن بهوش شدند خلق
 غلو کردند چون مجلس چند بگفت ترک داد و برد خانه منواری
 هر چند که درخواست کردند اجابت نکرد گفت سخن من شمارا خوش
 می آید خود را ملاک نمیتوانم کرد بعد از آن بدقی دیگر بمنبر شد و سخن
 آغاز کرد بنی آنکه کسی درخواست کند پس سوال کردند که درین چیست
 بود گفت در حدیث **یا خیر الامم** که رسول عدم فرموده است که در آخر
 الزمان زعيم قوم آنکس بود که بدترین ایشان بود ایشان را سخن
 او کوید خود را بدترین خلق میدانم برای سخن پنجایبر عدم سخن بسیار
 ناسخ و اصراف کرده باشم و او در تنبیه مریدان و ارشاد ^{و تلمیذ}
 سخنان مؤثر و نیک سفید را ندید است و در آن معنی سخن بسیار از
 شفقت چنانکه گفت مرید صادق بی نیاز بود از علم عالمان و
 گفت چون حق تعالی مریدی نیکی خواهد و او را پیش صفویان ^{انگند}

فریبان باز دارد و گفت که نشاید که مرد بدان چیزی آموزند مگر آنچه
در نماز بدان محتاج باشند و آرزو فائحه و قیل هو الله احد تمام است
و هر مردی که زن کند و علم نویسد از و هیچ نباید و گفت نفس هرگز
باصحی الفت نگردد و گفت میان هو حبس نفسانی و وسوسه شیطان
فوق آنست که نفس بخیزی الحاح کند تو منع کنی و او معاودت میکند
اگر چه بعد از مدتی بود تا وقتی که ببرد و خود برسد اما شیطان چون
دعوت کند بخلافی اگر بخلاف آن کنی محرک آن دعوت کند و
گفت هر که نفس خود را بشناسد عبودیت بروی آسان کرد
و گفت بحقیقت آزادی نرسنی تا از عبودیت بر تو هیچ باقی نمانده بود
و گفت اگر صادق هزار سال بجن تعب در روی آورده باشد و یک خط
از روی گردانیده آنچه او را در آن خط فوت شده بسیار است
از آنچه در هزار سال رسیده بود و گفت غافل بودن از رضای سخت
از آنکه در آتش شدن نفل است که یکی در مجلس و برخاست

برخاست گفت دل کدام وقت خوش بود گفت آن وقت که او
 در قل بود و گفت هر که گوید العبدی مشایده دروغ زن است و
 و بیان مقامات کلامی عالی دارد و هر یک مقام را شرح شافی داد
 که این مختصر جای بیان آن نیست چنانکه گفت اجماع چهار هزار
 پیرویست است که نهایت ریاضت اینست که هرگاه دل خود طلبی
 لازم حق بینی و گفت رضا آنست که بدارد و رافعت شمری گفت
 معرفت وجود و حمل است و در وقت حصول علم تو کفند زیادت کن
 گفت عارف و معروف دوست و گفت توحید خداست تعالی دانستن
 قدم او بود از حد و ثبوت یعنی دانی که سبلی در دریا امانت در دریا
 باشد و در طور محبت او را کلماتی لطیف افتاده است چنانکه نقل است
 که گفت محبت امانت خدا می است هر محبت که بعوض بود چون عوض
 بجز محبت بر خیزد و نقل است که شبیه گفت اگر حق تعالی مراد بقیا
 نمیکند میان بهشت و دوزخ من دوزخ اختیار کنم از آنکه

فریدان باز دارد و گفت که نشاید که مریدان چیزی آموزند مگر آنچه
در نماز بدان محتاج باشند و آنرا فاتحه و قل هو الله احد نام است
و هر مریدی که زن کند و علم نویسد از و هیچ نباید و گفت نفس هرگز
باصحی الفت نگیرد و گفت میان هو و حس نفسانی و وسوسه شیطانی
فوق آنست که نفس بخیری الحاح کند تو منع کنی و او معاودت میکند
اگر چه بعد از مدتی بود تا وقتی که بخواهد برسد اما شیطان چون
دعوت کند بخلافی اگر بخلاف آن کنی محض آن دعوت کند و
گفت هر که نفس خود را بشناسد عبودیت بروی آسان کرد
و گفت بحقیقت آراوی نرسی تا از عبودیت بر تو هیچ باقی مانده بود
و گفت اگر صادق هر سال بحج تعابد روی آورده باشد و یک خط
از روی گردانیده آنچه او را در آن لحظه فوت شده بسیار باشد
از آنچه در هزار سال رسیده بود و گفت غافل بودن از خدای سبحان
از آنکه در آتش شدن نفل است که یکی در مجلس او برخاست

بر خاست گفت دل کدام وقت خوش بود گفت آن وقت که او
 در دل بود و گفت هر که گوید العبدی مشایخه دروغ زن است و
 در میان مقامات کلامی عالی دارد و هر یک مقام را شرح شافی داد
 که این مختصر جای بیان آن نیست چنانکه گفت اجماع چهار هزار
 پیرو یافت است که نهایت ریاضت اینست که هرگاه دل خود طلبی
 ملازم حق بینی و گفت رضا آنست که بلا در دور افتی شمری و گفت
 معرفت وجود و حمل است و در وقت حصول علم تو کفند زیادت کن
 گفت عارف و معروف دوست و گفت توحید خداست تعالی دانستن
 قدم او بود از حد و ثبوت یعنی دانی که سبلی در دریا امانت در دریا
 باشد و در طور محبت او را حکمانی لطیف افتاده است چنانکه فضل
 که گفت محبت امانت خدا می است هر محبت که بعوض بود چون
 بخیر و محبت بر خیزد و نقل است که شبیه گفت اگر حق نوائی مرا بقای
 ببرد کند میان بهشت و دوزخ من دوزخ اختیار کنم از آنکه

بهشت اختیار مراد نیست و دوزخ مراد دوست هر که اختیار
دوست بر اختیار خود بگزیند نشان محبت باشد جنید را از این
سخن ضرر و آوند گفت بشی کو کی میکند که اگر مرا میگزیند من را بخیر
نکنم گویم بنده را با اختیار خود چه کار هر جا که فرستی بروم هر جا که
بدری باشم مرا اختیار آن باشد که تو خواهی و گفت محبت
دوست نباشد مگر میان دو تن اما چنان دو تن که یکی دیگری را
گوید که ای من و گفت چون محبت دوست کرد و شرط از این
و گفت حق تعالی حرام گردانیده است محبت بر حسب علاقه
گفت اهل انس و خلوت مناجات چیزها گویند که نزدیک نام کفر
بود و اگر عام بشود از ایشان را نافی که کنند و ایشان در احوال
خوش بران فرید یا بند و هر چه گویند احتمال کنند نقل است که
او را از توحید پرسیدند گفت یقین است گفتند چگونه گفت
آنکه بشناسی حرکات و سکات خلق فعل خداست کسی را با او

باب ششم گشت نسبت چون این بجا آوردی شرط نویسی بجا آوردی
 و نیز سؤال کردند از تحقیق بنده در عبودیت گفت چون بنده
 اشیاء را ملک خدا می بیند و بدید آمدن جلد از خدا می بیند و قیام
 جلد بخدا می بیند و مرجع جلد بخدا می بیند چنانکه خدا می فرموده است
 فَبِحَاجِّ الْإِلهِ يَبْدُوهُ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ رُجْعُونَ وَابْنَهُ دَر
 تحقیق بود بصفت خود و بیت رسیده باشد **فصل است** که شی
 با مریدی در راه میرفت سگی با او گریه و غصه گفت **بسیک**
 مرید گفت باشیخ این چه حالت است شیخ در جواب او این گفت
 دیدن سگ فقر حق تعالی دیده ام و آواز او از قدرت
 حق تعالی شنیده ام و سگ در میان ندیدم لاجرم **بسیک** جواب
 داد و شیخ رحمه الله در توحید قدم عالی داشت و در عصر اول قدم
 کسی نبود و هر که در بغداد و نواحی عراق عالی قدم در توحید داشت
 از صحبت او خاست و هر کجا در اطراف و کناف عالم صحبت می و

اهل دلی بود خود را در نظر او افکند و بخانقاه او جای گرفت
حسین منصور صلاح پرورده خانقاه او بود و نقل است چون
حسین منصور صلاح خواجه سبیل عبد القدوسی رحمه الله علیه بر
آمد شیخ عمر ابن عثمان مکی پیوست و نه روزه ماه بار و صحبت در
چون از وی به بد بخانقاه شیخ ضیاء آمد شیخ او را اخلاص فرمود
رو را چنانگاه صبر هم در صحبت شیخ بود یکبار پیش شیخ آمد و سخن
و سخاو و سکر می گفت شیخ فرمود ای پسر من در کار تو فضول بسیار
می بینم و عبارت بمعنی بس از آنجا بجای از قصه کرد و یکسال محابزه
کعبه بود باز بعد از رسید با جمعی صوفیان پیش شیخ آمد و از دقایق
نوحه پرسید آن گرفت شیخ جواب داد و گفت زود باشد که سر
چوب باره سرخ کنی و شیخ را در و انچه حسین منصور نوشته
است چنانکه نقل است آن روز که ربه فتوی برکشید دادند
شیخ ضیاء نوشت سخن حکیم با الظاهر فتوی بظاهر است باطن او

اور اخذ آئی داند و از متابعان او شبلی گفت که انا و اصلاح
 شنی و احد فخلصنی جنونی و ایلکه عقلم یعنی من و صلاح یک بحرم
 مراد بوانکی نسبت کردند خلاص یافتیم و او را عقل هلاک کرد و شبلی
 رحمة الله علیه برید چنید بود چون حسین و او پرورده یک جوان
 بودند از یک حمام شست و از راه و هر چه رسیده بود و از دو تنیانه
 چنید رسیده با جرم همچنین **کوبد نفس** جوان چنید بپاشت و وفات
 نزدیک آید اصحاب و صحبت میکرد چون کارشکن آمد گفت مرا
 وضو دهید کار و وضو بخند فراموش کرد و فرمود نا بخل بجا
 آرد پس در سجود افتاد و میگرفت گفتند ای سید طریقت یا ابن
 عبدادت که پیش فرستاده چه وقت سجود است گفت هر وقت
 بجهت رانج از این ساعت نیست، حالی فراموش خواندن آغاز
 کرد و میخواند مرید گفت قرآن بخوان گفت اولی تر بر من از این
 چه خواهد بود که این ساعت صحیفه عمر من در خواهند نور دید و

بنفاد ساعته و عبادت خود را می بینم در رهو الهی گشتی
آویخته و بادی در آمده و آزادی حسیان نمی دانم که باد قطیعت
یا باد وصلت و بر یکی نبصر اطو و بر یکی نبطلک الموت و
قاضی که عدل صفت است میل نکند و راهی پیش من نهاده و بمنم
که مرا بکه ام راه خواند بر دپس ختم قرآن کرد و از سوره بقره
هفتاد و آیه برخواند و آخرین ساعت از روز جمعه بود که کار
تنگ آمد گفت بکوی الله گفت فراموش نکرده ام پس پنج
انگشت عقد میگرفت تا چهار انگشت عقد گرفت و گفت یا عظمی
هر چه تمام تر بسم الله الرحمن الرحیم و دیده باز کرد و جان بداد
نقل است که غل در وقت غسل داون خواست نا آبی چشم
رساند تا نفی اولاد او که دست از دیده دوست ما بداد چشم که
بنام ما بسته جز بقای ما باز نکنند پس خواست تا انگشت که عقد
گرفته بود باز کند و اولاد آمد که انگشتی که بنام ما عقد شده جز بر ما

بنقادس لطاعت و عبادت خود را می بینم در جهنم ابلیس می
آویخته و بادی در آمده و آنرا می خیزاند نمی دانم که باد قطیعت
یا باد وصلت و بر یکی نبصر اطو و بر یکی نبطلک الموت و
قاضی که عدل صفت است میل نکند و راهی پیش من ننهد و نمیدانم
که مرا بکه نام راه خواهند برد پس ختم قرآن کرد و از سوره بقره
بنقاد آیه برخواند و آخرین ساعت از روز جمعه بود که کار
تنگ آمد گفت بگوید الله گفت خراشوش نکرده ام پس پنج
انگشت عقد میگرفت تا چهار انگشت عقد گرفت و گفت یا عظمی
هر چه تمام تر بسم الله الرحمن الرحیم و دیده باز کرد و جان برادر
نفل است که غل در وقت غسل دادن خواست نا آبی چشم
رسا نه نفی آواز داد که دست از دیده دوست ما بردار که چشم
بنام ما بسته خبر بقای ما باز نکند پس خواست تا انگشت که عقد
گرفته بود باز کند و آواز آمد که انگشتی که بنام ما عقد شد خبر نماند

بفرمان ما کشته نکرده و چون تکفین کردند و بر جنازه نهادند
 خارج جنازه او پسر او بگذارد و چون جنازه برداشتنند که توری پسر
 بر گوشه جنازه نشست هر چند که میراندند نمی رفت تا او را از او شنیدند
 که خود را و مرا رنج مدارید که چنگ من بمساجد عشق بر گوشه جنازه
 دوخته اند من از بهر آن نشسته ام شمایم چرا می برید که امروز
 قالب و نصیب کرد میان است اگر غوغای شما نبودی کالبد او
 چون بازی سپید می بود با ما سپیدی روز شنبه بود ماه شوال
 و سال بردو بیست و هفتاد و هفت از هجرت که بکوهستان بغداد
 مدفون گشت و بعضی جا گفته که سال بردو بیست و نود و هفت بود
 و هجرت و اول اصح است نقل است که یکی گفت جنید را بخواب
 بدم گفتم خدای با تو چه کرد گفت رحمت کرد و آن همه امثال را
 و چهار است باد بود مگر آن دور که نماز که در شب میکردم
 دیگری او را بخوابت دید گفت جواب منکر و نیکو چون دادی گفت

آن دو منوب نزد رگاه غرت بآن بیت بیامدند گفتند من یک
من در بانش نکریم و بنزدیدم و گفتم آن روز که پرسنده او
بود از من است بر یکم من بودم که جواب دادم که بلی اکنون
شما آمده اید که خدای تو گیت کسی که جواب سلطان داده باشد
از غلام کی اندیشه امروز بر زبان او میگفتم ^{نور} الذی خلقنی فهو
بحرمت از پیش من برفتند و گفتند او هنوز در سر محبت است
و که خواجہ محشاد علودینوری رحمه الله علیه آن غارت
کار دیده آن صادق بارکشده آن صباح میدای طریقت
آن خواص در بای حقیقت آن محترم اهل عرفان آن نخست
اولی المکارم و الاحسان آن مقدم در باب محبت آن معظم
اصحاب معرفت آن مبارز میدان مجاهده و آن مجاهدان
مشاهده آن سالک سالک سلفی و ثوری شیخ حقیقت ^{نور}
دینوری برد الله سبحانه از کبار شیخ خود و بسی بزرگان این

بین طایفه را در یافته و صحبت ایشان دیده بود و مشایخ عظام کم
 بعد او بودند و افتخارید و داشتند و او را در طریقت شافی عظیم و قدر
 رفیع است و او بعلوم ظاهر و باطن آراسته بود و علوم متکاسب
 بکس حاصل کرده و در بدایت مدتی بدان مشغول بود و مشا و
 بکبریم اول و سکون مبهم ثانی است و دینوری از آن میگویند که در
 موضع سکونت او بود از راه قشیری جایی ذکر خود جدا جدا
 دینوری کرده است رحمه الله علیه فهم میشود که دینور موضع سکونت
 است اما این معلوم نمیشود که دریه است یا شهر و از وی حکایت
 بسیار بعبارت لطیف در بیان راه طریقت و ارشاد منقوش
 چنانچه نقل است که گفت مرید را ادب نگاه مسلم کرد که این
 چند چیز را بجا آورد آنکه حرمت داشت مشایخ بر خود لازم گیرد و
 خدمت اصحاب و اخوان بر خود اختیار کند و از اسباب علاقه
 بیرون آید و راه فوکل سپرد با این همه ادب شریع با خود نگاهدارد

وگفت من پیش هیچ پیری نرفته ام و بر هیچ یکی از ایشان بودم و
ام مگر آنکه از جمیع آرزوهای خود خالی بوده ام یعنی همه مرادها
خود نوشته نهاده پیش میران رفته ام و منتظر مانده ام تا نظر
وی بر من چه دارد شود و از برکات مجلس وی بمن چه میرسد
کلام وی مرا چه می آید زیرا چه هر که بخط خود و در نظر پیر آید و بر او
خود بروی خدا آید از دولت مشاهدۀ او نومید گردد و از برکات
مجلس وی و کلام وی محروم ماند و او را وصی الله علیه و رزق الله علیه
و بر خاست قدمی در سنج و دشت و دایم احوال ساکن مقام غرض
عما سوی الله بود و در آن طور کلمات عالی دارد چنانکه نقل است
که او در بعضی گشت جماعتی بعبادت او اندر آمدند گفتند خدا را
با توجه معامله است گفت سی سال است که بهشت و آنچه در پیش
از حور و قصور و ولدان و غلمان بر من غرض میکند و من بگو
چشم نمی نگرم و هم در مرض وی یکی مرا در گفت علت نوحه

چگونه است گفت مرا از علت پیوستن علت را از من پرس
نقل است که در حالت موت اورا گفتند که بگوی لا اله الا الله ^{و الله} ^{اکبر}

روی بدو را اندر آورد و گفت طلبت خود را در راه تو باخته ام
و هر که ترا دوست دارد جز او را و همین است نقل است که هنگام
نزع اورا گفتند دل خود را چگونه می بانی گفت سی سال باشد که دل
کم کرده ام و غمی بایم یعنی همه مکونات را و خود را و مطالعه هستی حق
کم کرده ام در آن حال هر چه اورا گفتند از فناء تو حید خبر میداد
و او وفات یافت و سال برد و است و نود و نه بود و از بهجت
ذکر خواجه احمد سیاه دینوری رحمه الله علیه آن امام شریف
آن امام طریقت آن معدن معرفت آن مخزن حقیقت آن
رهبر دین آن دلیل اهل یقین آن پیر و اصل آن شیخ کامل
آن مالک حوال سببه آن مادی مقامات غایبه آن کفاح
مفتاح خزاین کنوز معانی آن مصداق و اشواق الی لقاء و خوانی

آن خداوند بسمای سروری خواجہ احمد سیاه و بنوری از مشایخ
کبار و کبری نامدار بود مرجع اہل طریقت مجاہد اہل شریعت
بود در معرفت کامل و در حقیقت واصل بود در تصوف مبانی
مشائی و پشت مشایخ عصر را بر کفشار و کردار او انقیاد تمام بود
در ریاضت و مجاہدہ عالی مرتبہ بود برگزیدہ و خلیفہ خواجہ محمد شاد
دنبوری بود رموز معرفت و دقایق حقیقت و استقامت
طریقت از او حاصل کرده بود معاصر عصر شیخ عبد الکریم ہزار
الغشیری بود و شبیری ذکر او در رسالہ خود میان مفسدہ بان
عصر نقل کرده است و بنور موضع سکونت اوست ذکر خواجہ محمد
بن عبد اللہ المعروف بعموید رحمہ اللہ علیہ آن مشرف بنشین
علم و راست آن مکرم بکریم علم ریاست آن پیشوای شریع
آن مفسدہ ای طریق منضی آن مجاہد سبیل خدا آن رابط
صراط ہدی آن بران زمرہ عارفان آن سلطان رفہ

فقه صوفیان آن شیخ شیخ مریهون احوال سینه خواجده محمد
 بن محمد الله المعروف بهجوبه از مشایخ کبار غریز روزگار بود و
 در ریاضت و مجاهده در عصر خویش نظیرنداشت خلیفه خواجده
 احمد سباه دینوری بود سند طریقت و خدمت او حاصل کرده
 بود در قیام ایشان بود بسیاری از مشایخ کبار در یافتن بود یکی از
 ریاضت ظاهر او این بود که بعد چهل روز افطار کردی علماء
 ظاهر صوم وصال را مکرر گویند اما مشایخ طریقت نهی را حاصل
 بر نهی شفقت کنند و توفیق بر صوم وصال از کرامت انکارند
 بعضی در ایشان گرفتار جاه نیز هر روز خوردن را فضل دهند
 بطی و در کشف محبوب آورده است که در روزه وصال نهی آمده
 هست از بغا بر عزم چون وی روزه وصال داشتی صحابه نیز
 با وی موافقت کردند و گفت شما وصال ناسیدانی است کاشم
 انی ابل عند ربی یطعمنی و یسقینی من حیث یشاء نعم مرا

از حق تعالی بهر شب طعام و شراب آید پس از باب محاسبه کنند
این نمی شفت است نه نمی تحریم و هم در کشف محجوب آورده
است که من بیان این تمامی بگویم تا سخن از خیر اشکال بسیار
شود بدانکه وصال کردن بی آنکه خلل اندر فرمان خداوند
غرض دل اندر آید کرامت بود و کرامت محل مخصوص است نه محل
عموم و چون حکم آن عام نباشد امر بدان درست نباشد و اگر
اظهار کرامت عام بودی ایمان جبهه شدی و بر معرفت عارفان
را ثواب نبود پس چون رسول عظم صاحب سحرة بود وصال
با آشکارا کرد و مرا اهل کرامت را اظهاری آن نمی کرد که کرامت
شرط ستر بود و سحرة را کشف تا اینجا کلام کشف محجوب تمام شد اکنون
باید دانست که آنچه از باب کرامت بود و فضل دارد زیرا که اگر
با اهل خصوص مخصوص است چنانکه بعضی مجذوبان متذکر است
بیکبار که ترک طعام و آب کنند و در عمارت آمده است که ابواب

ابو بکر صدیق و بعضی صحابه رضی الله عنهم طی کرده اند پس بفرستاد
 که منی از وصال منی شفقت بود بر ضعیفا و غمویه بر وزن علویه سمیع
 مشهور است میان خلق از مریدان شیخ الاسلام شیخ حسین
 قمی بنی عظیم قدره و در عوارف نسبی سید اساتید طبرستان
 مرحوم که معتمد علی مریدان است غمویه بفتح عین و ضم میم و سکون
 و او فنی با سکون مادی شده است و در قنای صوفیه مخفی
 الهم و تسکین لها نوشته است و آن بر هر دو لفظ صادق است
 برج هیچ کی نیست ذکر خواجده فاضلی و حبیب الدین ابو حفص رحمه الله
 آن عالم ربانی آن عامل حقانی آن پیشوای مشایخ اهل تصوف
 آن مفقادی اولیای اهل تصرف آن مرشد سالکان مفااتی
 آن بنی مریدان از عقبات آن زشرف کبار عارفان آن کرم
 عظیم و ارسلان آن کریم بن الکریم آن شیخ ابن شیخ عظیم آن مجتهد
 در سخنان فویدی محض خواجده فاضلی و حبیب الدین ابو حفص رحمه الله

و علی والدیه از غلام شیخ طریقت بود و مقنن ی و معتمد علی
عصر بود و در ریاضت و مجاهده مرتب عظیم داشت زینت در
طریقت از پدر خو و خواجه محمد بن عبد اللہ المعروف بمحبوبہ نامہ
بود و کمال دین و وصول بدرجات اہل یقین در سایہ دولت
خدمت و حاصل کردہ نام او عمر گشت ابو حفص گنبت است
و حبیب الدین لقب است و خزائن جلالی آورده است شیخ حبیب
عمر از شیخ محمد بن عبد اللہ المعروف بمحبوبہ پدر او و اخ فرخ زنجانی
بشارکت یکدیگر فرقه پوشا بنمیزد اما شیخ محمد بن عبد اللہ المعروف
بمحبوبہ از شیخ احمد اسود و بنوری پوشید و او از شیخ محمد اسود بنوری
پوشید و او از شیخ ابوالقاسم حبیب پوشید اما اخ فرخ زنجانی از
ابی العباس نہاوندی پوشید و او از عبد اللہ بن خفیف پوشید
و او از ابی محمد روم پوشید و او از شیخ ابوالقاسم حبیب پوشید و او
در محبت خال خود سری مغلی بود و او در صحبت معروف گشتی بود

بود و او در صحبت او و طایفه بود و او در صحبت حبیب نجفی بود و او
 در صحبت حسن بصری بود و او در صحبت امیر المومنین علی ابن ابی طالب
 کرم الله وجهه بود و او در صحبت رسول رب العالمین محمد مصطفی
 خدم بود و از بزرگی خواجه قاضی و جیه الدین ابو حفص چه توان
 گفت همین بسنده نیست که هیچ خواجه ضیاء الدین ابو النجیب
 که چند نانی است همه شاخ طریقت را نمک تنقیفات او و
 مشایخ او است و در ضحی و تربیت او برآمده است و ذکر خواص
 ضیاء الدین ابو النجیب و روی رحمة الله علیه آن سلطان ^{راست}
 آن برهان عارفان آن امام دین محمد آن بهام طریقه احمد آن
 مفتی غلام اهل شریعت و طریقت آن پیشوای کرام اهل
 معرفت و حقیقت آن مرشد متصوفان صادق و در قایق آن
 سینه پیران صادق و در قایق آن کاشف شکلات علم ^{نقش}
 فی چین مصلحات حقیقت آن شاهد جلال وحدت و کثرت

آن معاین جمال کثرت در وحدت آن شاه مردان میداد
فروغی خواجه ضیاء الدین ابوالنجیب سهروردی رحمه الله علیه
علی احبابه و اسلافه و خلفایه مقتدای مشایخ روزگار بود
طوری شانی عظیم داشت علمای شریعت در حل مشکلات
بوی داشتند مشایخ طریقت برای فتح معضلات توجع
محققان روزگار حقایق معرفت از وی جستند مدققان
و قایم حقیقت از وی میگرفتند ساکنان سبیل الله در
غنیات بواسطه برکات دولت او ساختند
معاینان تلوین بدرجه تکمیل و خدمت او می رسیدند
استفاظ انعامات بحسب احوال حاصل میکردند
و اوفات نجیبه داشت نامکامینی از او مشهور است
جلالی نیز مسطور است که وقتی در حجره مشغول بود به
خود شیخ شیعونی العالم شیخ شهاب الدین سهروردی

شیخ شیعونی رحمه الله علیه

پیش و در حجه نشانده بود خضر علیه السلام که غریز اتفاق است و
 لغای او منینه ایست بیاست بیاست و گفت برو بگو که خضر آمده است
 شیخ شهاب الدین مهروروی درون حجره در آمد عرض داشت که خضر
 علیه السلام آمده است شیخ اشارت کرد که باز گردان شیخ شهاب الدین
 آمد و از بیت پیش خضر علیه السلام نمود است که برابر یکوید خضر غم
 گفت وقتی دیگر باز آیم بعده چون خدمت شیخ شهاب الدین از حجره
 بیرون آمد کوشش شیخ شهاب الدین محکم گرفت و گفت خضر غم
 باز آید و برود فاما وقت را گنجایا باند سبحان الله محمد بان در
 در متابعت و طفیل محمد مدام جانی میسر شد که بزبان حال میگویند
 مع الله وقت لا یسعی فی ملک مقرب و لابی رسول کرامات و غوار فی
 عادات بسیار داشت و ترجمه نیکه شیخ عبد الله با فعی که در مشایخ
 شیخ عبد الله افاد که بلانی و بررکان و بکرتالیف کرده است آمده
 است و حکایت بیت و ششم که نقل است از شیخ که بکشته شده است

حدیثی از شیخ شهاب الدین که در این کتاب است

سرد روی رضی الله عنه که گفت وقتی من نزد یکایم و شیخ خود
شیخ ابوالنجیب عبدالقادر بوده ام رضی الله عنه مروی کوساله
بر شیخ آورد و گفت با سیدی این را برای شما نذر کرده ام و باز
گشت آن کوساله پیش شیخ آمد و شیخ فرمود که این کوساله بگوید
که من آن کوساله ندانم که برای شما نذر کرده اند آن کوساله دیگر
است و مرا ای برای شیخ علی بن هبشی نذر کرده اند ساعتی گذشت آن
مرد باز آمد کوساله دست گرفته مانند آن کوساله و گفت در شیخ یا
با سیدی این کوساله نذر برای شما است و آن کوساله نذر برای
شیخ علی است مرا اشتباه شده بود و شیخ شهاب الدین سردرد.
بگوید رضی الله عنه وقتی سه نفر از بهود و سه نفر از نصرانی و چهار
شیخ حاضر شدند شیخ بر ایشان اسلام عرض کرد ایشان استماع
عظیم آوردند پس شیخ در دهن هر یک انگه زر بین تلقیم کرد بنویز
نغمه فرد نهاده اند که در هر حال بر شش نفر اسلام آوردند و گفتند

گفتند چون در بو اطن مار سید خردین اسلام هر دینی که بود از دلهای
مانع شد شیخ فرمود و غرة المعهود شما اسلام بیاورد بدینا شایان
شما پیش من بیاوردند قمر از حق سبحانه و تعالی و در خورست کردم که
ایشان را بمن بخش مولی تعالی بمن بخشید بعد ازین دست مبارک
بر چشمهای ایشان فرود آورد و گفت ای ایشاں برافزای خود
رفتند و اسلام بر ایشان عرض کردند و در حکایت است و هفتم که
نفل است از شیخ ابو محمد محمود رومی رحمه الله علیه که گفت وقتی
بر ایشخ خود ابو النجیب سهروردی رضی الله عنه در بغداد و در بازار
سلطان میگذاشتم ناگاه شیخ نظر کرد بر یک کوزه سبزی پوست باز کرد
آونجه نزد یک قصاب ایستاد و گفت این کوسبزه مرا میگوید که من
مردم دارم و حال قصاب بهوش شد چون بهوش باز آمد اقرار
کرد بصحت قول شیخ و بر شیخ قوبه کرد و روی مذکور میگوید وقتی
با من شیخ حیرانی میگذاشتم مردی فاکه بسیار بار کرده می برد

شیخ اور اکفت این خاکہ را بر دست من مبیع کن آن مرد گفت
برای چه بیع کنم شیخ فرمود بدین خاکہ مرا میکوبید از دست این مرد
مرا بردان که از برای آن می برد تا شراب بخورد و مرا نقل سازد
در حال آن مرد می پوشش شد و بر روی افتاد چون بهوش باز آمد
گفت واللہ جز حق تعالی برین کسی اطلاع نداشت بعد از آن به
شیخ آمد و توبه کرد و راوی مذکور میکوبید وقتی با خدمت شیخ در
کوخ میگذشتیم کوخ محلی است از بعد از اذان یکجا نه آواز منان
و شور ایشان شنیدم که بر می آید و سخت بوی از آن بدماغ میرسد
شیخ بدینتر آن خانه در رفت و دو رکعت نماز بکند اردو در حال
کسانیکہ اندرون خانه بودند همه فریاد کنان بیرون آمدند و گفتند
که خمر با جملہ را تو نمایاب شده بعد از آن ایشان همه بر شیخ توبه
کردند و ہم در حکایت بیت ایستادم آورده است و سن کلامه رضی اللہ
اول تصوف غلم است کو سطا و عمل و آخر او محبت و محبت برساند

برساند و رغابت اهل و اهل دین بر سه طبقه اند مرید طالب متوسط
 سابر و منتهی و اصل مرید صاحب وقت است متوسط صاحب حال^{منتهی}
 صاحب یقین بهترین چیز تا نزد یک ایشان عدد انفاس است
 پس مقام مرید مجاهدات است و مکابدات و تخریج مراد است و یقین
 خطوط و آنچه هوای است و مقام متوسط رکوب احوال است و طلب^{مراد}
 و مراعات صدق در احوال و استعمال ادب در مقامات و مقام
 منتهی محو است و ثبات و اجابت حق است از آنجا که بخواند از
 مقامات عبور کرده و در محل نمکین رسیده احوال او را متغیر نکند و اند
 و احوال در او اثر نکند حال شدت در خا و منع و عطا و جفا و وفا
 برابر است اکل او همچو جوع است و خواب او همچو بیداری خطوط
 قافی شده و حقوق باقی مانده ظاهر او با خلق و باطن او با حق
 و بدین ابیات نمک مسکیر و شعر حقیقی الحقیقه عن ذاتها و سخن
 القفا عن عیان الحقیقه و توفی ملائمت خود را به نسیب لغوم بخارا

عمیق و نفوذ من عینما ظواهر البکل اشرة ذوق و فیه تمیز

مجاذب و نخی الباب و نه نه نه نه علم المطرقة و شیخ ابو البیج

از اعیان محققان و اعلام علماء اعرافان صاحب کشف ظاهر و

کرامات خوارق و احوال نفی و مقامات رفیع و انفس مادی

و معارف سینه بود و نظام سید رس فرمودی و فتوی دادی و کتاب

بسیار در علم شریعت و حقیقت تصنیف کرده و ملقب بوده بمفتی العراق

و قدوة الترفیق و او یکی از آزادگان این کار و البته سادات

و اجلاء فادات بود و حقایق منهاج ابعاد بود و در معانی معراج

در رفع و در قرب مقرب و در تمکین قدم راسخ و در شرف خلد سل

طیب عراق باغ طویل داشت اصحاب شاخ و علما منعقد بود با احترام

رو و دلهای عبادت هر بود بقبول تمام او شرح احوال این طایفه

بگردی و لباس علما پوشیدی و بر اسنر سوار شدی و غایت شریف

بر میگرفتندی و نیک بی سمت و ظاهر الوفاة بود و طایفان

در نه نه نه نه نه

و بر کردی تا اینجا تمام شد کلام تکمله و در خزانه جلالی آورده است که
 شخصی خدمت سلطان المشایخ شیخ نصیر الدین ابوالنجیب سهروردی
 قدس الله سره کربان آمده و عرض داشت کرد که مخدوم در ايام جوانی
 خیالات فاسده و مخاطر نمیکندشت تا ما درین وقت که پیر شدم
 خیالات فاسده و مخاطر میکند رو که چهره چنین نکردم شیخ فرمود زمانه
 اول نزدیکت مانده پیغامبر صلی الله علیه و سلم بود و صحابه و صلحا
 این زمان زمانه فاسد شده است از نخبه خیالات فاسد
 و مخاطر میکند و نقل است از نظامی موقوف شیخ نظام الدین
 رحمه الله علیه که وقتی بر شیخ ابوالنجیب سهروردی یکی از اهل دنیا
 طعام بر سر سیران نهاده فرستاد چون طعام کشیدند شیخ آن
 سیران را در یک صنف نشین فرمود بعه از جای خود برخاست
 میان سیران نشست و آن طعام بخورد که در صحنه آید است
 این من را کس المتواضع ان نمیدر با سلام علی من القیت در وین

در آفرینش و احاطه
اشیا و احوال

من سلم علیک ان رضی بالبدون من مجلسی وان لا تحب الله ورسوله
والسیر نقل است از عوارض که گفتند ما ایکل و زنا اصلی یعنی من
طعام بخورم و حال اینست که من نماز میکنم درم و طعام خورم نقل است
از اولب المریدین که گفت بشریت ظاهر هیچ یکی زایل نشود و آزادی
از بندگی نفس جایز باشد و حق صدیقان و صفات و سیمه فانی
شود و از عارفان و فرود شین در مرید و گفت هر که لازم گرفت
و ادب او در مقام هر دلی رسید و گفت ادب اهل دنیا فصاحت
بلاغت و با و آفرین علوم و اخبار ملوک و اشعار عربت و ادب
اهل دین با علوم ریاضت نفس و نادب جوارج و تهذیب طبایع
و حفظ صدور و ترک شهوت و اجتناب شبهات و شناختن بوی
خیر است و ادب اهل خصوصیت از اهل دین نکاه دشمن دل و
مراعات اسرار و راستی و اظهار است و گفت بزرگترین خصلت
اهل تصوف اخلاق است و گفت مقصود و احوال است و طریق مختلف

مختلف شده است از هر اختلاف حال سالکان پس بعضی سلوک
 طریق عبادت اختیار کردند و لازم گرفتند آب و محاربات و مشغول
 گشتند بکثرت ذکر و فوافل و مودظمت کردند بر او را و بعضی
 طریق ریاضات و فقر نفس و ریخالفات اختیار کردند و بعضی
 طریق خلوت و عزلت از هر طلب سلامتی از ریخالطت اختیار کردند
 و بعضی سلوک طریق سیاحت و سفر و غربت و کم نامی اختیار کردند و بعضی
 سلوک طریق خدمت بذل جاه از هر برادران و بنی و احوال مژور
 برایشان اختیار کردند و بعضی سلوک طریق مجاهده و کردن کارهای
 دشوار و مباشرت احوال اختیار کردند و بعضی سلوک طریق افکن
 جاه نزد یک خلق و فلت التفات سوی ایشان و ترک اشتغال بخر و شر
 ایشان اختیار کردند و بعضی سلوک طریق انک روغز اختیار کردند و
 بعضی سلوک طریق تعلیم و مجاست علما و سماع خبرها و حفظ علوم^{اختیار}
 کردند و گفت هر طریق را محتاج بشود سالک سوی موصی و دلی

بکیر و آن طریق از و ناسد است ماند از صیرت نوشته و گفت صحبت
 با کسی که مخالف باشد در نه همت اگر چه قریب و خوب و ند بود و گفت
 صحبت با جاهلان بصیرت محیل و حسن خلق و نظر رحمت سوی ایشان کنند
 چون چیزی ناشایسته گویند بر دباری کنند و کسی که جهل او فوی ز
 باشد حلم با وی او بهتر بود و گفت اول صحبت معرفت است پس
 پس الفت پس عشرت پس صحبت پس اخوت و گفت صحبت چون
 درست شود با شرطهای خود بزرگترین احوال است زیرا که صحابه
 رضوان الله علیهم بزرگترین مردمان بودند از روی علم و فقه و عبادت
 و زهد و توکل و رضا و منسوب شد به موسی چیزی غیر صحبت که صحبت
 از همه فضیلتهاست حکایت کرده شده است که علی ابن ابی طالب رضی
 و بعد بعد پس حنیف یکجا میرفتند عبد الله او را گفت پیش خود
 علی بن ابی طالب گفت بگوامم عذر گفت تو بنده را دیده و من ندیده ام
 و گفت صحبت با کسی کن که عقل او کامل باشد از زمین او زیرا که دنیا

پس من ندیده ام

و بین ما و مراور است و عقل مراور است و ترا و صحبت میکنی با کسی بکثر
 همت او دنیا باشد و هوا و گفت همیشه می که نه ترا از وفا بده باشد و
 نه او را از قوا و بگریز و گفت عجب و بنفس خود یکی از ف و عقل از
 چون حاضر شوند و فیران خدمت کن ایشان را بغیر تکلف چون گرسنه
 باشی ایشان نیز گرسنه باشند و چون سیر باشی ایشان نیز سیر باشند
 و گفت صحبت با پیران کردن مانند سوار شدن در دریاست اگر تن
 سلامت باشد از هلاک دل سلامت نباشد از خوف و گفت طعام
 بسیار و گزینند که از بسیاری حرص است نفس راحت او و دهند
 خط و گفت عیب نکنند طعامی را و هیچ نکنند طعامی را و بر میزنند از
 طعام فاسقان و ظالمان اگر چه از کسب ایشان باشد و گفت و بعد
 و رستم خلاصه صفات باطن است چنانکه طاعت خلاصه صفات ظاهر است
 و گفت نیست صدقه و بنده بزرگتر از روی ثواب از قبول کننده صدقه
 بلکه باشد محتاج و گفت کسی که مشاهده کند بلا را از مصلی غایب شود

بروین میلی از نیکی بدو سخنی و گفت پیغامبر صلی الله علیه و سلم دو
دار و خداستعالی آنکه آورده شود در خسته های او چنانچه دوست
دار و خداستعالی آنکه آورده شود در غمیتهای او و گفت خست
آب خوریت و منزلی که فرو دمی آید باین مبتدی منجیر میشود در
متوسط راحت میگردد و سوی آن عارف و مقام باز دورا
محقق مگر بریت گذشتن و رفت انتظار و گفت بگره نرود
از در حقیقت بافته از خست و بر که بافته از خست در آید
و سلاکت و جهل و گفت هر که مشک در بر خسته ها و آنچه در
خسته ها است بجا آورد و اصول باشد را لازم گرفت و از خسته ها
صافی است اجماع کرده اند مشایخ رضوان الله علیهم هر که اصلاح
کند در اصول باشد یکی از آن بیرون آید از احکام مذمت و خالی
شود از آن و آن اصول باشد ادای فرایض و اجتناب بحرام و
ترک دنیا بر اهل دنیاست مگر لا بدی و آن لا بدی را استثنای کرد و

رسول صلی الله علیه و سلم از دنیا پس گفت چهار چیز دنیا از دنیا نیست
 پاره نانی که بر آن سکه کنی که سنگی خود را به خر قه که بهوشی بر آن عورت
 خود را و خانه که ساکن گردانند از سردی و گرمی و زنی صالحی که
 ساکن نبوی سوی این و آنچه جز اینست نیست مگر اهرام آن حقی و
 او بهما و خستهها بر خصنی را ادبی جدا گانه است این مختصر حای
 ذکر افول و خستهها و او بهای آن نیست هر که خواهد که آنرا بداند
 در آداب المریدین نظر کند و منافقین خواصه ضیاء الدین ابوالنجیب سهروردی
 جز از آنست که کسی بیان کردن تواند او بمنزله جنید است مرجع
 مشایخ عصر بود و بعد از همه مشایخ طریقت الی یومنا تمسک بمصنفا
 او و متابعان دوست چنانکه آداب المریدین که خاصه تصنیف
 و عوارف تصنیف مشایخ الشیوخ مشایخ شهاب الدین سهروردی است
 او و پدر و خلیفه است و تفسیر و رساله در بیان سلوک طریقی و مصنف
 دیگر که تصنیف خواصه نجم الدین کبری است که او مرید و خلیفه او

و مرصاد که تصنیف شیخ محمد الدین بغدادی است که او مرید و خلیفه
 است و رساله یکی که تصنیف مرید و خلیفه شیخ برهان الدین سمرقندی
 که او مرید و خلیفه شیخ عبد الرحمن کبیری است که او مرید و خلیفه
 شیخ احمد کوریانی است که او مرید و خلیفه شیخ علی لالاست که او
 مرید و خلیفه شیخ محمد الدین بغدادی مذکور است و شرح آداب
 که تصنیف حضرت شیخ شرف الدین مینرست که نسبت ارادت
 و خلافت او بدو ازین شجره پیران معاوم است و مکتوبات
 حضرت شیخ شرف الدین مینرست مذکور قدس الله روحه و احکم سماع
 است که بعضی کسان از شیخ نجیب الدین ابوالنجیب سهروردی انصاری
 کردند و آداب المریدین را شرح کنند گفت شرح این فرزندی از
 فرزندان من خواهد کرد و الله اعلم آن فرزندان همین شیخ شرف
 مینرست است شیخ طریقت اهل معنی اند مریدان را فرزندان
 اند سبب آنکه مریدان فرزندان معنوی اند نام خواصه نبی و ایش

خواصه نجم الدین کبری

نبیاء الدین

خواصه مراد از مریدان است
 که متعلق به خواصه است

فیض الدین عبد القاهر بن عبد الدین محمد السهروردی است ضیاء الدین
 نقی است و ابو البجیر گنفت او سه خرقة طریقت از او در خود
 نوازه قاضی و حبیب الدین ابو حفص داشت و در خزانه بجلالی آورده
 است که او صحبت و اخذ طریقت از شیخ احمد غزالی نیز داشت و
 شیخ احمد غزالی از ابو بکر نساج داشت و او از عثمان مغربی داشت و او
 از ابو علی رودباری و او از حبیب بغدادی داشت بنسبت این خرقة
 فانی بین الفضات هتم خرقة او باشد زیرا که قاضی عین القضا
 در ساله بیدار نامه نصیح کرده است که پیر او شیخ احمد غزالی بود و
 چون گفته ایم و ذکر سبب الطایفه خواجہ حبیب بغدادی رحمه الله
 علی الاجماع که مشایخ بجمعه حبیبی بوده اند شریفی که مذہب او بمقول
 نه نام یافت و بکری را بنود همه متاخران چنانچه ابن عربی حسب
 ابن شیخ سعدی شیرازی و شیخ فرید الدین عطار و خواجہ
 بہ الدین ناکوری و شیخ شرف الدین یانی چندی رحمه الله علیهم

جصیدی باشند و مذهب ایشان همه صحوح است چنانچه از عبارت
 نصیقات ایشان فهم میشود و چون جصیدی باشند همه را نسبت
 بدین شجره بود و هر فردی را نسبت بیان کردن حاجت نیست
 غالب امنیت که مرجع همه بخند است و وفات خواججه ضیاء الدین
 ابو انجیر در شب مشنبه و دوازدهم ماه جمادی الثانیه سنه ثلث و بیست
 و خمس مایه و ریغده بود در همه الله علیه و علی انبائه ذکر خواججه
 نجم الدین کبری ^{رحمه الله علیه} و حق ننک فخر و حدت
 آن مشهور و احقر اکثر آن سلطان و لایت فردیه بنی خورشید
 آن شاه ممالک و جنت ملک فخر جد آن مرشد رندان خرابات آن
 موصول پیران مناجات آن امام شیوخ طریقت تحقیق آن سبیل
 مشکلات معرفت بنده فقی آن مکاشف بحقایق مصیبت علی ^{علیه السلام}
 بقین آن مفخر و صاحب صحیح و ارباب نکین آن صاحب سمت علیا
 که برزوا فداک است همیش صغری ابو الجبابر محمد بن عمر ^{رحمه الله}

جمع رسله

الصوفی المشتهر بخواجه نجم الدین کبری قدس الله سره و اسرار انبیا
 و افاض الله علینا بركات آثاره و ان نظام مشایخ کرام بود و از کبار
 صوفیان روی جمع دوام بود در ریاضت و مجاهده درجات علیا
 داشت در سلوک لغت طریق سریع الوصول الی المقصد و بنیانها
 جنبای طریق او همه بر سونوا قبل ان تموتوا بود و اہم مقاصد طریق
 او تبار فی التوحید است مغلوب طور و صفت بود در توحید اخلاص
 خواص شفی بدیع داشت و تصرف طور کثرت او صدی زمانہ بود
 مجاہد بید و خوارق عجیبہ از صا و رشیدی عامی بنائبر نظر او
 دل کشتی و ولی بدرجات کمال انسانی رسیدی از قبض عام او
 تا قابل قابل کشتی سخن در توحید و معرفت و در قواعد طریقت و حقیقت
 جهانی بدیع کفنی تصنیفات و بعرنی و پارسی و نظم و نثر بسیار است
 الہام تصنیفات او تبصرہ در سالہ در میان طریق سلوک دین بین
 ہند مشہور است و شیخ اوصدی علیہ الرحمۃ و العرفان در کتاب مستجاب

تصنیف خود در سناجانی چند ابیات متضمن مناقب خواجیم الدین
آورده است اینست فظم بلذب بولی تراش مطلق آن نجم نجوم
ملت و حق ثابرب بمقام آن مقدم سپر کبری کبر عالم ثابرب
بکمال سپر از رزم آن وارث همه اولوالعزم ثابرب بکمال کمال
سپرخ و اصل کن مجد الدین شیخ ثابرب یارب یارب فورکنه و انیش
از مبره شکست معانیث ثابرب پیمان بی مقالات بی نظیر
محو و اثبات ثابرب بکون رهمنویع نماید دعوی حسب سادنه
یارب بولی تراش او خاصیت فیض یاشی او ثابرب یارب یارب
فیض یاشی از سک منظر ولی تراشی ثابرب به نگاه او که اثر
یافت هر کس که زکلب و نظر یافت و در بیان مضمون این
ابیات در حواشی هم خود پشته است میگوید شیخ نجم الدین کبری
قدس الله سره و در میان بازار میگذشت شیخ مجد الدین بغدادی
رحمه الله علیه که پیر حسب مرصا دست جوانی حسب جمال بود در

و گفت

باز نشسته بود و با شاطری شطرنج می باخت شیخ نجم الدین را نزد
 افتاد خادم خویش را فرستاد و گفت آن جوان را بگو که اگر شطرنج
 می بازی بیایا بنجم الدین باز خادم شیخ رفت و گفت شیخ مجد الدین
 عرصه را فرو چسبید و برابر خادم پیش شیخ آمد شیخ گفت بیا عرصه
 قرار کن چون قرار کرد شیخ سپید را پیش او داشت و سیاه پیش
 خویش و در بازی شروع کرد و هر مهره که راند او را مقامی از مقامات
 داشت که از ایند چون در امانت کرد و اصل کرد ایند و خلافت
 داد و شیخ نجم الدین با ولی ترارش بدین معنی گویند که بالفور یکی را
 بنظری ولی کردی و دیگری بگوید بمصره منخضرت از مصنفات
 شیخ نجم الدین قدس الله سره و دیگر بگوید نقل است که شیخ نجم الدین
 پیغمبر رسید و شیخ الشیوخ و امام فخر الدین رازی آنجا بودند
 و گفت مصلی ساخت و شیخ نجم الدین و شیخ الشیوخ و شیخ ابوالحسن
 دیگر را نشسته و بکر امام فخر که مخصوص رسته عالم کرد و گفت

و در حدیث آمده است که

فردی بجاث است نباید که در بحث حضور مشایخ را متفوق
کرد اندر امام فرستید بگوید سندها حاضرند چون در مجلس آمد
بر شیخ نجم الدین تصور و تفوق نمود در وجه درویشان از تعلیق
فارغ اند باطن شیخ بر خلیفه علیه کرد خلیفه امام فخر را گفت تا از این
مقام برخیز است و جای دیگر نشست امام فخر از انفعال یافت
و فع الفعل اول از شیخ الشیوخ مسدود پرسید خواست که در بحث
مشایخ را الزام کند تا خلیفه فوقیت بر او بداند و نادام کرد
شیخ الشیوخ آن مسدود را جواب شانی گفت بدان گفتا کرد
از شیخ نجم الدین هم سوالی کرد شیخ اندیشید که ما درویشانیم که
او را بحث جواب گوئیم میان او و ما چه فرق باشد بظاهر
هیچ نگفت اما باطن نظری کرد و یک نیمه علوم او را از لوج خاطر
او محو گردانید امام فخر چنان متحیر بود که در نیافت که بگوید
محو شده است نقضای جواب کرد شیخ گفت جواب تمام است

بنوعی نظری بگیرد و نام علوم او را فراموش گردانید چنانچه
 امام فخرالدین خود در رساله آورده است که هر چند اندیشه میکردم
 که مرا حرفی از حروف تباهی یاد آید نمی آمد برکت علم رهنمون گشت
 و هم بمضو خلیفه استغفار کرد شیخ گفت برو بحال خود باش
 فخرالدین آورده است همین که شیخ گفت برو بحال خود باش در خود
 علی یافتیم که پیش از آن نداشتیم و اندا پیش از آن سلمونی داشت
 العرش گفتو آن روز که از سرای خلیفه بیرون آمد گفت سلمونی
 هافون العرش گفتند این چیست گفت هر روز آنچه تخت عرش است
 میدانم امروز آنچه فون عرش است میدانم و دیگر میگویند که شیخ را
 در وقت صبح فیضی مخصوص بود که بر هر که نظر کردی آنکس ولی شد
 چنانکه یک صبح از خلوت بیرون آمد و کسی را نبافت که نظر کند
 اتفاقاً بیرون آمد کسی پیش در میگذشت نظر شیخ بر آن سک
 افتاد ولی صفت گشت که اگر لقمه حرام برای امتحان پیش دی

انداختندی بخوردی و هر که صباح در نظر آن مسکند شتی دلی
شدی چنانچه طایفه سبزه لعل صوفیان که ایشان را کلبه گویند
باین معنی که نظر کلبه شیخ یافته اند و نیز شیخ واحدی مذکور
مراتب سالکین آورده است که شیخ نجم الدین کبری فرماید قدس
شهر بیس النصوص فاعلم من مرقعات اوز کوه او کثره اسفار
او بذل مال او صلوة نهج او حج عینه او صیام نهج او لیکن
مراده الاله بیره و دوام ذکر و احقر دم کبار و همدلن نیز
آورده است که شیخ نجم الدین کبری قدس الله سره فرماید بانی
باورد بار چون دوا می تو منم با کس نشین جو آشنائی تو منم
کر بر سر کوی عشق ماکشده شوی شکر اندیده که خون بهائی تو منم
در کینه لا بخفی ملفوظ شیخ الاسلام شیخ حسین مغر شمس بلخی آمده است
و قتی در مجلس شیخ الشیوخ شیخ شهاب الدین و خدمت شیخ نجم الدین
یکجا نشسته بودند امام فخر الدین رازی آمد و در میان این بزرگان

بود بزرگ شست و خدمت شیخ الشیوخ را بر سید مخدوم راوده
 این عامی که بود که هم زمانه شفا شست بود خدمت شیخ الشیوخ
 فرمودند که ایشان از خلفای بندگی خواصه ضیاء الدین ابو العجیب
 سهروردی اند بعده امام فخر الدین خدمت شیخ نجم الدین را بر سر
 بمعرفت الله خدمت شیخ فرمود بالواردات الالهیه العقیبه
 النی لا تخلفها الا فهام الضعیفه چون خدمت شیخ این فرمودند مولانا
 مذکور منجرب ماند و احسان مس در خود کرد تمام علم فراوانی شده بود
 چون مجلس برخواست مولانای مذکور در خانه حضرت شیخ رفت
 عذر خواهی کرد و نادام گشت و انماس که و اچو منی را بچند مدت
 توانید بخدای رسانیدن خدمت شیخ فرمود بیست و یک سال
 مولانا گفت اندک ازین هم میتوانید فرمود بدو سال گفت
 ازین هم میتوانید فرمود یک سال گفت اندک ازین هم
 نمیتوانید فرمود بیک روز گفت بفرمایند هر چه بفرمایند آن کنیم و فرمود

نموانی کرد گفت کنیم فرمود یک سبوی بر سر کرده در خانه خمار برد
از خانه خمار آب پر کرده بیلر گفت این نتوانم خدمت شیخ فرمود
بین بگفتم همچو نوی را به پست و سی سالی باید تا بخدای رسد این حکایت
با حکایت شیخ واحدی محمول بر اختلاف نا فلان حکایت باشد
کسی بران طریق نقل کرده باشد که شیخ واحدی آورده است کسی
طریق نقل کرده است که در کتب لا بغنی مذکور است و در لمحات شیخ
معانی آورده است که شیخ کامل مکمل غم الدین کبری و جواب
امام خوارزمی که پرسیدیم عرفت رنگت فرمود و بآورد است
عَلَى الْقُلُوبِ فَتَحَرَ النُّفُوسُ عَنْ مَكَدِهَا تَقِلُّ هَسْتُ اَزْ فَوَائِدِ الْقَوَادِ
ملفوظ شیخ نظام الدین رحمه الله علیه که شیخ سید الدین باختری
در اول حال در آنجه جوان بود و مشایخ طریقت و اهل فقر را عظیم بود
و دشمن و دشمنی ندیده کردی و دوران ندیده این طایفه را بسیار بد
گفتی تا این خبر خدمت شیخ غم الدین کبری رسانیدند قدس سره

سوره شیخ نجم الدین کبری فرمود که مرا و زندگبار و برید خد سکاران که
حاضر بودند گفتند که شیخ را مصطفی نیست که در زندگبار و روزگار او
در ایشان و شاخ را بسیار بد میگوید نباید که در حضور شیخ سخنانی
بگوید چنانکه از این بیشتر گفتند نجم الدین فرمود که مرا و زندگبار و
برید ضرورت چون بسیار جهد کرد او را و زندگبار شیخ سیف الدین
او را و زندگبار نجم الدین در مجلس آمد و نشست شیخ سیف الدین چون
شیخ نجم الدین را دید از آن بدنا که میگفت بیشتر گفتن گرفتند
که او را گفتند میگفت شیخ نجم الدین سر سجده نمایند و آینه میگفت
سبحان الله چه قابل است الفصیح چون شیخ سیف الدین با خیزی
از منبر فرود آمد شیخ نجم الدین برخاست و بیرون آمدن گرفت
چون نزدیک مسجد رسید سرپس کرد و گفت که منور این معونی
نی آید همان زبان شیخ سیف الدین از میان جمع نعره زد و جای
جایگاه و بیامد و پای شیخ نجم الدین را و داد شیخ شهاب الدین که

دزان جمع حاضر بود و او نیز بیامد و در پای شیخ نجم الدین افتاد چون
شیخ نجم الدین از مسجد بخانه می آمد شیخ سیف الدین با خرنی بیاد
جانب راستنای شیخ میرفت و شیخ شهاب الدین کوز پشتی جاب
چپا الغرض آن روز هر دو بخدمت شیخ نجم الدین ارادت آوردند
و مخلوق شدند انگاه شیخ نجم الدین کبری شیخ سیف الدین را
گفت که ترا از دنیا نصیب تمام خواهد بود و در تحقیق پیش از آن
و شیخ شهاب الدین کوز پشتی را گفت که ترا هم در دنیا و تحقیق
راحت خواهد بود اما شیخ سیف الدین با خرنی را بیشتر بعد از آن
شیخ نجم الدین شیخ سیف الدین با خرنی را گفت تو در بخارا را
و ساکن شو بخارا را از اقطاع دادیم شیخ سیف الدین غرضه داشت
که آنجا علما بسیارند ثلثه نصیب ایشان با اهل فقر معلوم حال
من چه شود و شیخ نجم الدین فرمود که رفتن از تو دیگر ما و انیم از
را و بیان حکایت سماع است که موازنه چهار صد مرد صوفی

صوفی کامل منتهی در مجلس خواجہ نجم الدین کبری آنچنان حاضر
 می شدند که آفتاب حقیقی شمس نیریزی در آن مجمع در صف نعال
 جای می یافت نامی آرند که وقتی خواجہ نجم الدین نماز عشا
 گزارده بود گفت قاضی بجه رومی بغایت قابل خاصه است
 کسی برود او را دست آرد شمس تبریز از صف نعال برخواست
 گفت اگر بغیر مائی من بروم او را دست آرم فرمود برو کار هست
 چون روان شد در اثنای راه دردش گذشت که او در شمشادی
 مفقود است دست آوردن او دشوار است و برین فکر بود که
 خواجہ نجم الدین بخود را نمود و گفت چرا اندیشه میکنی من برابر تو ام
 بعده رفت و کرد آنچه کرد قفسه شهور است و از اهل و ثقیل ^{سطح} بود
 ممنوع است که خواجہ فرید الدین غطار رحمه الله علیه پیوندا را در
 خواجہ نجم الدین کبری داشت خواجہ نجم الدین کبری شیخ غلامی ^{نظیر}
 بود احوال و مقامات او در فهم نباید شمه از احوال خود منتظم ^{بود}

داده است نظم در محبتی فکند ام زورق که دو عالم در دست
 مستغرق نتوان زورق از محیط شناخت نه وجود محیط
 از زورق آب شد زورق و ز سر آسود و نسبت معنی شکل
 مخلوق به حقیقت بین که اصل وجود نشود مختلف هیچ شی
 کفر و ایمان و سنت و بدعت استیلا حجت و میان فرق
 حق پرستی و ما و من گفتن راه کم کرده زهی الحق ما و حق بلفظ
 الحق است بهم چون زبا بگذری چه نماند حق عذریا بنم عن مقارنه
 بهتر قدر اسباب العروق مشک خرق شعر قیامت کم شد در خود
 ندانم تا کیم یا جستم فالبه غفلتم جیاتم جان کویا جستم آدمی
 ولیکن آدمی در اصل چیست معنیتم یا تصورتم رسم حسنی جستم
 و چنین خبرت که من دارم چه گویم وصف خویش آتشم خاکم بزم
 آب و یا جستم عافتم دیوانه ام اندر فرافهم یا وصالی جستم
 رسم نه بر بایم نه بیجا جستم کاه رند و کاه زاهد کاه است که

مدله
 به ما و حق

که خموش ساقیم یا با ده ام یا جام صبا چشتم قطره دریا
 و دریا کشته در قطره نهان آفتابم سایه ام پنهان و پیدای چشتم
 و یکی شستم هزاران کوه و صحرایین عجب شبنم یا ساحل یا کوه
 و دریا چشتم عاشقم معشوق عشقم ساکنم پیر و مرید را بهیم یا
 بلبیم یا میجا چشتم مرده دل زنده ام یا زنده بی جسم جهان
 نور ظلمت ز هر نوش و زشت و زیبا چشتم آه زین وادی صبر
 آه زین دریا ی زرت کشتی ام دریا ام بالولوی لالا چشتم
 بی نشانی شدن نشان و بی زبانی شدن زبان بی نشان و بی زبان
 کوب و مینا چشتم ووشا نعم نجم خوارزمی همی خوانند و من
 و اله و در هوش و صبر ان تا چشیم یا چشتم ایها معشوق ز در
 گرفتارم نه مشیارم نه دیوانه نه دل دارم نه دل دارم نه جان
 دارم نه جانانه نه بی رویم نه بال و پریم نه خاموشم نه بگویم نه می
 ایم نه بگویم نه در گویم نه در خانه نه چون فرما میکنم نه چون پرویز

نشینیم نه چون دبسم نه را بیم نه چون شمع نه پروانه نه از نگو
خبر دارم نه از سغلی اثر دارم وطن جانیه دکر دارم که اینجا
آخانه نه از جنت تمنائی نه از دوزخ تهرائی ازین خوشتر
بود جایش بمن تنهای سوره نه در کج مناجاتم نه در کوی
خراباتم اختلاف عقل طاماتم کشیده رطل مسنانه بیار آن
جام جان افزا بر از خاظم سودا بروی شوازم و از
مادر آری بار فرزند نه جو آتش کرچه چاکم نه از باد م نه از
خاکم جو آب از این دآن پاکم بگفتم سرفسانه الا ای نجم اگر
خواهی مسلم ماه ناماهی بسوی حضرت شاهای قدم بردار مردانه
از اهل و ثوق سماعت که شیخ الشیوخ متبع شهاب الدین سهروردی
چون عوارف را تصنیف کرد گفت بر خواهم عرض کنید یعنی نجوم
نجم الدین کبری عرض کنید اگر او قبول کند بداند و اگر نه نشود خواه
نجم الدین کبری چون عوارف را دید گفت صغری را ازین بیاره

چاره نیست هر صوفی که این کتاب بخند و مزاده نذر اند صوفی نباشد
 شیخ شهاب الدین را بخند و مزاده می گفتی از آنجه که برادر زاده
 خواجه ضیاء الدین ابوالنجیب سرور دی بوده اما آنکه شیخ شهاب الدین
 خواجه نجم الدین را خواجم گفتی سبب آن بیفین معلوم نمیت کجایان
 کرده میشود که الله اعلم از آن خواجم گفتی که خرقه خاندان خواجه
 کبیر زباده شیخ شهاب الدین سرور دی را بواسطه خواجه نجم الدین
 کبری رسیده است و دو کبیر لادلیا که سید محمد مبارک علوی کرمانی
 آنرا بخوابانیده خورد در مناقب پیران چشت جمع کرده است و زنکته
 در بیان خرقه آورده است که کاتب حروف بخط مبارک سلطان
 الشایخ شیخ نظام الدین نوشته دیده است که رایت و بخط شیخ
 الاسلام شهاب الدین السهروردی اند ذکر بعضی المشایخ و ارباب
 خرقه الی المجتهد و بعده رخصه علی السجیه و غیره من المشایخ و
 نفقه خرقه الی ابی بنی علیه السلام و الاغما و علیه علی حدیث ام خالد

والمشايخ فيه طريقتان الطريقة المحسنة والطريقة الكيمائية نامة
عزم البس غلبا وهو البس احسن البصري والكبيل بن ضياء خورده
احسن البصري معروفه واما الكبيل البس عبد الواحد بن زيد والبس
هو ابا يعقوب السوسي والبس هو ابا يعقوب الطبري والبس
ابا القاسم بن زرفان والبس هو ابا العباس بن ادریس
والبس هو داود بن محمد المعروف بن خادم الفقرا والبس هو
محمد بن مالكيل والبس هو اسمعيل القهري والبس هو شيخنا ابا
احباب احمد بن غمزة لصوفي والبس هو هذا الفقير الى الله تعالى
صاحب سير الالبا ابو احباب كنيت خواججه نجم الدين كبرى
واحمد نام دوست از خزانه جلالی معلوم شده است ان شاء الله
ذکر آن کرده خواهد شد آیدیم بر سر سخن که از تائید قبول ادعوا
قبول جمله جهان شد جمله مشايخ طریقت بر اعوارف انا
است سماعت که خواججه نجم الدین کبری در خواب دیده که در

و خنی بزرگ است شاخها بسیار دارد در هر شاخ وی سوار است
 و یک شاخ خواجه بنیر سوار است بعد دید که همه شاخها خشک شدند
 مگر شاخی که در آن خود سوار بود آن ترو تازه ماند این جواب
 پیش پسر خود خواجه ضیاء الدین ابوالنجیب سهروردی رحمه الله
 حکایت کرد خواجه تعبیر کرد که معانی در خاندان تو باقی ماند
 دیگر همه اهل صورت کردند قتل است از برهان الانقیاء که در
 مناقب پیرانی که متذخر از پیران تذکرة الاولیاء اند تا لیف
 شده است که شیخ نجم الدین کبری را شبی وقت نهج صحبت یاحرم
 انما دیشب شهاب الدین سهروردی نام بر روی نشست که چه وقت
 است که درین کار مشغول شوند همان ساعت نشسته بدو رسانیدند
 چنان مطلقه کرد فرمود ازین مشغولی فرزند می متولد خواهد شد که
 بدین سالکان از وی ارشاد یابند قتل است از تبصره که
 گفت معرفت ذات حق را من حیث انه بعلمه و بجهله غیره

نسیب بهونه گویند هیچ مخلوقی از ان هیچ ادراک نکند و گفت شود
و ان حق من حیث ظهوره بالمشاهده و از اخمص و اشرف علوم
مکاشف است جز بزرگان و کاملان مقربان نمانند مافی الارض
الا الله و لیسن فی الدارین غیر البیت و رده کسبست جمله
با یکی بدیده خراب و رده و سرفنا و در وحدت و قنار ملک و
ملکوت و کل شیئی ملک الله وجهه هم ازین عالم است و گفت
از عارف عبادنی نباید که بدان از کشف معلومات خود بیان
تواند کرد و من لم یذوق لم یعرف رابعی ای دوست حدیث
عشق و بیکر کوشت و زکیل حروف این سخن میرونت اگر
دیده دل بازگشائی نفسی معلوم شود که این حکایت چوشت
و غرض اکابر از کشتن و بختن این علم بیش از تنبیه و تشویش
است و گفت طالبان خدای در دو قسم منقسم اند اصحاب العشق
والافکار و اولواکشف و الالبصار و هر یک از ایشان در

در انقباس این مطلوب طریق است معین اما اهل بحث نظر ننوا
 که به ترتیب مقدمات تقریر و اوله و حج بقضای راه مطالب خود برسند
 این طریق اگر چه محمود است اما چون از نور فیض خالی باشد حاصل
 آن بعاقبت جز خیریه مذموم نبود و حیرت دو گونه است حیرت
 نظار است و حیرت اولوالالبصار حیرت نظار مذموم است و آن
 از تضاد مشکوک و تعارض اوله بود و حیرت اولوالالبصار محمود
 آن از توالی تجلیات عنانی بارفات بود در مشاهد کبریا و شهبها
 توحید و عجایب موز و احکام ربوبیت اما اهل کشف و بصیرت متعقبات
 باطن و تفریع محل متعل و در دام توحید بمشتمای مقاصد خود میسند
 و هو الوصول الی معرفه الله و لقائه ^{نظم} در منزل در دبسته باشند
 و در اوان جان کشاده دستنه چالاک شده ندبسیکام ^{نظم} از
 حوی صدوت باز رسته فانی ز خود و ز دوست باقی و بن طرفه
 که نمیند و مستند این طایفه از اهل توحید باقی همه خوشتر ^{نظم}

در مشرب اهل نظر

منشی
 تقطاع من الدنیا الی الله
 هوال صریح

این طایفه وجود آفریدگار تعالی بی ترتیب مقدمات غفلت ادرار کنند
به مات بیمار اورا رسند بر اکسوان با مستلزال فوت طمس جاش
افتدانی اند شک رباعی کوهی که بداند نفسی سرارشش کوکوش
که بشنود و بی گفتارش معشوق جمال میاید شب روز کو دهر
که بر خور روز و بدارشش شرح سپادی این معرفت که در دوش
ارواح ایشانست در طی حروف کلمات نکتی و گفت چون ساکن
از حبس و او چه این طبعیت خدای دیند و دید و اورا بنور احدیت
بکحل کرد و اند و غره سر آمد نور السموات و الارض نقاب
با و در بیان ننند بدانکه سخن از قرب الیه من مهمل الوری بر معنی
و در و جلالت الله المشرق و المغرب نمایان شود و افق و جبهه الله
و فراسو خائنه کل شیء یا کتب یا او بگویند بیست با خدا خبر او محال
بود و در و زبان و با زبان همه هیچ و بیست این همه زیاده
بر اینکات خم و دست کنند همه یک رنگ اینجا عارف را نشاند

غنايت ثبت الله الذی استوای باید تا در اینی کن. و اگر نه بلکه
 شود چندی نهر اسالک و این مقام از راه افنادند و نه آید
 فاسده چون حلول و اتحاد و غیر آن گرفتار شدند اینجا سر و صد
 و معرفت و ایمان ثابت که آنرا خلوت گویند و فنا و عدم ^{آن}
 من حیث النظر الی ذواتهم معلوم کرد و گفت چون بعین
 هویت نگردد همه طول و جمال بیند و آن حضرت ذات و هو ^{الله}
 الواحد القهار و لا یذکر الا بصار و هو اللطیف الخیر سبحان
 من لا یعلم ما هو الا هو و چون بشا هر موجودات نکرد همه طول و
 اکر ام بیند آن حضرت تجلی بارگاه تدلی رست سبحان من نظری
 بطونه و بطن منی ظهوره اینجا بود که هر حجاب غرت و ردا کبریا
 معلوم کرد و و محقق شود که خدای عز و جل را جز نورسطه ردا
 که با منوان دید و چون حقایق احکام ظاهر و باطن تمام داشت
 بدانکه حق تعالی بر آنچه وجه توان دید و چه وجه منوان دید برائی

از عشق کربل در آید و بدین معشوق ترا سهل نماید دیدن
ز نهار بایه اش قناعت میکند جز سایه میندازد که شاید دید
چون دیده دل بنور معرفت بینا گردد و این معنی ظاهر تر از اولیات
شود و ربائی که نسبت که عقل کو بدو جز تو یا کس دارد هست
نبرد جز تو من از تو چه گویم و چه نام گفتن میگوید و می شنوئی
کو جز تو و گفت پیش ایمه کشف اسما و صفات دو نقطه منزه
است و یک معنی و در کتاب سنت ابن معانی بیشتر بلفظ اسما
می آید و البته طالب محقق درین مقام آنست که اول اسما و
صفات او را بطریق ایمان از ادبیا و اولیا فراگیرد پس راه
ایشان برود تا بنور متابعت ایشان برحقابن ابن اسما
اطلاع یابد و از راه بدل و گفت و گوی چیزی نتوان در دست
و گفت سادات طریقت و خزینه اسرار و حدت بتعلیم حق
تعاریف او ندیده اند که صفات حق غر و جبل از وجهی عین آنست

ذانت و از وجهی غیر ذات چه اسماء او غر سلطانة جمله معانی
 و اعتبارات و نسبت اضافانست و آن ازین وجه عین
 ذانت که اینجا موجودی دیگر نیست که مغایر داشت و از آن
 غیر ذانت که مفهومانیش علی الاطلاق مختلف است و کثرت
 اسما از اختلاف موجودات و تغایر معانی و اعتبارات
 میخیزد و بهینا اسرار غامضه وحی و عالم و مرید و قادر
 از آن اسم است که بخایه آن قدیم فایم است و ^{الحقیقه} اسماء علی
 آن معانی قدیم است و آن الفاظ اسماء اسم است و گفت
 اسمی جامع است آن ذات قدیم را از آن روی که موصوفست
 بجمع اسما و صفات من حیث ظهوره و بطونه و از اسما
 بیج اسمی را این عظمت نسبت که این اسم را است و گفت
 رنمن اسمی است که آن ذات تبارک تعالی را از آن روی که
 اوار وجود او از حضرت جلال او بر اعیان مملکت اشراق

میبندد و این رسم را با غیبت بیعت نسبتی نیست از آن روی که
 غیبت بیعت است بلکه بحقیقت ظاهر مخصوص است بخلاف اسم
 که او غیبت شهادت و ظاهر و باطن را فرا میگیرد و این دو اسم
 در نهایت عزت و جلالت اند اسمای دیگر که در حق آدمی ادراک
 آن ممکن است عارف بنفس خود و نفس بنفس احکام آنرا بداند
 و در ادراک میکند و گفت در خبر است که هر آسمانی را و هر ملک را در
 معین نقد است که فوت ایشان بخت آباد آن بود آنکه تطفیف
 دارند و ندارند و آنکه عظیم گوید ستارگان و بدو علم آدم اسماء
 کلمات خاصه خلیفه خدا و مظهر نام الوهیت آدم است بیست
 فرستادیم آدم را به بیرون جمال خویش و صحرانها و نیم و
 و این مقام سه اری عظیم است و ضرر خلق در سماع خویش را از
 نفع باشت هر آینه عثمان بیان کشید او بتر و گفت اسماء
 خدا درین عالی در عزت نمینجد و در تقابل آن نبر او کسی مطلع

ابد الابد

مکرود و در سائر ثمرات به فی علم الغیب عندک این بود و لو ان ما فی
 الارض جیسا من شجرة اقسام و البحر یحید من البحر سبعه البحر ما نفدت
 کلمات الله و گفت افعال او جلالت قدرته و دو قسم است غیب
 شهادت که آنرا در کلام جمید امر و خلق خوانده است الا انما یخلق فی
 الامر عالم خلق عالمی است که اشارت حسی بدان راه باید و آنرا
 عالم شهادت و عالم ملک و ملکوت و عالم اجسام و عالم سفلی
 خوانند و دلالت این الفاظ بر آن یک معنی بر سبیل نزاد
 است و عالم امر عالمی است که اشارت حسی بدان راه نباید
 و آنرا عالم غیب و عالم ملکوت و عالم ارواح و عالم علوی خوانند
 و این همه الفاظ مترادف است بدان یک معنی و گفت موجود را
 یا کو بنه و دو قسم اند یک قسم آنست که بعالم اجسام بوجهی الوجود
 تعلق ندارد و ایشان را کرد بیان گویند و ایشان نیز دو
 قسم اند قسمی اند که از عالم و عالمیان بهیچ وجه خبر ندارند یا موفی

جنال عدد و جمال مندرخاتم و ایشانرا ملائکه مهیمه خوانند و
فسی اند اگر چه بعالم اجسام انقاس ندارند و شهود و قیوس
شیفته و متحیر اند اما حجاب بارگاه الوهیت اند و وسایط مضی
ربوبیت اند و سبب و ریس ایشان روح اعظم است و در ملا
ایلی از و عظیم تر روحی نیست و او را باعتباری قلم خوانند که
اول ما خلق الله القلم و باعتباری عقل اول گویند که اول
ما خلق الله العقل فقال له اقبل فا قبل ثم قال له ادبر فا دبر
ثم قال وعزقی و جلالی ما خلقت خلقا اكرم علی منك یک اخذ و یک
ادخبل و یک اعاقب و این روح اعظم صلوات الله علیه در
اول این ملائکه است و روح القدس که او را جبرئیل گویند عزم
و مصطفی آخر و ما لنا الاوله مقام معلوم و قسم دیگرند که ایشانرا
روحانینا گویند ایشان نیز دو قسم اند فسی ارواحی که در
سموات تصرف میکنند و ایشانرا اهل ملکوت اعلی خوانند

خوانند و قسمی دیگر ارواح اند که در ارضیات تصرف میکنند و ایشان
 اهل ملکوت اسفل اند و گفت حقیقت آدمی که آنرا الطیفه مبرکه عالم
 ربانی بنواهند زنده سر عالم ملکوت است او مرکب است از دو عالم
 روحانی و جسمانی و اکمل موجود است و پیش اهل بصیرت میان
 او و میان حق غر سلطانیه هیچ واسطه نیست و مقصود از همه اعمال
 اوست الا مقربان ملا را می گویند مستثنی اند و گفت و درخ که آفریده
 است بکمال عاطفت و رحمت آفریده است باش تا جمال الرحمن
 از متق غرت بیرون آید و با تو گوید در شارت سبحانی علی همنم
 زبان نیست فی قعر تا بحر صبر چه سر است و گفت جمال فران بی نقا
 در آینه دل شمع نور قنوت توان دید بوسیده فکر و رهنمایی
 غفل هرگز بدان نتوان رسید و گفت عالیه است که واسطه است
 میان عالم ارواح و عالم اجسام و جماعتی از علماء و حکمت آنرا
 عالم مثال خوانده اند و آنرا پیش محققان نفسی است بعضی را

که فواید مانع در ادراک آن شرط است خیال متصل خوانده اند
و مناسبات عجایب این درین عالم است و بعضی را که فواید مانع
در ادراک آن شرط نیست خیال منفصل میگویند و بخشد ارجح
ترویج جساد و تشخیص اخلاق و اعمال و ظهور معانی بصورت مناسب
مشاهدات و ادوات مجردات در صورت و در شباح جسمانی درین عالم
است و معتقدی تمام جبرمیل را عظم بصورت و جبهه کلیدی رضی الله عنه
درین عالم و بدی و کد مشتکان از این دنیا و اولیا صاوات علیهم السلام
مشایخ و سادات طریقت در صورت و در شباح مشاهده میکنند و درین
عالم است و خضر عظم درین عالم می بینند و بهنا اسرار عجیبه
و کفایت طور ولایت و راهی طور عقل است و از جمله احکام مدکات
آن طور آنست که در بود حق را خنم قهره می ترتیب مقدمات
عقلی ادراک کند و سر فرب و بهر موجودی فهم کند و چون جلال
فرب حق سایه بر عارف اندازد و در نظر او قرب معنی غم

عزم و جبر بمل و عرش و سدره و مومن و کاف و مورچه و پشه
 بقیوم وجود یکسان کرد و فانیان و بواقتم و جهالند و همچنین ظهور
 سلطان عشق از خواص این طور است و این مرتبه از خواص
 آدمیان است ملائکه را از این نصیب نیست و در حیرت که فرشتگان
 ندانند که الود و وجه بود راه عقل و علم ناب حاصل دریا می عشق
 بیش نیست بعد از آن حیرت و بی نشانی است اینجا بود که
 حدثان بر خیزد و اترام مقام حصول خوانند و آنچه گفته اند السفر
 سفران سفر الی الله و سفر فی الله السفر الی الله اینجا با خرسد
 سفر فی الله بدانند تا اکنون سیر عاشق بود عشق بعد از این
 سیر عشق بود و عاشق بیست در نوکی رسد کسی تا نزد پادشاهی
 نو مرغ نوکی شود و لی تا پیر و بیال تو را عجب این طور را آنها
 نیست و احوال حیرت و معلوم نکرد و سلوک غالباً بشرط
 جزیه است نه آنکه هر که طلب کند بیاید و هر که سلوک کند مقصود

برسد و گفت عجایب ظهور نبوت از سر پیر داشت و این از
غرایب علوم مکار شفا نیست بیضاغت عقل درین معنی نظر
نشان کرد که معرفت آن بر فوری دیگر موقوفست که درای
عقل است اشراف آفتاب محمدی باید و اگر نه پیدا است که چراغ
عقل چه اوزار که تواند کرد ز خمی خفقت محمدی غم که حق تعالی بخود
خودش خطاب بکن که و علیک عالم کن تعام و کان فضل الله
علیک عظیما و گفت طایفه را از اکمل ادبیای امت محمدی از
ادواق طور او عدم نصیب است و ایشان را ادولبا خوانند
و ورثه و اخوان حضرت مصطفی ایشانند و اشوقا الی لقاء
رضوانی من بعدی اشارت بدین طایفه مخصوص است و گفت
ادولبا دو قسم اند اولبای مردود و کمل و ایشان هشیار
و اولبای مستهلک کامل و ایشان مستانند و اولبای مستهلک
چون از مصیق بشریت بیرون بروند و در فاسوس اهدیت

احدیت غرق کردند و در شهود جلال و جمال صمدیت محو گردانیدند
 ایشان را از خودی خود آگاه می نمود و بدیگری بجا پردازند این طایفه را
 از اذواق بطور نبوت بهره نمود و ایشان را بدخوت مشغول کنند
 و اما اولیاء و در این چون از ظلمت کون و تاریکی حدشان بگذرانند
 در زمان و مکان را در حق ایشان مطلق کنند و ایشان را از ایشان
 برابند باز شرف جمال ازل ایشان بایشان دهد آن مقام را
 اثبات بعد از آن خواهند آن طایفه خلعت نیابت پوشانند و برگری
 خلاف نباشند و حکم ایشان در مملکت نافذ کنند خبر نبوت شریع که
 ایشان در میان خود دیگر از همه ذواق مکاشفات انبیاء صلوا
 الله علیهم اجمعین بانصیب باشند و گفت هر که ایمان و نیاز آلت
 را در این سازد و نظر از استیفاء حفظ و جسمانی برگرد و مما
 زلفانم یفتون منب عین دارد بصورت در دنیا بود و بدل
 از اعلیٰ هر آینه او را معاینه عظیم بود و در سوک صراط مستقیم

نعم المال الصالح للرجل الصالح تا همه در رضا او صرف کنند لازم
رجوع و مستعبر و ملکوت بود فی منق صدق عند ملک مقدر
هر که بجای دنیا است آن شبها طبع سازد و همگی اوقات خود
در تحصیل مطالب لذت نفس اماره مصرف دارد و مآب منزلت
در کاتب حجب نم بود و گفت ارواح انسانی را بعد از موطن است
نشأته و موطن بسیار است نشأه اول حسنی است که آنرا زیاده
میخوانند و کم این نشأه از زمان ولادت بود تا بوقت مرگ
و در آن نشأه از وقت مرگ است تا وقت حشر و در احکام این
نشأه عجایب بسیار است آدمی همه احوال و اعمال و اخلاق خود را
مشخص باز بیند بصورتی مناسب آن عالمی است که آنجا ظاهر باطن
کرد و باطن ظاهر شود هر صفت که در آدمی در دنیا غالب بوده
باشد او در آن عالم بصورتی مناسب آن پیدا شود اگر غالب محبت
جمله بود مثلاً بصورت پندگی ظاهر گردد اگر قوت شهوت بر دیگر

و بگویند: ایسه کرده باشد بصورت خوکی پیدا شود و سپهر نشاء
 خست و آن نشاء نشاءنی رسته غنیری مفاهیته النشاء
 الکاینه فی الدنیا و در احکام آن نشاء عجایب بسیار است و عقل
 از ادراک اکثر آن عجایب و احوال مغزول است و احکام آن
 موطن یا بنوریان ادراک توان کرد یا بنور کشف و از عجایب
 آن روز یکی آنست که نسبت با طایفه پنجاه هزار سال نماید و نسبت
 با طایفه دیگر کمتر نماید آنرا در قیامت کبری میگویند و لفظ قیامت
 مشترک الدلالة است عند ارباب البصائر آنرا بر روز معین ^{اطلاق}
 میکنند و آنرا قیامت کبری میگویند و بر روز مرکب ^{اطلاق} طبیعی
 میکنند و آنرا قیامت صغری میخوانند من مات فقد قیامت
 و شارت برین معنی دارد و بر حالت و رسول عارف الطلاق
 میکنند آن زمان که گویند در لفظ او بنور وحدانیت شود منظم میگردد
 و لا یعنی الا هی النجوم و آنرا قیامت غظمی میگویند و باها مفسد

دین قیامت کبری است و شرح آن در کتاب سنت مفصل آمده
است و در رک حفایین و حجاب آن بر انوار اطلو در ولایت
بنوت موقوفست و وقف الله در سراره بعد ازین نشانه
و شرح لذت آن در کاینل و موازین عقل کنجد فلا یعلم نفس
ما کنفی لهم من قرة اعین و سعاده و قسم اند مقربان اند
اصحاب البهیم اند بهشت و حور و قمعور و مرغ و حلوا و صحای
البهیم و بهشت و تجلی معرفت و نور و تقا مقربان را اکثر ال
بجته البله و غلبون لذوی الالباب بیت و بهشت فلک
همه فیما مان و بهشت نو و دوزخ آشا مان اما دشمنان و کفار را
بعد از مشرب کشته دیگر میشنیت و آن نشانه دوزخ است
و گفت عجمی عظیم بود که کسی منشین با پادشاه وجود را شاید
در سخنان خلافت دارد بکدر و کند در کلخ طبعیت خود را
بنجاسات شهوت آلوده گرداند تا هم ای بلند ان بعقل و جان

جان شریف میکیند بن بلند را بچفت خوشن را ندیده بد
 همه آدم نور رسیده اید همه نه بس تجارت بود سلطنت اید و
 روزه بند که نفس اماره بفروختن و فحش عالم نور را بمضیق
 عالم روبرو بدل کردن بیت زشت نبود روح قدسی منظر و انگا
 تو خود غرور آبا و کتی نمیش اهرن داعی لطف و مبدء ترا بخود
 دعوت میکند و تو نقصانم میکنی و جمال ازلی نفس نفس خود را
 بنو نماید و تو طعامی نیمایی لذات حقیقی ترا میطلبند و تو از
 میگری و لذات مجازی از تو میگری و دوران می آویزی
 امروز که زمام اختیار بر دست تست اگر کاری نکنی فردا که
 دست جلالت تصرف کند و الا مر بومیند لند نقاب بند
 اختیار از روی کار تو بردارد و ضادی عزت نذا کند که لمن
 الملك اليوم لله الواحد القهار ترا فریاد با حیرت تا علی طاقت
 فی جنب الله سود ندارد و مثل و معنی بر و ب اختیار از رساله

که در میان سبکترین تصنیف کرده است و گفت طرق الی الله
 بعد از انقاس مخلوقات است و با کثرت تعداد محصورات بر
 سه نوع یکی طریق ارباب معالقات و معلقات و صوم و تلاوت
 قرآن و حج و جهاد و غیر آن از غماهای ظاهر و این طریق چهار
 است و اصلا آن بدین راه و زمان طویل اقل فلیل اند و دوم
 طریق اصحاب مجاهدات و ریاضات است در تبدیل اخلاق و
 تذکیه نفس و تخلیه روح و سعی و جیهانی که تعلق دارد به مراتب
 باطن و این طریق ابرار است و اصلا آن بدین راه بسیار از
 طریق اول و لیکن با این بهم از نادانست و سیوم طریق
 الی الله و طایران با این است و این طریق شطار است از
 مجال فزایی و سالکان مجذوب و اصلا آن بدین راه در
 بدایت بسیار تر باشند از دیگران در نهایت و این طریق
 مختار است مبنی است بر موت بارادت و من و است در

درده اصول اول نوبه است و آن رجوع است سوی خدا
 چنانچه موت رجوع است بغير ارادت و آن خروج است از کائنات
 و هر چه از خداست با زوار و از مراتب دنیا و آخرت آن کائنات
 است و اصل دوم زهد است در دنیا و آن خروج است از متاع
 شهوات دنیا اندک بسیار چنانکه بموت بیرون آید از آن
 و حقیقت زهد آنست که ترک دنیا و آخرت کند و اصل سوم
 توکل است بر خدای و آن خروج است از حساب و نسبت
 بالکلیه ثقیله بالذکر چنانکه بموت و اصل چهارم قناعت است و آن
 خروج است از شهوات نفسانیه و تمتعات حیوانیه چنانکه بموت
 پس خفصا رکند بالابد منه و اصل پنجم عزلت است و آن خروج
 است از آمیزش خلق بانقطاع کردن از ایشان چنانکه بموت
 گوارانجه منت بپوشد و باشد همچو مرده پیش غسال تا غسل
 دهد و او را بآب و لایت از جنابت اجنبیه و لوث حدوث و اصل

غزلت غزل حورس است از تصرف در محسوسات زیرا که هر
آفتنی و فتنه و بلائی که بروج است بحورس است و اصل ششم
ملازمت ذکر است و آن بیرون آمدن است از ذکر غیر خدا
به بنیان غیر خدای چنانچه بموت بر قضیه فا ذکر و بی ذکر کم
بدل شود ذکر تبه مذکور به و مذکور به بذکر تبه پس فانی شود
ذکر در ذکر و باقی ماند مذکور حالی که خلیفه بود مرزا اگر از اصل
هفتم توجه الی الله بکلیه وجود خود است و آن بیرون آمدن است
از مبر و داعیه که میخواهند سوی غیر حق چنانکه بموت و اگر غرضه
کرده شود برو جمیع مقامات انبیاء و رسل التفات نکند و
آن با عرض از خدا بیتی لفظه و اصل هشتم صبر است و آن
بیرون آمدن است از خطاهای نفس مجابیده و مکابده چنانکه
بموت و ثابت بودن است بر مبدائی از مالبومات بمحوبات
نفس و اصل نهم مراقبه است و آن بیرون آمدن است از حول

از حواله قوه خویش چنانکه بموت حالی که مراقبه کننده باشد پیش
 ثانی حق را پیش آئینده باشد از غیر خدای مستغرق باشد و در بای
 محبت خدای و روح او بنالید بخدای یاری خواهد بود و توکل کند و از
 فریاد رسی خواهد و اصل و بهم رضاست و آن بیرون آمدن است
 از رضای نفس بدر آمدن در رضای خدایه تسلیم مر حکمهای
 از لیه را و بتفویض سوی تدبیرهای ابدیه بلا اعتراض و اعتراض
 چنانچه بموت نقل است از بریان الایقبا که فرمود صوفی را
 می شاید که در سماع حاضر آید که مشایخ سلف جمله سماع شنیده اند
 باید که تکلف نکند و چون وارد بدید آمد و اگر سیری حاضر باشد
 نماند از آرام گیرد و اگر دارد قوی بود ویرا بنشیند و تکلف نه
 نشیند و در سماع سه چیز نگاه دارد مکان و زمان و اخوان
 مکان باید که فروغ باشد زمان باید که در وقت فراغ باشد
 اخوان آنکه بهمیکنش باشند و صحبت با جنسان و رایی بمندها

است و نیز نقل است از برهان الاتقیا که فرمود مریدانگاه
 خرقه پوش که داند بدان استقامت تواند کرد و بر عبادت
 و ریخ طریقت و مجاهده و ریاضت اهل حقیقت صبر تواند کرد
 و از عهده آن تمامی بیرون تواند آمد چون خرقه میپوشد خوش
 برنگ مشایخ ماندم باز بنماید و آنرا اگر معنی نباشد جمله مشایخ
 روز قیامت خیم او باشند و اگر معنی بجا آرد جمله مشایخ شفیع او
 شوند و در خزانه جلالی آورده است که از بعضی کتب اصحاب شیخ نجم الدین
 معلوم شده است که خدمت شیخ نجم الدین کبری قدس الله سره العزیز
 را مشایخ بود یکی اسمعیل فصری و دویم عمار بن یاسر و سیوم
 شیخ ضیاء الدین ابوالنجیب سهروردی رضوان الله علیهم الثمین
 و از بن سب و راسته پسر زانش میگفتند زیرا چه مدد و فوت او
 از مشایخ بود و نیز در خزانه در باب سند خرقه مشایخ آورده است
 شیخ ابوالجباب احمد بن عمر الصوفی المشتهر بنجم الدین کبری خرقه

خرقه از شیخ اسمعیل القصری داشت و او از محمد بن مالکسل داشت
 و او از داود بن محمد المعروف بن جادم الفراء و او از ابی العباس
 بن ادیس داشت و او از ابی القاسم بن رمضان داشت و او
 از یعقوب الطبری داشت و او از عبد الله بن عثمان داشت و او
 از یعقوب النهروری داشت و او از یعقوب السوسی داشت و او
 از عبد الواحد بن ندید داشت و او از کبیل بن زیاد داشت و او
 از امیر المؤمنین علی بن ابی طالب داشت رضی الله عنه و غنم
 از رسول صلی الله علیه وسلم داشت و ابی حباب
 صحبت و اخذ طریقت از شیخ عمار بن یاسر الاندلسی داشت و او
 از شیخ خبیاء الدین ابی النجیب عبد القادر السهروردی داشت
 و او از شیخ خبیاء الدین داشت و او از ابی بکر بن ج داشت و او
 از ابی القاسم کرمانی داشت و او از ابی عثمان المغربي داشت و او
 از ابی علی تائب داشت و او از ابی علی الخردباری داشت

از جنید بغدادی داشت و او از سری سقطی داشت و او از
معروف کرخی داشت و او از دودغانی داشت و او از
حبیب عجمی داشت و او از سید القابعین حسن بصری داشت
و او از امیر المومنین علی ابن ابی طالب داشت کرم الله وجهه
مناقب خواجہ نجم الدین میش از آنست که درین مختصره
جہاد اکبر از اخ و اق طور مصطفی صدم با کمال وجهه پدید
بود و در جہاد اصغر نیز از درجه او صدم او را بنفسی حاصل
شد اثر زہر بود و بی غیر مصطفی صدم در مدت باقی عمر داشتند
تا آخر وفات ہم بدان اثر زہر شد و نکته باقی داشتن اثر
زہر وفات دادن بدان اثر آن بود که او را صدم باقی
و جہات کمال و درجہ شہادت نیز حاصل کرد و هیچ فضیلتی
فوت نشود و خواجہ نجم الدین کبری را نیز شہادۃ شریفہ چارہ شد
چونکہ نشان شہید گردانیدند و ازین درجہ بیجا صدم نیز پدید

بهره نمده شد خدا بمتعالی هر ساله که باد و نسوان خود کنند
 بی کمیتی و سری نباشد و قصه آنچنان بود که شیخ محمد الدین
 بغدادی که ذکر او بالا که نموده است جوان صاحب جمال بود
 در زمان خود در خور و بی نظیرند داشت هر دیده وری فریفته
 لغای او بوده زبان حال هر یکی این بیت میگفت بیت
 چشمان من از روی تو بیننده میرند هر چند که بیند به بیند به
 بیند دختر محمد خوارزم شاه فریفته جمال او بود و زیه
 شیخ محمد الدین در بغداد نشسته بود با شاخوی شطرنج می خست
 شیخ نجم الدین کبری با جماعت مریدان در بازار میکندشت
 نگار او بر شیخ محمد الدین افتاد و بد جوانی بحسن صورت و لطیف
 سیرت آراسته قابل بیت باطن بالاتر از زیبایی ظاهری بوده
 صورت و سیرت او گشت بیت خدنگ غمزه خوبان خطا
 نمی افتد اگر چه طایفه را هر را سپر گیرند خواه نجم الدین کبری که

شاهد باز عالم ملکوت و جبروت بود و بمثلثات ملکوتیه
و جبروتیه مقید نمیشد بطیفه مصطفی صدم سرمد مازع البهر
و باطنی و چشم و شمع جمال باکمال شیخ محمد الدین او را مقید
نکرد اندر زبان مفتضای حال این مصراع بخواند مصراع مشکل
کسی دام آورد مانند تو شبها ز راه زینجا سهری عظیم است
عارفان کامل دانند ناقصان برین حال طعنه کنند و کاملان
غبطه برند و مثل قصه زینب زنند چون خواجیه نجم الدین را عتقا
را بنیاد از دست رفت حبله انبساط او بست و خادم را
بر خواجیه محمد الدین فرستاد و گفت آن جوان را بگو با با خواجیه
نجم الدین شطرنج باز شیخ محمد الدین فایده کنی که در شش فی الحال
ایستاده است و با شطرنج آورد پیش خواجیه در شش خواجیه
با شیخ محمد الدین شطرنج باختن شروع کرد و در هر مهره که می
ارشد میگرد و در مقامات ملکوت طیفه میکرد و این

میکردانند تا آخر چون مات کرد و اصل بحق گردانید و در طریقت
 مجاز گردانید شیخ مجد الدین شیخ کامل گشت و مریدان او صاحبان
 احوال سینه گشتند و مصنف مرصدا و العباد یکی از مریدان او بود
 مصنف رساله یکبیه بچند واسطه بریدی از مریدان او میرسد آنیم
 بر سر سخن آنکه چون شیخ مجد الدین در سنه طریقت جلوس یافت
 دختر محمد خوارزم شاه که بعشق او مبتلا بود حیلها انگیخت تا
 شیخ مجد الدین نوع دلنغافی سوی او کند شیخ مجد الدین در محبت
 خدای تعالی چنان رستغرا و درشت که از خود بیخود بود و التفات
 سوی غیری از کجا باشد چون مدتی بدید گشت مقصودش بر نیامد
 بکنک و اضطراب عشق مبتلا گشت حکایت عشق او منتشر شد
 پدرش را و فامت حاصل گشت غرور سلطنت در کار داشت
 در کشتن شیخ مجد الدین غرم مصمم گردانام عشق او از جهان
 برداشتند که از انکاشت ناپا و را گشتند بعد گشتن با خود انداختند

شیخ محمد الدین محبوب و مشهور شیخ نجم الدین کبری بود که رانی
دل شیخ نباید غلامی در سلطنت من رساند با انواع هدایا برای
عذر خواهی پیش شیخ آمد همین که نظر شیخ بر او افتاد گفت خون
محمد الدین آورده خون بهای او اول سرتست بعده سرختم الدین
و سرهمه بلباق خون شیخ زین نفس را ند چنان می کند شست که بماند
معاون بانه لک سوار در ممالک او در آمد و منصب و تاراج کرد و
محمد خوارزم شاه و اعیان او را ز بر تیغ آورد کافران در غنائم
شیخ در آمدند و نور سهند که تیغ بر شیخ گذارند بنسوار سهند
گفت ما سه روز شما بر ما قادر شدن نخواهید توانست و تا سه
سره روز سبب آن بود که بعضی سالکان از بعین گرفته بودند
سه روز از از بعین ایشان باقی مانده بود سه روز تا بگذرد
و آن سالکان را او را ملحق کرد این چهارم روز آن واصل
همه بر شیخ شهادت یافتند پس آن اندام این چه شغل ساکا

سالکان بود که جهانی زبر و زبر و خراب شد کار بیان رسید ایشان
 بر سر شغل خود بودند تا بمقصود رسیدند قابلیت و شغل با چنین شد
 بمقصود کی رسید بیت لا قابل است آنکه بدولت نمیرسد
 ورنه زمانه و مطلب مرد قابل است ذکر خوابه سیف الدین باختر
 رحمه الله علیه آن عالم ربانی آن قابل فیض سجایه آن بلجاء
 اهل شریعت آن مرشد اهل طریقت آن مشرف بمعرفت آن
 مکاشف بحقیقت این شاه معدنخان بصدق و رزری خواجه
 سیف مملو و الدین باخرزی امام روزگار و شیخ نامدار بود
 مقامات عالی و احوال سینه داشت بسیار و طیار طریق شطار
 بود راه سو تو قبل ان مو تو امیر فستق و اورا چند به سابق بر سر
 بود و در عمر خود نظیر نداشت مشایخ روزگار اعتماد بر سخن او
 داشتند و جل و قایق معارف بدومی برداخته بیان علم
 اندونم بظلم درست و قتی میرد ان النما سلفی کتانی ازو

کردند گفت یکمان بیت من نیز که کنایه است سماعت از
 اهل و ثقیل که جبار اندر مخشتری معنی کثافت و ریختن اهل
 نفیوف این دو بیت گفته بود شعر ایا جیل النعوف شعر جیل
 النعوف بنم بامر سجیل "اقال الله فی القرآن قولاً کلوا مثل البهائم
 وارفعوا الی شیخ سیف الدین در جواب و این دو بیت نیست
 شعر ایا جیل النعوف خبر جیل شرمتم کل امر سجیل لقال
 فی القرآن حقاً کلوا من طیبات و اسکر الی اما نظم او در
 زمین بنده نام آور رسیده است این دو بیت نیز در گفتار او
 رباعی چون خبر سنجی رخ بختم سپاد باد با فقر اگر بود سوس
 ملک بخرم تا یافت بان من خبر از ملک نیم شب صد ملک
 نیم روز یک جو نیم خرم خوابه قطب الدین بخیار او شرمه
 علیه در دلیل العارفین موقوف سپر خود خوابه معین الدین حسن
 سبزی رحمه الله علیه آورده است که روز دوشنبه سعادت

راکشروانی

سعادت پاپیوس حاصل گشت آن روز شیخ شهاب الدین
 سروردی و خواجه اجل سروردی و شیخ سیف الدین باخرزی برای
 دیدن آمده بودند سخن در آن افتاد که صادق در محبت
 بر لفظ مبارک اند که صادق در محبت کسی است که چون بلا
 رسد بطوع و رغبت آن بلا را قبول کند بعده شیخ شهاب الدین
 سروردی فرمود که در محبت صادق کسی است که چون او در عالم
 شوق و اشتیاق باشد اگر صد هزار غنیمت بر آن برسد او را
 خبر نباشد و نگوید از کجاست بعد از آن خواجه اجل سروردی رحمه
 الله فرمود که خبر صادق در محبت کسی است که اگر او را از از یک بشند
 و بر آن بسوزند و خاکستر کنند در آن دم نزنند و ساکت باشد
 بعد از آن شیخ سیف الدین باخرزی رحمه الله علیه فرمود که خبر صادق
 در محبت کسی است که او را ضربی و المی برسد او در مشاهد دوست
 زانموش کند و هیچ اثری در او پیدا نشود و آنگاه خواجه فرمود که این

شیخ سیف الدین
 باخرزی

سعادت پاپیوس حاصل گشت آن روز شیخ شهاب الدین
 سروروی و خواجه اجل سروروی و شیخ سیف الدین باخرزی برای
 دیدن آمده بودند سخنوران افتاد که صادق در محبت است
 بر لفظ مبارک اند که صادق در محبت کسی است که چون بگوید
 رسد بطبع و در محبت آن بکار قبول کند بعد از شیخ شهاب الدین
 سروروی فرمود که در محبت صادق کسی است که چون او در عالم
 شوق و اشتیاق باشد اگر صد هزار شیخ بران برسد او را
 خبر نباشد و گوید از کجاست بعد از آن خواجه اجل سروروی رحمه
 الله فرمود که خبر صادق در محبت کسی است که اگر او را از ازار کشند
 و بر آن بسوزند و خاکستر کنند در آن دم نرنزد و ساکت باشد
 بعد از آن شیخ سیف الدین باخرزی رحمه الله علیه فرمود که خبر صادق
 در محبت کسی است که او را ضربی و المی برسد او در مشاهد دوست
 زاموش کند و هیچ اثر نگیرد پیدا نشود و انگاه خواجه فرمود که این

شیخ سیف الدین
 باخرزی

سخن شیخ سیف الدین نزد بیکتر دست زیرا که در آثار الاولیا نوشته
دیده ام که وقتی رابعه پیری را رضی الله عنها و خواججه حسن پیری
و مالک دینار و خواججه شقیق بلخی هر همه یکجا نشسته بودند و رابعه
سخن در صدق و محبت مولی میگفتند چون نوبت رابعه پیر رسید
فرمود صدق در دوستی مولی آنکس است که چون او را از علی رسد
در مشاهده دوست آنرا فراموشش کرد اند پس ما را نیز از او راست
بسختن شیخ سیف الدین با خزری که سخن همیست و در خبر همیست
ملفوظ شیخ نصیر الدین محمود مذکور است که وقتی شیخ سیف الدین
با خزری تذکیر میگفت تذکیر گرم شد بالای منبر نزد یک سقف سوراخ
بود ماری از آن سوراخ بیرون آمد و گنجی کرد و ابسناد خاق
و بدن گرفت یکی دیگر و دیگر و بدو خاق و بدن گرفتند گفت
چپست گفتند ماری بیرون آمده است گفت او را نشویش ^{بهد}
که بشنیدن سخن خدای آمده است چون شیخ از منبر فرود آید

مارد سوراخ در رفت و در رحمت القلوب ملغوظ شیخ فرید الدین
 ابو وهبی رحمه الله علیه آورده است که شیخ سیف الدین با خزرکی
 رسم بود که نماز شام بکند از روی هما بخا در خواب شدی تا ثلثی شب
 بکند شتی برخاستی امام مؤذن حاضر بود ندی نماز خفتن بکند از روی
 و بیدار بودی تا صبح عمر او همچنین کند شت تا اینجا سخن رحمت القلوب
 بود اکنون باید دانست آنکه گفته اند نوم بین العشاءین
 مکروه است آن در حق کسی که قیام شب ندارد و مگر همان بین العشاءین
 زیرا که در قیام بیل تقییم شب در قوت القلوب برین طریق ذکر

کرده است و آن احب لم یکن تا ثلث اللیل الاول و قام نصفه
 و نام سده الآخر و آن اراد نام نصفه و قام ثلثه و نام سده الآخر
 بنی کرد و است دارد و در پید خواب کند ثلث اول شب و قیام کند
 نصف شب و خواب کند سده س آخر شب و اگر خواهد خواب کند
 نیم شب اول و قیام کند ثلثات شب و خواب کند سده س آخر شب

در عوارف نیز بدین طریق آورده است و اگر حمل کنند که خواب
بعد از عشا مراد است تقسیم شب مذکور منقسم نباید زیرا که وقت
عشا بعد از عشا است که در دیار میزنند و رمی آید و آن عشر شب است
زیرا که تمام شب هوای معتدل که در آن درازی روز و شب برابر
میشود سی هکس است و موازنه و طاس در گزاردن عشا با آن
پنج هکس اول شب بیداری بگذرد و آن سده شب است تقسیم
شب آن هنگام بدین طریق آید که سده اول شب بیدار باشد
و سده دوم بخواب شود و بعد از نصف شب قیام کند
بعد از سده آخر در خواب شود و نیز از دوم تقسیم که در وقت
کرده است شب لازم می آید که عشا را تا خبر کنند تا نیم شب و آن
وقت تا خبر منجمت صباح است برای اعیان شب برگزین
جایز می دارد و هم در وقت القاب آورده است و کان مهم
من بنام اول الليل فای وقت رفته اجسی شبیه و لم بعد از نیمه

ثانیة یعنی و بود که بعضی از قایمان شب کسی که خواب میکرد اول
 شب پس هر وقت که بیدار شدی ز نوبه داشتی بقیه شب و باز بکشتی
 و خواب دادیم بار میتواند که شیخ سیف الدین خود را مانند خواب
 کنندگان میکردی و در خوابات فکری مشغول میشدی تا ثلث شب
 می افطت ثلث شب دلیل برین است تا بم حقیقی می افطت ثلث شب
 بدوام نتواند کرد نفل است از بر ثانی الاقیما شخصی بروی در آمد
 و بصد و بنار سوال کرد فرمود خادم راسته نان بر دست خوانند
 بدو سه نان بر دست داد خواننده سینه بیرون آمد شخصی پرسید چرا
 چه عطا کرد گفت سه صد و بنار خوانستم سه نان داد و گفت خواهی سینه
 بستان و نان بمن ده نان بدو داد و سینه و بنار بستند او گفت
 را بکان فروختی نفل است روزی مردی بخدمت شیخ سیف الدین
 قدس سره الغریز بیاید و گفت یا امام من مالی کامکاری در شینم
 امروز مدتی است که در مال من نقصانی پیدا شده است و وقت از

وقتی نفسم را ز محنت میباشد فرمود چون ممکن بود مرا مال فتنه
 پیدا شود و در نفس مرضی حادث شود و دلیل بر صحت زبان
 باشد نقل است از نواید القواد ما فوط شیخ نظام الدین رحمه الله
 علیه که پیش شیخ سعد الدین حمویه را در خواب نمودند که بود شیخ
 سیف الدین باخرزی را بهین چون شیخ سعد الدین بیدار شد
 از مقام خود روان گردید از آن مقام که او بوده است تا آنجا
 شیخ سیف الدین باخرزی بود سه ماهی راه بود و شیخ سیف الدین
 نیز نمودند که پیش سعد الدین حمویه را بر تو میفرستم انقضی چون
 شیخ سعد الدین راه سه ماهه را قطع کرد سه منزل ماند که شیخ
 سیف الدین باخرزی بر سه کسی را بر شیخ سیف الدین فرستاد
 و گفت من سه ماهه راه برای دیدن تو قطع کرده ام تو سه منزل
 قطع کن و بیا چون این پیغام پیش شیخ سیف الدین باخرزی رسید
 گفت او فصول است مرا نه میبند شیخ سعد الدین همانجا که بود

درستقبال

بود بر محنت حق پیوست و شیخ سیف الدین نرسید و در راه ^{الشارع} حجت
 موقوف شیخ نصیر الدین محمد که تالیف محمد ابو بکر فرشوری جمع شده است
 آورده است که شیخ سعد الدین حمویه و شیخ سیف الدین رحمهما الله
 بهمد و خلیفه شیخ نجم الدین کبری بودند و نیز نقل است از قوافل ^{النفوس}
 مذکور که سخن در اخلاق درویشان افتاد و معامله ایشان
 با اهل خصومت فرمود که پادشاهی بود او را تارانی میکشند
 مگر او را بغوغا بکشند و این تارانی با شیخ سیف الدین باخرزی
 علیه الرحمه عظیم محبت داشتی بعد از آنکه او کشته شد دیگر می را
 پادشاه کردند این پادشاه بجای او نشست بر و ساعتی متوب
 شد و این ساعتی با شیخ سیف الدین باخرزی رحمه الله علیه ^{صوت}
 درشت چون ساعتی را محل سخن شد با پادشاه گفت اگر میخواهی که
 ملک تو مقرر ماند شیخ سیف الدین را از میان برگیر که تبدیل و توبل
 ملکه از او میشود پادشاه چون این بشنید همان ساعتی را فرمود

کہ تم نور و دہر کو نہ کہ دانی شیخ را بسیار ساعی بر رفت و شیخ سبغ^{الدین}
را پیش برد مگر بی ادبانه دستار در کردن باستخفاف دیگر الغرض
چون شیخ سبغ الدین رفته اللہ علیہ در آید ہمیں کہ نظر بادشاہ
بر او افتاد تا اور اچھٹو نہند و حال از تحت فرود آید بعد از تمام
دست و پای شیخ بوسیدن گرفت و پختہ متی پیش آورد و غزل
خواست و گفت من چنین نگفتہ بودم فی الجملہ شیخ از پیش بادشاہ
باز گشت و بجائہ آمد دوم روز آن بادشاہ ساعی را دست و پای
بستہ بخدمت شیخ فرستاد و گفت من حکم کردہ ام کہ اس ساعی
کشنی بہت اکنون اورا بر نو فرستادہ ام ہر نوع کہ ترا باید
بگش شیخ چون آن ساعی را بدید و حال دست و پای اورا باز
کرد و جامہ خود اورا پوشانید و گفت امروز برابر من در تہ کبریا
آن روز دو شنبہ بود و وعدہ نیکو شیخ بود شیخ در مسجد درآمد
و آن ساعی را برابر خود آورد و نگاہ بالای منبر رفت و این^{گفت}

بگفت ایست آنجا که بجای من بر سها کردند که دست و پیر بخیر
 نگوئی نکتم **فصل است** از راجیت القلوب ملفوظ شیخ الاسلام
 شیخ فرید الدین ابجد و بنی رحمه الله که شیخ فرید الدین رحمه الله گفت
 طرف بخارا شدم شیخ سیف الدین را در پافتم پیری با عظمت و
 با هیبت بود چون سر در جماعت خانه ایشان کردم روی بر
 زمین آوردم فرمان شد بنشین بنشینم هر بار که نظر بجانب من
 میکردی مغمودی که این کودک از مشایخ روزگار کرد و همه عالم
 مردان و فرزندان او کردند نگاه کلیم سباه که بر دوش داشت
 بسوی من انداخت فرمود پیشش بپوشیدم چند روز نیز ملازم
 صحبت ایشان بودم هیچ روزی نبود که هزار مرد یا بیش در مایه
 ایشان طعام نخوردی آن زمان که طعام نمائی هر آینه که بیامدی
 مردم نمائی البته چیزی بر وعطا شدی **فصل است** از فوائد القلوب
 ملفوظ شیخ نظام الدین رحمه الله که در بخارا کودکی بود طایفه بریان

می رجا می بند بر نماز شامی از مقامی که او بود در می ر بودند و
درختی بود میانه خانه ایشان آن کودک را بران درخت می نشاند
و می رفتند تا مادر و پدر او در محافظت آن کودک هر چند که احتیاط
کردند و در حجره پنهان کردند و در حجره قفل کردند چون نماز شام
آن کودک را بران درخت دیدند چون عجز و اضطرار ایشان
بسیار شد او را بخت شیخ سیف الدین باخوری آوردند و
صورت حال باز نمودند شیخ فرمود تا مرا آن کودک بیاورند
کلاهی بر سر او نهادند او را تلقین کرد که اگر بار دیگر آن ملائکه بر تو
آیند تو بگوئی که من مرید شیخ شیم و محالوق شدم و کلاه نهانی
و بگوئی که این کلاه از شیخ یافته ام چون کودک را در خانه آوردند
آن ملائکه بیامدند کودک گفت من پیش شیخ محالوق شدم و کلاه
بمن داد ایشان با هم می گفتند که کدام بدبخت این را پیش شیخ
این بختند و بر فتنه پیش میامدند نقل است از راحت النوا

در کوزه نشاندند و بختند

موقوف شیخ نصیر الدین محمود رحمه الله که ششی از ششها خدایند که
 مثل باد شاه بود شیخ سیف الدین را در خواب بد کوئی شیخ
 جبه سبز و دستار مصری بسته نوشته بودند مرا کلمه عرض میکرد
 و من سلمان پیش شیخ شده ام چون روز شد خدایند بر فور
 سلمان شد بعد از این خواب پیش حرم خود گفتم حرم نیز در حال
 سلمان شد بعد از پیش شیخ متعلقان و ارکان دولت و لشکر
 خود گفت ایشان نیز همه سلمان شدند بعد از عرض داشتنی بخدمت
 شیخ سیف الدین رحمه الله فرستاد و در آن نوشته که فلان شب
 بدین مکه خدمت شیخ را بخواب بدم کوئی خدمت شیخ مرا کلمه
 عرض میکنند و من سلمان شده ام اکنون من و حرم من و جمله
 متعلقان و ارکان دولت و لشکر همه سلمان شده ایم این
 زمان بنیبت زیارت شیخ در بخارا بمیرسم خدمت شیخ خلق بخارا
 را بگویند ما هیچ غوغی و هراسی در دل خودهای ندانند و ندانند که

من برای گرفتن بخارا میرسم چون خدا بنده نزد یک نجار رسید
فرود آمد شیخ را خبر کردند شیخ سیف الدین رحمه الله گفته فرستاد
که تو با چند نفر سوار درون بخارا بیا چون تو باز کردی دروی
بند ریخ لشکر دیگر بیاید خدا بنده با چند سوار بهم در بخارا در آمد
چون بنزدیک خانقاه رسید خبر بخت شیخ کردند که خدا بنده میر
شیخ سیف الدین رحمه الله خادم را فرمود که آن جبهه بسنبر و دستار
مصری که درشته اند بسیار با پوشش بارانی عرض درشتند که خدا بنده
چه کسی باشد که از بسبب او مسکند اند شیخ سیف الدین رحمه الله
فرمود که خدا بنده مرا بدین جامه و در خواب دیده است اکنون
این جامه را می پوشم تا او خواب خود را درست داند و در غنای
بمیراید خدا بنده با چند نفر سوار بهم بخت شیخ بیاید تحف و هدایا
بیارد و بخیال پادشاهان شد شیخ تعظیم و شرف بعد از بیستم رفت
و داغ شد و پس سه روز از غیب معاشش لشکر او شیخ کردند

کردند چون او بارگشت لشکر دیگر بندریج می آمدند قدسوس شیخ
 میگردید و باز میگشتند بعده فرمود که اول او را خرمبده میگفتند
 بعد از آنکه سلمان شد خدا بنده خطاب شد و خبر به جاس در مملکت
 شیخ نصیر الدین محمود این حکایت ذکر کرده است بدین عبارت
 که قید و بادشاه مغول بود چون او برود پس او که او را خرمبده میگفتند
 بادشاه شد شبی از شبهادر خواب دید که پیش شیخ سیف الدین
 باخرزی سلمان شده است تا آخر قصه ذکر کرده است در آخر
 گفته است خرمبده حوالی بخارا لشکر فرو داد و خود با حرم
 پسران بجایست شیخ آمد خبر کردند که خرمبده آمده است شیخ گفت
 خرمبده مگویند خدا بنده مگویند بعد از آن خدا بنده گفته افضل است
 از نوایب القواد که شیخ سیف الدین باخرزی سپر خود را در خواب
 دید که او را میگوید که اشتیاق بسیار شد با چون شیخ سیف الدین
 این خواب دید در آن هفته تذکر کرد و در تذکره ذکر فراموشی

بود انگاه خواند بیت رفتم ای یاران بسایمان خبر باد
نیت آسان کردن از جان خیر باد بعد از آن روی سونی جمع
کرد و گفت ای مسلمانان بدانید و آگاه باشید که پیر من مراد خواهد
گفته است بیا من بیروم خبر باد این بگفت و فرود آمد نقل او
هم در آن نزدیکی بود رحمه الله علیه نقل است از راحت القلوب که
در آن شب که نقل خواهد کرد حمد و صیاب نوشته بودند مشعل
میسخت شیخ سیف الدین سنی در تلاوت قرآن مشغول بود
نعلنی از شب که نشسته بود که خنم قرآن کرد و باز خنم آغاز کرد که درنگ
صوف پوشیده و سبک دست گرفته بیا مدد روی بر زمین نهاد
و آن سبک را بردست شیخ داد و همین که شیخ آن سبک را بردست
گرفت و یاران را و داغ کرد و سبک را بوی کرد و بجز بوی کرد
جان را بحق داد و ذکر توابه بدرالدین سمرقندی رحمه الله علیه
آن بدر صراط لیت آن شمس آسمان حقیقت آن مرشد راه

راه استقامت آن ماحی رسوم اهل بدعت آن امام دین
 محمدی خواصه بدرالدین سمرقندی از محققان مشایخ عصر بود بسیار
 بزرگان طریقت را در یافته بود تربیت و خلافت از مشایخ الاسلام
 شیخ سیف الدین باخرزی درشت در جمیع علوم دین کامل بود
 در ریاضت و مجاهده براسخ بود طریق شطار و نجیان حق درشت
 بزبان حال همیشه گفتی طلب علوم دین لازم گیرید و بدان عمل کنید
 و عمل را خالص برای خدا کردانید که علم بی عمل سود ندارد و عمل بی
 اخلاص ثمره ندارد طالب کرامت بهما شبیه استقامت و عبادت
 بکرم بخونند که الاستقامه کل الکرامه نامکاشف بیفین شود و نباید
 بنا بر قواعد طریقت درهند استوار از و از متابعان او شد
 پیش از آن عوام و خواص الامن شاد الله شیخی را بنابر اظهار
 غوارق عبادت و کرامت کرده بودند معلوم است در عهد خود
 فطلب الدین بنیاد در حقه الله علیه و رهند بسیار محققان اهل طریقت

بودند چنانچه شیخ الاسلام شیخ بهاء الدین ذکر با و شیخ الاسلام
شیخ نجم الدین صغری و شیخ الاسلام و هلی و شیخ الاسلام شیخ
خواجہ بدر الدین سمرقندی صاحب بن ذکر و شیخ الاسلام
شیخ معین الدین سنجر پیر خواجہ قطب الدین مذکور رحمه الله
علیهم اجمعین اما رجوع خاق عوام و خواص الامن شاه چنانکه
بر خواجہ قطب الدین بختیار بود و بر هیچ یکی ازین بزرگوار نبود
و این از آن سبب بود که خوارق غایت و کرامت از
خواجہ قطب الدین بسیار بود و خدای دانند تا ایشان را درین
اظهار کرامت چه غبت با غت افتاد لیکن خواجہ معین الدین
سنجر پیر ایشان را اظهار کرامت از خواجہ قطب الدین بختیار
فوقش نباید باز داشت کرد و در سراج العارفین ملفوظ شیخ
نظام الدین رحمه الله علیه آورده است که وقتی شیخ معین الدین
از طرف جمیر و دهلی آمده بود و در دهلی شیخ نجم الدین صغری

شیخ الاسلام شهر بود مردی بزرگ صاحب ولایت بود شیخ ^{الدین} معین
 نبی دیدن او شد در خانه او رفت و او در صحن خانه پیروزه
 عمارت میکرد چون نظر شیخ معین الدین بروی افتاد او بروی
 کرد ایند خدمت شیخ طرف دیگر رفت باز روی کرد ایند تا هر طرفی
 که میرفت همچنین روی میکرد ایند خدمت شیخ معین الدین ^{الدین} قدس
 یکا بیک رفت دست او بگرفت شیخ بنم الدین آغاز کرد که آن
 بخیار را چرا بر ما کنه داشته او را منع نکنی گفت منع خواهم کرد
 و در آن وقت صیوت و آواز د شیخ قطب الدین در شهر قوی بود
 و همه شهر رخ بر شیخ قطب الدین آورده بود و القصه ^{الدین} حول شیخ معین
 در خانه آمد شیخ قطب الدین را فرمود که بخیار یکبار چنان مشهور
 شدی که خلق از دست تو شکایت کردن گرفت از اینجا خبر
 در اجمیر بایشین من پیش تو می ایستم خدمت شیخ قطب الدین
 آغاز کرد و خواهر اچیه مهال آن با مشد که پیش تو توانم ایستاد

شیخ الاسلام شهر بود مردی بزرگ صاحب ولایت بود شیخ معین الدین
 نیت دیدن او شد در خانه او رفت و او در صحن خانه پیوسته
 عمارت میکرد چون نظر شیخ معین الدین بروی افتاد او بروی
 کرد انبند خدمت شیخ طرف دیگر رفت باز روی کرد انبند تا هر طرفی
 که میرفت همچنین روی میکرد انبند خدمت شیخ معین الدین قدس الدار
 بکا بکرفت دست او بگرفت شیخ بنجم الدین آغاز کرد که آن
 بخیار را چرا بر ما کنه داشته او را منع نکنی گفت منع خواهم کرد
 و در آن وقت صیبت و آواز دوشیخ قطب الدین در شهر فوی بود
 در همه شهر رخ بر شیخ قطب الدین آورده بود و القصه چو شیخ معین الدین
 در خانه آمد شیخ قطب الدین را فرمود که بخیار یکبار چنان مشهور
 شدی که خلق از دست تو شکایت کردن گرفت از اینجا خبر
 در همه بانیشین من پیش تو می ایستم خدمت شیخ قطب الدین
 آغاز کرد و خواهی در اچه مجال آن باشد که پیش تو نوانم ایستاد

فکلیف نیستیم تا اینجا سخن میراج العارصین تمام شد مقصود
آنت در آنچه خواجه بدرالدین سمرقندی در دهل بود خلق
میدانستند شیخ کسی است که از و اظهار کرامت شود و از کسی که
و اظهار کرامت نباشد او شیخ نیست و چنین نیست بلکه کار بر عکس
اینست یعنی شیخی استقامت در دین و کشف یقین و پوشیدن
کرامت است اگر خداستعالی کرامت روزی کرده باشد و اگر
کرامت روزی نکرده باشد و کشف یقین شده باشد او بی نیاز
است از کرامت شیخی را اگر کرامت امری لازم نیست اگر کرامت با
با کشف و یقین نیکوست و اگر کشف یقین شده باشد و اگر
نباشد نیکوتر و شیخ را شیخ شهاب الدین سهروردی رحمه الله
در عوارف و باب سیوم آورده است که شاده شود بر معنی
بابی از کرامت و حکمت در آن آنت که ایشان را یقین زیاد
شود پس قوی گردند بر زهد و بر مخالفت نفس و بعضی نیکان کشف

مکاشف میشوند بصرف یقین و بر درشته میشود و از دل ایشان
 حجاب ایشان بی نیاز شوند از کرامت و تمام تر آنکه از روی
 رسند و در اهلیت از رفیق اول تا اینجا حاصل عبارت عوارض
 است آدمیم بر سر سخن خواجہ بدرالدین سمرقندی خلق را شرح
 طلب استقامت کرد و دولهای طالبان را از شایسته طلب که است
 خالی کرد و اینک ساینکه خدمت و صحبت او حاصل کردند استقامت
 در دین یافتند و راه مشایخ طریقت و ریاضت و مذهب ایشان
 فهم کردند و بیکران همه بر عقیده قدیم خویش ماندند خواجہ بدرالدین
 سمرقندی در سماع جمالی رفیع داشت و فنی پیش او چنگ میزدند
 بزرگی در مجلس او حاضر بود از شنیدن آواز چنگ انکار داشت
 سبب آنکه چنگ از فرامی است از مجلس میخواست و در گوشه نشسته
 نشست چون خواجہ را ذوق سماع در گرفت آن بزرگ که در گوشه
 نشسته بود چنانی ذوق سماع او را در گرفت که میساز

خود را گرفته باید و دستار خود را فرو آورد بالای چنگ
هر اینه سیاح چنین می باید که از برکت ذوق نو دیگر از راه
ذوق حاصل شود و روشش خواجه بدرالدین سمرقندی از
روش مشایخ بلند ممتاز بود مشایخ بلند که در باب معامله
بودند و بعضی اصحاب با صفات و مجاهدات بودند و خواجه
بدرالدین سمرقندی طریق شطار و مجاهدان حق درشت و بیابان
این بر سه طریق در ذکر خواجه نجم الدین کبری پیش رفته است
مبنی بر طریق شطار بر سوت ارادی است سالکان این راه
مخاطب بقول موتوا قبل ان تموتوا اند بسیاران الی الله
طایران بالند اند اول قدم بر جان نهند خانمان در قفس بنابر
جان در بار بند و شیر مردی باید که درین راه قدم نهند و خود را
بعدم در دهد طایبان مراد درجات و کرامات دیگر اند طایبان
کریم و اهل برنجاست و نامراد دیگرند بیت کفر کافر را و دنیا

خود را گرفته باید و دستار خود را فرو آورد بالا چنگ نهد
هر اینه سیاح چنین می باید که از برکت ذوق نو دیگر از راه
ذوق حاصل شود و روشش خوبه بدرالدین سمرقندی از
روش مشایخ بهند ممتاز بود مشایخ بهند که کثرت را با معالیه
بودند و بعضی اصحاب با فصاحت و مجاهدات بودند و خواست
بدرالدین سمرقندی طریق شطار صحبان حق درشت و بیابان
این بر سه طریق در ذکر خواجه نجم الدین کبری می پیش رفته است
بنابر طریق شطار بر موت ارادی است سالکان این راه
مخاطب بقول موتوا قبل ان تموتوا اند بسیاران الی الله
طایران بالند اند اول قدم بر جهان نهند خانه انان در نظر نیارند
جهان در بازند و شیر مردی باید که درین راه قدم نهند و خود را
بعدم در دهب طایران مراد و رجبات و کرامات دیگر اند طایران
کریم و اهل برنجاست و نام مراد دیگرند طایران کفر کا فر را و دیگران

دین و بند را را زوره در وی دل عطار را سالکان این راه
 بجز دبان حق با شنند ذکر خواجه رکن الدین فردوسی رحمه الله
 آن مجذوب ساکت راه کمل مجذوبان آن سابر طریق شطار از
 مچان آن رکن طریقت و شریعت آن اهل حقیقت و معرفت
 آن حسب فیض چون فیض اوسی شیخ الاسلام خواجه رکن الدین
 فردوسی را شیخ ترین اهل طریقت بود از مسغرتا کمال شیخی و بزرگی
 پیر بر آمد سیر طریقت شطار مچان فدای که طریق مشیر مردان
 و مجذوبان حق است او را بیکت کثرت خدمت و محبت پیر
 نمیکشت از او بان حکایت مسوع است که خواجه بدر الدین سمرقندی
 پیر خواجه رکن الدین فردوسی شیخی در خواب بدید که سید اسد است
 سید امیر خور و ساکن نو هشته پیری را او کنارا و نهاده است
 و این سید امیر خور در مردی بزرگ اهل کشف و کرامت بود
 خواجه بدر الدین سمرقندی خواب خود بر سید مذکور گفت سید فرمود

آن بعد چند کاه بر شما خواهد رسید و این سید امیر خور در آن
بود و در مد بلاغت رسیده و قوم سید هر بار سید را می گفت که دختر
بالعه شده است و او را جا بگیر باید کرد سید می فرمود برای کسی که
نوشته اند او خواهد آمد بعد مدت خدمتی شیخ عماد الدین فرود
با و و پسران یکی جوان شیخ نظام الدین نام و دوم صغیر شیخ رکن الدین
نام و ثالثا خدمت سید رسیده اند سید با غراز و اگر ام پیش آمد
بر قوم خود گفت نصیب کسی که دختر بود و او رسیده بعد چون کنار
شد پسر بزرگ با ستر نمایی پر رسا فرشتد و در طلب حق غریب
و اختیار کرد که در آن آنکس را و قهر نفس است نظر شیخ عماد الدین
فرودست بر شیخ رکن الدین پسر صغیر افتاد و گریست سید امیر خور
پرسید چرا می گری گفت این نیز چون بالغ شود از من جدا
کرد و ما در وصیت کرده بود که این را از خود جدا نکنی سید
گفت این از تو جدا نخواهد شد و این مرا می آید بهتر از تو

از تو او تربیت خوابد کرد سید امیر خور و کسی را بر خوابه بر الدین
 سمرقندی فرستاد و گفت که آن پسر که شما در خواب یافته بودید
 رسید آن پسر منوی شماست خوابه بر الدین سمرقندی آن پسر
 اغراض خوابه رکن الدین را در خانه برد و در پیش او شفقت فراداد
 از زینت داشت و با حسن احوال تربیت کرد چون جوان شد علم
 آموخت و در طریقت تربیت کرد چون در طریقت بکمال رسید
 خلافت داد و پیوسته تربیت گردانید خوابه رکن الدین فردوسی
 رکعت صحبت و خدمت و بکمال حاصل کرد مشایخ و پیغمبر بر او
 طریقت او غبطه داشتند مشایخ نظام الدین رحمه الله علیه با کثر
 از آن بود که از وی حسد بیاید اما معامله مردان و معتقدان
 او حسد بود منتظر حساب و حوادث می بودند اگر چیزی از
 حساب بزرگوار و حوادث دهر بخوابه رکن الدین فردوسی
 زبان دراز میکردند و میگفتند که این منسبت و این حادثه خوابه

رکن الدین را از نفس شیخ نظام الدین و کزانی دلی اورسید و
معلوم است که تمام خلق و هلی عقده شیخ نظام الدین بودند
همه را بهمت حسد برخواجہ رکن الدین بود معلوم نیست این
فریدان و معتقدان شیخ نظام الدین از چه بود و منشا این
چسبیت و انداعلم میان این برادر بزرگان مناظره در دین
بوده باشد عققدان و مریدان شیخ نظام الدین آن مناظره
را عداوت می پنداشتند و دل بر حسد یکدیگر گشودند لیکن خود
رکن الدین فردوسی در شاهزاده حق چنان مستغرق بود که پیش
همه عذر بودند و هر نیک و بد که او را می رسید همه از حق میدید
و بحق میدید و حق میدید و اهل کردست در پند او کردست خود
منور و محققان بدیدار حق سرور آنکه اسقاط افکار کردند
و در بختی افتادند که مقابل او دروغی نیست و مقال مال ایشان
است مصراع ای مورثیت خوش باد ای بار سلام ملک شما

نوشته درشته بود و مریدان اهل معنی و رشت مولانا عالم اند سخی
 جامع فتاویٰ تمارضایه یکی از مریدان دی بود و نظمهای بامعنی
 دارد مناقبت خواججه نجیب الدین فردوسی همه مستور بود رحمه الله علیه
 پسر شیخ عماد الدین فردوسی است خلیفه و برادر علاقی شیخ رکن الدین
 فردوسی است مادر او سیده و پدیده صاحب کشف و کرامت بود
 شیخ نظام الدین در ابتدای حال بودند که او گفت در جبهه او نور
 که در و پایی چیزی نمی کند که کسی نکرده است و خنجر سید امیر خورده بود
 کیفیت نزوح او با شیخ عماد الدین فردوسی در ذکر خواججه
 رکن الدین فردوسی گذشته است رحمه الله علیها و علی آبها
 ذکر محمد و جبرائیل شیخ شرف الدین احمد بحی منبری رحمه الله علیه
 آن مجرب و خبر بدو سید آن مفرد و تنجیح فرید آن مبین و فانی مناج
 طریقت آن مظهر معانی حقیقت آن صاحب صفات آن مرد خدا
 آن ساکن بابه اصدیت آن متکلم مقام زوجیت آن مبارز

رکن الدین را از نفس شیخ نظام الدین و کزانی دلی اورسید و
معلوم است که تمام خلق و ملی معتقد شیخ نظام الدین بودند
همه با همست حسد بر خواجہ رکن الدین بود معلوم نیست این
فریدان و معتقدان شیخ نظام الدین از چه بود و منشای این
چیت و الله اعلم میان این برادر بزرگان مناظره و درین
بوده باشد معتقدان و مریدان شیخ نظام الدین آن مناظر
را عداوت می پنداشتند و دل بر حسد یکدیگر داشتند لیکن خویش
رکن الدین فردوسی در شاهزاده حق چنان مستغرق بود که چنانچه
همه عذر و جودند و هر یک و بر که اورا می رسید همه از حق میبرد
و بحق میبرد و حق میبرد و اهل کرامت در پندار کرامت خود
منور و محققان بدیدار حق سرور آنگاه اسقاط افکار کردند
و در پستی افتادند که قابل و دروغی نیست و مقال حال ایشان
و نیست معراج ای موشبته نموش با دمی با رسلام ملک اما

اما از این که سنت الهی جاری بر نیست که عاقبت محسود و محمود باشد
 و با آنکه خواجه رکن الدین در هند چنان برآمد که بعرب عجم رسید
 شجره معظمه پیران را سکه بنام او زدند پیران فرود و سی گفتند
 و پیران پیران این شجره را در هند بنام او میخوانند فرود و سی میگویند
 و الا قاتل بنزل من اب ما و ذلک فضل الله یؤتی من یشاء و اگر
 این فضل در باب خواجه رکن الدین نمی بودی پیران این شجره را
 سرور دی بگفته نسبت بخواجه ضیاء الدین ابوالنجیب سرور دی
 دارند یا شما را این بگفتند چنانچه پیران خواجه عجم الدین را
 بگویند خواجه رکن الدین در تربیت شغولی مکتوبی نوشته است
 مخفی است برای شغولی اهل فوجید و آن مکتوب مشهور است
 عدد مکتوب نیست ای عزیز شغولی آنست که دایم در یاد او
 نمی و یاد او نه آنست که یاد حروف و اصوات کنی که آن
 غیر اوست و در ذکر فراموشی غیر او باید چنانکه فرمود و از ذکر

ربک ذات نسبت بلکه یاد او آن بود که ذکر باشی ذات بی کیف
او را با صفات بی چون او را می غریز چون چیزی ندیده باشی
یاد او چگونه کنی و او بچه وجه و خاطر تو بگذرد اکنون بدان که
نظم جو آدم را فرستادیم بیرون جمال خویش در صحرا
ندادیم این مقدار عبارت مکتوب برای آن نوشته شد
تا تعریف مکتوب حاصل شود بعضی مردمان این مکتوب نسبت
شیخ رکن الدین ابو الفتح میکنند لیکن روش شیخ رکن الدین
ابو الفتح موافق منقول مکتوب نیست فردوسی و سهروردی
اگر چه از نحاد مذمت دارند و از یک شجره اند هم فرق است میان
روش شیخ شهاب الدین سهروردی و روش خواجه نجم الدین
هر که کلمات این بر دو بزرگوار و کلمات متابعان این بر دو
بزرگوار مطالعه کرده باشد پیش او پوشیده نماند و بعینه
این مکتوب نسبت بمولانا رکن الدین بمولانا شهاب

شباب الدین امام شیخ نظام الدین کنند امارت و شش خانان
 جنت در هند مشهور است پیش هیچ عاقلی پوشیده نیست که منمو
 مکتوب از روش ایشان ابعدا بعد است و بیلی قوی برین که
 این مکتوب خواجہ رکن الدین فردوسی است آنست که بعلم
 شیخ الاسلام شیخ مظفر شمس بلخی رحمہ اللہ علیہ نسخی بطریق فایز
 ازین مکتوب نوشته دیده شده است و این استفادہ خدمت
 شیخ مظفر مرحوم نیز مکتوب مذکور دلیل برین است کہ مکتوب مذکور
 مکتوب خواجہ رکن الدین فردوسی است زیرا کہ خدمت شیخ مظفر
 عاشق ولایت پیر خود بود استفادہ از غیر پیر خود روا نداشتی
 لیکن پیر پیر پیر است اگر چه بوساطت باشد و کیفیت مکتوب مذکور
 سبب آن نوشته شد کہ پیوستگان این خاندان برین مکتوب
 رغبت کنند و بموجب مکتوب غایت کنند موجب نجات ایشان
 گردد و اللہ الموفق علی ذلک ذکر خواجہ نجیب الدین فردوسی ^{رحمۃ اللہ علیہ}

آن شیخ امام آن صاحب نضر نام آن را کسح طریقت آن
 بکا شد حقیقت آن سر حلقه میروان آن سرور منردان
 آن مجمع اهل معنا آن سر چشمه مردان خدا آن عالی همتش
 برتر از غشش و کرسی شیخ الاسلام خواجہ نجیب الدین فردوسی
 شیخی کامل بود شریعت کرده طریقت رفته حقیقت حال اید
 کشته بر که بد و پیوست نجات یافت آنچه شرابطه مفقود است
 در راه دین بزرگان دین نموده اند و روی همه تحقیقت موجود
 بود اخبار گمنامی درشت از شهرت و اسباب شهرت بر روی
 اویزانی سخت قیامی در شان او مسلم بود مرشد کامل بود
 کیمیا گری حجت او مزین غشش وجود مرید آمد شیخ الاسلام
 شیخ شرف الدین منبری بخدمت قلیل و صحبت بسیار و بمقتضی
 رسید و کمال حال درویشی حاصل کرده اجازه نامه شیخ شرف الدین
 منبری بدوازده سال پیش از رسیدن شیخ شرف الدین نوشته

مبادین مجاهده آن مالک ممالک کشف و مشاهده آن
سیمرغ قاف یقین آن بهای همت اهل تمکین آن داد و بخش
خلافیت آن سیدمان ملک محبت و معرفت آن و راف
از سرار بدایت و در بهری شیخ جهان شرف الدین احمد یحیی منبری
از کبار مشایخ طریقت و عظام اهل حقیقت بود در ریاضت
و مجاهده شانی عجیب و غریب داشت او را جذبه سابق بر کعبه
مسی سال در بیاینها و کوهها و جنگلها و در مجادلت خدا مشغول
بود تا رگ ماسوی الدود بود و دنیا به نسبت او معدوم بود و خود
نیز در آخرت و نعیم آخرت بحسب همت او متروک بود و مشغول
جانش خدای بود از جاده دینی و منزلت آن بهر ار بود از رگ
و خوارق عبادت بهری درشت و احوال حقیقت حسب تمکین
مربع اهل معرفت و یقین بود و در بیان و قایق طریقت و سرار
حقیقت و معرفت غایب کلام بود و در هر طور بیانی شانی داشت

داشت در عشق و محبت کلمات لطیفه و عامض دارد و بر بیان
 علم تصوف تصنیفات او بسیار است اسرار توحید خواص و ^{حقیقت} علم
 در هند از ظهور یافت کلمات موحدان و اهل حقیقت چنانچه
 امام احمد غزالی و امام محمد غزالی و عین القضاة و ابن عربی
 و خواجہ فرید الدین عطار و شیخ عراقی و مولانا جلال الدین روم
 بیان از و شد پیش از و در هند کسی کلمات این بزرگان
 مطالعه نکردی و اگر مطالعه کردی مقصود این بزرگان و ثباتی
 در موقوف مشایخ هند رحمه الله علیهم ذکر کلمات این بزرگان کمتر
 افتاده است بلکه بعضی از مشایخ هند بر بعضی از این بزرگان بطریق
 طعنہ چیزی گفته اند در سراج العارفین موقوف مشایخ نظام الدین
 رحمه الله علیه در باب بیستم آورده است که شیخ نظام الدین فرمود
 که عین القضاة فاشی بجهت همدان بود و در وفور علم او چه توان گفت علم
 هوشش شود فاما در بیست سالگی در ویشی از کجا شود و در مکتوبات

که از مرزهای نوشته است لطایف بسیار است و عین القضاة
 عارف بود فاما چون کو دو کعبه در وقت هستی او هنوز بمحل
 نرسیده بود در کتب خود خود را ستوده است و جای سخن از
 حد مشرع بیرون نشانده است تا اینجا لفظ سراج العارفین
 است مفسود آنست که پیش از شیخ الاسلام شیخ شرف الدین
 در کلمات این بزرگان اعتراض درشتند در کلمات امام احمد
 غزالی و امام محمد غزالی اگر سخن بر موز و نه اشارت است اما مذنب
 عین القضاة و مذنب ایشان یکی است و همچنین بزرگان
 دیگر که ذکر کرده شده اند هر یکی اتحاد مذنب دارند و اعتراض
 بر یکی از ایشان در معنی اعتراض بر همه باشد آنچه قاضی عین
 القضاة و نو جید و وحدت گفته است امام محمد غزالی و بزرگان دیگر گفته
 اند همه گفته اند بعضی تصریح و بعضی بر موز و اشارات اما متبرج
 چنانکه خواجده فرید الدین غطار رحمة الله علیه میگوید بیت ای راو

کبر

برادر غیر حق خود نیست کسش اهل معنی را همین یک حرف است
 و چنانکه مولانا جلال روم میگوید عشق می رفته کجا
 کجا شد معشوق همین جاست بیاید بیاید انا که طلبکار
 خدا می خداید حاجت بطلب نیست شما پند شما پند مثل
 ابن نصیر که خواجہ فرید الدین و مولانا جلال روم کرده اند قاضی
 بین الفساة و بررکان دیگر گفته اند اما بر موز و رشارت
 پس چنانکه در ملتقط اجامی علوم امام محمد غزالی آمده است
 و اما التوجیه فقد جعل آلاء عبارة عن صنعة الكلام و معرفة
 طريقة الحماد له و الاحاطة بمناقضات المحصوم و القدرة على
 انشدق بكتيرة الاسئلة و رشاره البشاهات و تاليف الازمان
 و كان التوجیه فی العصر الاول عبارة عن امر آخر لا یفهمه اکثر
 المتكلمین و ان فیه لم یصفوا به و هو ان بری الامور كلها
 من الله تعالى و هو فقطع الفساة عن الاسباب الوسايط فلا بری

انجبر و الشتر و النفع و الضر الامنه و هذا مقام شریف اصدی
ثمراته التوکل كما سبانی بیانہ فی کتاب التوکل و من ثمراته ترک
شکایہ الخلق و ترک الغضب علیہم و الرضا و التسليم بحکم اللہ تعالیٰ
و ہذا من مقامات الصديقین یعنی و اما توحید پس بدرستی
کردار بندہ شد اکنون عبارت از صنعت بحث و معرفت
طریق مجاہدہ و در گرفتن مناقضات خصمان و قدرت بر اطمینان
فصاحت بہ بسیار کردن سوالها و گفتن شہما و جمع کردن
از اہما و بود توحید و عصر اول عبارت از امری دیگر کہ
فہم کنند آن امر را اکثر متکلمان و اگر فہم کنند آن امر را
پس موصوف نشوند بدان امر و آن امر آنست کہ بنیندگار
ہم از خدا اینعالی دیدنی کہ قطع کند انفسات بنیندہ را از
سبہا و در سطہا پس نہ بنیند خیر و شر را و تقع را و زبان را
نکار از خدا ہی و این مقام بزرگ است یکی از ثمرات این مقام

مقام نوکل است چنانچه زود بیاید بیان آن در کتاب توکل راز
 ثمرات این مقام ترک شکایت خلق است و ترک غصه است
 بر ایشان و رضا و تسلیم است بحکم خدای تعالی و این مقام از مقامات
 صدیقانست این سخن امام محمد غزالی در توحید خواص سوانح سخنی
 قاضی عین القضاة است و شیخ شرف الدین میری قاضی عین القضاة
 را در نکلمات خود بسیار سنوده است جایی بدین عبارت ذکر
 کرده است که آن عاشق فانی عین القضاة همدانی و جایی بدین
 عبارت که مست است بزوانی قاضی عین القضاة همدانی و در
 معدن المعانی مملو از باب بیستم فرمود اگر چه هر کسی در علم و معرفت
 چیزی چیزی نوشته اند اما چنانکه عین القضاة نوشته است که
 قانون و مقتضای تمیید است اصول دین کم کسی نوشته است و
 مشکلات بسیار از آن حل میشود اما دریافت و ادراک مغمومات
 کلمات او را اطلاع بر اصول و قانون این طایفه باید که بود

و اگر تیر قواعد دین بعضی کلمات او را تفسیر نتوان کرد حاضری
 درین محل ذکر خوارف کرد غیر بود اگر چه خوارف کتابی معتبر است
 و ریاض نفوس و احکام طریقت و مذهب این طایفه بدان تحقیق
 میشود و هر چند مصنف آن برتر از آن بوده است که بهتر از آن
 و بیشتر از آن آورده و درین تیرول بود از و در مقام مردان
 و مبتدیان و در فو ر عالم و کثرت معانی او معروف و مشهور است
 اما مکتوبات عین القضاة چندی دیگر است آدمیم بر سر سخن
 پیش از شیخ شرف الدین منیری در هند طاقت شنیدن اسم او
 توصیف خواص کمتر کسی را بود گفتن خود بانی دیگر است الامام شافعی
عنه سبل النذر احمد بهاری دیوانه شکلی بود اکثر مجتهد شیخ
 شرف الدین منیری آمد و شد داشت در توصیف خواص چیزهای
 بر سبیدی و گاهی خود چیزها گفتی با شیخ انبساط داشت در عالم
 دیوانگی سخنهای فراخ گفتی که خلق طاقت فهم آن نداشتی و شیخ

در مقدمه

شیخ غر کا کوی مروی صاحب شغل بود کامل بحال بود ارغایت
 مشغولی این مقدار راه دوری بهار از قصبه کا کو آمدن بخدمت
 شیخ شرف الدین میری بسره بادی چپیری اگر در توحید خواص
 و عشق و محبت مشکل شدی حل آن از شیخ شرف الدین میری ^{سال}
 مکانات می جستی شیخ از اجوابها بشتی آنرا در کلمات شیخ شرف ^{الدین}
 اجوبه کا کوی می نامند مانا که آنست که این هر دو بزرگان در
 عهد دولت سلطانی فیروز در دہلی رفتند در توحید سخنهای
 فراخ و شطح گفتند علمای دہلی بر سلطان فیروز گفتند که این ^{دو}
 سخنها میگویند که شایان کشتنی شده اند سلطان ^{مختار}
 همه را کابرشهر را جمع کرد همه را جمع کردند آن هر دو بزرگان را
 کشتند شهری همچون دہلی مجمع شاخ و علما و فضلا و پادشاهی
 چون سلطان فیروز معتقد درویشان کسی را اینمقدار ^{نشد}
 این هر دو بزرگان را به بهانه دیوانگی هم را کتانیندی چون ^{چهر}

کشتن ایشان بشیخ شرف الدین منیری رسید گفت دشمنی
که خون پنجین بزرگان ریخته شود عجب بود اگر آن شهر آبادان
بماند چنانکه گفت همچنان شد مدتی نگذشته بود که هم در جبات
سلطان فیروز مقدمه خرابی پدید آمد در شهر سلطان فیروز را بان
شوکتی که درشت ضابطه نماند پسر سلطان با خانبهان وزیر در
آوخت خیالی سلطان در آن حادثه کشته شد نه شهر روی بخرابی
آورد بعد از آن بندگان سلطان دهلی را گرفتند و با پسر سلطان
در آوختند بعد از آن مغلان آمدند دهلی را از وزیر بر ساختند

والله غالب علی امره سخن از کجا بکجا رسید الکلام بحمدی الکلام
بر سر سخن باز آیم شیخ شرف الدین منیری شیخی بزرگ بود از ابتدا
مانند ما محفول بود و صغیر از و در وجود دنیا مدید و مادر او پیش از
آمدن او در وجود بیشتر بزرگ او شده بودند از بر او بیان حکایت
سماعت که شیخ یحیی بد شیخ شرف الدین منیری بر مولانا قلی الدین

نفی الدین غربی ساکن خطه مهسون صاحب ملذذ اصیای معلوم
 الحقاً و درشت شایداً ارادت هم بر مولانا می مذکور بوده باشد
 از منبر در مهسون برای ملاقات و زیارت او قصد میکرد و هر بار
 که شیخ بچی میرفت مولانا بر پنجاست و نغظیم میکرد و پشت او
 می پوشید تا وقتی بر مولانا می مذکور رفت مولانا او را نغظیم
 شیخ بچی در خود منفعل گشت که چسبست که مولانا ترک معتاد خود
 کرده است مولانا با شراف باطن دریافت گفت ما کسی را که نغظیم
 میکردیم در شکم مادر رفت و منبر سماعت که مادر شیخ شرف الدین
 بنیروی در آن بچی هیچ وقتی بی وضو مشیر نذرده است و روزی
 در کا هواره در خانه خالی گذاشته در خانه دیگر رفت بعد زمانی
 اند و وید مرو می نزد یک کا هواره نشسته است مکن میراند و
 کا هواره برای جنبانده هشت خور و آن مرد غایب گشت چون
 از دهشت فرار گرفت بر حال خود آمد کیفیت بر پدر خود گفت

پدرش گفت منس آن مرد خواجه خضر بود و صلوات الله علیه
کما هو ارمی حبیبانید و محافظیت بچه میکرد و پسر تو بزرگ خواهد شد
خواجه مرا عتاب میکرد که دختر تو بچه را در خانه خالی تنها گذاشته
رفته که بچه را در خانه خالی گذاشته زودتر بر او چه خوف نظر است
باشند و پدر مادر شیخ شرف الدین میفرمودی بزرگ بود فاضل
شهاب الدین نام داشت سبحان الله کسی که در او این بچگی و در
شکم مادر و در صلب پدر مکرم و معظم باشد مناقب وجه توان
گفت سماعت چون بیادغت رسید و در تعلیم علوم دین مشغول
شد علوم دین کمال حاصل کرد در آن وقت آواز غنیمت و زنگ
و دانشمندی مولانا شرف الدین نوازه در ولایت هند بلکه
در عرب عجم برآمده بود در جمیع علوم کمال داشت تا علم کیمیا
را همیاد و سیمیا نیز بر وجه کمال داشت و علوم دین مرجع
علماء دین بود و عوام و خواص امر او ملوک همه معتقد و مطیع

مطیع و متقا و وی بود و در علم بمیای عجایبها بخلق نمودی از غایت
 انقیاد خلق بپادشاه و هلی تیر بسید که نباید که ملک را بکیر و بحید
 مولانا را در سنار کانون روان درشت در آن وقت ولایت
 بکالا در ضبط پادشاه و هلی بود مولانا نیز بفرست در یافت
 از آنجی که اطاعت او لولافرو واجب است مولانا سنو سنار کانون
 اختیار کرد و در انشای سفر و قصه میر رسیده شیخ شرف الدین
 برای ملاقات رفت بدین و فور علم و کمال دانشمندی مولانا
 اشرف الدین تو امد فریفته گشت گفت تحقیق علوم دین در حد
 و صحبت بعیر این محقق حاصل نکرد و غم کرد که در خدمت مولانا
 در صحبت او در سنار کانون برود و مولانا اشرف الدین فو
 نیز بدین قابلیت و روش صلاح و تقوی شیخ شرف الدین
 میری خوش گشت گفت در تعلیم عام دین و حق اینجی
 کوشش باید کرد شیخ شرف الدین میری با سترهای مادر و پدر

برابر مولانا اشرف الدین نواسه در سنار کانون رفت در تحصیل
علوم دین با قسسی الغایه کوشید شب و روز در علم مشغول بود
و در آن مشغولی ریاضت و مجاهده داشت روزهای طی و درشتی
هز غایت مشغولی و در کندوری مولانا اشرف الدین نواسه حاضر
نمیشد می گفتی در حاضر شدن کندوری بسیار وقت ضایع میشود
چون مولانا اشرف الدین نواسه کیفیت حال دریافت برای او
طعامی علمی و فقهی کرد مدتی در صحبت و خدمت مولانا می ماند
ماند تا آنکه تحقیق علوم دین شد استاد خوارست تا دیگر علوم نیز
تلمیض کند گفت مرا همین علوم دین بسنده است از آنجا قصد
میکرد و خدمت مادر آمد در آنچه در سنار کانون در علم مشغول بود
مرض حادث شده بود اطباء آن مقام گفتند و وای این
مرض جماعت برای دفع مرض کنیز یک داشت از آن کنیز یک
یک پسر شد آن پسر را نام ما در کرد و گفت این را بجای

بجای من دانید و مرا بکنند ازید هر جا که خواهم بروم بنده اید که شرف^{الدین}
 نزد بعده طرف و اهل رفت مشایخ و اهل را در یافت گفت اگر
 مشی نیست ما هم شیخیم بعده ملاقات شیخ نظام الدین رحمه الله^{علیه}
 کرد در مجلس ایشان چیزی ندانم علمی بود چو اهلای بسندیده
 گفت شیخ نظام الدین اغراز و اکرام فرمودند و یک طبع^{مقبول}
 دانیدند و گفتند بغيرت نصیب دوم مانیت از آنجا در بانی تپه
 رفت ملاقات بسج شرف الدین بانی پنهی کرد و گفت شیخ
 اما مغلوب حال است بتر بیت و بکری نمی پردازد سماعت
 بعد از آن برادر بزرگ او پیش او ذکر خواجه نجیب الدین فرود کرد
 و طریق او و مناقب او بیان نمود و گفت آنگاه قطب اهل بود
 ما را برکت او باز کرد و دانید بر دیگری چه رویم برادرش گفت در
 ملاقات زبانی نیست ملاقات می باید کرد چون برادر^{النظام}
 نمود قصد ملاقات کرد و روان شد و راشای راه برگشت

و مفقاری برکت در دستار هم بود چون فریخته خواهد نجیب الدین
 فرد و سب رسید نوع و هشت بدید آمد و انفعال حاصل شد در
 دل گفت من بر شیخ نظام الدین رفته بودم در آن وقت
 مکلفت درین چیست که مراد هشت میگیرد چون بر خواهد رفت
 برکت همچنان در دهن بود چون نظر خواهد بر وی افتاد گفت
 در دهن برکت و در دستار برکت گفتار اینکه ما هم شیخیم و حال
 برکت از دهن بینداخت و هشت زده خمی گرفته با ادب
 بنشست بعد زمانی التماس ارادت کرد خواهد نجیب الدین را
 بارادت مشرف گردانید و ابازنه نامه که پیش از رسیدن او
 نوشته داشته بود آورده تسلیم نمود شیخ مشرف الدین گفت من
 هنوز خدایت شما نکرده ام و روش طریقت از شما نگرفته ام
 کاری که میفرمایند آن از من چگونه در وجود خواهد آمد خواهد
 نجیب الدین گفت من این اجازت نامه بفرمان حضرت رسالت

بدوازده سال

رسالت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم نوشته ام نبوت ترا تشریف
 خواهد کرد و ولایت پیران در کار راست تواند داشت این کار
 مکن بعد بقیس روش طریقت و داع کرد و گفت اگر در راه
 چیزی بشنوی باز مگردید بگرد و منزل آمده بودند که شنیدند که
خواجہ نجیب الدین فردوسی از دار قضا بدر بقا فی مفعده صدق غنم
ملک مفتد رحلت کرد انا الله وانا الیه راجعون باز نشست
 ظرف منیر روان شد بجهت مدنی در پیمنا رسید روزی آواز طاووس
 شنید حالتی دردی پدید آمد خود را در جنگل بهیا انداخت کسی
 ندانست که چه شده نفخه بسیار کردند هیچ خبر نیافتند برادران
 و معصا جهان رجا زت نامه را و تبرکات پیر سلیم مادر او کردند
 سماعت که شیخ شرف الدین منبری میگفت که من چون بخواجه
 نجیب الدین فردوسی بپوشتم خرفی در دل من نهاده شد که هرگز
 آن عزیز زیاده میشد نادیده بسیار رسیدم خود را در جنگل بهیا

انداختم قصه مادر شیخ شرف الدین منبری چون خبر غایتش
 او شنید بفراق او محزون گشت بشی تار یک باران می بارید
 سبب فراق او میگریست و میگفت که حال آن جدا مانده درین
 شب چگونه خواهد بود و ناکاه و بد که در صحن خانه ایستاده است
 گفت ای فرزند درین باران چرا در صحن ایستاده درون خانه
 بیا گفت شما در صحن بیایید به بنید که من درین باران بخیطری
 هستم چون مادرش در صحن آمد و دیدی کسی که او ایستاده است
 هیچ باران نیست و جامه هاش خشک است گفت ای مادر مرا
 خدای تعالی برین طریق میدارد تو چرا از جهنم مانده و بکسی میانی
 مرا بخی ای سپار و از من خشنود باش مادرش گفت ترا بخدا
 سپردم و چون تو در طلب خدای از تو بدل و جان چشمه دم بعد
 زمانی باز غایب شد ساعت که چونی در جنگل بسیار آمد
 و در ده سال بچا خبر او نیافت بعد از آن کسی او را در جنگل

ای مادر

جنگل را بگیرد و بعد سالها در جنگل را بگیرد تا آنکه کسی ملاقات یافتنی
 خدای داد که او را درین مدت هزار و جنگل با خدای چه معامله بود
 سماعت وقتی او را کسی در جنگل دید و دست در درختی زده متحیر
 ایستاده و در چکان درون جلق می آمدند و می رفتند و او را از آن
 حال خبر نبود سماعت که بعد مدتی طویل بعضی کسان دور او در جنگل
 میبیدند و ملاقات می یافتند مولانا نظام مدنی خلیفه شیخ نظام الدین
 در بهار بود و چون بهر یافت که شیخ شرف الدین منیری را
 ملاقات می یابند برای ملاقات میرفت و تفحص میکرد و هر جا که
 در کوهای جنگلی مشغول می بود در می یافت بعضی باران شیخ
 نظام الدین نیز آن وقت در بهار بودند ایشان نیز دنبال
 مولانا نظام مدنی میرفتند شیخ شرف الدین منیری چون صدق
 طلب ایشان معاینه کرد و گفت از چندین دور درین جنگل که
 مقام خروف در کان و درندگان است میباید مراد شما را نماید

شما در شهر باشند من در روز جمعه در شهر و در مسجد جمعه حاضر خواهم
 بهما بخلافات خواهد شد مولانا نظام مدینه و یاران دیگر قول
 کردند از آن گاه باز او در شهر و در مسجد جمعه حاضر شدی و ساعتی
 با مولانا نظام و یاران دیگر می نشست باز در جنگل میرفتی چون مدینه
 برین طریق گذشت بعده یاران گفتند مقامی می باید ساخت
 تا بعد از اوجی جمعه آنجا قرار گیرند میردن شد بجای که امروز خانه
 محمد دوم جانشین دو چهری انداختند چون از جمعه باز میگشت
 در آن مقام با یاران قرار میکرد و گاه گاه یکدور دور می ماند
 بعد از آن مولانا نظام مدنی بر محمد ^{مختار} الملک سیار فرام شد که من خان
 فرکی دارم از آن وجه بفرما بایش خود خانه برای خدمت ^و شایسته
 برآورده کرد آن جای که آن چهر بود عمارت کردند طعام
 ساخته خلق را طلبیدند یاران همیشه نظام الدین حاضر
 شدند حضرت شیخ شرف الدین را بر سجاده نشاندن و انما کس

مقتضی

انما س کردند بعد نشستن بر سجاده روی جانب بولانا نظام الدین
 مدنی و یاران شیخ نظام الدین آورد و گفت یاران مجاست
 برین حد آورده که درین بیت خانه نشاندند و پای قوت بود
 بیرون میرفت بکان دوکان ماهی بیرون میماند مدتی برین
 طریق گذشت چون سلطان محمد تغلق با دوشاه دهلی خبر یافت
 که شیخ شرف الدین منیری که سالها در جنگل بسیار میبودند و از
 خلق غزلت در شسته بختین زمان در شهر می آیند و اختلاط با خلق
 میکنند مجد الملک مقطع بهار را نوشت شیخ الاسلام شیخ شرف الدین
 منیری را خانقاه بر آورده بدهد و راجه کبر را و طبیقه فقر را و خانقاه
 برگزیده و یک ستملای بلغاری نشانی فرستاد و در فرمان نوشت
 اگر ایشان قبول نکنند بجز قبول کنند و این سلطان محمد بود
 بادشاهی بود و خلق او را خالم خواندی و او خود را عادل می گفت
 و گفتی هر که مستحق چیز نیست او را بدان امر میکنم اکثر اهل طریقه

زبان را از کسوت ایشان باز داشته بود و تکلیف عمده از
عمده های دنیا داری کرده بیوتا آنکه شیخ نصیر الدین محمود را
تکلیف عمده ریاست کرده و گفت این چنین کسی اگر مرشد
بر کسی ظلم نشود چون شیخ محمود قبول نکرد انواع جناب و کرد و
وسایل اسادات سید جلال بخاری را عمده لنگر فرود داده بود
در خزانه جلای آورده است که خدمت مخدوم مد الله علیه و آله
از آنکه در مکه بود و خدمت شیخ قطب الرقبت نصیر الحق و الشیخ
والدین دو دوی در خدمت ابکان مغفور سلطان محمد شاه
مخدوم خاتم که درین زمان در ویش نزد کان را از لباس
و رویشان بیرون می آرد کلاه و بنام پیشانند خدمت شیخ
نصیر الدین را خدمت تبرک ستار و بارانی خاصه خود باشند
و فرموده امین جامه پوشیده پیش سلطان برو که نزد از جامه
در ویشان بیرون نخواهند آورد و خدمت مخدوم مد الله علیه و آله

همان جاسد پوشیده پیش سلطان رفت نبابت شیخ الاسلام می
 و خانقاه محمدی در سیستان و چهل خوانق مضافات آن
 باسم مخدوم مد الله ظله نعین شد چون از لشکر سلطان باز
 و بخدمت مخدوم شیخ الاسلام بایکوسل حاصل شد و عرضه کرد که
 فرمان سلطان شده است که خاوی فقر او در خطه سیستان بکن
 و اجازه از شیخ قنبل العالم رکن الحق والدین بدارم خدمت
 خواجه شیخ الوقت سلمیة الحق والشرع والدین فرمود از جهته
 اجازت باشد تا خدمت فقره کنی المقصود چون فرمان او بمجد
 رسید پیش مخدوم جهان شیخ شرف الدین برد و گفت مرا چه
 قدرت که بران اقدام نمایم لیکن چون شما قبول فرمایید و
 تقصیر را بمن اضاافه کند و معامله او معلوم است خدمتی در
 بامن چه کند چون الحاح مجده الملک بد باکراه تمام قبول کرد
 بعده چون سلطان وفات یافت جلوس سلطان قبر فرشد

آتشچراغ نورشده است

و به رانگ و کمالان را اگر چه از خللاط خلق و مشغول بدید
خائفانه زبان ندارد لیکن ایشان در طور کثرت اسباب
و سبب و ابرجای ثابت دارند آنچه موجب بعد و تفرقه است
آنرا بهت و بختان نامند اگر چه ایشان را موجب بعد و تفرقه نباشد
تا ابد از ظاهر نشود با این بهم همه از حق و حق بینند و مشاهده
ایشان خللی نباشد و چیزی که قدوه طریقت است از اگر است
کنند و در آن شاهد حق باشند و بدان متصفوفان حالات
صوفیان را در یافتن ننوهند صوفیان مجمل صاحبان اظوارند
هر چه کنند همه حق کنند و حق باشند سماعت که وقتی قافی زاهد
او دانشمند و ساکنانیت بود اعتماد بر محمد و م جهان داشت
پرسید که محمد و م شنیده ایم که کسی چیری بخورد و بد و بدول
غایب شده بود و درین ریاضتها خاعت چه بود گفت کسی
طعام نخورده ام اما از حب کل وقت حاجت چیری بخوردم چون

چون سد بول و غایب شد بعد سالها محنتم شدم سرمانخت بود
 در آن آب فتم و در دل گذشت نیم کرده نماز بکارم باز و خاطر
 گذشت که نفس سپاه شرح بیکدیور و حال در آب در آدم بهوش
 شدم چون آفتاب آمد بهیار گشتم خلعت آن بود که آن روز
 غیر فوت شد و کفت زاهد آنچه شرف الدین کرد از ریاضت
 بجایده فی المثل اگر کوه کردی آب شدی لیکن شرف الدین چیزی
 نشد لا اله الا الله زهی بطنی همت همه یافته را بر خاک و نفس
 دار آری ستاد و پشه و اسخ را انداخت نه حسنش غایتی دارد
 نه سعدی را سخن پایان به میر و نشنه مستقی و دریا همچنان
 باقی و در موقوف شیخ الاسلام شیخ حسین مغربی آورده است که
 یافت از گندی بصیرت سماعت که وقتی کونید کان این را
 پیش او میگفتند رباعی آنرا که خدای من ز من می بیند اگر منع
 بیند بعجتم نه نشیند اگر فتنه خود پیش منی بر نموانم سکت و من

پوشین ز من بر چینه اند اورا تو اجد حاصل شده گفت والد در است
بالدر است این نیز از بلند می نمت است چنانچه در سیر الی الله
حالتها است در سیر فی الله نیز حالتها است کاملان دارند
مشینده شده است که سید حسن قدسی شیخ بهرام را پرسید که شنیده
ایم که پیش شما شیخ شرف الدین را درین رباعی تو اجد بود و گفت
والدر در است بالدر در است دین سخن مبتدیان است ایشان
منتهی بودند چگونه دین سخن گفتند شیخ بهرام گفت انتهات
هو الرجوع الی البدایه سماعت که وقتی کسی پیش وی پا نوده
آورده داشت وی پا نوده برداشت بوی سدد و باز در زمین
داشت و بری درشته بود بعد از آن کسی را داد روی سوی
قافنی را برد آورد گفت زاهد چیزی نمانده بود که این پا نوده
راه زدی سماعت که وقتی مشایخ عصر هر یکی نمنا و آرزوی خود
گفتند چون فویت بدور سید گفت آرزوی من آنست که نام من

من نه دین جهان باشد و نه دران جهان اگر چه اکثر کارهای
 منی برخلاف عادت و کرامت بود اما از اظهار آن کرامت سبب
 بود گفتگی و بیوانی ظاهر کردی اگر کسی رستم او در کاری و با جتنی
 خواستی حواله بمران جلال دیوانه کردی سماعت که وقتی مردی
 چند مکس مرده پیش وی آورد و گفت شیخ یحیی و بیست گفته اند
 بفرمان این مکس از زنده شوند گفت من بخود در مانده ام دیگر کسی
 به زنده کنم آن مرد به شیخ احمد حیر میوش رفت شیخ احمد گفت
 سرخدا می نماید شیخ شرف الدین را داده است ما نتوانیم مکس را
 گفت به نزد مکس بریده رفتند آن مرد گفت یحیی معاینه کردم
 نیست هم معاینه کنم گفت برو در راه معاینه خواهی کرد چون
 آن مرد باز گشت در راه سنوری او را چنان زد که بیجان شد
 محمد دم جهان شیخ شرف الدین را آگاه شد بر سر جنازه او
 حاضر شد چون شیخ احمد شنید که محمد دم جهان حاضر شده او نیز

بر جنازه او حاضر شد چنانچه زهره و بزرگان دفن کردند اخلاق
شیخ شرف الدین مانند اخلاق نبی بود سماعت که وقتی قاضی زاهد
در ایپرسید که مخدوم شما چندین وصف مرد خدای میبکشد مرد خدای
در هند کیانند گفت آن دیوانه بانی پستی است یعنی شیخ شرف الدین
بانی پستی قاضی زاهد گفت چندین بزرگان در هند اند شخص
بانی پستی چیست گفت زاهد تو سوال از مرد خدای کردی نه
از بزرگان سماعت که وقتی قاضی زاهد مذکور پرسید که مخدوم
شما در دهلی رفته بودید چگونه دریافته گفت باز زاهد در دهلی
از هر چه پرسید همه بسیار عابدان و زاهدان بسیار بزرگان
و بن بسیار صاحبان سجاده و صاحبان کرامت بسیار اما
آنچه من میجویم آن دیوانه میگوید سماعت که وقتی ذکر حسین
علیج پیش مخدوم جهان کردند گفت دروغا او را در کشتند
در آن وقت همه صاحبان مشرب میبودند کسی او را باز نداشت

نداشت اگر من می بودم او را تزویج کرده میدادم کشتن نمیدادم
 والد علم از بن تزویج مرا و دهی ترفی کناییدن است از مقام
 فرد به مقام زوجیت که مصطلح صوفیاست و منتهای مقام
 منتهیان سماعت که گفت شیخ غزکاگوی واحد باری و عفا
 و اختلاط بخردم جهان در ششند و بودند صفتان بودند در سر
 نوید سخنان فراخ در ششند مانا که گذرا ایشان در دهلی افتاد
 و آن سخنان فراخ ایشان اهل دهلی شنیدند طاف و بنیاد
 حکایت سوی بادشاه کردند که بکش ایشان بستاند بادشاه
 در آن وقت سلطان فیروز شاه بود برای ایشان محضر
 مسکینان را گشت چندین مشایخ طریقت بودند کسی ایشان
 بحیله و یوانکی و جز آن را نماند بلکه دم سرد هم بر نیاد
 چون خبر گشتن ایشان بخردم جهان شیخ شرف الدین
 رسید گفت در شهری که خون در چنبر کسان ریخته شود عجب بود

که آن شهر آبادان مانند ساعیان این خبر گفتار محمد و حمزه
بسمع سلطان رسانیدند سلطان عماد اکابر را جمع کرد و
گفت من بفتوای شما ایشان را گشته ام شیخ شرف الدین
بنبری این سخن چه میگوید همه یک زبان گفتند سلطان
ایشان را طلب فرماید انگاه این سخن ایشان ظاهر شود
که بجهت وجه گفته اند سلطان با غوای ایشان فرمان طلب
روان داشت و دشمنای آن خادمه سید اسادات
سید جلال نجاری رحمه الله علیه بر سلطان آمد و تبرکات
سید اسادات بر سلطان رسانید سلطان گفت چیست که
بندگی محمد و بعد از بسیار روزها و کرده اند خادم گفت
مکتوبات شیخ شرف الدین بنبری بر محمد و هم رسیده بود
محمد و هم برای مطالعه آن در خلوت می بودند چندگاه کسی
ملاقات محمد و هم نمی یافت بدین سبب بسیار روز نشد سلطان

سلطان از فرستادن فرمان طلب پیمان شده باز فرمانی
 دیگر فرستاد که اگر فرمان طلب تا بهار رسیده باشد باز دارند
 اینچنین بزرگی را از جای حبس بندن مصلحت ندارد چون
 آوازه فرمان طلب بمحمد و هم جهان رسید گفت این فرمان
 بطریق سید جلال الدین منسوخ نشد عقب این فرمانی دیگر
 می آمد سماعت که وقتی در ششمین پیش محمد و هم جهان گفت
 در ویش هر چند که بزرگ شود احتیاج وی بعلمایانی است
 کنند در ویشی که محتاج علمای است در ویش نسبت علما هر چه
 در کتاب یا بند همان گویند در ویش اگر در کتاب یا بند از لوح
 محفوظ بود و اگر در لوح محفوظ یا بند از حضرت غریب گوید
 سماعت که فانی شمس الدین دمشقی که هم در ویش و در ششمین
 بود وقتی بمحمد و هم جهان آمد و او در استغراق بود از آمدن
 او التفات نداشت آنچه معناد ملاقات بود منبر و کافیا

وز فاضل شمس الدین النعمانی حاصل شد گفت در ویش
کالم بهال بگوید حضرت مخدوم فرمود وقتی که موصوف
کرد و بنود و نه صفات خدای جل و علی فاضل شمس الدین گفت
بحقیقت یا بحج از گفت بحقیقت فاضل طافت نیاورد و برضا
و بعضی گویند که پرسید شیخ یحیی و سمیت بحقیقت است یا ربحا
گفت صوفی کسی است که موصوف شود و بنود و نه صفات حق
بحقیقت و شیخی بالامر از آنست مجلسی دیگر چون با فاضل ملاقات
شد عذرخواهی کرد و گفت کسی را که با و غلبه باشد او را
تفاوتی در گفتار و غیر آن بد بد می آید و نیز مانند آن کاهانی
تفاوت میشود من در آن مغدورم سماعت که جوکی حساب
جمال در بهار رسید با بعضی مریدان مخدوم همان شیخ
شرف الدین ملاقات شد و خطایشان گذشت که خدا بیابا
کافری را این جمال داده است آن جوکی منهای باطن حاصل

حاصل کرده بود و خطره ایشان را دریافت گفت بچنین چیزی
 ورود نباید کرد شمارا کسی گز هست چو کیان سپیرا بزبان خود
 گز میگویند بضم کاف فارسی بعضی میدانند که گز گفتند آری را
 گز هست و ذکر مخدوم جهان و ساقی ایشان پیش از
 گفتند او بر طریق برستفهام گفت بر ما بیایند ایشان گفتند
 ایشان بزرگ اند بر کسی نروند هر چونکه بزرگی است بر ایشان
 می آید گفت مرا بر ایشان سپرد ایشان او را برابر کرده بر
 مخدوم جهان برونند همین که نظر جوید که بر مخدوم جهان افتاد
 پس با گرخت کیفیت چرا میگریزی گفت گز را رو بسته شده است
 یعنی بغضات حق کشته است من پیش روی رفتن طاقت ندارم
 اگر بوم سوخته شوم قطعه حال او پیش مخدوم جهان باز نموند
 مخدوم تبسم کرد و گفت او را بگوئید اکنون بیاید و به منید طاقت
 خواهد آورد و چون باز آمد دید گفت اکنون میتوانم رفت

آمد در مجلس نشست دیری نشسته بود بعد از آن گفت مرا اسم
تلفیق کنید مخدوم اورا اسلام تلفیق کرد و سه روز بزرگ بود
و در شب بعد از آن اورا وداع کرد و مسافر شد کسی مخدوم جان
نرا پرسید باند که میخواست چه را وداع کرد بد گفت او کار تمام
کرده بود ز کار کنیز اورا حجاب بود بعد اسلام باند که میخواست
زوال آن ز کار شد و وداع کردم سماعت در آنچه مخدوم جان
در جنگل راجه گیر بود و چون که رسید که در برین جنگل بزرگی میباشد
برای اشتیاق ملاقات بدید آمد و جنگل زلفت جانی که خدا
جهان بود و ریافت پرسید که سید ما را چه بینشنا سید
در اصطلاح جو کبان مرد کامل را گویند گفت اگر او این جنگل را
کو بد زرشور زرشود در حال آن جنگل زرشود اشارت
سوی جنگل کرد و گفت تو بر حال خویش من حکایت میکنم
سماعت که شیخ الاسلام شیخ حسین مغر شمس علی گفت بدید

مردان شیخ جهان زیاده از عدد هزار بودند میان ایشان
 چهل نفر و اصل بودند میان همین چهل که کس مرد آمدند ^{منظر} شیخ
 و ملک زاده فضل الله و مولانا نظام الدین درون جصابری
 میان این سه مرد شعله آتش عشق شیخ منظر رسید و دودی
 بدان دو مرد و بعضی نالان این حکایت گفته اند که سیصد
 و اصل حق بودند سماعت که وقتی مخدوم جهان شیخ محمد ^{را}
 گفتند تو کلاه چرا نمیدی و مردان چرا نمیکبری شیخ محمد گفت
 مخدوم نفس من کرب میکند و میکوبد اگر تو کلاه دهی جنبه‌ای
 بازار که خور و گفته تو درین بلا کجی در آشی ^{الانفا} زل است از برتان
 فی مناقب الاولیاء که هندوئی مشتاد و یکساله در مجلس و می‌نش
 ایمان شرف گشت وقت خوش شد گفت سچان ^{الدیکانه} الیکانه
 که مشتاد و یکسال غیر خدا را پرستیده بود دیکانه و دوست حضرت
 خود کردانید پرسیده شد اگر درین مجلس می‌برد حمل بر چه کنند فرمود

با یک بی لوث رفته باشد و در تحت این آیه در آید و الذین
آمنوا و لم یلبسوا بایمانهم ظلم و لیکن لهم الامن و هم همته و
اما خوف خاتمت باشد نقل است وقتی قلندری آهین شوی
در مجلس می درآید فرمودند در پیش آهین چرا فرود نمی آری
گفت بست کسی که فرود آرد سر در مرافقه کرد و هر یک آهین از اندام
او فرود می آمد قطره قطره میشد سماعت که عورتی با علامت
بروی درآید و گفت برون آئی و جواب دعوی من بگو و حال
ببرون آمد عورت پیش حاکم مشرع بر دبر و دعوی کرد که خشتی
که در خانقاه خرچ شده است حق منست قاضی گفت جواب دعوی
عورت چیست فرمود حکم کنبدنا خشت خود ببر و قاضی چون
این حالت معاینه کرد برخاست بمعذرت پیش آمد سماعت
در ایام بدایت مادرش او را درون حجره انداختی و در آنجا
محکم بستی و نمود پیش در خشتی تا برون در زود و چون در باز

باز کردی گاه بودی که در حجره نیافتی و گاه بودی که او را در حجره
 یافتی اما مرده و روح پاکش را معراج شدی و چون مادرش کبریتی
 برخاستی فسی دادی سماعت از شخصی که گفت دو از ده سال ساله
 کوه با وی بودم درین مدت ندیدم که محتاج با کولات شده
 باشند و نیز سماعت شخصی پنج تنکه زر بر و هدیه فرستاد چهار تنکه
 بر بندگان خداستعایه قسمت کرد یکی از آن جانب صحن بر تاپ
 کرد و فرمود این محله را بپدر است از چشم غایب شد چون فاضلی
 آمد فرمود زر بدیعه خود بر کبر فاضلی تنکه در صحن یافت برگرفت
 و نیز ذیل حضرت از برهان الالقی سماعت چون مکتوبات او
 بر شیخ نصیر الدین او دای رسید شروع در مطالعه کرد و روزی در حاشیه
 استغراق بود فرمود سبحان الله شیخ شرف الدین گفت صد ساله با
 برگرفت دست کرده نمود سماعت سید جلال بخاری را پسند
 کرد در آخر عمر در چه مشغولید فرمود در مطالعه مکتوبات شیخ شرف الدین

شیرینی

احمد بی منبری باز پرسیدند مکتوبات شیخ شرف الدین منبری
چگونه است فرمود بعضی محل هنوز فهم نشده است سماعت که
روزی دوله سوار بر پشت شخصی میاید و گفت برگشت بهیچ خودی
سوار شدن کجا آمده است فرمود مرده را که میگذشت باز گفت
مرده را مسلمانان کشنده کافران فرمود نفس کافر را
کافران کشنده سماعت چون سید جمال الدین در شهر دہلی
در آمدی روی سوی بهار کردی و سینه مالیدی و فرمودی
بوی خوش از طرف بهاری آید سماعت در سالت سوم
نفل نزدیک وقت افطار پیش دی کسی ماکولات می آورد
و التماس اکل میکرد و او در حال منور دی و فرمودی روزی
نفل را قضا توان کرد اما شکسته باطن را قضا نیست
سماعت از شیخ منظر که فرمود روزی از دی پرسیدم که
چه حکمتی که در ایشان ماندهم کافران را اسلام بخشد

عرضه میکردند و بعد از آن ساعت بخواب میرسانیدند و در ایشان
 این زبان مریدان را مجامعه مینومایند فرمود که فرزندان
 ایشان ایمان می آورند استعدا دهند و تمام درشتند فاما مریدانی
 این زمانه چندان استعدادند از بند بفرودت پیران ایشان
 مجامعه مینومایند با غت که شش پیش رفت اماست کرد بعد از
 نماز بدو رسانیدند که این مرد شراب خوار است فرمود همه رفت
 میخورد گفتند همه وقت بخورد فرمود در ماه رمضان نمیخورد
 ساعت پنجم زین بدیع بی که گفت در ایام جوایز شراب
 خورده بر نادر بیاددم و چیزی نفند از روی در خور است کردم گفت
 ای فرزند اگر چیزی داده بخوان شرمنده شدم از آنجا بیرون آمدم
 نقدی کردم سر در خانقاه آوردم او را استقبال قبله بر سر مصلای
 نشسته دیدم روی سویی من کرد و فرمود نزدیک من بنشین
 نزدیک رفتم گوشه مصلای برداشتم گفت زیاده از دوست

برنداری نگاه کردم فرود مصلای ریای اموال دیدم دست
دراز کردم و دوشت برگزختم و برون آمدم و بر باد آیدم چون
نظر باد بر من افتاد با کلبه دو گفت ای فرزند از اینجا
نپادشاهی دشمن خدای درخواست کند از اینجا برون آمدم آن
جمله را در باختم و روی خود سیاه کردم و پیروی در آمدم و از
توبه کردم و فرمود نیکو کردی آنچه باقی بود در دشتی سماعت که
روزی اورا حالتی بدید آمد قصه کوه را بگیر کرد سخنی
بافت در پی او میرفت فریب جنگل رسید و شبیر مستفصل
او کردند چون بدو رسیدند سر در قدم آوردند بدیشان
نشد بالای کوه برآمد شخصی که در پی او میرفت بر جای ماند
از خوف شبیران نتوانست که بیشتر شود بعد زمانی روان
شد چون بدیشان رسید گفت بجزمت شیخ شرف الدین که
درین راه رفته است راه بدید شبیران متفرق شدند آن

آن شخص در عقب میرفت ناگاه بالای کوه برآمد مخدوم جهان
 و رتقب خود نظر کرد آن شخص را بدید گفت از آن مکان چگونه
 بگذشتی گفت سو کند مخدوم جهان دادم گذار شدند و براراد
 دادند فرمود من که باشم که از سو کند من بروند از خوف حجتی
 که بروست و اربی گریخته باشند بعد از آن فرمود در پیش
 زیارت دوستی مطلوبست تو اینجا باش تا من باز گردم و را
 بر سنگی نشانند و آیه الکرسی خوانند و بر روی دمید و از عالم طیر
 و دیوانه چون سه شنبه شب بگذشت از عالم طیر فرو آمد
 چون صبح دمید منت بایاد بگذرد و جماعتی از مردان به
 بیامند پیش رفت اما منت کرد چون نماز بایاد کرد اگر در یک
 دست بوسیدند و متفرق شدند سماعت که سیاحی از
 مکه مبارک آمد نسبیج آوردی داد گفت من در شب هجده در مکه
 مبارک این نسبیج یافته ام حاضران را گفتیم که از آن کسبت گفتند این

نسیج شنج شرف الدین منیر است که در بهار می باشد و در
جمعه اینجا حاضر می شود و من این نسیج را بر گرفته ام تا بر شما بیاورم
معاذت مفتی و در ماه رمضان در وی برای کردن نماز
نور اوج حاضر شده بود شب همانجا ماند و خوابه آن دیده
برادر خود برد و تا افطار کنار گذاشت برای محافظت خاطر او و بر
رفت طعام پیش آوردند با او موافقت فرمود و نذر آن
گفتند حسب ما را مقرر نمی آید که دنبال این چنین ناجی کس می
میخورد گفت آن شب وقتم خوش شد نقیل است از کتب
قدیم که گفت آنکه موسی علیه السلام گفت تبت ای یک توبه از
خود بجن بود از آنچه رویت با اختیار خود خواست و اندر دست
و اختیار آفت است پس باز گشتن بود از حسن با حسن و
گفت ای برادر هر چند آلوده و مملوئی تنگ توبه زنی و در
باش که از سحره فرعون آلوده تر نه و از سنگ اصحاب کفایت

ملوث تر نه و از سنگ طمع رسینا جهاد تر نه و از چوب خسانه
بی قیمت تر نه و گفت بر تو با هو که از بیم افتادن در کنه از
توبه کردن باز نه ایستی و گفت اگر با عیب قبول بخوابستی گردنا
عیب نیافریدی و گفت اگر کوشتی که آدم در بهشت میفرمائی بگذ
تا از آنجا بشی بیرون آورد رسول ماصی الله علیه و سلم چه کرد که
باینجا بشی باز آورد و لیکن بقای فحشین بر دنا و شکمان
از مملوۃ او حرمست بیاموختند اینجا بشی باز آوردنا زینبنا
از عبادت بر شریعت آموزند و گفت آفتاب ایمان در
هر سینه بقدر توبه اوتاب و گفت هر که از مادر براید این جهان را
بپند و هر که از خود براید یعنی از اوصاف بشریت بیرون آید
آن جهان را بپند پس دنیا و غفنی هر دو حاضر بنده و گفت چون
مرد صادق بود جهان شیخی در آینه دل خود مشاهده کند در حال
بجهال و لایبت او عاشق گردد و قرار و آرام از او بر خیزد

و در طلب آید و نشان جملہ سعادت‌ها این میفرارست و این
عاشق هست و گفت که پیر هرگز مرید را مرید طالب نتواند کرد
چنانکه پیغمبر عالم بهجوران ازلی را مومن مخلص نتواند کرد
و گفت مرا و ترا در کلیسا و بتخانه جان بود هیچ بنی و بت کده
مرا و ترا نه پیر و بدروغ و غوی مرید بنی کنیم و لاف سمانی نزنیم
چه کنیم اگر میان صادقان و مخلصان شمارند بود که در زمره
کاذبان و مدعیان در آرد گفته ایشانست - و حقا ثم حقا بودن
بدین درگاهی بدروغ بهتر که بودن بر در دیگران - بخت گفت
کسی که او را محل ولایت باشد با کرامت آرام نگردد و خود را
از اهل کرامت نشناسد بت عارفان کرامت است اگر با کرامت
بیارامند چو یک دند و مغز دل شوند و اگر از کرامت خبری کنند
مقرب گردند و موصول گردند و گفت در خبری از کرامت خبری
است لطیف و آن آنست که صحت ولایت متعلق است با عارفان

با عرض از غیر دوست و ترک یاد و نهمیب اخذ و ترک ضد بند
 و اقبال و اعراض مخالف یکدیگر چون بکرامات اقبال کرد و
 کرامات دید و بران اعتماد کرد از کرم اعراض نمود و بغیر دوست
 اقبال کرد و گفت کرم از کرامت بگزید و بنرسد و بنریا و آید
 خوش خویش را خود ترک بگردنا بزرگان گفته اند همیشه فطیعت
 دین راه اندر کرامات بدید آید و گفت ای برادر ناتوانی عمر
 و خدمت کفشی صرف کن و در سایه دولت خداوند و نبی شاه
 ساز و نیاید و خود را بدست آر که بار در دین سخت عزیز است
 و اقطع به آن که راه دین بی بار نتوان رفت و اگر کوی بکنم مرا
 یار در دین میسر شود باری قبای عشق این نفس کا فر و بشت
 باز کن و با وی در پی دینی بار مشو عمرت به باد داد و دینت
 غارت کرد و باقیامت بکانه کرد و بادینا آشنا کرد و
 دمار از قاعده دوست بر آورد و سرای دینت خراب کرد

چون

و پاری

و تو هر روز بروی عاشق نری و هر ساعت او را محبت نری گفت
محبت و عداوت حق تعالی بعلت قیام نیست زیرا که محبت و
عداوت حق از لیست و خلاف و موافقت بنده وقتی پس
محبت و عداوت سابق باشند و خلاف و موافقت لاحق
و هرگز لاحق علت سابق نکند و از اینجا بشناس که همه همیشه
هیچ و این بگوی باج و رکوش و کم گفت فلک سنانی و خنک
که حق کنن تو از من دانی با برکوش خود اگر بدی دست نتم
خود را بر اندمی ز سر گردانی و گفت اگر زان دست صاحبی
و یا صحبت پیر میا است عالم ربانی میسر شود آن بهتر و فاضلتر
از آن که بر مناسی بود مشغول با و را و گفت اگر دل فارغ دار
و فکر میگوید و اگر فارغ ندارد در فارغ دل بکوشد و آنرا
عین فکر داند و گفت در کار باید شد اگر چه جوارح و اعضا
بمعصیت آورده است باز نباید ایستاد که فتن و فحور صفت

صفت جوارح است و ایمان صفت و کسوت دل است و حکم
 دل راست نه جوارح را که دل منظور است نه جوارح و حکم منظور
 را بود نه مهور را و گفت ای برادر اکنون دانی چکنی که میگذارد
 که می نازد که میسوزد که می سازد و روشن بر و نازکان راه همین
 است و گفت زبیدی طلب باید کردن که جان محرم آن زبیدی
 شاید و بجای آن زبیدی نباید هر که بجای زبیدی غلام رسایش
 باید بود و هر که بحق زبیدی همه رسای غلام بود و با حق رستی
 خرد عظم خود نمیشود و آن در ناز و بدن خود درست که من بری
 نفه نقد شرک و گفت هر چند که قرب نیافته باشد فریاد می کند
 گویی نیافته است چون مطلوب را نهایت نبود و هر چند جوید
 هنوز نایافته است و هر چند باید هنوز نایافته است و گفت
 هر که خود را باطن است معلوم دارند و با بمعصیت مفصول دارند
 اصل و فصل از غیر حق دیده شرک بود و گفت ای برادر

امیدوار باش و لنگان لنگان قدمی میرن که این دولت
بفضل رست نه باستخفاق بالله العظیم اگر باستخفاق بودی
نعیم من و تو ذره نیامدی لیکن علت از میان برداشته
تا چنانکه پاکان امید میدارند تا پاکان نیز در حیدر امید دارند
و گفت از افلاس دینی استعدادی و از ادبار و آلودگی خویش
بهریمت نباید شد نظر بر قدرت و فضل باید داشت و گفت
ای برادر اگر عصمت همه پاکان و اخلاص همه معصومان تبار
طیبت تو سازند مگر تا فریفته نشوی و اگر شمع قهر زهر
حسرت آید و ده بر فرق تو زنده مگر تا بهریمت نشومی و گفت
اگر وقتی ترا گویند که دعای تو مستجاب است کو خداوند امر از پیش
من بردارد و گفت بحق مسلمانیه اگر در عمر خود یکبار این کلمه
باشی از سر دل مکر تا آنرا به پشت نفوس می کشی که زیاده از زبانت
بفرستی زبان کرده باشی و مکر تا خداوند برای راسخانی نپردازی

افروشی اگر این کلمه را برای او کوئی با خلاص نگفته باشی و گفت
 هر چه کنی اگر چه اندک بود باید که مخلص و صادق باشی ^{نشد} خلاص
 که خلق را از راه برداری و صدق آنت که خود را از میان
 برگیری چون بین مقام رسیدی و این بادیه خوخنوار بریدی
 ربارا با نوکاری بود نه عجب را بر تو راهی چون این دو حجاب
 نماند ترا بر درگاه حجاب نهانند سکاشفته فی مکاشفته نورعی نور
 آشکارا کرد هر رفته که او خود را دره محل ورنه و منزلت
 اثبات کرد و بگوید در عین ملک و عالم بعد است نه قرب و گفت
 ای برادر ازینجا دل از جان بردار تا نامه تنغمهای زیر آلوده
 بر تو آید و خود را بای سیرسکان خاک که اینها کنی تا همه بهویش
 گویند و تو در میان خوشن بزی سر در سجود و سر در شهود و گفت
 بنوباد که از سنابش و فکبه خود دور باشی و خود را از همه دور
 و مژودان شناسی و گفت ای برادر اگر کالای با قیمت است و نو

درویشی که نتوان خرید باری آرزو مباح است از لاف کاست
دگر در خانه آبت نهد گیاه زوید باری نمی و خشکی شود اگر فتح یابی
عجب نباشد مسکین طبایع رنج برده و جامه سیاه کرده و حرارت
پیشیده خوردنی کسی دیگر خورده موسی عزم گفت از فی قیام من
ترانی چشمیده و باره سنگت این خلعت پوشانیده و اگر نمی یابی
بیچگی نیست دل خوشش دار نقل است از معدن المعانی و گری که

در حدیث افتاده من عرف الله کل لسانه فرمود از این سان
سان ظاهر مراد است یعنی از آنچه مشاهده کاشفته ایشان
میشود اگر زبان ظاهر خواهد از ان عبارت کمد نتواند نه آنکه
مراد از حدیث نیست که هر که خدا می رسد شانس زبان گفتند

و هیچ سخنی نگوید بعد از فرمود دوم حدیث که است من عرف الله
طایفه این محمول برسان باطن است و جایز که این بر زبان
ظاهر هم برانند و جایز که یکی محمول برانند و یکی را برانند

و فرمود هر که کار بعلم میکند و راجع بر خود می بندد که آن کلمات منافقا
 و فرمود که میان این مردمان این خود شایع است میگویند اگر
 چنین شدی چنین نشدی این چنین نشاید گفت که از کلمات
 منافقانست و فرمود که اطلاع بر لوح محفوظ شرط صحت ولایت
 نیست که هر جا که ولایت باشد این باشد بلکه از ممکنات
 است بر سیده شد که صوم وصال منی است و بدان رسول خدا
 منحصر است دیگری اگر بر آرد چگونه باشد و فرمود اگر دیگری
 بر آرد برای اخذ نفس راجع است و در کتابهای شایع
 نمی بر صوم وصال وارد است بر منی شفقت تا و بیل کردند و
 فرمود سالک رخصمان چون خاورد و در من اند بعهده بر نطق مبارک
 راند که باز نزدیک اهل معرفت همان یک سخن است که میگویند
 اگر همه عالم از تو ناخشنود و حق خشنود ترا چه زیان و اگر همه
 از تو خشنود و حق ناخشنود ترا چه سود من له المولی فله کل

بیت اگر مہیج نباشد نہ بر نیاید بعضی چو تو دارم همه دارم
و اگر مہیج نباید نہ بیت کر برود جهان دهند ما را چون
وصل تو نیست بی تو ایمیم بعد از آن فرمود که بدین دو اصل
که در شریع آمده است عاصیان را امید بسیار است یک اصل
اینست که جنابہ العبد علی مولاه و دیگر جنابہ العبد علی مال مولاه
ہر بعضی جنابت بندہ بر مولای اوست نہ بروی و جنابت بندہ
بر مال مولی ہر راست و در شریع ما خود نیست پس ہر گاہ کہ حکام امر فرماید
این بود و خود اینز خالی نیست کہ جنابت بندہ در حق خداوند
خواہد بود و با و حق غیر اگر در حق غیر است آنجا امید فزای
اوست و اگر در حق خداوند است آنجا امید ہر راست و صد بار
بر زبان مبارک راند کہ احمد اللہ بدین دو اصل غامض را امید
بسیار است و فرمود ہر کہ فکر خدا متعالی بر زبان دلزد و
بود با و بسیار از دوستی باشد نہ غنی کہ بی بی زینب از یک پو

یوسف را دوست داشتی همه چیز را را بنام او خواندی تا گفته اند
 که در دوستی همچو زبانی باید نام به قصه درسد و بر لفظ مبارک را اند
 که کسی که کامل حال است او را بغیری نسبت یعنی چیزی بدید نباید
 در ایشان که بدان در آنچه ایشانند نقصانی آرد اگر چه نفس تغیر
 باشد از جنبه بشریت که آن صفت لازمه بشریت نمکین آن
 بر نمکیزد و ارباب نمکین را آن زبان ندارد و فرمود که مشبهه
 که ترک همه چیز بهتر است اگر استقامت بر آن باشد و لیکن
 ترک بن وجهی بهتر که مفهومی می باید که باشد که احتیاج ضروری^{است}
 التفات نماند نا کاره استقامت بر پروردگار است رود و فرمود
 که یک فرقه کار باطن شرف دارد و بر صوره عبادت بدنی
 فرمود که غار فانی در هر چه بنشیند در اول نظر حقیقت آن چیز
 بنشیند پس در هر چه بنشیند معدوم یا بند از بن سبب ایشان را
 سکون و قرار با هیچ چیز نباشد لیس و دل بدست آور جدالی و

به بین آینه کن جان جمال او به بین که زاپیداشود یک
فتح باب نو درون خانه بینی آفتاب و فرمود که بشنوی
ازین طایفه رفتن در حج غلو نمی کنند میگویند اول معرفت
پاکس بعد در خانه او رفتن نیکو نماید و فرمود که غایت
محبت حق نیست که در دل او جز حق غیر محبت او نگذرد اصلا
چون اصلا در دل او غیر را جای نباشد و اندک محبت حق است
و اینچنین کسی را اصل حق بهم گویند فرمود اگر چه مردم را
چیزی از طاعت و عبادت نباشد باید که بهمنی باشد نسبت
همت از آنجا که نظر نکند خوار مدارش که اثر نکند و فرمود
که بهت عبارت از باغشته است که از امور دنییه و خسیسه نامور
عالمیه و شریفه بکشد و طلب آنی شدنست با سبب شرایط
آن نذل است از اجوبه کاکوی که گفت عشق آن باشد که از
عطا و نواخت محمود نکرد و بخندد که رخت مذموم نگردد گفت

گفت خدای تعالی همه زبان گو یاست و زبان آدمیان گو یاست
 اگر چه آدمیان نمیدانند که میگویند و زبان مرغیان گو یاست
 اگر چه مرغیان نمیدانند که میگویند و زبان حیوانات گو یاست
 اگر چه حیوانات نمی دانند که میگویند و گفت بنده بحضرت مومن
 نکرد و نا انگاه که هر که را بیند از خود بهتر نداند نقل است از
 وصیت نامه چون او به پیری رسید و ضعیف گشت و مرض
 غالب حادث شد عینی گرفت و غلبه مرض روز چهارشنبه پنجم
 ماه شوال او را در روانی تو بر آورده که ملک نظام الدین خواص ملک
 بنا کرده بود آوردند بر سر سجاده یکبار گذشت بنده کی شیخ
 طویل الدین برادر حقیقی و قاضی زاہد دیاران دیگر حاضر بودند
 بر زبان مبارک است ان لا حول ولا قوة الا باللہ و روی مبارک
 بر ایشان آورد و فرمود شما همه بگویند بحکم فرمان همه موافقت
 نمودند لا حول ولا قوة الا باللہ همه گفتند بعد تسبیح کنان

گفت خدای تعالی همه زبان کو یا است و زبان آدمیان کو یا است
 اگر چه آدمیان نمیدانند که میگویند و زبان مرغیان کو یا است
 اگر چه مرغیان نمیدانند که میگویند و زبان حیوانات کو یا است
 اگر چه حیوانات نمی دانند که میگویند و گفت بنده بحقیقت بمؤمن
 نکرد و تا آنگاه که هر که را بیند از خود بهتر نداند افضل است از
 وصیت نامه چون او به پیری رسید و ضعیف گشت و مرض
 غالب حادث شد نمی گرفت در غلبه مرض روز چهارشنبه پنجم
 ماه شوال او را در رواق نور آورده که ملک نظام الدین خواجه ملک
 بنا کرده بود آوردند بر سر بجاوه یکم کرده نشستند کی شیخ
 طلیل الدین برادر حقیقی و قاضی زاهد و یاران دیگر حاضر بودند
 بر زبان مبارک اند لا حول و لا قوة الا بالله و روی مبارک
 پدیشان آورد و فرمود شما همه بگویند بحکم فرمان همه میروفتند
 نمودند لا حول و لا قوة الا بالله همه گفتند بعد تسبیح کنان

بر طریق تعجب فرمود سبحان الله آن ملعون درین محل در سید
توحید جنبری بخوابد که بچنانند لکن فضل خدای تعالی چه افتاد
ولا حول ولا قوة الا بالله گفتن گرفتند بعده و در ادعیه
مشغول شد بعده بلند آغاز کرد الحمد لله الحمد لله خدای کریم کرد
المنتهى المنتهى الحمد لله کثرت بخوشی و فرح باطن بار بار دعا
میفرمود بعد از آن دست قاضی را برد گرفت بر سینه مبارک
و فرمود ما هانیم ما هانیم باز فرمود که ما هانیم و بوالکائنات ما
و بوالکائنات باز در مقام نواضع نزول فرمود و بلفظ مبارک اند
بلکه خاک گفتن و بوالکائنات بعده همه را پشت با دعا مانع و زار
فرمود و امیدوار باشد لا نقض من رحمه الله ان الله غفار ذو
جميعا میکرد و خود آیات رحمت و کلمه طیبه با تسبیح میخواند چون
کار باخر رسیدن گرفت آیه لا خوف علیهم ولا هم یحزنون و کلمه طیبه
لا اله الا الله محمده رسول الله بر زبان جاری داشت که جان

جان بخت سیرد انا الله وانا اليه راجعون روز پنجمه بوقت پانزدهم
 ششم ماه سوال سزا شنی و ثمانین و سبعه یه مد فون گشت
 ذکر محمد و م شاة شطر خمس یعنی روزه علیه آن سلطان
 تجرید آن قریان احوال تغیر آن خورشید آسمان در باختم و خفا
 آن برکنده شسته متمش از مقام در خواست آن فدا دیده بختی در
 آن بقا یافته در سر صفات آن پاک باز صفای ملک و ملک
 آن شاه باز هوای جیروت و لاهوت آن صوفی تنگبار باری
 ربانی آن نازنین حضرت عبدای سبحانی آن جان شیخ جهان
 و آن رولان معروف کفخی برهان سخن و الدین شیخ شطر شمس
 از اجله شیوخ طریقت و اغوه اصحاب حقیقت بود و در مراتب
 معرفت و وقایق آن و اسرار توحید و مطابق آن کمال داشت
 و در ریاضت و مجاهدات رسته زین سالکان بود و در سیر
 او را فراری نبود و نام بمقصود رسیده و در سیر فی الله آرامی

نادرغضای عشق ناستغای نیتقاد بر عشق خدای تعالی بجزیری فرو
نیامد تا بود و در روز و محبت حق بیسروفت بود و نباید بود
آخرت هم پیش همت او قدری نداشت در هر طوری عالی
کلام بود و شیر مرد سخن او را کار بندد و دین همت راه فرار
پیش گیرد و در هر طوری شورش داشت بر شد سالکان جلیله
و جانباز بود هر که جان و تن در باغی شایسته خدمت و صحبت
وی شدی و هر که به چنین بودی در صحبت وی قدم نهادن
نخواستی و در ابتدای حال او را شغل تعام شریعت بر وجه حال
بود بر هر دریشی که رفتی مشکلات تمام برسدی چون در جواب
شفاف شدی اغفاد دست نکردی و پدر او شیخ شمس الدین
خلیفه شیخ احمد چوپوش بود او میگفتی که شیخ احمد مردی بزرگ
خوارق عادت بسیار دارد اما اغفاد ما بر کسی شود که او بداند
را می باشد در آن روز ما آواز نه خبر شربت مخدوم جهان شیخ

شیخ شرف الدین میری در غلام اطوار اربعہ شہ بیت و نعت
 حقیقت و معرفت جهانی گرفتہ بود اور اہل طبیعت سوی
 مخدوم جہان بود اما سبب رہنمای پدر در توجہ تا خبر میکرد پدر
 چون دریافت گفت رای رای نیست ہر جا کہ عقیدہ نو فرہ کبر
 آنجا توجہ کنی بعدہ بخدشت مخدوم جہان آمد آنجہ مشکلات
 علمی داشت پرسید مخدوم جہان آنرا جوابہای شافی گفت اگرچہ
 از تو غیر علم لائیکم مینماز گفت مخدوم جہان با خلائی کہ درشت
 با او سخن کردم گفت یہ بیان واضح مشکلات اورا حل کرد آخر مجلس
 بر دلاوری بحث خود را پیمان شد و با خلاق مخدوم جہان رہود
 شد بعد از ان رابطہ قلبی با بندگی مخدوم جہان بدید آمد بلکہ محبت
 چیرکہ از رفیق و منتقل خداوند و الجلال است از درون شہر زد
 انما س را دت کرد مخدوم جہان اورا بشرف ارادت
 مشہوت کرد و بند بعد از ان انما س شغولی راہ طراقت کرد

مخدوم جهان گفت مشغولی را در ظرفیت بی علم نشود و شما
علمی که خود ندیدید به نیت جاهد و منیر است بود چندانی ثمره ندهد
بخلاص نسبت به الله باز از سر بخوانید و تحقیق کنید تا شمر بکمال
آید و موجب بقای سلوک کنندگان عالی همت همچنان گردید
ساعت و دایم شده پیاده پای روان گردید چند گروه رفته
که در پاهای آنها دفا و طاقت روانی مانده زبرد خشی نگذرد
نشسته بود که ملک زاده یکی از مریدان حضرت مخدوم جهان
برای مقررداشت خود در دهلی میرفت و ز بر همان دخت زود
آمد و شناخت پرسید کجا میرود و پند کی شیخ منظور کیفیت حال خود
بفرمود ملک زاده فی الحال خوش شد یک پاسبان سوار می
و با غراز و اگر ارم نام و بهلی رسانید ملک زاده در کار و بار خوب
رفت و شیخ منظر و طلب علم مشغول شد از سر آغاز کرد موازنه
دو سال در تحقیق عالم الله بود و در آن روز با سلطان فیروز گوی

کوشکی درست کرده بود برای ندریس در کوشک مذکور شیخ منظر
 اختیار کرد شیخ منظر اگر چه در غیب بود اما از برای اطاعت
 اولوالامر قبول کرد تا روزی در کوشک در ندریس مشغول بود ناگهان
 مطربان پیدا شدند چیزی گفتنی کردند شیخ منظر را حالتی پیدا شد
 در حال خود را از کوشک در بنداخت خدای تعالی نگاہداشت
 سچ مشرفی نشد بعد بران حال خانه غارت گناہند طرف بہار روان
 شد بحضرت محمد مہمان رسید مریدان عالی ہمت را کار حسب
 ہمت ایشان فرمایند واللہ اعلم حکمت درین آن بودہ باشد
 کہ جاہی کہ بوفور علم حاصل اورا شدہ باشد مشکستہ کرد و خود را
 بزجلہ جاہلان پندارد چون بخلص منیۃ اللہ طلب کنند خدای تعالی
 اورا از آفت جاہ کہ زنا را آہنی است نگاہ دارد پیران جاد
 مریدان را بر حسب حال کار فرمایند سماعبت کہ محمد مہمان
 اورا خداست مفردی خانقاہ فرمودہ بود و اورا ن خورسند

بودی هر چه فقیران کار میفرمودند اطاعت کردی انتفات
بعزت و خواری نکردی جامها که پاره میشدی بنویز تا بسند
و که میامیدادی روزی محمد و م جهان دید جامها را و سخت پاره
شده است و در صورت نهایت خواری رسیده و با وجود این
بهم فرسند است زبان حال او این بیت می گفت بیت خوشم
بدولت خواری و ملک نهائی که انتفات کسی را بر دوز کارم
نیت گفت مولانا منظر را جامهای لطیف بهش سپارد و منند
و مقامی لطیف و مروح برای شغولی او سازند و جامه خود بهای
لطیف نرم دهند و طعامهای لطیف کونا کون رسانند همچنان
کردند لیکن او در محبت خدای تعالی و طلب او چنان بود که
این همه او را بمنزله خار نامی نمود و او را سرفر و روشن شد
بود بدینانمی بود خست و زبان حال او این بود که می گفت
بیت جان آدم چون سرفر سرفر است بهشت جنت را بیک

میکندم فروخت^۱ فطرت در آنچه بالای دهنشغول بود
روزی شیخ مظفر بالای دهنش دست بالا کرده ایستاده بود
نظر مبارک مخدوم جهان بر او افتاد و دید که گوشت در اندام نمائند
است پوست با سخوان چسبیده پهلوی او برآمده است حضرت
شیخ جهان روی سوی قاضی زاهد آورد و فرمود زاهدی منی چه
راست شده است این که لایم گویان آمده بود و انواع نعم
ذاکرم از دانی فرمود و سماعت که وقتی از مشغله خود بیرون
پیش مخدوم رفت و گفت من در مشغله نشستم و در دل کن
ذکر فلان شد یعنی منکوحه هر بار بی اختیار میگردد در مشغله نشستن
چه سود کند مخدوم جهان ظاهر با او چیزی نگفت و بری نشسته بود
بعد آن گفت من فلان را مطلقه کرده اندم مخدوم جهان این
سخن چون ازوشنید گفت شمار حاجت بخلوت بیت کار خود
تمام کردید هر جا که باشید و هر چونکه باشید یک نیست^۲

خویش در برخواست و در باخت محبوب دل پرگشت آنکه
گفته اند پیران و طلب مریدان اند تا خود را در آینه مریدان
بدینند آن مرید او بود از مجذوبان بقوت جذبه و به بدرقه
نهمبر از عقبات ترقی نمود و از غلبات احوال بمقامات تکلیف
رسید با این بهم که در مقام تکلیف بود شور و غلبه حال و از حد
بیرون بود چون صلاح و عین القضاة می نمود مطاع دنیا
روانده شنی که نزدیک او باشد هر بار که در خانه جنری متاع
دنیای و بدی خلق را گفتی که غارت کنید ذل است که صبح مسلم
نسخه مصحح در غایت نصیح بود در کاغذ از پیشی خط و نوشته
بود شیخ الاسلام شیخ حسین مغر شمس بلخی را افزا است صبح مسلم
همه در آن نسخه بود و آن نسخه شیخ حسین عطا کرده بود و
گاه برای مطالعه از شیخ حسین میطلبیدی روزی نسخه نگه
پیش او بود سالی آمد از و جنری طلبید در گرد خود چیزی

چیزی نداشت که بدهد همان نسخه بابل مذکور داد شیخ حسین
مشغول رفت غرض کرد که شما این نسخه مرا عطا کرده بودید
گفت چون من دادم تو هم بده بعده شیخ بیستصد تنگه از آن
سابل خرید کرد و نقل است غریزی تنگهای نقره برای ملاقات
آزاده بود بعد شرف ملاقات آن تنگهای نقره بهر یک حاضر
مجان بخش کرده داد و دو تنگه مانده بود خادم آنرا بر طاقی
گذاشت آن بزرگوار بر معناد خویش در نماز مشغول میشد
هر وقت که او ترمیمه برای نماز بندد و در نظر دوستوران پیش
او لاجول بنیستد و باز در نماز مشغول شود و باز بوقت تحریم
و در صورت مستوران پیش میایند بعد لاجول کو بانی دفع کند
چون تنگه را این معامله شد خادم را گفت ای غریز تفحص کن
آلایش دنیا چیزی در خانه مانده است که هر بایه مراد نماز
مراحت میدهد و در صورت بسته پیش می آید خادم رفت

نفخه کرد هر چند که نفخه کرد هیچ دنیاوی نیافت باز آمد
عرضه داشت کرد باز چون در بازار شد باز همان دو ستور
صورت بسته پیش آمدند خادم را از جرک و او منع و نفخه شانی
پهون کرد و بطافی دو سکه نقره بود پیش آورد گفت پرناب کن
چون بیرون انداخت آن صورت ستوران دفع گشت
گفت محمد بن محمد بن المنة لله نقل است در آنچه حضرت
شیخ جهان در را جکیر مشغول می بود پنج مظفر را برای
مشغولی حجره تعیین کرده بود در آن حجره مشغول می بود از آن
تعیین می چند روز گذشته بود که امیر شیخ ذوال آمده پیش
در حجره بنی برگرفت نظم کبش مار رسم شکستن نبود خند
و فارا اهد الله تو فراموش کن صحبت مار را این دین
و بار گذشته و سالها بگذشت هنوز بوی قومی آید از
منار مله او را طاقت ندارد بعین شکست در آن

در حال از حجره توبه کنان بیرون آمد از برخواست و در با
او چه توان گفت و در خواری عادت شانی عجیب داشت بیکان
نظاره شد می مگر بعلیه وقت و بامصلحت مریدی افضل است که روز
برابر پیرو خود در مجلس حاضر شد شیخ منہاج الدین جامی ^{بانی}
مجلس حاضر بود سخن در فضیلت حج افتاد شیخ منہاج ^{الدین} بر طریق
تعریف بجانب پیر او گفت که حج بر همه مسلمانان فرض است و
نوع مفارقت فعلی عروج ظاهر کرد او را از روشنیدن کلمات
شیخ منہاج الدین نوعی حرارت در باطن بدید آمد فرو خوردن
توانست آسین شیخ منہاج ^{للدین} را بنمود و گفت چند ذکر حج
فوائدهای کرد و آسین بندگان شیخ شرف الدین ^{ببین} شیخ
منہاج الدین چون نظر کرد کعبه مبارک در آسین او ندید
بجایان پیر او را این سخن خوش نیامد او را گفت آن مقدار
از تو بکرامت خود مشغول گشتی از مکرم خود اعراض نمودی

سماعت که بنده شیخ شمس الدین در دهلی شغل عمده داشت
روزی کسی از اهل دیوان یکی چشمک اشارت بجزی کرد
منظر شیخ شمس الدین برد افتاد و خاطر گذشت که این عیال
بنفاق است در اینجا چنین مجلس نباید نشست شغلی که داشته
ترک دهند و از دهلی بروند آمدند چون قریب بهار رسید
شیخ احمد هر پیشش را از آمدن ایشان آگاه شد گفت
دوستی می آید با یاران خود استقبال کردند بعد از ملاقات
شیخ شمس الدین مرید شدند و در خانقاه شیخ احمد هر پیشش
مشغول شدند و بجانب حرم خود نوشته فرستادند که من
ترک دنیا کردم شما اگر موافقت کنید اسباب و اموان
تسلیم فرزندتان کرده اینجا بجانب حرم ایشان شیخ
منظور و شیخ معزالدین هر دو فرزندان را گفتند شما اسباب
و املاک در آید من موافقت بدار شما خواهم کرد شیخ منظور

بنسخ مظهر فرحوم و مشیخ معزالدين كفتيد براي موافقت
ما اولي هجرت ما بنبر موافقت پدر خواهيست كه و بعد
خانه غارت كنشده روان شدند و در بهار آمدند
سما غمست حادثه موت بندكي مشيخ معزالدين
برادر او هم در مكه بود و او ان چنانست كه كسي
معزالدين را غلبه ملائت شد حضرت مشيخ مظهر
بر سر وقت او حاضر شد بزبان مبارك
فرمود كه معزالدين شايستي كه اول مراجعي بود
زبانه من از تو مهترم بعد از زبان مبارك
را ندكه بيان تو همچن پيراهن است گريبان
پيراهن بر دست گرفته اشارت فرمود
منهم ماه شوال بود كه خدمت مشيخ معزالدين
از دار فساد ارباب ملت فرمود در مقام بي بي حه
و خواجه فقيل عباس قريب قبر ايشان دفن كردند
بعد از ان چون از مكه مبارك روان گرديد در اثنائ راه

عدن پیراهن مبارک باره شد بجا طائارت کرد
پوند زند حضرت شیخ حسین عرضه داشت کرد که جا
نمود و دست اشارت شود بیمارم فرمود ان باره
پوشید من همین بی پوششم هر چند الحاح کرد چون پیر
نمی پوشید دستار بر سر بند کفتم محو ام پوشید
شما دستار بندید ما نه بندیم بعد شیخ حسین گفت که
این الفاظ از زبان مبارک بیرون مبارک این حاکم
امیدوار اند که حق تعالی بنظر حضور بندگی مخدوم بسیار
ازین جهان بردارد تا بندگی مخدوم نثار در جناره این
بچارگان گذارند تا ایشان نجات با بند بندگی مخدوم
زود قبله آورد و در دست سوی آسمان بر آورد
و فرمود حق تعالی دعا و قبول کند شما عیست چون
در عدن مدتی گذرانید آخر کار چون ملول شد مواردی که
زبادی هیچ خوردنی نبود و با کسی نکلم هم نبود چون بی حشر
می پرسیدی می فرمودی که در توقیر مرا نشوین

نشد و پیش آمدید مرا در کار خود بودن بدیدید و هزار بخت
 شیخ حسین فرمان میشد که شیخ را می بینم اما مرا هیچ نمیکوید چه
 باشد مگر بدوست و سعادت زمان شد که شیخ حسین مرا برگزید
 نمکبد دیدید که من امشب بر حال و مطلوب حضرت شیخ را دیدم
 ام و ملاقات کرده ام و نیز فرمود که امشب خوابی دیده ام اما
 بگویم حضرت شیخ حسین عرضند درشت چون نخواهند فرمود منبیک
 مخدوم برای چه فرمود که خوابی دیده ام بر محبت فرمان شد
 رفری بگویم از آن خواب آن رفرا نیست من رحب لفار الله
رحب لفار الله باز در عالم خود مشغول شد ند چون او را
 سفر آخرت فریب رسب و ملائت غلبه کرد حضرت شیخ السلام
 شیخ حسین برادرزاده خود را آثار رحمت و انواع نعمت خود
 و پیران عطا فرمود و وداع کرد و فرمود که در بهار رب و رحمت
 و درشت که در آبی مقام پیران هستند مرا به قدرت باشد

که آجا سر بر آرم فرمود و اندک چون نو سر بر آری هیچ سری
ندارم و نصیحتی چند دیگر آغاز کرد و مشغول بحد اگشت اندرانی
بمشغولی از دور قنابد در بقا رحلت فرمود و هم در عدن دفن
گردیدند و انالله و انا الیه راجعون تمام شد نسو منافق الا صنف

نصف زبده الاولیا حضرت مجدد و شیخ شعیب قدس سره
بن شیخ جلال تبریزی ابن غم حضرت مجدد و جهان شیخ شریف
قدس سره در زمان سلطنت پادشاه یغازی محمد شاه
و صوبه داری نواب فخر الدین خان بهادر فخر الدوله شیخ اعظم
در بلده غنظم آباد و عرف بنما بنارنج بیت کلم شهر صوفیه
سنة ۱۰۴۳ بکنار او و یکصد و چهل و سه هجری حبیب الفرموده
شیخ محمد اسد الله صاحب نواسه حضرت مجدد و شیخ شعیب
مرفوم بخط احرار العباد مستمند ما کنجند از نام یافت

تم تم تم
آقای خانان بلخی
آقای خانان بلخی
۱۹۱۹

Manaqibul Asfiya

Hazrat Makhdoom Shah Shueyb ibne Jalal Maniri Sheikh-puri

به مناسبت برگزاری سیمینار بین الاقوامی حضرت مخدوم جهان شیخ شرف الدین احمد نجی منیری

International Publishers & Distributors

CENTRE OF PERSIAN RESEARCH
OFFICE OF THE CULTURAL COUNSELLOR
ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN
NEW DELHI